

This project is co-funded by
the European Union

Crna Gora
Ministarstvo unutrašnjih poslova
Direktorat za zaštitu i spašavanje

Mjere prevencije i
pripremljenosti upravljanja rizicima
od katastrofa u Crnoj Gori
PREVENCIJA NAJBOLJA INTERVENCIJA

Crna Gora
Ministarstvo unutrašnjih poslova
Direktorat za zaštitu i spašavanje

2006 2026
DA JE VJEČNA CRNA GORA

MJERE PREVENCIJE I PRIPREMLJENOSTI UPRAVLJANJA RIZICIMA OD KATASTROFA U CRNOJ GORI

MJERE PREVENCIJE I PRIPREMLJENOSTI UPRAVLJANJA RIZICIMA OD KATASTROFA U CRNOJ GORI

JUN 2026. GODINE

Naziv publikacije:

Mjere prevencije i pripremljenosti upravljanja
rizicima od katastrofa u Crnoj Gori

Izdavač:

Ministarstvo unutrašnjih poslova,
Direktorat za zaštitu i spašavanje

Stručna redakcija:

mr Ljuban Tmušić, mr Zorica Marković

Dizajn i grafička priprema:

DigitalDab d.o.o.

Prevod sažetka dokumenta:

Double L
Goran Drinčić

Štampa:

Grafo Group d.o.o.

Tiraž:

100

Mjesto i godina izdanja:

Podgorica, 2026.

Sadržaj

1. UVOD	9
2. TERMINOLOGIJA	13
3. POLOŽAJ I KARAKTERISTIKE CRNE GORE	17
3.1. Geografski položaj	17
3.2. Reljef	18
3.3. Geološko-hidrološke karakteristike	20
3.4. Klimatske karakteristike	23
3.5. Stanje životne sredine i kulturne baštine	27
3.6. Demografske karakteristike	31
3.7. Ranjive grupe stanovništva	32
3.8. Privredni i vanprivredni objekti i ustanove	33
3.9. Rizici u privrednim i vanprivrednim objektima i ustanovama (kritična infrastruktura)	55
4. GEOLOŠKI RIZICI	57
4.1. Opis rizika	58
4.2. Tabelarni prikaz mjera	59
4.3. Zaključak	83
5. KLIMATSKE PROMJENE	87
5.1. Opis rizika	89
5.2. Tabelarni prikaz mjera	91
5.3. Zaključak	119
6. POPLAVE	123
6.1. Opis rizika	124
6.2. Tabelarni prikaz mjera	125
6.3. Zaključak	157
7. ŠUMSKI POŽARI I POŽARI NA OTVORENOM PROSTORU	161
7.1. Opis rizika	163
7.2. Tabelarni prikaz mjera	165
8. ZARAZNE BOLESTI LJUDI – EPIDEMIJE	193
8.1. Opis rizika	194
8.2. Tabelarni prikaz mjera	195
8.3. Zaključak	216

9. BOLESTI BILJAKA I ŽIVOTINJA	221
9.1. Mjere prevencije i pripremljenosti za zarazne bolesti životinja/epizootije	222
9.1.1. Opis rizika	222
9.1.2. Tabelarni prikaz mjera prevencije i pripremljenosti za zarazne bolesti životinja / epizootije	223
9.1.3. Zaključak	235
9.2. Mjere prevencije i pripremljenosti za zarazne bolesti biljaka/epifitotije	236
9.2.1. Opis rizika	236
9.2.2. Tabelarni prikaz mjera prevencije i pripremljenosti za zarazne bolesti biljaka / epifitotije	237
9.2.3. Zaključak	252
10. TEHNIČKO-TEHNOLOŠKE NESREĆE	255
10.1. Opis rizika	256
10.2. Tabelarni prikaz mjera	258
10.3. Zaključak	276
11. RADIJACIONE I NUKLEARNE NESREĆE	281
11.1. Opis rizika	282
11.2. Tabelarni prikaz mjera	284
11.3. Zaključak	307
12. RIZICI U PRIVREDNIM I VANPRIVREDNIM OBJEKTIMA I USTANOVAMA (KRITIČNA INFRASTRUKTURA)	311
12.1. Sektor energetike	311
12.2. Sektor saobraćaja	323
12.3. Sektor zdravstva	338
12.4. Sektor obrazovanja	363
12.5. Sektor sporta	378
12.6. Sektor finansija	390
12.7. Sektor zaštite životne sredine	404
12.8. Sektor snabdijevanja vodom	411
12.9. Sektor kulture	422
12.10. Sektor odbrana	432
12.11. Elektronske komunikacije i informaciono-komunikacionih tehnologije	450
13. ZAKLJUČAK	456

Miodrag Bešović - *Ministarstvo unutrašnjih poslova – Direktorat za zaštitu i spašavanje*
mr Ljuban Tmušić - *Ministarstvo unutrašnjih poslova – Direktorat za zaštitu i spašavanje*
Vojin Vojinović - *Ministarstvo unutrašnjih poslova – Direktorat za zaštitu i spašavanje*
Jovana Mijović - *Ministarstvo unutrašnjih poslova*
Petar Koprivica - *Ministarstvo unutrašnjih poslova*
mr Kristina Palajsa - *Ministarstvo unutrašnjih poslova – Direktorat za zaštitu i spašavanje*
Slađana Živković - *Ministarstvo unutrašnjih poslova – Direktorat za zaštitu i spašavanje*
Ana Milošević - *Ministarstvo unutrašnjih poslova – Direktorat za zaštitu i spašavanje*
mr Zorica Marković - *Ministarstvo unutrašnjih poslova – Direktorat za zaštitu i spašavanje*
Methija Kuburović - *Ministarstvo unutrašnjih poslova – Direktorat za zaštitu i spašavanje*
Aida Dizdarević Džanković - *Ministarstvo unutrašnjih poslova – Direktorat za zaštitu i spašavanje*
Vera Baturan - *Ministarstvo unutrašnjih poslova – Direktorat za zaštitu i spašavanje*
Boško Medenica - *Ministarstvo unutrašnjih poslova – Direktorat za zaštitu i spašavanje*
Jelena Krstović - *Ministarstvo unutrašnjih poslova – Direktorat za zaštitu i spašavanje*
Jasmin Nurković - *Ministarstvo unutrašnjih poslova – Direktorat za zaštitu i spašavanje*
Denisa Nurković - *Ministarstvo unutrašnjih poslova – Direktorat za zaštitu i spašavanje*
Lidija Petrone - *Ministarstvo unutrašnjih poslova – Direktorat za zaštitu i spašavanje*
mr Pera Pavlica - *Ministarstvo unutrašnjih poslova – Direktorat za zaštitu i spašavanje*
Marijana Marković - *Ministarstvo unutrašnjih poslova – Direktorat za zaštitu i spašavanje*
Jasmina Mustafić - *Ministarstvo unutrašnjih poslova – Direktorat za zaštitu i spašavanje*
Dejana Kovačević - *Ministarstvo unutrašnjih poslova – Direktorat za zaštitu i spašavanje*
Nataša Milić - *Ministarstvo unutrašnjih poslova – Direktorat za zaštitu i spašavanje*
Čedo Kaluđerović - *Ministarstvo unutrašnjih poslova – Direktorat za zaštitu i spašavanje*
Aleksandar Aleksić - *Ministarstvo unutrašnjih poslova*
Filip Vujošević - *Ministarstvo unutrašnjih poslova*
Dragana Božović - *Ministarstvo unutrašnjih poslova*
Ranko Kankaraš - *Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede*
Dragana Đukić - *Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede*
Danijela Čabarkapa - *Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera*
Dragana Raonić Popović - *Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera*

Lana Komatina - *Ministarstvo zdravlja*
Milorad Milošević - *Ministarstvo saobraćaja*
Dobрила Vlahović - *Ministarstvo kulture i medija*
Stevan Đurišić - *Ministarstvo sporta i mladih*
Dragana Babović - *Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija*
Veljko Račić - *Ministarstvo energetike*
Ivana Radojičić - *Ministarstvo finansija*
Radoje Novović - *Zavod za školstvo, član*
Milena Tomanović - *Zavod za hidrometeorologiju i seizmologiju*
Mirjana Ivanov - *Zavod za hidrometeorologiju i seizmologiju*
Dragan Radojević - *Zavod za geološka istraživanja*
Vesna Bajović - *Uprava za vode*
Zehra Demić - *Uprava za gazdovanje šumama i lovištima*
Biljana Blečić - *Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove*
Zorka Prljević - *Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove*
Mirjana Ljumović - *Uprava za nekretnine*
Slobodan Stijepović - *JP Nacionalni parkovi Crne Gore*
Nataša Uskoković - *Crveni krst Crne Gore*
Slavko Radonjić - *Agencija za zaštitu životne sredine*
Danijela Šuković - *Centar za ekotoksikološka ispitivanja – CETI*
Tomislav Anđelić - *Centar za ekotoksikološka ispitivanja – CETI*
Božidarka Rakočević - *Institut za javno zdravlje*
Sanja Medenica - *Institut za javno zdravlje*
prof. dr Srđan Janković - *Građevinski fakultet*
Hajrudin Đerekarac - *Vojska Crne Gore*
Bojana Radojević - *Uprava za statistiku - MONSTAT*
dr Dražen Božović - *Univerzitet Donja Gorica*
Biljana Medenica - *GIS ekspert*
Sanja Elezović - *ekspert*
Vesna Burić - *ekspert*

1. Uvod

Crna Gora kao država kandidat za ulazak u Evropsku uniju i članica Mehanizma Unije za civilnu zaštitu ima obavezu procenjivanja prirodnih rizika i rizika izazvanih od strane čovjeka, kao i procenjivanja sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa sa posebnim osvrtnom na dominantne rizike utvrđene u Procjeni rizika od katastrofa Crne Gore. Takođe, Crna Gora ima obavezu definisanja Mjera prevencije i pripremljenosti upravljanja rizicima od katastrofa, te dostavljanja podataka Evropskoj komisiji u skladu sa Smjernicama. Shodno tome, u prethodnom petogodišnjem periodu, preduzete su mnogobrojne aktivnosti radi ispunjavanja označenih obaveza i može se zaključiti da se izradom ovog dokumenta taj proces u potpunosti završava.

Procjena rizika od katastrofa Crne Gore (u daljem tekstu: Procjena rizika) urađena je u skladu sa smjernicama Evropske unije 2021. godine i obuhvatila je identifikaciju 9 grupa rizika, koji najdominantnije ugrožavaju građane, materijalna i kulturna dobra i životnu sredinu, za koje je izrađen 51 pojedinačni scenario, kao i 8 scenarija za multirizike. Takođe, u procesu izrade ovog dokumenta izrađeno je 47 mapa za pojedinačne rizike i 6 mapa za multirizike u digitalnom formatu.¹

Procjena sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa Crne Gore (u daljem tekstu: Procjena sposobnosti) je izrađena u skladu sa smjernicama Evropske unije 2023. godine u cilju detaljnog analiziranja administrativnih, tehničkih i finansijskih kapaciteta sa kojima raspolaže naša država, a koji služe za sprovođenje procjene rizika, kao i odgovarajuće planiranje u okviru procesa upravljanja rizicima od različitih katastrofa.²

Kada je u pitanju izrada trećeg dokumenta neophodno je naglasiti da je Evropska komisija – Generalni direktorat za evropsku civilnu zaštitu i aktivnosti humanitarne pomoći (*DG ECHO*), kroz poziv za „Pojedinačne grantove državama za upravljanje rizicima od katastrofa (*Track 1*)“, odobrila za finansiranje **projekat pod nazivom „Mjere prevencije i pripremljenosti upravljanja rizicima od katastrofa u Crnoj Gori“ (u daljem tekstu: Mjere prevencije i pripremljenosti)**. Ovaj dokument služi da se definišu mjere koje je potrebno sprovoditi u narednom višegodišnjem periodu, a tiču se devet grupa rizika koje su determinisane u Procjeni rizika od katastrofa Crne Gore, kao i za jačanje procijenjenog nivoa administrativnih, tehničkih i finansijskih kapaciteta utvrđenih u Procjeni sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa Crne Gore.

¹ <https://media.gov.me/media/gov/2021/mup/nacionalna-procjena-rizika-elektronska-publikacija.pdf>

² <https://www.gov.me/en/documents/9ba11199-ce1c-42bd-9590-08e9ef59e503>

Glavne aktivnosti tokom izrade Mjera prevencije i pripremljenosti su: formiranje Upravljačkog odbora; formiranje radne grupe; izrada i usvajanje Uputstva; izrada Mjera prevencije i pripremljenosti, kao i izrada Sažetka koji se dostavlja Evropskoj komisiji i iste su dovele do izrade dokumenta.

Realizacija projekta počela je 1. januara 2025. godine, a završena 30. juna 2026. godine. U svrhu izrade ovog dokumenta Ministarstvo unutrašnjih poslova – Direktorat za zaštitu i spašavanje sprovelo je proces formiranja radne grupe u kojoj je učestvovalo 59 stručnjaka iz različitih državnih organa, organa državne uprave i akademske zajednice.

Mjere prevencije i pripremljenosti obuhvatile su oblasti koje pokrivaju sljedeći rizici, i to:

- geološki rizici (zemljotres, klizišta, odroni);
- klimatske promjene (olujne vremenske nepogode, suše, hladni talas i sniježne padavine);
- poplave;
- šumski požari i požari na otvorenom prostoru;

- zarazne bolesti ljudi/epidemije;
- zarazne bolesti biljaka/epifitotije i zarazne bolesti životinja/epizootije;
- tehničko-tehnološke nesreće;
- radijacione/nuklearne nesreće;
- rizici u privrednim i vanprivrednim objektima i ustanovama - kritična infrastruktura (energetika; saobraćaj; zdravstvo; snabdijevanje vodom; zaštita životne sredine; finansije; elektronske komunikacije i informaciono-komunikacione tehnologije; funkcionisanje državnih organa, odnosno javna uprava).

Takođe, determinisanje Mjera prevencije i pripremljenosti podrazumijevalo je sprovođenje procesa korišćenja zaključaka vezanih za administrativne, tehničke i finansijske kapacitete za odgovor na označene rizike iz Procjene sposobnosti, te adekvatno predviđanje i planiranje mjera na osnovu važeće zakonske regulative i shodno tome utvrđenim nadležnostima.

2. Terminologija

Za potrebe izrade ovog dokumenta koristili su se međunarodni standardi razvijeni od strane Međunarodne organizacije za standardizaciju, posebno ISO 31000, ISO 31010, ISO 27001, kao i odgovarajući ISO Vodič 73 terminologija, u kombinaciji sa UNISDR (sada UNDRR – United Nations Disaster Risk Reduction - Kancelarija Ujedinjenih nacija za smanjenje rizika od katastrofa) terminologijom za smanjenje rizika od katastrofa, i jednim brojem specijalno prilagođenih novih prijedloga.

Opasnost je opasna pojava, supstanca, ljudska aktivnost ili stanje koje može dovesti do gubitka života, povrede ili drugih zdravstvenih efekata, oštećenja imovine, gubitka sredstava za život i usluga, socijalnih i ekonomskih poremećaja ili štete po životnu sredinu.

Prirodna opasnost: prirodni proces ili pojava koja može dovesti do gubitka života, povrede ili drugih zdravstvenih efekata, oštećenja imovine, gubitka sredstava za život i usluga, socijalnih i ekonomskih poremećaja ili štete po životnu sredinu.

Tehnološka opasnost: opasnost koja potiče iz tehnoloških ili industrijskih uslova, uključujući i nesreće, opasne procedure, infrastrukturne kvarove ili pojedine ljudske aktivnosti, koje mogu dovesti do gubitka života, povreda, bolesti ili drugih zdravstvenih efekata, oštećenja imovine, gubitka sredstava za život i usluga, socijalnog i ekonomskog poremećaja ili štete po životnu sredinu.

Izloženost: podrazumijeva situaciju u kojoj su ljudi, imovina, sistemi ili drugi elementi prisutni u zonama opasnosti koje su na taj način predmet potencijalnog gubitka.

Ranjivost predstavlja karakteristike zajednice, sistema ili sredstava koje ih čine podložnim negativnim efektima opasnosti.

Otpornost je sposobnost sistema, zajednice ili društva koje je izloženo opasnosti da se odupre, apsorbuje uticaje, prilagodi i oporavi od posljedica opasnosti na vrijeme i na efikasan način, uključujući očuvanje i obnovu bitnih osnovnih struktura i funkcija.

Rizik je kombinacija posljedica nekog događaja (opasnosti) i pripadajućih faktora/vjerovatnoće njenog nastanka. (ISO 31010)

Procjena rizika je ukupan proces identifikacije rizika, analize rizika i evaluacije rizika. (ISO 31010)

Identifikacija rizika je proces pronalaženja, prepoznavanja i opisivanja rizika. (ISO 31010)

Analiza rizika je proces razumijevanja prirode rizika i utvrđivanja nivoa rizika. (ISO 31010)

Evaluacija rizika je proces upoređivanja rezultata analize rizika sa kriterijumima rizika radi utvrđivanja da li se rizik i/ili njegova veličina mogu tolerisati. (ISO 31010)

Posljedice su negativni efekti katastrofe izraženi u pogledu ljudskih uticaja, ekonomskih i ekoloških uticaja, kao i političkih/društvenih uticaja. (ISO 31010)

Prijetnja je potencijalni štetni fizički događaj, fenomen ili aktivnost namjernog/zlonamjernog karaktera.

Procjene pojedinačnog rizika utvrđuju pojedinačni rizik (tj. vjerojatnoću i posljedice) jedne određene opasnosti (npr. potop) ili jedne određene vrste opasnosti (npr. poplave) koja se javlja na određenom geografskom području tokom određenog vremenskog perioda.

Procjene multirizika utvrđuju ukupan rizik od nekoliko opasnosti bilo da se javljaju istovremeno ili ubrzo jedna nakon druge jer iste zavise jedna od druge; ili zato što su uzrokovane istim događajem ili opasnošću kao okidačem; ili onim što predstavlja prijetnju za iste elemente pod rizikom (osjetljivi/izloženi elementi) bez hronološke slučajnosti.

Procjene opasnosti određuju vjerojatnoću nastanka određene opasnosti određenog intenziteta.

Mapa rizika je karta koja prikazuje nivo rizika na geografskom području. Takve mape mogu da se fokusiraju na samo jedan rizik ili uključuju različite vrste rizika.

Scenario rizika predstavlja situaciju jednog ili više rizika koja je odabrana radi detaljnije procjene određene vrste rizika na koju se odnosi, predstavlja informativni primjer ili ilustraciju.

Tretiranje rizika je proces koji se sprovodi u cilju redukcije rizika.

Sposobnost upravljanja rizicima definiše se kao sposobnost države članice ili njenih regi-

ona da smanje, prilagode ili ublaže rizike (uticaje i vjerojatnoću katastrofe), koji su identifikovani u procjenama rizika, do nivoa koji je prihvatljiv toj državi članici (Odluka br. 1313/2013/EU Evropskog parlamenta i Savjeta od 17. decembra 2013. godine).

Prevenција podrazumijeva sprovođenje mjera i aktivnosti koje se preduzimaju kako bi se spriječilo ili smanjilo nastajanje neželjenih događaja, rizika ili katastrofa.

Pripremljenost obuhvata planiranje, obuku, vježbe i obezbjeđivanje resursa kako bi se omogućila efikasna reakcija na prirodne i druge katastrofe.

Strukturne mjere su sve fizičke konstrukcije čija je svrha smanjivanje ili izbjegavanje mogućih efekata opasnosti ili primjena inženjerskih tehnika ili tehnologija radi postizanja otpornosti struktura ili sistema na hazarde.

Nestrukturne mjere su mjere koje ne uključuju fizičke konstrukcije, već se u okviru njih koristi znanje, praksa ili sporazum radi smanjenja rizika od katastrofa, posebno uz primjenu politika i zakona, jačanja svijesti javnosti, osposobljavanja i edukacije.

Implementacione mjere predstavljaju mjere koje su u toku i kojima se trenutno smanjuje rizik od katastrofa.

Planirane mjere su mjere koje će se sigurno sprovesti zato što je već obezbijeđeno finansiranje ili zbog toga što su one dio odobrenog i obavezujućeg plana, programa ili strategije.

3. Položaj i karakteristike Crne Gore

3.1. Geografski položaj

Crna Gora kao jadransko-sredozemna, dinarska zemlja Jugoistočne Evrope, smještena između 41°52' i 43°32' sjeverne geografske širine, i 18°26' i 20°21'³ istočne geografske dužine, ima povoljan geografski položaj. Sa zapadne strane graniči se sa Hrvatskom (20,04 km kopnene granice) i Bosnom i Hercegovinom (257,62 km), sa sjevera i sjeveroistoka sa Srbijom (170,76 km) i Kosovom (77,91 km), sa jugoistoka i istoka s Albanijom (189,69 km), dok na jugozapadu izlazi na Jadransko more (dužina morske obale je 293,5 km).⁴ Površina Crne Gore iznosi 13.883 km², a površina morskog akvatorijuma oko 2.540 km². Crnu Goru karakteriše visok stepen šumovitosti od 59,5%, šumsko zemljište zauzima 9,9%. Pokrivenost šumama i šumskim zemljištem je preko 69,4%. Preko 90% površine Crne Gore čine prostori iznad 200 metara nadmorske visine (mnv), 45% površine su prostori ispod 1.000 mnv, dok područja visokih

planina iznad 1.500 mnv zahvataju oko 15% površine državne teritorije. Prema Popisu stanovništva iz 2023. godine Crna Gora ima 623.633 stanovnika. Saglasno Zakonu o teritorijalnoj organizaciji Crne Gore, Crna Gora je podijeljena na 25 lokalnih samouprava: Andrijevica 330 km², Bar 504 km², Berane 499 km², Bijelo Polje 923 km², Budva 122 km², Cetinje 898 km², Danilovgrad 475 km², Gusinje 157 km², Herceg Novi 234 km², Kolašin 906 km², Kotor 336 km², Mojkovac 359 km², Nikšić 2087 km², Petnjica 174 km², Plav 326 km², Pljevlja 1343 km², Plužine 853 km², Podgorica 997 km², Rožaje 431 km², Šavnik 556 km², Tivat 47 km², Tuzi 242 km², Ulcinj 261 km², Zeta 152 km² i Žabljak 447 km².

Između crnogorskih opština postoji velika neraszmjera u površini, broju stanovnika i gustini naseljenosti, pri čemu je najmanja opština Tivat (47 km²), dok je najveća opština po površini Nikšić (2.087 km²).

³ Izvor: Uprava za statistiku – MONSTAT, Statistički godišnjak 2024

⁴ Izvor: Uprava za statistiku – MONSTAT- Uprava za nekretnine, Statistički godišnjak 2024

Saglasno Zakonu o regionalnom razvoju, u cilju planiranja razvojnih prioriteta, te sprovođenja i praćenja politike regionalnog razvoja, više jedinica lokalne samouprave koje su geografski povezane čine region.

Zakonom su propisana tri regiona, koja se izdvajaju po prirodnim karakteristikama, načinu korišćenja i uređenja prostora, privrednim aktivnostima i različitim komparativnim prednostima za razvoj, ali i po sličnosti problematike uređenja i zaštite prirodnih vrijednosti prostora države.

U Crnoj Gori, zastupljeni su:

- 1) **Primorski region** - obuhvata zonu Bokotorskog zaliva, centralnog i južnog primorja i prostire se na 10,83% ukupne teritorije i obuhvata opštine: Bar, Budva, Herceg Novi, Kotor, Tivat i Ulcinj;
- 2) **Središnji region** - obuhvata zone Zetske i Bjelopavličke ravnice, Nikšićkog i Cetinjskog polja

i prostire se na 34,94% ukupne teritorije i obuhvata Glavni grad Podgoricu, Prijestonicu Cetinje i opštine Danilovgrad, Nikšić, Zeta i Tuzi;

- 3) **Sjeverni region** - obuhvata zone u dolinama rijeka Lima, Tare i Čehotine i prostire se na 51,36% ukupne teritorije i obuhvata opštine: Andrijevića, Berane, Bijelo Polje, Gusinje, Kolashin, Mojkovac, Petnjica, Plav, Pljevlja, Plužine, Rožaje, Šavnik i Žabljak.

Sjeverni region raspolaže sa najvećim dijelom ukupno raspoloživog hidropotencijala, cjelokupnim rezervama uglja, 67% obradivih površina, 71% drvne mase, 70% stočnog fonda, te skoro cjelokupnim rezervama olova i cinka.

U središnjem regionu nalazi se 22,4% obradive površine, 25,5% drvne mase, 30,5% stočnog fonda, kao i bogata nalazišta boksita i značajni hidropotencijali.

3.2. Reljef

Geomorfološki faktori

Crna Gora se odlikuje raznovrsnim i specifičnim reljefom, pojavama, procesima koji su posljedica duge geološke evolucije terena i promjenljivih izraženih endogenih i egzogenih sila na ovom prostoru.

Jedna od markantnih geomorfoloških odlika teritorije Crne Gore je izlaz na more. Primorski region karakterišu: raznovrsni geološki sastav i složeni geotektonski sklop; niz priobalnih polja sa plažama; naglo dizanje kota terena u planinske masive Orje-

na, Lovćena i Rumije (koji ga, regionalno gledano, odvajaju od središnjeg regiona Crne Gore); kratki vodotoci usmjereni ka moru preko priobalnih polja, koji dijele region na manje geomorfološke cjeline i Bokotorski zaliv (sa više manjih zaliva).

Tereni primorskog regiona naglo prema sjeveru i sjeveroistoku prelaze u brdsko-planinske. Granica tog regiona je na primorskim planinama Orjen (k. 1.895 mnm), Lovćen (k. 1.740 mnm) i Rumija (k. 1.593

mnm). Ovi planinski masivi prema sjeveru i sjeveroistoku prelaze u karstnu površ zapadne Crne Gore, koja gubi kote prema sjeveru i sjeveroistoku - Nikšićkom polju (k. preko 600 mnm) i Bjelopavličkoj ravnici (k. oko 50 mnm) i prema jugoistoku - Zetskoj ravnici (k. ispod 80 mnm) sa basenom Skadarskog jezera, čiji najniži djelovi predstavljaju kriptodepresiju.

Karstnu površ zapadne Crne Gore karakterišu pojave, procesi i oblici karakteristični za holokarst. Prostor Nikšićkog polja, Bjelopavličke ravnice i Zetske ravnice sa Skadarskim jezerom karakterišu najniže kote središnjeg regiona Crne Gore. Taj region predstavlja geotektonski i erozioni bazis za površinu od oko 4.500km², a izgrađuju ga, pored mezozojskih krečnjaka i manje okamenjeni i neokamenjeni flišni i klastični sedimenti paleogena i kvartara.

Od Nikšićkog polja, Zetske i Bjelopavličke ravnice, kote terena rastu u Sjeverni region sa nizom planina u koridoru po pravcu Golija (k. 1.942 mnm) - Žijevo (k. 2.184 mnm). Duž ovog koridora završava se središnji region Crne Gore.

Prostore ovih visokih planina sa kotama između 800 mnm i 2.000 mnm karakterišu pojave, procesi i oblici karakteristični za karstnu glečersku i riječnu eroziju.

Sjeverni region obuhvata terene sliva Pive, gornjeg toka Morače, Tare, Lima, Ibra i dalje na sjeveroistok do granice Crne Gore sa susjednim državama. Ovo je region sa nizom visokih planinskih masiva preko 2.000 mnm, među kojima se ističe Durmitor (k. 2.523 mnm), a raščlanjen je dolinama, sutjeskama i kanjonima vodotoka: Gornje Morače, Pive, Tare, Ćehotine, Lima, Ibra i njihovih pritoka u više manjih geomorfoloških cjelina. Karakterišu ga i prostor visokih planinskih masiva sa dubokim kanjonima, koji ilustruju jako izraženu riječnu eroziju, te pojave i oblici karakteristični za karstnu i glečersku eroziju. Osim toga, u ovom regionu znatni djelovi terena su izgrađeni od klastičnih i flišolikih glinovito-pjeskovito-laporovitih sedimenata u kojima su česte pojave ubrzanog spiranja, jaružanja, kidanja i klizanja.

Inženjersko-geološke karakteristike

Geološka građa morfološke, hidrogeološke i seizmološke odlike teritorije Crne Gore uslovljavaju i različite inženjersko-geološke odlike pojedinih djelova teritorija. Tereni izgrađeni od krečnjaka, dolomita i magmatskih stijena uglavnom su stabilni, nosivi i povoljni za svaku gradnju, dok se u terenima izgrađenim od glinovito-pjeskovito-laporovitih slojeva javljaju površine ubrzanog spiranja, kidanja i klizanja. To su uglavnom tereni na kojima se ne može graditi bez prethodnog

istraživanja. Takvi su tereni duž flišnog pojasa crnogorskog primorja, duž flišnog pojasa klanca Duge i doline Zete i znatni djelovi terena sjeverne i sjeveroistočne Crne Gore. Tereni posebnih odlika su izgrađeni od kvartarnih zrnastih i glinovitih sedimenata. Ovi sedimenti najčešće izgrađuju ravne djelove terena (izuzimajući brdske drobine i sipare), pa su uglavnom stabilni, ali su zato najčešće male nosivosti.

3.3. Geološko–hidrološke karakteristike

Hidrološke karakteristike

Hidrografske, hidrološke i hidrogeološke osobine Crne Gore čine vodu jednim od njenih najznačajnijih, ali i najsloženijih prirodnih resursa. Iako Crna Gora, zahvaljujući velikim količinama padavina i prosječnom specifičnom oticaju od oko 44 l/s/km (ukupni oticaj je oko 600 m/s) spada među vodom najbogatija područja u svijetu, raspoloživost vode izrazito je neravnomjerna u prostoru i vremenu. Najveći dio voda formira se na teritoriji Crne Gore, ali je više nego za bilo koju drugu zemlju svijeta karakteristično da je bogata vodom samo u prosječnim vrijednostima, ali da vode nema dovoljno upravo u periodima najveće potrošnje, koji koincidiraju sa kriznim hidrološkim periodima, kada su protoci više desetina puta manji od prosječnih vrijednosti.

Teritorija Crne Gore predstavlja jedinstven vodni prostor, na kome granice administrativno-teritorijalnih jedinica ne mogu ograničavati integralno upravljanje vodama. Radi obezbjeđenja cjelovitog upravljanja vodama, uz uvažavanje hidrografskih karakteristika, jedinstvenosti i povezanosti vodnog režima, na teritoriji Crne Gore određena su vodna područja kao osnovne jedinice za upravljanje vodama i to: vodno područje Dunavskog sliva kao dio međunarodnog vodnog područja Dunava na teritoriji Crne Gore i vodno područje Jadranskog sliva kao dio međunarodnog vodnog područja Jadranskog mora na teritoriji Crne Gore.

Dunavski (crnomorski) sliv na teritoriji Crne Gore predstavlja dio međunarodnog sliva Dunava i obuhvata slivove rijeka Ibra, Lima, Čehotine, Tare i Pive, zajedno sa pripadajućim podzemnim vodama. U okviru ovog vodnog područja izdvajaju se podslivovi Drine i Ibra, dok se kao mali slivovi definišu Piva, Tara, Lim, Ibar i Čehotina. Ove rijeke imaju izrazito planinske hidrološke karakteristike, sa velikim uzdužnim padovima, brzim i bujičnim tokom, duboko usječenim dolinama i kanjonima, te izraženim sezonskim oscilacijama vodostaja i proticaja. Hidrološki režim je pretežno sniježno-kišni, sa maksimumima proticaja u proljećnom periodu uslijed topljenja snijega i obilnih padavina, dok se minimalni protoci javljaju tokom ljeta i zime. Ukupna površina Dunavskog dijela sliva iznosi oko 7.260 km, odnosno približno 52,5% teritorije Crne Gore, pri čemu rijeka Ibar odvodi vode prema Zapadnoj Moravi, dok Tara, Piva, Lim i Čehotina pripadaju slivu Drine. Sliv karakteriše značajan hidroenergetski potencijal, ali i povećan rizik od pojave bujica i poplava u periodima intenzivnih padavina, kao i složeni hidrogeološki odnosi, naročito u karstnim područjima.

Jadranski sliv, odnosno vodno područje jadranskog sliva je dio međunarodnog vodnog područja Jadranskog mora na teritoriji Crne Gore, koje obuhvata slivove: Zete, Morače, Skadarskog

jezera, Bojane, Trebišnjice i vodotoke područja Crnogorskog primorja, koji se direktno ulivaju u Jadransko more, sa pripadajućim podzemnim i priobalnim morskim vodama. U okviru ovog vodnog područja izdvajaju se podsliv Bojane i podsliv ostalih vodotoka koji se neposredno ulivaju u Jadransko more, dok se kao mali slivovi definišu Zeta, Morača, Skadarsko jezero sa pritokama (osim Morače), Bojana i primorski vodotoci izvan sliva Bojane. Ukupna površina jadranskog dijela sliva iznosi oko 6.560 km, odnosno približno 47,5% teritorije Crne Gore. Prema Jadranskom moru vode otiču rijekom Moračom i njenom najznačajnijom pritokom Zetom, kao i Sitnicom, Ribnicom, Cijevnom, Orahovšticom i Rijekom Crnojevića, čije se vode preko Skadarskog jezera i rijeke Bojane ulivaju u more. Rijeka Morača u gornjem i srednjem toku ima izrazite planinske karakteristike, dok u donjem toku prima značajne pritoke, među kojima se izdvajaju Zeta i Cijevna, a njen sliv predstavlja najznačajniju hidrološku cjelinu ovog područja. Skadarsko jezero, kao centralni hidrološki i ekološki element jadranskog sliva, ima ključnu ulogu u regulaciji vodnog režima, dok rijeka Bojana, kao jedini oticaj jezera i granična rijeka sa Albanijom, predstavlja završnu vezu cjelokupnog sistema sa Jadranskim morem. Pored glavnih tokova, dio sliva čine i brojni manji primorski vodotoci, pretežno bujičnog karaktera, sa izraženom hidrološkom promjenljivošću i ograničenim mjerenjima protoka.

Za hidrografiju Crne Gore su od velikog značaja i vještačka jezera na Pivi, Čehotini, Zeti (Nikšićkom polju) i Grahovskoj rijeci (Grahovo). Prirodna jezera u Crnoj Gori su relativno brojna, pri čemu se najveća nalaze na nizijskim prostorima južnog dijela teritorije. Skadarsko jezero, formirano u prostranoj depresiji, istovremeno je

i najveće jezero na Balkanu. Tri petine površine Skadarskog jezera pripada Crnoj Gori. Ovo jezero pri najvišem vodostaju od oko 9,85 mnm ima površinu od oko 525 km². Šasko jezero je drugo po veličini jezero u Crnoj Gori i nalazi se između Skadarskog jezera, rijeke Bojane i Jadranskog mora. Oba navedena jezera predstavljaju značajne prirodne rezervate ptica selica i brojnih vrsta riba, što uz ostalu raznovrsnu jezersku i priobalnu floru i faunu daje sliku o vrijednostima ovog područja. Crno, Plavsko i Biogradsko jezero su takođe prirodni rezervati, kao tipični primjeri ledničkih jezera. Sva ova jezera se nalaze u nacionalnim parkovima. Pored navedenih, postoje i mnoga manja jezera, koja su ledničkog ili karstnog porijekla.

Ukupna dužina riječnih tokova (velike rijeke i njihove pritoke) iznosi oko 1700 km ili oko 2100 ha vodene površine. Planinska jezera imaju površinu oko 5,5 km² i koriste se samo za sportski ribolov. Ravničarska jezera imaju površinu oko 25.000 ha i akumulacije oko 3.000 ha.

U Crnoj Gori postoji niz močvarnih staništa koja značajno doprinose biodiverzitetu, klimatskim mitigacijama i adaptacijama, dostupnosti svježije vode, ekonomiji i širem društvenom kontekstu. Među njima se izdvajaju Skadarsko jezero, Ulcinjska solana, Tivatska solila, Mareza, Lužnica, Buljarica, Plavsko jezero sa okolinom, Šasko jezero sa okolinom, Jezerska površ na Durmitoru i druga područja. Od navedenih staništa, Skadarsko jezero, Ulcinjska solana i Tivatska solila uvršteni su na Ramsar listu, čime su i zvanično prepoznati kao močvarna staništa od međunarodnog značaja.

Na teritoriji Crne Gore, podzemne vode su raspoređene u okviru jadranskog i dunavskog sliva, pri čemu je u jadranskom slivu izdvojeno uku-

pno 17 vodnih tijela podzemnih voda (4 VTPV i 13 GVTPV), dok je u dunavskom slivu identificirano 13 vodnih tijela podzemnih voda (4 VTPV i 9 GVT-PV), a oba sliva karakterišu dominantno karstni akviferi dinarskog sistema, složeni hidrogeološki uslovi i česta nepodudarnost između površinskih i podzemnih vododjelnica.

Na osnovu dosadašnje hidrološke izučenosti mreže površinskih vodotoka, konstatuje se vrlo izražena vodnost vodotoka u odnosu na relativno malu površinu teritorije Crne Gore. Takva vodnost površinskih vodotoka rezultira raspoloživošću respektivnog vodnog potencijala, koji se može transformisati u hidroenergetski potencijal.

Korišćenje voda za vodosnabdijevanje

Vodosnabdijevanje gradskog stanovništva u Crnoj Gori je na zadovoljavajućem nivou. Količina zahvaćene i preuzete količine vode od strane poslovnih subjekata koji upravljaju javnim vodovodom i javnom kanalizacijom u Crnoj Gori u 2023. godini u odnosu na 2020. godinu bilježi rast od 24,6%. Zahvaćena količina vode od strane poslovnih subjekata koji upravljaju javnim vodovodom i javnom kanalizacijom u 2023. godini iznosila je 151.141.000 m³. Voda se najvećim dijelom zahvata iz podzemnih i izvorskih voda 86,2%, iz površinskih voda zahvata se svega 1,2%, dok se 12,6% od ukupno zahvaćene količine vode zahvata iz drugih vodovodnih sistema.

U 2023. godini isporučene količine vode u Crnoj Gori iznosile su 62.410.000 m³, što je za 33,4% više u odnosu na 2020. godinu. Gubici vode u Crnoj Gori u 2023. godini u poređenju sa 2020. godinom povećani su za 19,1% i iznose 88.730.000 m³. Dužina mreže javnog vodovoda u 2023. godini iznosila je 4.922 km. Ukupna količina otpadnih voda iz naselja u Crnoj Gori u 2023. godini iznosila je

28.837.000 m³. Količina prečišćenih otpadnih voda u 2023. godini smanjena je za 60,7% u odnosu na 2020. godinu.

Dužina zatvorene kanizacione mreže u Crnoj Gori u 2023. godini iznosila je 1.396 km. Od ukupnog broja stanovnika Crne Gore preko 63% živi u urbanim područjima, a javnim vodovodima obuhvaćeno je 99% gradskog stanovništva. Kod seoskih naselja zastupljena su sva tri načina vodosnabdijevanja (javni vodovodi, sopstveni vodovodi, individualno vodosnabdijevanje).

Crna Gora ima respektivni vođeni potencijal, koji se može transformisati u hidroenergetski potencijal. Od ukupno 9.846 GWh raspoloživog (teorijskog) potencijala, preko izgrađene dvije velike hidroelektrane i sedam malih hidroelektrana, bilo je realizovano svega oko 1.665 GWh ili oko 17% od ukupnog teorijskog hidroenergetskog potencijala. U proteklom periodu preduzete su aktivnosti u cilju izgradnje malih hidroelektrana i do danas je izgrađeno i pušteno u pogon još 33 mHE. U Crnoj Gori postoje dvije veće hidroelektrane: "Perućica" (u sistemu "Gornja Zeta"), instalisane snage 307 MW, i "Piva" na Pivi, instalisane snage 342 MW.

3.4. Klimatske karakteristike

Klimatski profil

Specifičnost položaja Crne Gore, sa aspekta vremenskih i klimatskih prilika, proizilazi iz činjenice da se ona nalazi u zoni izražene termičke asimetrije, između hladne sjeverne Evrope i veoma tople sjeverne Afrike. Upravo iznad Crne Gore vrši se intenzivna razmjena, toplih vazdušnih masa koje idu ka sjeveru i hladnih koje sa sjevera idu ka jugu. Veoma često iznad Crne Gore dolazi do sudaranja i mijenjanja vazdušnih masa sa ekstremno različitim fizičko-meteorološkim osobinama.

Na vrijeme i klimu u Crnoj Gori veliki uticaj imaju orografija, planine i doline, njihova orijentacija, blizina mora i meridionalno pružanje Jadranskog mora, blizina velike vodene površine kao što je Sredozemno more i blizina velike kopnene površine u smjeru sjevera. Položaj Evrope i Crne Gore je takav da veliki akcioni sistemi kao što su Đenovski ciklon, Jadranski ciklon, Islandska depresija, Crnomorska depresija, Azorski anticiklon, Sibirski anticiklon, Centralno-evropski anticik-

lon, hladni frontalni sistem sa sjevera (Arktički hladan front) i topli tropski front sa juga snažno utiču na vremenske prilike i klimu. Dominantni klimatski tipovi su:

- maritimni tip;
- kontinentalni tip;
- planinski tip.

U kontinentalnim i planinskim oblastima osnovni klimatski tipovi su međusobno modifikovani i veoma često isprepleteni na jednom prostoru, stvarajući i određene podtipove klime unutar primarnog klimata. Tako, maritimni tip klime zadire duboko u kontinentalni dio vršeći modifikaciju klasičnog kontinentalnog i planinskog klimata koji vlada u tim oblastima. Dakle, kao posljedica modifikacije, možemo imati kontinentalni tip klime modifikovan planinskim tipom ili kontinentalni tip modifikovan maritimnim tipom, pa čak i planinski tip klime modifikovan maritimnim tipom.

Na teritoriji Crne Gore može se izdvojiti šest klimatskih regija sa prepoznatljivim klimama, ali ne i sa jasno definisanim granicama.

Osnovne klimatske regije sa prepoznatljivim klimatima su:

- Primorje - karakterišu duga i topla ljeta i blage zime sa velikim količinama padavina.
- Zetsko-bjelopavlička ravnica - duga, topla i suva ljeta sa visokim temperaturama i toplim noćima, blage zime sa velikim količinama padavina i nižim temperaturama od primorske oblasti.
- Planinsko zaleđe Jadrana - oblast sa najvećom količinom padavina u Evropi je planinski predio iznad Kotorskog zaliva (Krivošije). U toj oblasti, na strmim padinama Orjena u mjestu Crkvice (940 mm) godišnje prosječno padne oko 5.000 mm po kvadratu (što predstavlja evropski maksimum padavina), a u rekordnim godinama blizu 7.000 mm, sa izraženim padavinama orografskog karaktera.
- Kontinentalni dio sjevera države nadmorske visine u prosjeku do približno 700 m - oblasti sa najmanjom godišnjom količinom padavina koja je ravnomjerno raspoređena u toku godine.
- Kontinentalni predjeli nadmorske visine oko 1.000 m - u planinskim oblastima na sjeveru države ljeta su kratka i vlažna, a zime duge i oštre, sa čestim mrazovima i niskim temperaturama, koje naglo opadaju sa visinom.

- Planinski predjeli nadmorske visine iznad 1500 m - sniježno šumska klima sa dugim hladnim zimama i oblastima gdje se sniježni pokrivač zadržava tokom cijele godine.

Dominantni vjetrovi u Crnoj Gori su sjeverni-sjeveroistočni i južni. Od lokalnih vjetrova najpoznatiji su bura na primorju, a u ljetnjem periodu vjetar s mora (danju) i vjetar s kopna (noću) kao dnevni periodični vjetrovi.

Klima, u užem smislu predstavlja srednje stanje atmosfere. Opisuje se srednjim vrijednostima prostorno i vremenski promjenljivih veličina kao što su temperatura vazduha, količina padavina, relativna vlažnost, vjetar (pravac i brzina), zračenje, pojave.

Za opis i analizu klimatskih karakteristika Crne Gore koriste se podaci o mjerenjima i osmatranjima meteoroloških elemenata i pojava sa meteoroloških stanica koje su dio osmatračkog sistema Zavoda za hidrometeorologiju i seizmologiju Crne Gore za klimatski period 1991-2021. godina.

Temperatura vazduha

Temperatura vazduha je jedan od najvažnijih klimatskih elemenata, jer toplotno stanje i temperaturni režim nekog mjesta određuje klimatski tip. Temperatura se mijenja sa geografskom širinom, zbog promjene bilansa zračenja, sa geografskom du-

žinom, zbog promjene uticaja maritimnosti i kontinentalnosti, i sa visinom, zbog adijabatskog hlađenja.

Karakteristika 2024. godine⁵: temperatura vazduha iznad klimatske normale; prema raspodjeli percentila temperatura vazduha se nalazi u ka-

⁵ Zavod za hidrometeorologiju i seizmologiju - <https://www.meteo.co.me/>

tegoriji toplo, vrlo toplo i ekstremno toplo. Srednja temperatura vazduha u toku 2024. godine se kretala od 8,5°C na Žabljaku do 20,8°C u Budvi, u Podgorici je bilo 18,7°C, što je za 1,9°C viša temperatura u odnosu na klimatsku normalu (1991-2020). Odstupanja srednje temperature vazduha od klimatske normale su pozitivna i kretala su se od 1,6°C u Ulcinju do 4,6°C u Bijelom Polju. Na skali najviših vrijednosti, 2024. godina je bila najtoplija u većini gradova, a u Kolašinu i Pljevljima na drugom mjestu.

Broj tropskih dana, dan kada je maksimalna dnevna temperatura vazduha $\geq 30^{\circ}\text{C}$, kretao se od 8 dana na Žabljaku do 93 dana u Ulcinju. U Podgorici je bilo 90 tropskih dana. Tropske noći, dani kada minimalna dnevna temperatura vazduha ne pada ispod 20°C , zabilježene su u Nikšiću 12, Ulcinju 67, Herceg Novom 74, Baru 86, Budvi 87 i u

Podgorici 93. Broj mraznih dana, dan kada je minimalna dnevna temperatura vazduha $< 0^{\circ}\text{C}$ kretao se od 4 dana u Ulcinju do 132 dana na Žabljaku. U Podgorici je bilo 7 mraznih dana. Mrazni dani nisu zabilježeni u Baru, Budvi i Herceg Novom. Ledeni dani, dan kada temperatura vazduha ne prelazi 0°C , zabilježeni su u Rožajama 1 dan, 3 dana u Beranama, 4 u Pljevljima, 5 u Kolašinu i 19 dana na Žabljaku. Najviša dnevna temperatura vazduha od $44,8^{\circ}\text{C}$ izmjerena je 24.08.2007. godine u Podgorici, a najniža dnevna temperatura od -32°C , 13.01.1985. godine u Rožajama.

Uporednom analizom srednje godišnje temperature vazduha za referentne klimatske periode 1961-1990. godine i 1991-2020. može se zaključiti da je zadnji 30-to godišnji period topliji za prosječno $1,1^{\circ}\text{C}$. Odstupanja su pozitivna i kreću se od $0,8^{\circ}\text{C}$ u Herceg Novom i Cetinju do $1,6^{\circ}\text{C}$ u Bijelom Polju.

Padavine

Količina padavina je jedan od najznačajnijih klimatoloških parametara koji determiniše klimat neke regije. Padavine mogu da budu različitih oblika. Najznačajniji oblici padavina su kiša, snijeg, susnežica i grad. Prosječna godišnja količina padavina na prostoru Crne Gore je vrlo heterogena, sa izuzetno naglašenom kišnom i manje kišnom regijom.

Najveći dio Crne Gore ima mediteranski i modificovani mediteranski tip padavina koji karakteriše najveće količine padavina u kasnu jesen i rano proljeće, dok je na sjeveru zastupljen kontinentalni tip padavina sa maksimumom u rano ljeto.

Karakteristika 2024. godine⁶: količina padavina

se prema raspodjeli percentila nalazi u kategorijama vrlo sušno, sušno i normalno. Količina padavina u toku 2024. godine se kretala od 689 lit/m² u Bijelom Polju do 3.507 lit/m² na Cetinju. U Podgorici je izmjereno 1.668 lit/m², što čini 98% klimatske normale 1991 - 2020. godine. Ostvarenost količine padavina u odnosu na klimatsku normalu se kretala od 73% u Bijelom Polju do 105% na Cetinju. Na skali najmanjih vrijednosti, 2024. godina spada u deset najsušnijih godina u Bijelom Polju, Beranama i u Rožajama. Broj dana sa padavinama se kretao od 52 u Budvi do 109 na Žabljaku. U Podgorici su zabilježena 82 dana sa padavinama.

Maksimalna visina sniježnog pokrivača od 45

⁶ Zavod za hidrometeorologiju i seizmologiju - <https://www.meteo.co.me/>

cm, izmjerena je na Žabljaku 25. decembra 2024. godine. Broj dana sa sniježnim pokrivačem >1cm se kretao od 2 dana u Nikšiću do 87 na Žabljaku. Snijega nije bilo u Podgorici i na primorju.

Rekordna godišnja količina padavina od 9.079 mm po kvadratu registrovana je 2010. godine u Crkvicama, oblast Krivošija, koja predstavlja evropski maksimum padavina.

Uporednom analizom srednje godišnje količine padavina za referentne klimatske periode 1961-1990. godine i 1991-2020. zaključeno je da je u zadnjih 30 godina došlo do najvećeg povećanja prosječne količine padavina na Cetinju oko 3.5% u odnosu na klimatski period 1961-1990. godine, a najveće smanjenje prosječne godišnje količine padavina od 6.3% je u Herceg Novom.

Oblačnost i osunčavanje

Oblačnost predstavlja stepen pokrivenosti neba oblacima i u klimatologiji se izražava u desetinama. Prosječna godišnja oblačnost na području Crne Gore se kreće od 4 desetine u Tivtu do 6.5 desetina u Bijelom Polju, dok je u Podgorici 4.6 desetina. Prosječna oblačnost je najveća u zimskim mjesecima kada je i najveća količina padavina, a najmanja u julu i avgustu kada su i najsušniji mjeseci.

Jasnija predstava o režimu i karakteru oblačnosti dobija se prikazivanjem broja vedrih dana, tj. dana kada je srednja dnevna oblačnost manja od 2 desetine pokrivenosti neba oblacima i oblačnih dana, kada je srednja dnevna oblačnost veća od 8 desetina.

U Crnoj Gori prosječno godišnje bude od 38 vedrih dana u Pljevljima do 163 dana u Tivtu, dok u Podgorici budu prosječno 132 vedra dana. Prosječan godišnji broj oblačnih dana je od 89 u Tivtu do 228 u Bijelom Polju, 226 u Pljevljima, a u Podgorici 104 dana.

Trajanje osunčavanja je u obrnutoj srazmjeri sa oblačnošću i zavisi od konfiguracije terena i godišnjeg doba. Izražava se brojem sati sijanja sunca. Prosječan godišnji broj sati sijanja sunca se kreće od 1.693 sata u Kolašinu do 2.660 sati u Ulcinju, dok u Podgorici prosječno bude 2.462 sata. Mjesec sa najvećim brojem sati sijanja sunca je jul kada je i dužina obdanice najveća, a najmanji u decembru kada je i obdanica najkraća.

Vjetar

Vjetar predstavlja horizontalno premještanje vazduha. U Crnoj Gori dominantni vjetrovi su sjeverni-sjeveroistočni i južni. Od lokalnih vjetrova najpoznatiji su

bura na primorju i na samoj obali Jadrana, zatim pri tihom i stabilnom vremenu, u ljetnjem periodu, vjetar s mora (danju) i vjetar s kopna (noću) kao dnevno-pe-

riodični vjetrovi. Značajni vjetrovi uvijek su povezani sa određenim karakterističnim vremenskim situacijama i posljedicama dejstva određenih meteosistema, kao što su približavanje i odlazak Đenovskog ciklona i anticiklona iznad centralne Evrope sa centrom sjeverozapadno od naših krajeva. Kombinacija međusobnih položaja ciklona i anticiklona generiše veoma jake udare vjetra koji često poprimaju olujni karakter. Vjetar dobija olujni karakter kada udari dostignu brzinu od 17.1 m/s. U centralnim i primorskim oblastima udari sjevernog i sjeveroistočnog vjetra veoma često dostižu olujnu jačinu, a viši predjeli na sjeveru Crne Gore, kao i na primorju imaju olujne udare južnog vjetra koji dostižu brzinu oko i više od 100 km/h.⁷

Na području Bara najdominantniji su vjetrovi iz pravca sjeveroistok 35%, dok su na području Podgorice najdominantniji vjetrovi iz sjevernog 35% i južnog smjera 25%. U višim predjelima, na sjeveru Crne Gore, su dominantni vjetrovi iz južnog kvadranta. Na području Žabljaka su sa čestinom javljanja od oko 36%, a na području Pljevalja oko 25%. Zastupljenost slučajeva kada nema vjetra na primorju je mala (tzv. tišina). U Baru iznosi 1,4%, u Podgorici oko 28%, na Žablaku oko 19%, dok je u Pljevljima, zbog konfiguracije terena i položaja grada gdje se i vrše mjerenja brzine i pravca vjetra, procenat javljanja tišina visok, 43%.

3.5. Stanje životne sredine i kulturne baštine

U Crnoj Gori, 80 zaštićenih područja prirode obuhvata oko 13% kopnene, odnosno 1,87% morske teritorije. Najveći dio područja koja su zaštićena (7,7% teritorije Crne Gore), čini pet nacionalnih parkova⁸ - Durmitor, Skadarsko jezero, Lovćen,

Biogradska gora i Prokletije. U preostalih 75 su tri rezervata prirode, dva posebna rezervata, devet parkova prirode, 59 spomenika prirode i dva predjela izuzetnih odlika.

⁷ Atlas klime Crne Gore, CANU 2012.

⁸ <https://nparkovi.me/>

Tabela 1. Nacionalni parkovi Crne Gore

Naziv	Opis	Napomena
Durmitor	Nacionalni park Durmitor obuhvata masiv planine Durmitor, kanjone rijeke: Tare, Drage, Sušice i najviši dio kanjonske doline Komarnice, sa kojih se uzdižu brojni planinski vrhovi od kojih je njih 48 sa preko 2.000 mnv. Najviši vrh je Bobotov kuk 2.525 mnv. Površina parka je 32.519 ha, a teritorija pripada opštinama: Žabljak, Šavnik, Plužine, Pljevlja i Mojkovac. Na Durmitoru raste oko 1.600 biljnih vrsta, među kojima ima veliki broj endemičnih, rijetkih, zaštićenih i na drugi način korisnih i značajnih. Šume zauzimaju 34,5% ukupne površine parka. Jedan od rariteta prirode je šuma crnog bora, na lokalitetu Crna poda, čija grandiozna stabla (do 50 m visine) odolijevaju vremenu punih 450 godina. Živi svijet Durmitora je planinski i visoko planinski, sa prisustvom ravničarskih vrsta. U NP Durmitor do sada je registrovano preko 1.000 vrsta insekata od kojih su mnoge endemične i zakonom zaštićene.	Nacionalni je park od 1952. godine. UNESCO-ovim programom „Čovjek i biosfera“ 1977. godine uvršten je u svjetske ekološke rezerve biosfere. Nacionalni park Durmitor, sa dijelom Kanjona rijeke Tare, upisan je na UNESCO listu svjetske prirodne baštine 1980. godine. Širi prostor u okviru sliva rijeke Tare, u čiji sastav ulaze NP Durmitor i NP Biogradska gora, 1976. godine je uključen u mrežu objekata u okviru UNESCO programa „Čovjek i biosfera“.
Biogradska gora	Prašuma Biogradska gora, koja zauzima površinu od 1.600 ha, jedna je od posljednje tri u Evropi. Ima karakter strogo zaštićenog rezervata (u Nacionalnom parku Biogradska gora se nastanjuje 20% endema Balkanskog poluostrva). Na području Nacionalnog parka Biogradska gora živi oko 2.000 biljnih vrsta i podvrsta, od kojih oko 400 pripada balkanskim endemima, što znači da se osim na Bjelasici mogu naći i na nekim drugim manjim ili većim prostorima na Balkanskom poluostrvu, ali ne i izvan njegovih granica. Prašuma, jezera i planinske livade u okviru nacionalnog parka su dom mnogim životinjama.	Nacionalni je park od 1952. godine.
Lovćen	Površina parka iznosi 6.220 ha i zauzima teritoriju opština Cetinje i Budva. Lovćen je primorska planina, udaljena od mora samo 4-5km. Najviši vrhovi na Lovćenu su Štirovnik - 1.749 metara nadmorske visine (mnv) i Jezerski vrh - 1.657 mnv. Geografski položaj Lovćena, koji je pod uticajem tri klime (mediteranske, kontinentalne i planinske) uslovio je bogatstvo i raznovrsnost biljnog svijeta, kojeg čini oko 1.300 biljnih vrsta, među kojima je veliki broj endema, rijetkih biljaka, ljekovitog, aromatičnog, medonosnog i dekorativnog bilja.	Nacionalni je park od 1952. godine.

Skadarsko jezero	Nacionalni park Skadarsko jezero obuhvata površinu od 40.000 ha. Skadarsko jezero je kriptodepresija i najveće jezero na Balkanu. Zavisno od vodostaja ima površinu od 370 km² ljeti do 540 km² zimi. Površina pri prosječnom nivou vode je 475 km². U slivu Skadarskog jezera živi 48 vrsta riba. U vodama koje pripadaju Nacionalnom parku živi 39 vrsta riba. Od oko 264 vrsta ptica u fauni Skadarskog jezera, 73 vrste su gnjezdarice selice; 18 vrsta su redovne prolaznice; 45 vrsta su zimski gosti i 12 vrsta redovno provodi ljeto ne gnijezdeći se.	Skadarsko jezero je Ramsar konvencijom 1996. godine upisano u Svjetsku listu močvara od međunarodnog značaja.
Prokletije	Površina parka iznosi 1660 ha i nalazi se na teritoriji opština Plav i Gusinje. U Parku postoje brojna lednička jezera od kojih je najljepše Hridsko jezero, a mogu se naći i manji vodotoci, vrela, izvori pitke vode i planinske lokve. Na teritoriji Parka registrovano je preko 1.600 vrsta biljaka, što predstavlja 1/2 flore Crne Gore, ili nešto oko 1/5 ukupne balkanske flore. Izdvojeno je 40 tipičnih biljnih zajednica. Nacionalni park Prokletije karakteriše bogatstvo i raznolikost životinjskog svijeta. Registrovano je oko 60 endemičnih vrsta insekata i oko 130 vrsta dnevnih leptira i 161 vrsta ptica.	Nacionalni park je od 2009. godine.

Regionalni parkovi/parkovi prirode su: Ru-mija, Komovi, Sinjajevina, Piva, Ljubišnja, Turjak sa Hajlom, Dragišnica i Komarnica, koji obuhvata i kanjon Nevidio, površine 2.570,5 ha, ili oko 0,2% ukupne teritorije Crne Gore.

Nacionalna strategija održivog razvoja do 2030. godine (publikovana 2016. god.) ima za cilj da obezbijedi održiv ekonomski rast, socijalnu jednakost i zaštitu životne sredine i očuvanje prirodnih resursa. Strategija je usklađena sa ciljevima koje su postavile Ujedinjene nacije kroz Agendu 2030.

Predviđeno je proširenje mreže zaštićenih područja i na morski dio Crne Gore, lokacija koje su prepoznate zbog značajnih morskih staništa, biodiverziteta i potrebe zaštite od prekomjerne urbanizacije i zagađenja.

Potencijalne lokacije su:

- 1) Luštica (od Mamule do rta Mačka);
- 2) zona od rta Trašte do Platamuna (sa uskom zonom stroge zaštite od rta Žukovac do rta Kostovica);
- 3) šira zona ostrva Katič;
- 4) zona od rta Volujica do Dobrih Voda;
- 5) zona od rta Komina do rta kod ostrva Stari Ulcinj;
- 6) zona uvale Valdanos do Velike uvale;
- 7) Seka Đerane s južnim dijelom zone ispred Velike plaže do ušća Bojane.

Kulturna baština

Kulturnu baštinu Crne Gore čine nepokretna, pokretna i nematerijalna kulturna dobra, koja su zbog posjedovanja kulturnih vrijednosti zakonom zaštićena i imaju status kulturnog dobra. Na teritoriji Crne Gore zaštićeno je ukupno 2028 kulturnih dobara, od čega 817 nepokretnih kulturnih dobara i 582 kulturna dobra memorijalnog karaktera-spomen obilježja, zatim i 608 pokretnih kulturnih dobara (u okviru njih se nalaze brojne zbirke, zaštićene kao jedno kulturno dobro, a koje sadrže brojne muzejske predmete arheološkog, etnografskog, historijskog, umjetničkog i drugog karaktera) i 21. nematerijalno kulturno dobro⁹. Nepokretna kulturna dobra svrstana su kao kulturno - historijski objekti, kulturno-historijske cjeline, lokaliteti ili područja u okviru kojih se nalaze stari gradovi, urbana ili ruralna naselja, arheološka nalazišta, kulturno - historijsko područje, kulturni pejzaž, profani, sakralni, fortifikacioni i infrastrukturni objekti, grupe građevina ili prostori sa karakterističnim interakcijama čovjeka i prirode. U okviru pokretnih kulturnih dobara nalaze se brojne zbirke koje čine različite vrste predmeta, pojedinačni arheološki, umjetnički, etnografski, tehnički, dokumentarni predmeti ili prirodni primjerci ili zbirke ovih predmeta, odnosno primjerkaka, koji svjedoče o ljudskom stvaralaštvu i evoluciji prirode. U okviru 21. nematerijalnog kulturnog dobra nalaze se kulturna dobra vezana za ljudsko umijeće, izražaj, vještinu ili izvođenje, kao i predmet, rukotvorina, instrument ili prostor koji je sa tim povezan, koje zajednice, grupe, i u pojedinim slučajevima pojedinci, prepoznaju kao dio svoje kulturne baštine i to: (jezik, govor, usmeno predanje, usmena književnost ili dru-

gi usmeni izraz, izvođačka umjetnost, običaj, obred i svečanost, kultno i znamenito mjesto, tradicionalni zanat i vještina).

Imajući u vidu da se zaštita kulturnih dobara, shodno Zakonu o zaštiti kulturnih dobara, odvija u prvom redu u cilju očuvanja i unapređivanja stanja kulturnih dobara (sprečavanje rizika kojima mogu biti ugrožena i njihovog prenošenja budućim generacijama u autentičnom obliku, uz uslov očuvanja autentičnosti i integriteta) sve intervencije na kulturnim dobrima podliježu odredbama ovog Zakona i međunarodnim propisima, bez obzira u čijem su vlasništvu i bez obzira na njihov svjetovni ili vjerski karakter. Kada je u pitanju prirodno i kulturno-historijsko područje Kotora, primjenjuju se i odredbe Zakona o zaštiti prirodnog i kulturno-historijskog područja Kotora.

Crna Gora ima 3 nepokretna kulturna dobra od međunarodnog značaja, koja su upisana na UNESCO listu svjetske baštine i to: prirodno i kulturno-historijsko područje Kotora; Stećci – srednjovjekovni nadgrobni spomenici Bosne i Hercegovine, Srbije, Hrvatske i Crne Gore (u Crnoj Gori u Barama Žugića, Grčko groblje - Opština Žabljak, Grčko groblje - Opština Plužine) i Venecijanska odbrambena utvrđenja iz XVI i XVII vijeka koje čine dobra država Italije, Hrvatske i Crne Gore u okviru kojih je crnogorska komponenta (Kotorska tvrđava).

Takođe, kao prvo nematerijalno kulturno dobro iz Crne Gore, Bokeljska mornarica iz Kotora upisana je na UNESCO Reprezentativnu listu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva.

⁹ Prikaz trenutnog stanja. Proces uspostavljanja zaštite tj. sticanja statusa kulturnog dobra predstavlja kontinuirani proces, te je broj kulturnih dobara promjenljiv.

3.6. Demografske karakteristike

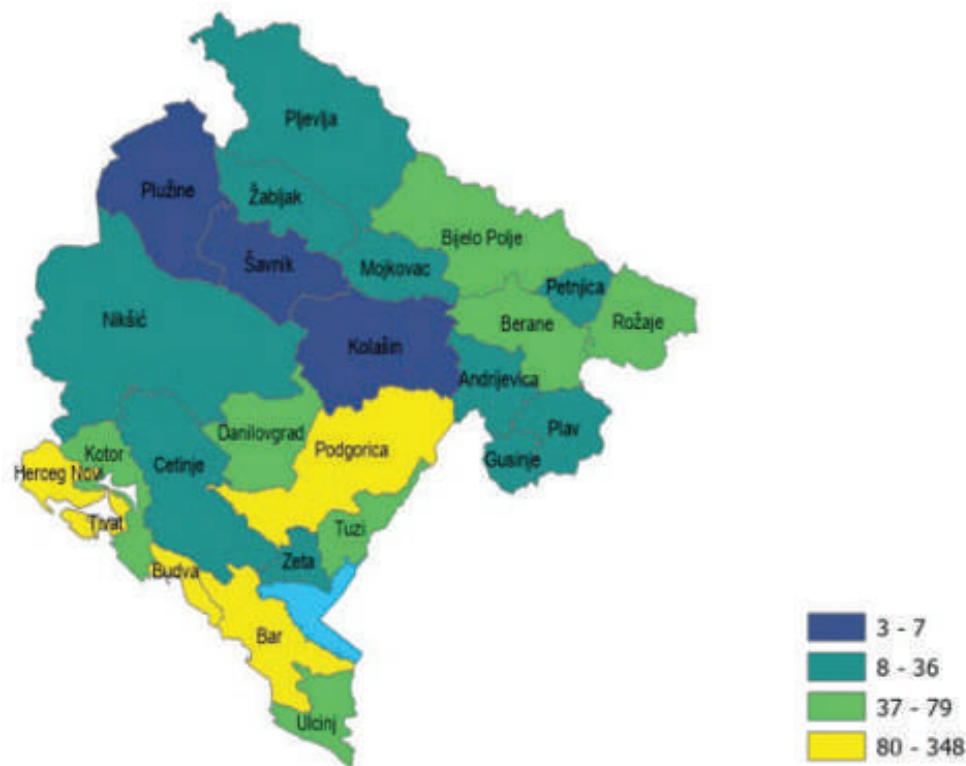
U Crnoj Gori, prema podacima popisa stanovništva, domaćinstava i stanova iz 2023. godine živi 623.633 stanovnika od čega 306.807 muškog (49,20% ukupnog stanovništva), a 316.826 (50,80% ukupnog stanovništva) stanovnika ženskog pola.

Od ukupnog broja stanovnika 24,5% živi u sjevernom regionu, od čega 77.478 muškog, a 75.112 stanovnika ženskog pola.

U središnjem regionu, od ukupnog broja stanovnika, živi 49,3%, od čega 149.749 muškog, a 157.622 stanovnika ženskog pola.

U primorskom regionu, od ukupnog broja stanovnika, živi 26,2%, od čega 79.580 muškog, a 84.092 stanovnika ženskog pola.

Neravnomjernost u pogledu naseljenosti proistekla je iz procesa urbanizacije i demografskog kretanja stanovništva iz sjevernog prema središnjem dijelu i primorju. (Slika 1).

Slika 1. Gustina naseljenosti po Opštinama – broj stanovnika na km² - Popis 2023. godine

U Crnoj Gori ima 1.462 naselja od čega je 58 gradskih naselja. Gustina naseljenosti po naseljima veoma je neujednačena (u zavisnosti od broja stanovnika i površine teritorije). Bez stanovnika je 74 naselja, 219 naselja ima barem jednog, ali manje od 10 stanovnika, dok 652 naselja ima manje od 100 stanovnika. Ukupno prikazano 945 naselja ima manje od 100 stanovnika ili uopšte nema stanovnika, dok

517 naselja ima više od 100 stanovnika. Gustina naseljenosti po naseljima pokazuje da 216 naselja ima gustinu naseljenosti manju od 1 stanovnika po km², 871 naselje ima gustinu naseljenosti od 1 do 100 stanovnika po km², a 244 naselja imaju gustinu naseljenosti veću od 100 stanovnika po km². Ostala naselja nemaju stanovnika, ili je taj broj manji od 10 pa isti nije prikazan zbog zaštite podataka.

3.7. Ranjive grupe stanovništva

Ranjive grupe stanovništva u Crnoj Gori u kontekstu prevencije i smanjenja rizika od katastrofa obuhvataju prije svega starije osobe, djecu, osobe sa invaliditetom, žene, porodilje, trudnice, žrtve nasilja, jednoroditeljske porodice sa djecom ispod 7 godina, stanovništvo koje živi ispod linije siromaštva, ili je u riziku od siromaštva, Rome/kinje i Egipćane/ke, stanovnike/ce udaljenih ruralnih i planinskih područja, kao i izbjeglice, tražioce azila i interno raseljena lica. Njihova ranjivost proizilazi iz kombinacije socioekonomskog statusa, ograničenog pristupa informacijama i uslugama, slabije uključenosti u procese odlučivanja i većeg izlaganja prostorno specifičnim rizicima kao što su poplave, klizišta, šumski požari, olujne nepogode i posljedice klimatskih promjena.

U strateškim dokumentima Crne Gore u oblasti smanjenja rizika od katastrofa i klimatskih promjena jasno je naglašeno da su mjere prevencije i pripravnosti zasnovane na principu ravnopravnosti i nediskriminacije, sa posebnim osvrtom na osnaživanje ranjivih grupa, rodnu ravnopravnost i smanjenje njihove izloženosti rizicima. To podrazumijeva da procjene rizika, planovi zaštite i

spašavanja i sektorske politike (u oblasti socijalne zaštite, zdravstva, obrazovanja, rodne ravnopravnosti i socijalne inkluzije) moraju identifikovati specifične potrebe ovih grupa i predvidjeti ciljane mjere podrške koje su zasnovane na rodno razvrstanim podacima i praćene odgovarajućim rodno odgovornim indikatorima.

Starije osobe, djeca i osobe sa invaliditetom posebno su pogođeni otežanom evakuacijom, prekidom zdravstvenih i socijalnih usluga i barijerama u pristupu informacijama, naročito u hitnim situacijama kada komunikacija nije prilagođena različitim vrstama invaliditeta i jezičkim potrebama. Za njih je od presudnog značaja pravovremena, pristupačna i razumljiva informacija o rizicima i ponašanju u vanrednim situacijama, dostupnost asistencije u evakuaciji, kontinuitet terapije i usluga podrške u zajednici, kao i fizička pristupačnost skloništa i drugih objekata kritične infrastrukture (zdravstvene ustanove, centri za smještaj, škole, domovi za stare).

Žene, naročito one koje žive u udaljenim seoskim područjima, Romkinje i Egipćanke, žene sa invaliditetom i samohrane majke, izložene su više-

strukoj diskriminaciji, većem riziku od siromaštva i ograničenom pristupu resursima, što povećava njihove klimatske i katastrofama uslovljene rizike. Istovremeno, žene nose najveći teret brige o djeci, starijim licima i osobama sa invaliditetom u domaćinstvu, pa mjere prevencije i smanjenja rizika od katastrofa moraju da obuhvate ekonomsko osnaživanje žena, uključivanje u planiranje i odlučivanje u svim fazama upravljanja rizicima, dostupnost službi zaštite od nasilja i psihosocijalne podrške, kao i rodno osjetljiv pristup planiranju evakuacije, smještaja i oporavka zajednica.

Romi/kinje i Egipćani/ke, stanovništvo neformalnih naselja, osobe koje žive u siromaštvu i u udaljenim ruralnim područjima često nastanjuju zone izložene poplavama, klizištima, šumskim požarima ili ekstremnim vremenskim prilikama, uz nedovoljan pristup infrastrukturi, vodi, sanitarijama i javnim uslugama. Zbog toga je ključno da mjere prevencije i smanjenja rizika od katastrofa obuhvate poboljšanje uslova stanovanja, pristup komunalnim uslugama, lokalne sisteme ranog upozoravanja, participativno planiranje sa zajednicama, ali i kontinuirane informativne i edukativne kampanje na jeziku i načinu koji su prilagođeni različitim grupama stanovništva.

3.8. Privredni i vanprivredni objekti i ustanove

U Crnoj Gori postoji značajan broj velikih industrijskih postrojenja, kao što su: Termoelektrana Pljevlja, HI „Poliex“ AD Berane, HE „Perućica“ Nikšić, HE „Piva“ Plužine, Kombinat aluminijuma

Podgorica, Luka Bar AD, Luka Kotor i Luka Zelenika, silosi za žitarice (Bar, Spuž, Nikšić), fabrika „Tara Aerospace and Defence Products AD“ Mojkovac, i dr.

Privredni objekti od posebnog značaja

Industrijski, saobraćajni, hotelsko-turistički i drugi objekti koji po zahtjevnosti svojih instalacija spadaju u kategoriju visoko rizičnih objekata su: „Tara Aerospace and Defence Products AD“ u Mojkovcu, objekti i instalacije u Luci Bar „Messer Tehnogas“ u Petrovcu, HI „Poliex“ AD Berane, Aerodromski terminali goriva na aerodromu u Podgorici i na aerodromu Tivat, preko 100 gasnih stanica

(tehnički naftni gas - plin), najčešće lociranih u turističkim objektima - hotelima, distributeri gasa „Energogas“ d.o.o Podgorica i „Montenegro bonus“ d.o.o. Cetinje i drugi.

U Crnoj Gori postoji nekoliko rudnika sa površinskom i podzemnom eksploatacijom koji su u funkciji, i to: Rudnik uglja AD Pljevlja, sa površinskom eksploatacijom; Rudnik boksita Nikšić,

sa površinskom i podzemnom eksploatacijom, kao i Rudnik olova i cinka „Šuplja stijena“ Pljevlja i dva rudnika koja trenutno nisu u funkciji: rudnik mrkog uglja Berane i rudnik olova i cinka „Brskovo“ Mojkovac. Takođe, u Crnoj Gori postoje i vojna skladišta ubojnih sredstava: „Brezovik“ kod Nikšića, „Taraš“ kod Danilovgrada, „Židovići“ kod Pljevalja i „Pristan“ na poluostrvu Luštica koja spadaju u kategoriju visokorizičnih objekata.

U grupu visokorizičnih privrednih subjekata spadaju:

- **„Messer Tehnogas“ AD u Petrovcu** - vrši proizvodnju i promet industrijskih, medicinskih i gasova za korišćenje u prehrambenoj industriji (kiseonik, ugljendioksid, azot, komprimovani i dr. gasovi klase 2).
- **Aerodromski terminali goriva na aerodromima u Podgorici i Tivtu** - posjeduju više rezervoara za naftu i naftne derivate, transportnu službu i instalacije, pa bi djelovanjem nekog hazarda moglo doći do zapaljenja i eksplozije na rezervoarima i izlivanja kerozina.
- **Luka Bar** - zbog svog povoljnog položaja je pravo mjesto za formiranje distributivnog centra za cijeli region, gdje se vrši manipulacija raznim vrstama tečnog goriva, hemikalijama i eksplozivima. U podnožju brda Volujica nalaze se značajni infrastrukturni objekti: rezervoari za skladištenje natrijum hidrokسيد-kastične sode, rezervoar za bazno ulje, rezervoari za naftu i naftne derivate, benzinska pumpa za potrebe jahting servisa, rezervoari za glinicu, asfaltni put – unutrašnja drumska saobraćajnica, željeznički kolosjek, kao i tunel koji povezuje Luku Bar sa skladištem eksplozivnih materija - Skladišta „B“ materija. Radi se o centralnom i najvećem skladištu eksploziv-

nih materija u Crnoj Gori koje se svakodnevno koristi za potrebe Rudnika uglja – Pljevlja, Rudnika olova i cinka Šuplja stijena – Pljevlja, Rudnika boksita – Nikšić i za izgradnju drugih objekata u Crnoj Gori gdje se vrši upotreba ovih materija. Na području „Luke Bar“ AD postoji mogućnost za pojavu tehničko-tehnoloških akcidenata i to: požari, eksplozije, sudar plovila u lučkom akvatorijumu, pad u more lučkih pretovarnih sredstava obalne mehanizacije i havarije usljed kontakta plovnog objekta i lučkih pretovarnih sredstava. Navedene nesreće za posljedicu imaju ugrožavanje bezbjednosti života i zdravlja zaposlenih, degradaciju i oštećenja materijalnih dobara i ugrožavanje životne sredine (ispuštanje opasnih polutanata u vazduh, more i zemljište).

- **Luka Budva, Luka Škver – Herceg Novi, Luka Kotor, Marina Porto Montenegro – Tivat, Marina Portonovi – Kumbor i Marina Bar** imaju benzinske stanice za potrebe jahting servisa i predstavljaju mjesto sa povećanom opasnošću za pojavu požara i eksplozija.
- **U okviru Kombinata aluminijuma Podgorica** (industrijska zona KAP-a) nalazi se fabrika za proizvodnju bileta (preradevina od aluminijuma) i fabrika silumina. Fabrika za proizvodnju bileta ima proizvodni kapacitet od 70.000 tona godišnje, dok fabrika silumina proizvodi godišnje 30.000 tona specijalnih legura. U fabrici za proizvodnju bileta, u proizvodnom dijelu, nalaze se instalacije za tečni prirodni gas i tečni argon, koje mogu biti potencijalni izvor požara, eksplozije i emisije štetnih i opasnih materija.
- **Preduzeća „Energogas“ DOO Podgorica i „Montenegro bonus“ DOO Cetinje** su registrovana za skladištenje, distribuciju, prodaju i snabdijevanje propan-butana - TNG-a i na-

laze se na putu za Petrovac, u neposrednoj blizini KAP-a, a u bližem okruženju nekoliko stambenih objekata. U prostoru oba privredna društva postoji potencijalna opasnost po ljude i životnu sredinu u slučaju nekontrolisanog ispuštanja gasa, požara, eksplozije gasova što može prerasti u druge veće accidente.

- **DOO „Boster” Nikšić** se bavi prometom eksplozivnih materija i vršenja usluga miniranja u rudnicima, kamenolomima i građevinarstvu i raspolaže sa skladišnim prostorom za eksploziv što u slučaju nesreće može dovesti do širenja požara na okolinu, zagađenja površinskih i podzemnih voda, opasnost po okolne objekte, kao posljedica udarnog talasa nakon eksplozije itd.
- **Termoelektrana Pljevlja**, gdje u toku rada može doći do akcidenata, jer se u postrojenjima TE Pljevlja skladište i koriste sljedeće opasne supstance: mazut, hlorovodonična kiselina (sona kiselina), natrijum hidroksid, ferihlorid FeCl_3 , amonijum-hidroksid (NH_4OH), trinatrijumfosfat dodekahidrat, nafta, ulja, vodonik (H_2), kao i pepeo i šljaka na Maljevcu (19.500.000t).
- **Rudnik uglja AD Pljevlja** pri obavljanju svoje djelatnosti koristi opasne materije, i to: euro dizel gorivo, benzin, eksploziv, amonijum nitrat i druge materijale, ali u manjim količinama koje imaju toksična, oksidirajuća, eksplo-

zivna, eko-toksična, zapaljiva, samozapaljiva i druga svojstva opasna po život i zdravlje ljudi i životnu sredinu.

- **Fabrika „Tara Aerospace and Defence Products AD” u Mojkovcu** vrši proizvodnju svih tipova piropatrone, pirotehničkih smješa i raketnih motora za izbacivanje pilotskih sjedišta, kao i proizvodnju naoružanja – pušaka i pištolja. Do eksplozija i požara može doći u proizvodnim pogonima u kojima se rukuje opasnim materijama i pri montaži finalnih proizvoda, kao i u skladištu opasnih materija.
- **HI „Poliex” AD Berane** se bavi proizvodnjom, skladištenjem i prometom eksploziva i inicijalnih sredstava. Raspolaže sa 9 skladišnih prostora za plastični eksploziv, TNT i privredni eksploziv, smještajem inicijalnih sredstava, repromaterijala, sirovina, goriva i maziva, što samo po sebi predstavlja rizik za stanovništvo i životnu sredinu.
- U Crnoj Gori postoji 135 **benzinskih i plinskih stanica**. Stanice za snabdijevanje gorivom motornih vozila predstavljaju objekte sa povećanom opasnošću od pojave požara i eksplozija, zbog hemijskih i fizičkih osobina skladištene materije (kao što su zapaljivost, eksplozivnost, agresivnost, toksičnost i stišljivost), kao i intenzivne manipulacije materijom.

Elektroenergetski sistemi – proizvodni, prenosni i distributivni objekti

Prema organizacionim cjelinama i tehnološkoj funkciji koja se u njima vrši, objekti elektroenergetskog sistema mogu se svrstati u tri grupe, i to:

- **proizvodni** koji čine TE Pljevlja, HE Perućica, HE Piva (u vlasništvu Elektroprivrede Crne Gore AD – EPCG); pet malih hidroelektrana (mHE) koje su u vlasništvu EPCG; dvije mHE koje su u vlasništvu EPCG i „Zeta Energy“ doo; 28 mHE koje su izgrađene u periodu od 2013. do kraja 2020. godine i u vlasništvu su raznih koncesionara, kao i vjetroelektrane Možura i Krnovo u privatnom vlasništvu;
- **prenosni** koji preko dalekovoda dužine 1.410 km i 25 trafostanica na naponskim nivoima 400 kV, 220 kV i 110 kV obezbjeđuje prenos električne energije sa proizvodnih izvora na potrošače, kao i interkonekcija hvdc $\pm$ 500kV elektroenergetski kabl Lastva – Peskara;

- **distributivni** koji čine postrojenja 35 kV, transformatori 35/x kV/kV i vodovi 35 kV, kao i postrojenja, transformatori i vodovi nižeg naponskog nivoa.

U Crnoj Gori je izgrađeno više objekata **visokih brana** koje su u funkciji stvaranja akumulacija za potrebe proizvodnje električne energije, za obezbjeđivanje tehničke vode za velika tehnološka postrojenja, brana za odlagalište pepela i šljake, odnosno jalovine, te brana za navodnjavanje. Brane su izgrađene na sljedećim lokacijama: brana za HE Piva, brane za HE Perućica (Vrtac, Krupac, Slano i Liverovići), za TE Pljevlja brana Otilovići, brana Maljevac u Pljevljima za odlagališta pepela i šljake, brana Grahovo za navodnjavanje Grahovskog polja, brana u Šupljoj stijeni kod Pljevalja za odlaganje jalovine iz rudnika, kao i odlagalište jalovine Jagnjilo kod Pljevalja.

Saobraćajna infrastruktura Drumski saobraćaj

Na osnovu podataka Uprave za statistiku, ukupna dužina puteva u Crnoj Gori u 2024. godini iznosila je 10.137 km, od čega 6.932 km čini savremeni kolovoz (asfalt), 1.907 km tucanik, dok zemljani i nekategorisani putevi obuhvataju 1.298

km.¹⁰ Ovo je u odnosu na 2023. godinu, kada je bilo 9.912 km, uvećanje za 225 km (indeks 100,9), a očigledno je da će se taj trend nastaviti i u narednom periodu, jer se intenzivno radi na poboljšanju putne infrastrukture.

¹⁰ Izvor: Uprava za statistiku, Godišnja statistika saobraćaja, skladištenja i veza 2024

Putna mreža u Crnoj Gori sastoji se od državnih puteva (autoputevi, brze saobraćajnice, magistralni i regionalni putevi) i opštinskih puteva (lokalni putevi i ulice u naseljima). Ukupna dužina autoputeva, magistralnih i regionalnih puteva iznosi 2.021 km, od čega 41,5 km autoputeva, 1.069,40 km pripada regionalnim i 909,70 km magistralnim putevima¹¹, dok dužina lokalnih puteva iznosi oko 4.270 km.

U prethodnom periodu izgrađeno je, rekonstruisano i modernizovano više stotina kilometara državnih puteva. Time su stvoreni uslovi za kvalitetniji, udobniji, ekonomičniji i bezbjedniji saobraćaj, a samim tim i za bolju povezanost i pristupačnost teritorije Crne Gore.

Odlukom o kategorizaciji državnih puteva definisani su sljedeći putevi:

Tabela 2. Pregled državnih puteva u Crnoj Gori	
Auto-putevi	
A-1	Auto-put Bar-Boljare, dionica Smokovac (raskrsnica sa M-2) - Mateševo (raskrsnica sa R-13)
Magistralni putevi	
M-1	Debeli Brijeg (granica sa Hrvatskom) - Meljine (raskrsnica sa M-12) - Lipci (raskrsnica sa M-8) - Kotor (raskrsnica sa R-1) - Krtolska raskrsnica (raskrsnica sa M-11) - Budva (raskrsnica sa M-10) - Petrovac (raskrsnica sa M-2) - Sutomore (raskrsnica sa M-1.1) - Bar 1 (Biskupada, raskrsnica R-28) - Bar 2 (Tunel Čađe, raskrsnica sa R-29) - Ulcinj (raskrsnica sa R-22) - Krute (raskrsnica sa R-29) - Vladimir (raskrsnica R-15) - Sukobin (granica sa Albanijom)
M-1.1	Sutomore (raskrsnica sa M-1) - Tunel Sozina - Virpazar (raskrsnica sa M-2)
M-2	M-2 Petrovac (raskrsnica sa M-1) - Sotonići - Virpazar (raskrsnica sa M-1.1) - Virpazar (raskrsnica sa R-15) - Golubovci (obilaznica) Podgorica 1 (raskrsnica sa M-3) - Podgorica 2 (raskrsnica sa M-4) - Podgorica 4 (raskrsnica sa R-27) - Bioče (raskrsnica sa R-13) - Mioska (raskrsnica sa R-21) - Kolašin (raskrsnica sa R-13) - Mojkovac (raskrsnica sa R-10) - Slijepač Most (raskrsnica sa R-11) - Ribarevina (raskrsnica sa M-5) - Bijelo Polje (obilaznica) - Barski Most (granica sa Srbijom)
M-3	Šćepan Polje (granica sa Bosnom i Hercegovinom) - Plužine (raskrsnica sa R-16) - Jasenovo Polje (raskrsnica sa M-6) - Vir (raskrsnica sa R-7) - Nikšić (raskrsnica sa M-7) - Cerovo (raskrsnica sa R-23) - Danilovgrad (raskrsnica sa R-14) - Podgorica (raskrsnica sa M-10) - Podgorica (raskrsnica sa M-2)
M-4	Podgorica (raskrsnica sa M-2) - Tuzi - Božaj (granica sa Albanijom)
M-5	Ribarevina (raskrsnica sa M-2) - Bioča (raskrsnica sa R30) - Berane (raskrsnica sa R-2) - Budimlja (raskrsnica sa R-12) - Kalače (raskrsnica sa R-12) - Rožaje (raskrsnica sa R-5) - Most Zeleni (raskrsnica sa R-6) - Dračnovac (granica sa Srbijom)
M-6	Ranče (granica sa Srbijom) - Trlica (raskrsnica sa R-11) - Pljevlja (raskrsnica sa R-18) - Đurđevića Tara (raskrsnica sa R-10) - Žabljak (obilaznica) - Virak (raskrsnica sa R-20) - Pošćenski kraj (raskrsnica sa R-16) -Tunel Ivica - Šavnik (raskrsnica sa R-20) - Kruševica - Jasenovo Polje (raskrsnica sa M-3)

¹¹ Izvor: Podaci dobijeni od Uprave za saobraćaj

M-7	Nikšić (raskrsnica sa M-3)- Vilusi (raskrsnica sa M-8) - Vilusi (raskrsnica sa M-9) - Ilino Brdo (granica sa Bosnom i Hercegovinom)
M-8	Lipci (raskrsnica sa M-1) - Grahovo - Vilusi (raskrsnica sa M-7)
M-9	Vilusi (raskrsnica sa M-7) - Petrovići - Deleuša (granica sa Bosnom i Hercegovinom)
M-10	Podgorica (raskrsnica sa M-3)-Donji Ulići (raskrsnica sa R-15)-Cetinje (raskrsnica sa R-1)-Budva (raskrsnica sa M-1)
M-11	Lepetani (Trajekt) - Tivat - Krtolska raskrsnica (raskrsnica sa M1)
M-12	Meljine (raskrsnica sa M-1) - Petijevići - Sitnica (granica sa Bosnom i Hercegovinom)
Regionalni putevi	
R-1	Cetinje (raskrsnica sa M-10) - Čekanje (raskrsnica sa R- 17) - Krstac - Trojice - Kotor (raskrsnica sa M-1)
R-2	Berane (raskrsnica sa M-5) - Buča (raskrsnica sa R-24) - Andrijevica (raskrsnica sa R-19) - Murino (raskrsnica sa R-9) - Plav - Gusinje - Grnčar (granica sa Kosovom)
R-3	Pljevlja (raskrsnica sa R-18) - Dajevića Han (raskrsnica sa R-4) - Metaljka (granica sa Bosnom i Hercegovinom)
R-4	Dajevića Han (raskrsnica sa R-3) - Čemerno (granica sa Srbijom)
R-5	Rožaje (raskrsnica sa M-5) - Kula - Stubica (granica sa Kosovom)
R-6	Most Zeleni (raskrsnica sa M-5) - Vuča (granica sa Srbijom)
R-7	Vir (raskrsnica sa M-3) - Krstac (granica sa Bosnom i Hercegovinom)
R-8	Resna (Raskrsnica sa R-17) - Grahovo - Nudo (granica sa Bosnom i Hercegovinom)
R-9	Murino (raskrsnica sa R-2) - Bjeluha (granica sa Kosovom)
R-10	Đurđevića Tara (raskrsnica sa M-6) - Mojkovac (raskrsnica sa M-2)
R-11	Slijepač Most (raskrsnica sa M-2)-Tomaševo-Pavino Polje-Trlica (raskrsnica sa M-6)
R-12	Budimlja (raskrsnica sa M-5) - Podvade (raskrsnica sa R12.1) - Kalače (raskrsnica sa M-5)
R-13	Bioče (raskrsnica sa M-2) – Mateševo (raskrsnica sa priključkom za petlju Mateševo) - Mateševo (raskrsnica sa R- 19) - Kolašin (raskrsnica sa M-2)
R-14	Danilovgrad (raskrsnica sa M-3) - Čevo (raskrsnica sa R-17)
R-15	Vladimir (raskrsnica sa M-1) - Ostros – Virpazar 3 (raskrsnica sa R-28) - Virpazar 2 (raskrsnica sa M-2) - Rijeka Crnojevića – Donji Ulići (Raskrsnica sa M-10)
R-16	Plužine (raskrsnica sa M-3) - Trsa - Pošćenski kraj (raskrsnica sa M-6)

R-17	Čekanje (raskrsnica sa R-1) - Resna (raskrsnica sa R-8) - Čevo (raskrsnica sa R-14) - Riđani (raskrsnica sa M-7)
R-18	Pljevlja (raskrsnica sa M-6) - Gradac - Šula
R-19	Mateševo (raskrsnica sa R-13) - Andrijeвица (raskrsnica sa R-2)
R-20	Virak (raskrsnica sa M-6) - Tušina (raskrsnica sa R-21) - Šavnik (raskrsnica sa M-6)
R-21	Mioska (raskrsnica sa M-2) - Semolj - Boan -Tušina (raskrsnica sa R-20)
R-22	Ulcinj (raskrsnica sa M-1) – Ada
R-23	Cerovo (Raskrsnica sa M-3) – Bogetići - Glava Zete - Danilovgrad - Spuž – Vranjske njive
R-24	Buča (Raskrsnica sa R-2) – Lubnice
R-25	Cetinje–Ivanova korita– Međuvršje (raskrsnica sa R-25.1)–Krstac (raskrsnica sa R-1)
R-25.1	Međuvršje (raskrsnica sa R-25) - Lovćen
R-26	Vrela (raskrsnica sa M-6) – Njegovuđa
R-27	Cijevna Zatrijebačka (granica sa Albanijom)–Dinoša –Podgorica 4 (raskrsnica sa M-2)
R-28	Bar (Biskupada, raskrsnica sa M-1) – Virpazar (raskrsnica sa R-15)
R-29	Bar (Tunel Ćafe, raskrsnica sa M-1) – Kamenički most – Krute (raskrsnica sa M-1)
R-30	Podvade (raskrsnica sa R-12) – Petnjica - Bioča (raskrsnica sa M-2)

U tabeli u nastavku su dati državni putevi sa putnim pravcima i dužinama.

Tabela 3. Dužine državnih puteva u Crnoj Gori						
DUŽINE DRŽAVNIH PUTEVA U CRNOJ GORI						
Red. broj	Oznaka	AUTOPUT	Dionica		Dužina (km)	
			Broj	Naziv	Dionice	UKUPNO
1	A-1	Autoput Bar-Boljare	1	Smokovac-Mateševo	42	42
Ukupno autoputevi						42
Red. broj	Oznaka	MAGISTRALNI PUT	Dionica		Dužina (km)	
			Broj	Naziv	Dionice	UKUPNO

1	M-1	Debeli Brijeg - Sukobin	1	Debeli Brijeg - Meljine	12,69	164,92
			2	Meljine - Lipci	18,56	
			3	Lipci - Kotor	23,38	
			4	Kotor - Krtolska raskrsnica	3,60	
			5	Krtolska raskrsnica - Budva	19,55	
			6	Budva - Petrovac	15,30	
			7	Petrovac - Sutomore	11,22	
			8	Sutomore - Bar 1	11,20	
			9	Bar 1 - Bar 2	4,52	
			10	Bar 2 - Ulcinj	20,13	
			11	Ulcinj - Krute	13,40	
			12	Krute - Vladimir	4,99	
			13	Vladimir - Sukobin	6,40	
2	M-1.1	Sutomore - Virpazar 1	1	Sutomore - Virpazar 1	12,05	12,05
3	M-2	Petrovac - Barski Most	1	Petrovac - Virpazar 1	23,25	189,75
			2	Virpazar 1 - Virpazar 2	1,50	
			3	Virpazar 2 - Podgorica 1	27,15	
			4	Podgorica 1 - Podgorica 2	1,55	
			5	Podgorica 2 - Podgorica 4	1,40	
			6	Podgorica 4 - Smokovac	4,40	
			7	Smokovac - Bioče	7,70	
			8	Bioče - Mioska	39,55	
			9	Mioska - Kolašin	15,65	
			10	Kolašin - Mojkovac	21,90	
			11	Mojkovac - Slijepač Most	17,15	
			12	Slijepač Most - Ribarevina	6,15	
			13	Ribarevina - Barski Most	22,40	

4	M-3	Šćepan Polje - Podgorica 3	1	Šćepan Polje - Plužine	24,43	134,40
			2	Plužine - Jasenovo Polje	40,500	
			3	Jasenovo Polje - Vir	7,880	
			4	Vir - Nikšić	9,000	
			5	Nikšić - Cerovo	13,500	
			6	Cerovo - Danilovgrad	18,830	
			7	Danilovgrad - Podgorica 3	17,030	
			8	Podgorica 3 - Podgorica 1	3,230	
5	M-4	Podgorica 2 - Božaj	1	Podgorica 2 - Božaj	22,18	22,18
6	M-5	Ribarevina - Dračenovac	1	Ribarevina - Bioča	17,68	77,65
			2	Bioča - Berane	9,64	
			3	Berane - Budimlja	1,00	
			4	Budimlja - Kalače	21,64	
			5	Kalače - Rožaje	9,25	
			6	Rožaje - Most Zeleni	1,10	
			7	Most Zeleni - Dračenovac	17,34	
7	M-6	Ranče - Jasenovo Polje	1	Ranče - Trlica	8,50	126,22
			2	Trlica - Pljevlja 1	4,30	
			3	Pljevlja 1 - Đurđevića Tara	37,76	
			4	Đurđevića Tara - Vrela	11,70	
			5	Vrela - Virak	14,10	
			6	Virak - Pošćenski kraj	2,96	
			7	Pošćenski kraj - Šavnik	18,94	
			8	Šavnik - Jasenovo Polje	27,96	

8	M-7	Nikšić - Ilino Brdo	1	Nikšić - Riđani	3,62	35,90
			2	Riđani - Vilusi 1	27,65	
			3	Vilusi 1 - Vilusi 2	1,18	
			4	Vilusi 2 - Ilino Brdo	3,45	
9	M-8	Lipci - Vilusi 1	1	Lipci - Vilusi 1	38,62	38,62
10	M-9	Vilusi 2- Deleuša	1	Vilusi 2- Deleuša	20,88	20,88
11	M-10	Podgorica 3 - Budva	1	Podgorica 3 - Donji Ulići	24,71	57,71
			2	Donji Ulići - Cetinje 1	5,80	
			3	Cetinje 1 - Budva	27,20	
12	M-11	Lepetani - Krtolska raskrsnica	1	Lepetani - Krtolska raskrsnica	10,07	10,07
13	M-12	Meljine - Sitnica	1	Meljine - Sitnica	19,35	19,35
Ukupno magistralnih puteva						909,70
Red. broj	Oznaka	Regionalni putevi	Dionica		Dužina (km)	
			Broj	Naziv	Dionice	UKUPNO
1	R-1	Cetinje 1 - Kotor	1	Cetinje 1 - Čekanje	11,57	41,44
			2	Čekanje - Krstac	8,52	
			3	Krstac - Kotor	21,35	
2	R-2	Berane - Grnčar	1	Berane - Buča	3,30	54,43
			2	Buča - Andrijevića	12,80	
			3	Andrijevića - Murino	14,93	
			4	Murino - Grnčar	23,40	
3	R-3	Pljevlja 2 - Metaljka	1	Pljevlja 2 - Dajevića Han	3,18	39,10
			2	Dajevića Han - Metaljka	35,92	
4	R-4	Dajevića Han - Čemerno	1	Dajevića Han - Čemerno	10,22	10,22

5	R-5	Rožaje - Stubica	1	Rožaje - Stubica	23,70	23,70
6	R-6	Most Zeleni - Vuča	1	Most Zeleni - Vuča	29,02	29,02
7	R-7	Vir - Krstac	1	Vir - Krstac	42,54	42,54
8	R-8	Resna - Grahovo - Nudo	1	Resna - Nudo	51,38	51,38
9	R-9	Murino - Bjeluha	1	Murino - Bjeluha	34,30	34,30
10	R-10	Đurđevića Tara - Mojkovac	1	Đurđevića Tara - Mojkovac	45,92	45,92
11	R-11	Slijepač most - Trlica	1	Slijepač most - Trlica	64,49	64,49
12	R-12	Budimlja - Kalače	1	Budimlja - Podvade	12,95	36,20
			2	Podvade - Kalače	23,25	
13	R-13	Bioče - Kolašin	1	Bioče - Petlja Mateševo	49,16	59,08
			2	Petlja Mateševo - Mateševo	1,00	
			3	Mateševo - Kolašin	8,92	
14	R-14	Danilovgrad - Čevo	1	Danilovgrad - Čevo	25,85	25,85
15	R-15	Vladimir - Donji Ulići	1	Vladimir - Virpazar 3	50,22	84,00
			2	Virpazar 3 - Virpazar 2	0,92	
			3	Virpazar 2 - Donji Ulići	32,86	
16	R-16	Plužine - Pošćenski kraj	1	Plužine - Pošćenski kraj	44,57	44,57
17	R-17	Čekanje - Riđani	1	Čekanje - Resna	10,80	56,32
			2	Resna - Čevo	8,90	
			3	Čevo - Riđani	36,62	
18	R-18	Pljevlja 1 - Šula	1	Pljevlja 1 - Pljevlja 2	1,20	35,72
			2	Pljevlja 2 - Šula	34,52	

19	R-19	Mateševo - Andrijevisa	1	Mateševo - Andrijevisa	34,76	34,76
20	R-20	Virak - Šavnik	1	Virak - Tušina	23,00	37,37
			2	Tušina - Šavnik	14,37	
21	R-21	Mioska - Tušina	1	Mioska - Tušina	40,10	40,10
22	R-22	Ulcinj - Ada	1	Ulcinj - Ada	13,58	13,58
23	R-23	Cerovo - Vranjske njive	1	Cerovo - Vranjske njive	40,60	40,60
24	R-24	Buča - Lubnice	1	Buča - Lubnice	10,17	10,17
25	R-25	Cetinje 2 - Krstac	1	Cetinje 2 - Međuvršje	16,70	25,60
			2	Međuvršje - Krstac	8,90	
26	R-25.1	Međuvršje - Lovćen	1	Međuvršje - Lovćen	3,00	3,00
27	R-26	Vrela - Njegovuđa	1	Vrela - Njegovuđa	3,60	3,60
28	R-27	Cijevna Zatrijebačka - Podgorica 4	1	Cijevna Zatrijebačka - Podgorica 4	24,08	24,08
29	R-28	Bar 1 - Virpazar 3	1	Bar 1 - Virpazar 3	31,30	31,30
30	R-29	Bar 2 - Krute	1	Bar 2 - Krute	14,36	14,36
31	R-30	Podvade - Bioča	1	Podvade - Petnjica 1	2,00	11,00
			2	Petnjica 1 - Bioča	9,00	
32	R-30.1	Petnjica 1 - Petnjica 2	1	Petnjica 1 - Petnjica 2	1,60	1,60
Ukupno regionalnih puteva (km)						1.069,40
UKUPNO DRŽAVNI PUTEVI (km)						2.021,00

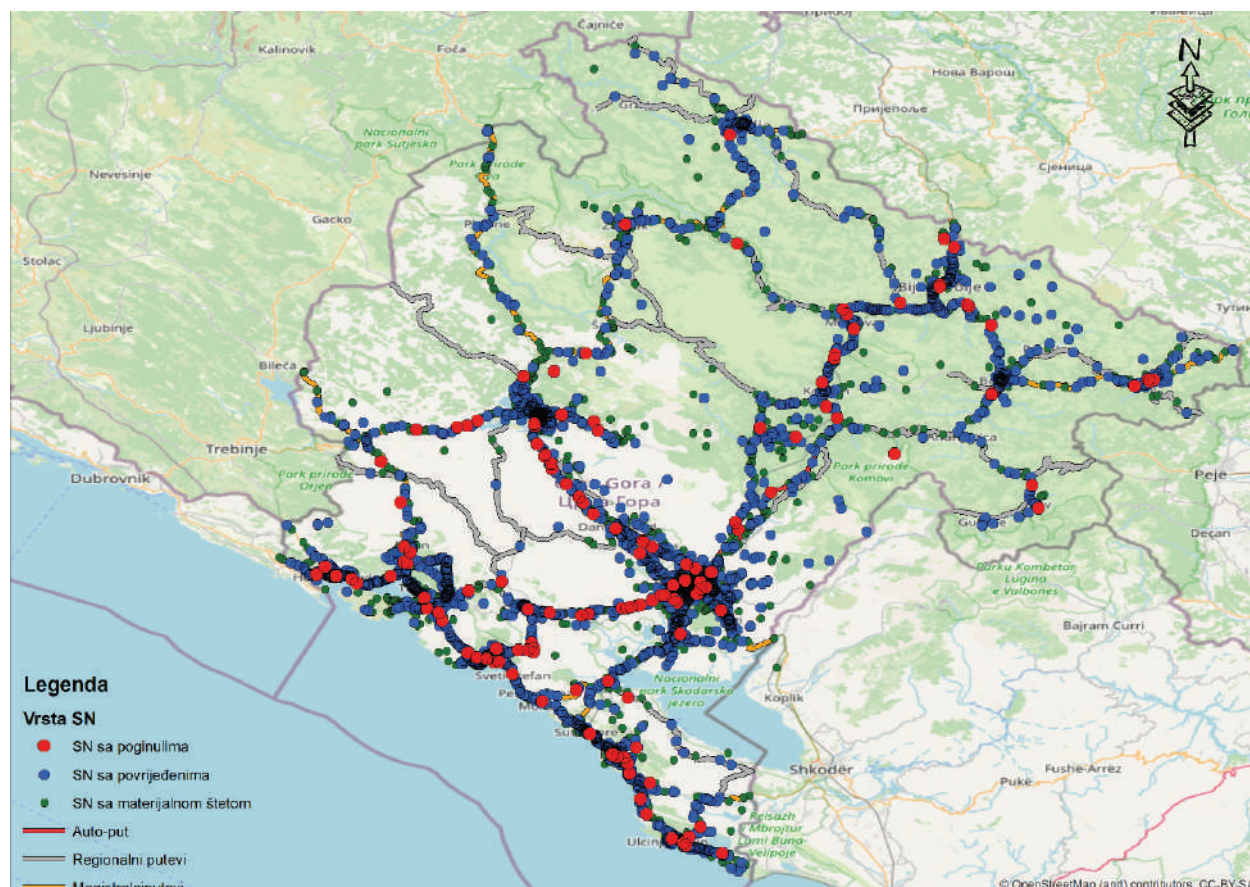

Slika 2. Mreža državnih puteva Crne Gore

Bezbjednost puta je ključni element ukupne bezbjednosti saobraćaja, uz čovjeka, vozilo i okolinu. Elementi puta i okoline mogu uticati na rizik od nastanka saobraćajne nezgode i na težinu njenih posljedica. Unapređenje bezbjednosti puteva zahtijeva značajna finansijska sredstva, ali i savremene pristupe i modele planiranja.

Analiza prostorne distribucije saobraćajnih nezgoda u Crnoj Gori za period 2022–2024. pokazuje da se najveća koncentracija nezgoda – uk-

ljučujući one sa poginulima (crvene tačke), povrijeđenima (plave tačke) i materijalnom štetom (zeleno tačke) – javlja u neposrednoj okolini urbanih i tranzitno frekventnih centara. Posebno se izdvajaju područja oko Podgorice, Nikšića, Budve, Bara, kao i ključni magistralni i regionalni pravci koji povezuju središnji dio zemlje sa primorjem i sjeverom.

Slika 3. Distribucija saobraćajnih nezgoda u Crnoj Gori prema kategoriji puta, 2022 - 2024. godine

Željeznički saobraćaj

Ukupna dužina željezničke mreže u Crnoj Gori iznosi 327,72 km, od čega se 250,51 km odnosi na otvorene pruge i 77,21 km staničnih kolosjeka u 13 stanica i 10 ukrasnica. Projektovano i eksploataciono stanje željezničke mreže omogućava saobraćaj željezničkih vozila mase od 22,5 t/osovini (8t/m') na cjelokupnoj željezničkoj mreži, što je svrstava u kategoriju D4. Elektrificirano je 90,14% ukupne dužine otvorenih pruga (dužina pruge bez staničnih kolosjeka).

Željeznička pruga je jednokolosječna i podijeljena je u tri pravca. Pruga Vrbnica - Bar (otvorena pruga - 169,21 km), dio međunarodne pruge Beograd - Bar kroz Crnu Goru, označena je kao Ruta 4 i u potpunosti je elektrificirana. Otvorena pruga Nik-

šić - Podgorica je duga 56,60 km. Otvorena pruga Podgorica - državna granica sa Albanijom duga je 24,70 km, i predstavlja dio međunarodne pruge Podgorica - Skadar. Označena je kao Ruta 2. U periodu od 1992-2002. godine bila je zatvorena za saobraćaj, a nakon toga saobraćaju samo teretni vozovi.

Duž željezničke pruge nalazi se 121 tunel i 122 mosta, među kojima je i most na Maloj rijeci, najviši u Evropi. Klizišta i odroni predstavljaju najveći rizik po željezničku infrastrukturu, koja pripada preduzeću AD Željeznička infrastruktura Crne Gore (ŽICG). Na dijelu pruge Vrbnica - Bar evidentirano je 18 klizišta, a na dijelu pruge Nikšić - Podgorica tri klizišta. Veliki izazov je sanacija klizišta Ratac.

Vodeni saobraćaj

Saobraćaj u postojećem stanju odvija se u lukama za međunarodni pomorski saobraćaj: Luka Bar, Budva, Kotor, Luka Kumbor - Portonovi, Tivat (Gat I i Gat II), Zelenika, kao i u lukama nautičkog turizma, gradskim lukama, vojnim lukama, marinama i privezištima na morskoj obali. Najznačajnija je Luka Bar u kojoj se realizuje oko 95% svih lučkih aktivnosti i transport putnika i roba.

Plovni putevi se dijele na prekomorske, obalne i lučke. Ukupna dužina plovnog puta u obalnom pojasu Crne Gore iznosi 66 Nm, odnosno 122,2 km, koliko iznosi rastojanje između krajnjih luka na

ovom putu, od Sv. Nikole (ušće Bojane) do Kotora. Od ukupne dužine ovog puta na otvoreno more otpada 50 Nm (92,6 km), dok dužina plovnog puta u Bokotorskom zalivu iznosi 16 Nm (29,6 km).

Skadarsko jezero je plovno sa dubinom do 4 metra gaza, osim u Virskom i Riječkom kanalu gdje je dubina ograničena za vrijeme niskog vodostaja. Dubine u kanalima su različite i kreću se od 4 do 1,8 metara i opadaju u dijelu kanala koji se približava obali. Plovidba Skadarskim jezerom ocjenjuje se bezbjednom, mada nije izvršeno precizno mjerenje dubina.

Vazdušni saobraćaj

Primarnu mrežu aerodroma Crne Gore čine:

Aerodrom Podgorica koji ima poletno-sletnu stazu 2500 m dužine i širine 45 m sa orijentacijom sjever-jug (PSS 18/36). Prema ICAO klasifikaciji aerodroma, ima kategoriju 4E ILS Cat I. Instrumentalno slijetanje je moguće samo na PSS 36 (sa juga), dok je prilaz PSS 18 iz pravca sjevera samo vizuelni i moguć samo u savršenim vizuelnim meteorološkim uslovima. Aerodrom raspolaže sa: 14 staza za vožnju, 6 parking pozicija za avione kategorije C (uz mogućnost parkiranja aviona kategorije D na parking pozicijama 5 i 6), 3 parking pozicije za avione generalne avijacije (raspon krila ≤ 20 m), 1. parking poziciju na tehničkoj platformi za avione kategorije C, putnički terminal površine 5.500 m², koji ima 8 šaltera za registraciju putnika i prtljaga, 8 izlaza (dva za dolaske i 6 za odlaske) i 2 karusela za preuzimanje prtljaga.

Aerodrom Tivat ima poletno-sletnu stazu 2.500 m dužine i širine 45 m. Osnovna staza je široka 150 m i njeno proširenje na 300 m nije moguće zbog već izgrađenih objekata u pristanišnom

dijelu aerodroma (putnička zgrada, kontrolni toranj itd.). Aerodrom raspolaže sa 2 staze za vožnju, 7 parking pozicija za avione (5 za avione kategorije C i 2 za avione kategorije D), 12 parking pozicija za avione generalne avijacije (raspon krila ≤ 20 m) i putničkim terminalom površine 4.050 m², koji ima 12 šaltera za registraciju putnika i prtljaga, 6 izlaza i 2 karusela za preuzimanje prtljaga.

• **Sekundarnu mrežu aerodroma** čine:

- **Aerodrom Berane**, koji se koristi samo kao sportski aerodrom. Ima izgrađenu osnovnu saobraćajnu infrastrukturu: poletno-sletnu stazu sa asfaltnim zastorom dužine 1.900 m, rulnu stazu i platformu, takođe sa asfaltnim zastorom.
- **Aerodrom Nikšić** (Kapino polje), koji se koristi kao sportski aerodrom, ima asfaltnu poletno-sletnu stazu dužine 1.200 m.
- **Letilište Ulcinj**, koje ima travnatu stazu dužine 760 m i koristi se za sportske aktivnosti i poljoprivrednu avijaciju.

Telekomunikacije

Aktuelno stanje u telekomunikacijama determinisano je Zakonom o elektronskim komunikacijama i Zakonom o radiodifuziji, kao i djelovanjem dvije regulatorne agencije - Agencije za telekomunikacije i poštansku djelatnost i Agencije za audiovizuelne medijske usluge. U navedenom zakonskom okviru razvijaju se javni telekomunikacioni sistemi, i to:

- fiksna telefonija,
- mobilna telefonija,
- radio-difuzija,
- internet i funkcionalni telekomunikacioni sistemi.

Ukupan broj priključaka fiksne telefonije na kraju septembra 2025. godine, iznosio je 195.742 što je za 2,85% više u odnosu na isti period 2024. godine. Od ovog broja priključaka fiksne telefonije Crnogorski Telekom je imao 99.989 (51,08%), Mtel 75.995 (38,82%), Telemach 16.968 (8,67%), One Crna Gora 2.775 (1,42%), a Orion Telekom 15 priključaka (0,01%).¹²

Na kraju septembra 2025. godine broj korisnika mobilne telefonije u Crnoj Gori iznosio je 1.620.161, što odgovara penetraciji od 259,79%. U poređenju sa prethodnim mjesecom, broj korisnika je veći za 1,28%, dok je u odnosu na isti period 2024. godine zabilježen rast od 1,65%. Mtel je imao 688.705 korisnika (42,51%), Crnogorski Telekom 556.816 (34,37%), a One Crna Gora 374.640 (23,12) korisnika.¹³

Ukupan broj širokopojsnih priključaka na kraju septembra 2025. godine, nezavisno od tehnologije koja se upotrebljava za pristup, iznosio

je 209.790. U odnosu na prethodni mjesec broj širokopojsnih priključaka je manji za 0,09%, a u odnosu na isti period 2024. godine, broj širokopojsnih priključaka je veći za 1,65%.

Važni subjekti iz oblasti elektronskih komunikacija su i Wireless Montenegro, Orion telekom (Wimax Montenegro) i Radio-difuzni centar (RDC). Wireless Montenegro je operator koji obezbjeđuje rad TETRA sistema koji Ministarstvo unutrašnjih poslova, kao i pojedine službe zaštite i spašavanja koriste kao svoj funkcionalni sistem veza.

Radio-difuzni centar (RDC), obavlja djelatnost pružanja usluga na području radio-komunikacija i telekomunikacija, a njihovi korisnici su svi ostali operateri zbog kolokacije prostora. RDC ima dva emisiona centra (na Lovćenu i na Bjelasici), sa stalnim specijalizovanim ekipama za podršku. Radio-difuzni sistem obuhvata 129 lokacija. Na nivou Crne Gore pored telekomunikacione kanalizacije postoji 589 antenskih stubova i 702 zgrade.¹⁴

Vanprivredni objekti

Obrazovne ustanove

Obrazovanje i vaspitanje u Crnoj Gori je djelatnost od javnog interesa koja se ostvaruje u predškolskoj ustanovi, školi, obrazovnom centru, resursnom centru, kod organizatora za obrazovanje odraslih i u domu učenika i ustanovama visokog obrazovanja (univerzitet, fakultet, umjetnička akademija i visoka škola), a u skladu sa Opštim zakonom o obrazovanju, Zakonom o visokom obrazovanju i posebnim zakonima.

U Crnoj Gori se nalazi:

- 25 državnih predškolskih ustanova (2 u okviru obrazovnih centara, jedna u sklopu osnovne škole),
- 39 privatnih predškolskih ustanova (od kojih su 8 internacionalne),
- 163 državne osnovne škole (2 u okviru obrazovnih centara),

¹² Izvor: Agencija za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost.

¹³ Izvor: Agencija za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost.

¹⁴ Izvor: <http://www.ekip.me/>

- 9 privatnih internacionalnih osnovnih škola,
- 50 državnih, 8 privatnih srednjih škola (2 državne u okviru obrazovnih centara, 5 privatnih su internacionalne),
- 13 državnih i jedna državno-privatna muzička škola (4 državne i jedna državno-privatna su ujedno i srednje škole),
- 2 državna obrazovna centra,
- Univerzitet Crne Gore,
- tri privatna univerziteta,
- četiri samostalna privatna fakulteta,
- jedan samostalni državni fakultet
- 3 državna resursna centra i
- 10 učeničkih i studentskih domova (2 internata u okviru obrazovnih centara, jedan u sklopu osnovne škole, i jedan unutar internacionalne škole).
- 128 organizatora obrazovanja odraslih.

U školskoj 2024/25. godini, upisano je: u osnovnim školama 69.295 učenika (48,2% ženskog pola i 51,8% muškog pola), u srednjim školama oko 27.004 učenika (49,4% ženskog pola i 51,6% muškog pola), predškolskim ustanovama oko 26.786 djece (47,7% ženskog pola i 52,3% muš-

kog pola), muzičkim školama oko 5.933 polaznika (64,4% ženskog pola i 35,6% muškog pola) i u 3 resursna centra 322 učenika (46,0% ženskog pola i 54,0% muškog pola).

Mreža institucija i organizacija u oblasti naučno-istraživačkih djelatnosti sastoji se od sljedećih licenciranih ustanova, i to:

- Crnogorske akademije nauka i umjetnosti (CANU);
- Univerziteta Crne Gore (UCG) i fakulteta i instituta koji mu pripadaju sa svojih 19 fakulteta i 3 instituta;
- Inovaciono-preduzetničkog centra „Technopolis“;
- tri privatna univerziteta (Univerzitet Donja Gorica, Univerzitet Mediteran i Univerzitet Adriatik);
- tri naučna instituta (Istorijski institut, Biotehnički institut i Institut za biologiju mora);
- posebnih istraživačkih centara: Institut za crnu metalurgiju AD Nikšić, JU Centar za ekotoksikološka ispitivanja Crne Gore (koja je u Crnoj Gori jedina sertifikovana i akreditovana institucija za implementaciju propisa EU u ovoj oblasti), JU Zavod za geološka istraživanja Crne Gore, JU Zavod za hidrometeorologiju i seizmologiju i dr.

Zdravstvene ustanove

Ministarstvo zdravlja je krovna institucija u sistemu izvršne vlasti koja prati razvoj zdravstvenih usluga, unapređenje zdravstvenog stanja i zdravstvenih potreba stanovništva, unapređenje zdravstvene njege pacijenata, kao i praćenje razvoja zdravstvenih standarda.

Pružanje usluga zdravstvene zaštite stanovništva u Crnoj Gori sprovodi se u osamnaest domova zdravlja, pet opštih bolnica (Bar, Bijelo Polje, Cetinje, Nikšić, Pljevlja), tri specijalne bolnice: Specijalna bolnica za psihijatriju Dobrota u Kotoru, Specijalna bolnica za ortopediju, neurohirurgiju i neurologiju „Vaso Čuković“ u Risnu i Specijalna

bolnica za plućne bolesti „Dr Jovan Bulajić“ Brezovik u Nikšiću, kao i u Kliničkom centru Crne Gore, te dva kliničko-bolnička centra (Berane i Kotor).

Nadalje, pružanje zdravstvene zaštite stanovništva obavlja se i u Zavodu za hitnu medicinsku pomoć Crne Gore, Zavodu za transfuziju krvi Crne Gore, Institutu za javno zdravlje Crne Gore i zdravstvenoj ustanovi Apoteke Crne Gore „Montefarm“ koja broji 56 apoteka.

Svaka od navedenih ustanova pruža različite nivoe zdravstvene zaštite i to primarni, sekundarni i tercijarni, u skladu sa unaprijed utvrđenim odgovornostima. Primarni nivo zdravstvene zaštite pokriva osnovnu zdravstvenu zaštitu koju pružaju domovi zdravlja. Sekundarni nivo je specijalizovana zaštita koju pružaju opšte i specijalizovane bolnice. Tercijarni nivo pružaju klinički centri i

specijalizovani zdravstveni centri sa visokosofisticiranim uslugama.

U dijelu zdravstvenog osiguranja stanovnika odgovoran je Fond za zdravstveno osiguranje Crne Gore, koji je državni fond sa osnovnom djelatnošću da osiguranim licima obezbijedi ostvarivanje prava na zdravstvenu zaštitu i drugih prava iz obaveznog zdravstvenog osiguranja. Obezbjeđivanje i sprovođenje obaveznog zdravstvenog osiguranja obavlja se u centrali Fonda u Podgorici i u područnim jedinicama i filijalama u opštinama u Crnoj Gori.

Institut za lijekove i medicinska sredstva (CINMED) je nezavisni regulatorni organ Crne Gore u oblasti lijekova i medicinskih sredstava i naučno-istraživačka organizacija.

Mrežu ustanova za dječju zaštitu čine:

- Dječiji dom „Mladost“ u Bijeloj (4.027 m², rezidencijalni smještaj 90 mjesta, prihvatilište 5 mjesta, dnevni centar za djecu sa smetnjama u razvoju 15 mjesta - trenutno boravi 90 djece);
- Resursni centar za sluh i govor „Dr Peruta Ivanović“ Kotor (kapacitet 250 mjesta);
- JU Resursni centar za djecu i mlade „Podgorica“ (2.400 m²);
- JU Zavod „Komanski Most“ Podgorica;
- Centar za djecu i mlade „Ljubović“ Podgorica;
- JU Resursni centar za djecu i osobe sa intelektualnim smetnjama i autizmom „1. Jun“ Podgorica (3.000 m², kapacitet 130 učenika, od čega 60 u internatu);
- JU „Lovćen-Bečići“ (rekreativno-edukativni

centar koji ima 13 poluapartmana, 20 trokrevetnih i 18 četvorokrevetnih soba, restoran, kafeteriju, tri učionice, salu za sastanke do 35 mjesta, diskoteku, ljetnju pozornicu i ljekarsku ambulantu);

- JU Dnevni centar za djecu sa smetnjama u razvoju „TISA“ Bijelo Polje;
- JU Dnevni centar za djecu sa smetnjama u razvoju Nikšić;
- JU Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju Pljevlja;
- JU Dnevni centar za djecu sa smetnjama i teškoćama u razvoju Herceg Novi;
- JU Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama u razvoju „LIPA“ Plav;

- JU Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju „SIRENA“ Ulcinj;
- JU Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju Berane;
- JU Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju u Prijestonici Cetinje;
- JU Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju - Mojkovac;
- JU Dnevni centar za djecu sa smetnjama u razvoju - Rožaje;

- JU Centar za podršku djeci i porodici - Bijelo Polje;
- JU Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju - Budva;
- JU za smještaj, rehabilitaciju i resocijalizaciju korisnika psihoaktivnih supstanci Podgorica;
- JU Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju Glavnog grada Podgorice.

Zaštita ostarjelih lica

Ustanove u Crnoj Gori koje se bave zbrinjavanjem starih, iznemoglih, hronično oboljelih i invalidnih lica su JU Dom starih „Bijelo Polje“ (6.171,36 m², kapaciteta 200 ležaja), Dom starih „Grabovac“ Risan (8.000 m², kapaciteta 317 ležaja), JU Dom starih

„Pljevlja“ (2.400 m², kapaciteta 68 ležaja) i JU Dom starih „Podgorica“ (9.807 m², kapaciteta 274 ležaja). Dnevni centri za starije osobe postoje u šest crnogorskih opština, i to: tri u Nikšiću, dva u Danilovgradu i po jedan u Mojkovcu, Rožajama, Plavu i Cetinju.

Objekti kulture i kulturna dobra

Pod objektima kulture smatraju se objekti koji su u funkciji ustanova kulture i objekti u kojima su izložena pokretna kulturna dobra i drugi muzejski predmeti, arhivsko-bibliotečka građa od kulturno-istorijskog značaja, kao što su muzeji, arhivi, biblioteke i drugi objekti u funkciji kulture.

Kulturno dobro je svako nepokretno, pokretno i nematerijalno dobro za koje je, u skladu sa posebnim zakonom, utvrđeno da je od trajnog istorijskog, umjetničkog, naučnog, arheološkog, arhitektonskog,

antropološkog, tehničkog ili drugog društvenog značaja i od opšteg je interesa. Kulturna dobra, kao valorizovani dio kulturne baštine od opšteg interesa, štite se u skladu sa Zakonom o zaštiti kulturnih dobara i međunarodnim propisima, bez obzira na vrijeme, mjesto i način stvaranja, porijeklo, u čijem su vlasništvu i na njihov svjetovni ili vjerski karakter. Zaštita kulturnih dobara je od javnog interesa.¹⁵

Preventivnim mjerama zaštite sprečavaju se oštećenja i uništenja kulturnih dobara od dejsta-

¹⁵ Zakon o zaštiti kulturnih dobara („Službeni list CG“, br. 49/2010, 40/2011 - drugi zakon, 44/2017, 18/2019, 84/2024 - drugi zakon, 92/2025).

va prirodnih sila, fizičkih, hemijskih i bioloških faktora, požara, eksplozija, prekomjerne upotrebe, krađe, vandalizma i drugih opasnosti i rizika, kojima kulturno dobro može da bude izloženo.

Preventivne mjere zaštite kulturnih dobara su: istraživanje, dokumentovanje, obilježavanje, čuvanje, održavanje, edukacija, prezentacija i popularizacija kulturnih dobara i saradnja sa vlasnicima i držaocima kulturnih dobara, nevladinim organizacijama i drugim subjektima. Zaštita kulturnih dobara između ostalog ostvaruje se i edukacijom stanovništva, razvojem svijesti o značaju kulturnih dobara, rizicima kojima su ona izložena i o potrebama njihove zaštite i očuvanja, kao i upravljanjem rizicima kojima su izložena kulturna dobra.¹⁶

Kulturno dobro može biti u državnom i privatnom vlasništvu. Crna Gora obezbjeđuje zaštitu i očuvanje svih kulturnih dobara koja se nalaze na njenoj teritoriji, uključujući unutrašnje vode i teritorijalno more i stara se o zaštiti i očuvanju dobara koja se nalaze u inostranstvu, ako su od značaja za njenu istoriju ili kulturu. Vlasnici i držaoci kulturnih dobara, uključujući i vjerske zajednice, dužni su da čuvaju, poštuju, održavaju i pravilno koriste kulturna dobra koja posjeduju.

Uprava za zaštitu kulturnih dobara kao nadležni organ vodi registar svih kulturnih dobara. Sva kulturna dobra imaju dosije koji se redovno ažurira i trajno čuva u analognoj i elektronskoj formi, koji sadrži svu neophodnu dokumentaciju o kulturnom dobru. U grupu objekata kulture na koje posebno treba obratiti pažnju spadaju državni organi, nacionalne i lokalne ustanove kulture (javne ustanove, bioskopi, pozorišta, muzeji, galerije, biblioteke, arhivi i dr.), jer je u ovim objektima zaposlen i okuplja se veći broj ljudi, a u pojedinima se čuvaju i izlo-

žena su pokretna kulturna dobra i drugi vrijedni kulturno-istorijski predmeti i arhivska građa.

Mrežu državnih organa i nacionalnih ustanova iz oblasti kulture čine objekti:

- u Podgorici: JU Crnogorska kinoteka, JU Prirodnački muzej Crne Gore, JU Biblioteka pristupačnih formata Vojislav Minić, JU Muzički centar Crne Gore, JU Crnogorsko narodno pozorište, JU Muzej savremene umjetnosti Crne Gore i JU Filmski centar Crne Gore);
- na Cetinju: Ministarstvo kulture i medija, Uprava za zaštitu kulturnih dobara, Državni arhiv Crne Gore, JU Centar za konzervaciju i arheologiju Crne Gore, JU Narodni muzej Crne Gore, JU Nacionalna biblioteka Crne Gore „Đurđe Crnojević“, JU Kraljevsko pozorište „Zetski dom“ i
- Kotoru: JU Pomorski muzej Crne Gore.

U Primorskom regionu najveća ugroženost može se očekivati u Starom gradu Kotoru, kao i drugim lokacijama koje pripadaju prirodnom i kulturno-istorijskom području Kotora, Starom gradu Herceg Novom, Starom gradu Budvi i Sv. Stefanu, Starom Baru i Starom gradu Ulcinju, kao i basenu Nacionalnog parka Skadarsko jezero u okviru kojeg se nalaze brojna kulturna dobra.

¹⁶ Zakon o zaštiti kulturnih dobara "Službeni list CG", br. 49/2010, 40/2011 - drugi zakon, 44/2017, 18/2019, 84/2024 - drugi zakon, 92/2025.

Sportski objekti

U Crnoj Gori najveći broj sportskih objekata nalazi se u vlasništvu opština, odnosno javnih preduzeća kojima je osnivač opština. Sportski objekti mogu biti u državnoj ili privatnoj svojini, odnosno u vlasništvu po modelu privatno-javnog partnerstva.

Prema vrsti prostora u kome se obavljaju sportske djelatnosti, odnosno aktivnosti, sportski objekat može biti: zatvoreni sportski objekat i otvoreni sportski objekat - teren. Neki od zatvorenih sport-

skih objekata koji u slučaju rizika mogu biti od značaja za zaštitu i spašavanje stanovništva, materijalnih i kulturnih dobara su sportski centri: „Morača“ - Podgorica, „Topolica - Bar, Sportska dvorana Berane, „Nikoljac - Bijelo Polje, „Ada - Pljevlja, Žabljak, „Župa“ - Tivat, Cetinje, Kolašin, Nikšić, Igalo - Herceg Novi, Dvorana Sportskog i kulturnog centra Univerziteta Crne Gore - Podgorica, Gradska dvorana Danilovgrad i Sportska dvorana Rožaje.

Turistički objekti

U primarne ugostiteljske objekte spadaju hoteli i slični objekti (turističko naselje, motel, pension, eco lodge i wild beauty resort), dok u komplementarne spadaju sobe, turistički apartmani, gostionice, hosteli, etno sela, odmarališta, planinarski domovi, seoska domaćinstva i drugi objekti prepoznati zakonskom regulativom iz oblasti turizma.

U cilju identifikacije strukture smještajnih kapaciteta Crne Gore, koriste se podaci Uprave za statistiku, te shodno istima na teritoriji Crne Gore je tokom 2024. godine evidentirano 458 smještajnih jedinica sa ukupno 51.454 kreveta: hoteli 171, garni hoteli 51, mali hoteli 153, boutique hoteli 22, apart hoteli 9, turistička naselja 8, kampovi 13 (810 smještajnih jedinica, od toga 635 kamp mjesta), hosteli 9 i ostalo 22.¹⁷

¹⁷ Izvor: Uprava za statistiku, turistički kapaciteti u kolektivnom smještaju za 2024. godinu

3.9. Rizici u privrednim i vanprivrednim objektima i ustanovama (kritična infrastruktura)

Kritična infrastruktura shodno važećem Zakonu o određivanju i zaštiti kritične infrastrukture obuhvata sisteme, mreže, objekte, odnosno njihove djelove koji se nalaze na teritoriji Crne Gore, čiji prekid funkcionisanja, odnosno prekid isporuka roba ili usluga preko tih sistema, mreža, objekata, odnosno njihovih djelova može imati ozbiljne posljedice po nacionalnu bezbjednost, zdravlje i život ljudi, imovinu, životnu sredinu, bezbjednost građana, ekonomsku stabilnost, odnosno vršenje djelatnosti od javnog interesa.

Otpornost kritične infrastrukture predstavlja skup aktivnosti i mjera koje imaju za cilj da spriječe nastanak poremećaja u radu, oštećenje ili uništenje kritične infrastrukture u slučaju prijetnje, obezbijede funkcionisanje i otpornost kritične infrastrukture u slučaju poremećaja u radu ili oštećenja i spriječe nastanak posljedica poremećaja u radu, odnosno oštećenja ili uništenja kritične infrastrukture.

Na osnovu važeće EU legislative (CER direktiva), sektori za određivanje kritičnih subjekata definisani su u sljedećim oblastima, i to:

- energetika,
- saobraćaj,
- bankarstvo,
- infrastruktura finansijskog tržišta,
- zdravstvo,
- voda za piće,
- otpadne vode,
- digitalna infrastruktura,
- javna uprava,
- svemir i
- proizvodnja, prerada i distribucija hrane.

U ovom dokumentu su determinisane mjere prevencije i pripremljenosti koje se odnose na sljedeće oblasti, i to:

- energetika,
- saobraćaj,
- zdravstvo,
- snabdijevanje vodom,
- zaštita životne sredine,
- finansije,
- elektronske komunikacije i informaciono-komunikacione tehnologije,
- obrazovanje kao dio javne uprave,
- sport kao dio javne uprave,
- kultura kao dio javne uprave,
- odbrana kao dio javne uprave.

Obzirom na činjenicu da u trenutku izrade Mjera prevencije i pripremljenosti u Crnoj Gori, nacionalna legislativa nije u skladu sa EU regulativom, niti su definisani kritični subjekti odlukom Vlade, oblasti obuhvaćene ovim dokumentom su na veoma kvalitetan način iskazale trenutno stanje i tretman mjera koje treba sprovoditi u narednom periodu.

Unapređenje stanja u oblasti otpornosti kritične infrastrukture shodno CER direktivi sprovede se kroz izradu Zakona o otpornosti kritične infrastrukture, usvajanje Uredbe o sektorskim kriterijumima za određivanje kritičnih subjekata, donošenje odluke o utvrđivanju kritičkih subjekata, izradu Strategije otpornosti kritične infrastrukture itd.

ODRONI
KLIZIŠTA

4. Geološki rizici

Skraćenice

ZHMS – Zavod za hidrometeorologiju i seizmologiju Crne Gore

MUP CG – Ministarstvo unutrašnjih poslova Crne Gore

DZS – Direktorat za zaštitu i spašavanje

UCG – Univerzitet Crne Gore

CEN – Evropska komisija za standardizaciju (European Committee for Standardization)

MEST – Crnogorski standard (Montenegro standards)

MUSAR – Tim za traganje i spašavanje iz ruševina – srednji (Medium Urban Search and Rescue)

OKC 112 – Operativno komunikacioni centar 112

IKCG – Inženjerska komora Crne Gore

INSARAG – Internacionalna organizacija za traganje i spašavanje (International Search and Rescue Advisory Group)

Back-up centar – Rezervni centar

GIS – Geografski informacioni sistem (Geographic Information System)

IKCG- Inženjerska komora Crne Gore

MERS - Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera

MPPUDI - Ministarstvo prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine

EU – Evropska unija (European Union)

DZS – Direktorat za zaštitu i spašavanje

Z/S – Zaštita i spašavanje

4.1. Opis rizika

Geološki rizici (zemljotresi, klizišta i odroni) predstavljaju ozbiljnu prijetnju po sigurnost stanovništva, infrastrukturu i ekonomski razvoj Crne Gore. Upravljanje geološkim rizicima zahtijeva planski, stručno vođen međusektorski pristup koji uključuje nadležne državne institucije, akademski sektor, prepoznate stručnjake i aktivno učešće lokalnih zajednica.

Značajan napredak koji je Crne Gora ostvarila tokom godina u oblasti naučno tehničkih dostignuća, kroz izradu i usavršavanje karata seizmičkog hazarda, primjene savremenih eurokodova, normativa za projektovanje i gradnju u seizmički aktivnim oblastima, ukazuje na ozbiljan pristup i sagledavanje seizmičkog rizika u Crnoj Gori. Međutim, neadekvatno planiranje, nepoštovanje seizmičkih normi, povećanje gustine naseljenosti u seizmički ranjivim zonama, poput atraktivnih lokacija crnogorskog primorja, administrativnih i turističkih centara Crne Gore, značajno je doprinijelo porastu ukupnog seizmičkog rizika.

Posebno zabrinjavajući trend je reaktivacija seizmičkih zona nakon 2018. godine na prostoru Crne Gore i Zapadnog Balkana. Tokom ovog perioda na skoro čitavom Balkanu aktivni seizmogeni izvori su generisali zemljotrese srednje jačine, do onih koji su imali razarajuće dejstvo na površini (Albanija, Hrvatska, Bosna i Hercegovina). Prirodna katastrofa koja je 2023. godine pogodila Tursku sa dva izuzetno snažna zemljotresa, jačine 7,8 i 7,5 jedinica Rihterove skale, odnijela je više od 50.000 života i izazvala ogromna materijalna razaranja.

Navedeni događaji ukazuju na intenziviranje seizmičke aktivnosti u zonama visokog seizmo-

genog potencijala Balkanskog poluostrva i Mediterana, kao i potrebu za stalnom pripravnošću i unapređenjem preventivnih mjera u cilju smanjenja mogućih posljedica od jakih zemljotresa. Statističke analize pokazuju veliku vjerovatnoću da će svaka generacija na Balkanu bar jednom doživjeti razoran zemljotres, tokom svog životnog vijeka.

Istraživanje odrona i klizišta u Crnoj Gori je ključno zbog izrazito strmog i seizmički aktivnog terena, gdje ovakvi procesi direktno ugrožavaju živote, saobraćaj i infrastrukturu. Pravovremena identifikacija nestabilnih zona omogućava planiranje mjera zaštite i smanjenje rizika, što je od presudnog značaja za bezbjedan razvoj zemlje.

U okviru upravljanja geološkim rizicima (zemljotresi, klizišta, odroni) u ovom dokumentu predloženo je ukupno 46 mjera prevencije i pripremljenosti. Od toga, predloženo je 17 strukturnih i 29 nestrukturnih, odnosno 12 implementacionih i 34 planiranih, od kojih su dvije i planirane i implementacione. Mjere su predložene u skladu sa sljedećim dokumentima: Zakon o zaštiti i spašavanju, Procjena rizika od katastrofa Crne Gore, Procjena sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa Crne Gore, Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026, Prostorni plan Crne Gore do 2040. godine i Zakon o uređenju prostora.

U cilju ublažavanja mogućih posljedica od prirodnih katastrofa neophodno je sprovesti mjere prevencije i pripremljenosti koje bi znatno unaprijedile otpornost Crne Gore na geološke rizike.

4.2. Tabela prikaz mjera

MJERE PREVENCIJE						
Mjera 1.	Donošenje i implementacija Zakona o seizmologiji					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna/implementaciona	MERS	MERS, ZHMS	II - IV kvartal 2026. godine Implementacija 2027. godine	5.000€ ZHMS 10.000€ MERS (ukupno 15.000€)	NE	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026. i Procjena sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa Crne Gore
Mjera 2.	Proširenje i modernizacija seizmološke i akcelerometrijske mreže					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna/implementaciona	ZHMS	MERS, ZHMS	2025–2030.	180.000€ Kapitalni budžet MERS 20.000€ ZHMS 300.000€ EU fondovi (ukupno 500.000€)	NE	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026. i Prostorni plan Crne Gore do 2040. godine

Mjera 3. Izrada karata seizmičke mikrojejonizacije						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna/ planirana	Zavod za geološka istraživanja	ZHMS, Građevinski fakultet UCG, Zavod za geološka istraživanja	2026–2030.	800.000€ Kapitalni budžet 1.400.000€ EU fondovi 300.000€ Lok. samouprave (ukupno 2.500.000€)	NE	Prostorni plan Crne Gore do 2040. godine
Mjera 4. Ažuriranje seizmotektonoskih podloga						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna/ planirana	ZHMS	Zavod za geološka istraživanja, Građevinski fakultet UCG, ZHMS	2026–2030.	8.000€ ZHMS 148.000€ EU fondovi 80.000€ Međunarodni projekti (ukupno 230.000€)	NE	Prostorni plan Crne Gore do 2040. godine

Mjera 5.		Revizija nacionalne procjene seizmičkog hazarda i usklađivanje sa novim standardima i preporukama Evropske unije				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna/implemen- taciona	MPPUDI, Građevinski fakultet UCG	MPPUDI, ZHMS, Institut za standardizaciju, Građevinski fakultet UCG	2026–2030.	250.000€ MPPUDI	NE	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.
Mjera 6.		Praćenje, usvajanje i implementacija druge generacije Eurokodova (primjena i usaglašavanje savremenih građevinskih normi sa stanovišta seizmičke sigurnosti)				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna/ planirana	Institut za standardizaciju Crne Gore, ZHMS	Građevinski fakultet UCG, IKCG, MPPUDI, Institut za standardizaciju Crne Gore, ZHMS	2026–2030.	400.000€ (100.000€ po godini) Budžet ZHMS, i EU fondovi	NE	Prostorni plan Crne Gore do 2040. godine i Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.

Mjera 7.		Obezbjedenje održivog budžetskog finansiranja za razvoj seizmološke infrastrukture, opreme i softvera				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna/ planirana	ZHMS	ZHMS	Kontinuirano	100.000€ po godini ZHMS	NE	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026. i Procjena sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa Crne Gore
Mjera 8.		Kreiranje odgovorne kadrovske politike koja podrazumijeva kontinuirano zapošljavanje, obrazovanje i stručno usavršavanje kadrova iz oblasti geologije i seizmologije, kao i drugih srodnih nauka				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna/ planirana	Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija	ZHMS, Zavod za geološka istraživanja, Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija	Kontinuirano	120.000€ Budžet Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija	DA, kroz rodno balansirano zapošljavanje, obrazovanje i usavršavanje	Procjena sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa Crne Gore

Mjera 9. Revizija urbanističkih planova i kontrole saglasnosti za objekte sa stanovišta seizmičke sigurnosti						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna/ planirana	MPPUDI	Lokalne samouprave, MPPUDI	Od 2026. godine kontinuirano	50.000€ Lokalne samouprave 50.000€ MPPUDI (ukupno 100.000€)	NE	NE
Mjera 10. Formiranje baze podataka o postojećim objektima						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna/ planirana	MPPUDI	Građevinski fakultet UCG, Lokalne samouprave, MPPUDI	2026–2030.	250.000€ Budžet lokalnih samouprava 250.000€ MPPUDI 500.000€ EU Fondovi (ukupno 1.000.000€)	NE	Procjena rizika od katastrofa Crne Gore i Procjena sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa Crne Gore
Mjera 11. Procjena seizmičke povredljivosti postojećih objekata						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna/ planirana	MPPUDI	Građevinski fakultet UCG, Lokalne samouprave, MPPUDI	početak 2026. godine - kontinuirano	500.000€ Budžet lokalnih samouprava 500.000€ MPPUDI 1.000.000€ EU Fondovi (ukupno 2.000.000€)	DA, procjena obuhvata ispunjenost građevinskih kriterijuma za kretanje lica sa invaliditetom	Prostorni plan Crne Gore do 2040. godine

Mjera 12.		Ojačanje i sanacija objekata sa nedovoljnom seizmičkom otpornošću				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna/planirana	MPPUDI	Investitori, Lokalne samouprave, Ministarstvo javnih radova, MPPUDI	2026–2040.	125.000.000€ Kapitalni budžet Investitori, Lokalne samouprave Ministarstvo javnih radova MPPUDI	DA, kroz građevinske intervencije za olakšavanje kretanja licima sa invaliditetom	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.
Mjera 13.		Formiranje državne komisije za procjenu seizmičke sigurnosti bespravnih objekata neto površine preko 500m ² u procesu njihove legalizacije				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna/planirana	MPPUDI	Lokalne samouprave, MPPUDI	2026. godine	48.000€ po godini Budžet MPPUDI	NE	NE
Mjera 14.		Formirati ekspertsko tijelo na nacionalnom nivou koje će periodično da analizira seizmički rizik (definiše kriterijume evaluacije rizika, definiše metodologiju analize rizika, analizira odnos seizmičkog prema drugim rizicima, mapira područje dozvoljenog i nedozvoljenog rizika)				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjera	Učestvuje u sprovođenju mjera	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna/planirana	MPPUDI	MPPUDI	2026. godine	48.000€ Budžet MPPUDI	DA, kroz rodno balansirano učešće eksperata/kinja	Prostorni plan Crne Gore do 2040. godine

Mjera 15. Primjena i razvoj inovativnih savremenih tehnologija seizmičkog monitoringa objekata						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna/planirana	Građevinski fakultet UCG	ZHMS, Građevinski fakultet UCG	Od 2026. godine - kontinuirano	80.000€ implemetacija 10.000€ Održavanje godišnje Budžet ZHMS i Građevinskog fakulteta UCG Međunarodni projekti (ukupno 90.000€ po godini)	NE	NE
Mjera 16. Međunarodna saradnja i razmjena seizmoloških podataka sa zemljama okruženja						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna/implementaciona	ZHMS	Seizmološke službe susjednih zemalja, ZHMS	Kontinuirano	10.000€ po godini Budžet ZHMS Projekti	NE	Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji ZHMS
Mjera 17. Pojačavanje inspeksijskog nadzora nad primjenom seizmičkih normi tokom projektovanja i izvođenja građevinskih radova						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna/planirana	MPPUDI, Građevinska inspekcija	Lokalne samouprave, MPPUDI, Građevinska inspekcija	kontinuirano	100.000€ po godini Budžet lokalnih samouprava MPPUDI	Da, kroz provjeru ispunjenosti građevinskih normi za kretanje osoba sa invaliditetom	Prostorni plan Crne Gore do 2040. godine

Mjera 18. Aktivno učešće Zavoda za geološka istraživanja u projektovanju velikih infrastrukturnih objekata						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturana/planirana	Ministarstvo energetike i rudarstva, MPPUDI	Zavod za geološka istraživanja, Ministarstvo energetike i rudarstva, MPPUDI	Kontinuirano	50.000€ Ministarstvo energetike i rudarstva 50.000€ MPPUDI (ukupno 100.000€ po godini)	NE	NE
Mjera 19. Izrada katastra klizišta i odrona						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna/planirana	Ministarstvo energetike i rudarstva, Zavod za geološka istraživanja	Ministarstvo energetike i rudarstva, Zavod za geološka istraživanja, Monteput	2026-2030.	100.000€ po godini Ministarstvo energetike i rudarstva (ukupno 500.000€)	NE	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.

MJERE PRIPREMLJENOSTI						
Mjera 20.	Razvoj sistema za rano upozoravanje, izvještavanje i brzu procjenu mogućih šteta i gubitaka od zemljotresa					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna/planirana	MUP–DZS	ZHMS, MUP–DZS	2026–2030.	385.000€ Budžet MUP CG-a 40.000€ (na održavanje prenosa podataka) Budžet ZHMS EU Fondovi (ukupno 425.000,00 po godini plus EU Fondovi)	DA, sistem ranog upozoravanja je rodno odgovoran i inkluzivan	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026. sa Akcionim planom za 2025–2026.
Mjera 21.	Sprovođenje kontinuirane edukacije svih društvenih segmenata o lokalnim seizmološkim karakteristikama i pravilnom ponašanju prije, tokom i nakon zemljotresa					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna/implementaciona	ZHMS, MUP–DZS	MUP–DZS, ZHMS - Sektor za seizmologiju, Obrazovne ustanove, Lokalne samouprave	Kontinuirano	7.000€ Budžet ZHMS 10.000€ Budžet MUP CG 7.000€ Obrazovne ustanove (ukupno 24.000€ po godini)	DA, neophodno je da se edukacija sprovodi na službenom jeziku i jezici manjina, Brajevom pismu i zvučnim zapisima.	Prostorni plan Crne Gore do 2040. godine

Mjera 22.		Formiranje Back up centra				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna/planirana	ZHMS	MUP–DZS, Radio-difuzni centar, ZHMS	2026. godine	17.520€ uspostavljanje 7.000€ godišnje održavanje Budžet ZHMS EU projekti	DA, Back up centar će integrirati mjere iz Strategije za smanjenje rizika vezane za ranjive grupe	NE
Mjera 23.		Sistem ranog upozoravanja na klizišta				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna/planirana	Zavod za geološka istraživanja, Građevinski fakultet UCG, MUP–DZS	Zavod za geološka istraživanja, Građevinski fakultet UCG, MUP–DZS, lokalne samouprave	2026–2030.	500.000€ za dvije opštine Kapitalni budžet, budžet MUP CG-a	Da, kroz procjenu opasnosti od klizišta za ukupno stanovništvo i ranjive grupe	NE

Mjera 24.		Kreiranje portala za prijavu geoloških pojava koje mogu ugroziti građanstvo (klizišta, odroni i dr.)				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna/ planirana	Zavod za geološka istraživanja, MUP–DZS	Zavod za geološka istraživanja, MUP–DZS	2026. godine	5.000€ Budžet MUP CG 5.000€ Budžet Zavod za geološka istraživanja (ukupno 10.000€)	DA, kroz integrisanje podataka o ranjivim grupama	NE
Mjera 25.		Nabavka opreme za spašavanje iz ruševina (MUSAR)				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna/ planirana	Konzorcijum IPA CARE programa, MUP–DZS	Konzorcijum IPA CARE programa, MUP–DZS	2025–2026.	IPA CARE program 329.494€	NE	Procjena rizika od katastrofa Crne Gore i Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.

Mjera 26. Nabavka opreme za spašavanje iz ruševina za MUSAR tim u skladu sa INSARAG standardima						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna/planirana	MERS, Ministarstvo javnih radova	MUP–DZS, MERS, Ministarstvo javnih radova	2025–2026.	720.000.00€ EU 180.000€ MERS (ukupno 900.000€)	DA, kroz nabavku opreme za spašavanje za ranjive grupe stanovništva	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.
Mjera 27. Podizanje svijesti javnosti i edukacija učenika o načinu postupanja prije, u toku i nakon zemljotresa						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna/implementaciona	MUP–DZS	Ministarstvo prosvjete, MUP–DZS, Zavod za školstvo, Po potrebi ostali subjekti sistema z/s (ZHMS, Crveni krst Crne Gore)	Kontinuirano/dugoročno	5.000€ po godini Budžet MUP CG	DA, edukacija i podizanje svijesti vrši se na osnovu procjene potreba različitih grupa stanovništva na službenom jeziku i jezicima manjina	Zakon o zaštiti i spašavanju, Procjena rizika od katastrofa Crne Gore i Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.

Mjera 28. Podizanje svijesti javnosti i edukacija učenika o načinu postupanja prije, u toku i nakon klizišta i odrona						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna/implementaciona	MUP–DZS	Ministarstvo prosvjete, MUP–DZS, Zavod za školstvo, po potrebi ostali subjekti sistema z/s (Zavod za geološka istraživanja, Crveni krst CG.)	Kontinuirano/dugoročno	5.000€ po godini Budžet MUP CG	DA, edukacija i podizanje svijesti u školama će se osloniti na mjere predviđene Strategijom za smanjenje rizika od katastrofa koje se odnose na ranjive grupe	Zakon o zaštiti i spašavanju i Procjena rizika od katastrofa Crne Gore
Mjera 29. Formiranje jedinica civilne zaštite						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna/planirana	MUP–DZS	MUP–DZS	2025–2030.	6.000.000€ Budžet MUP CG	DA, prilikom formiranja jedinica vodiće se računa o rodnom balansu	Zakon o zaštiti i spašavanju, Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.

Mjera 30. Obuke, vježbe i osposobljavanje operativnih jedinica za spašavanje iz ruševina						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna/implemen- taciona	MUP–DZS	MUP–DZS	kontinuirano	15.000€ po godini Budžet MUP CG	DA, kroz mjere predviđene Strategijom koje se odnose na ranjive grupe.	Zakon o zaštiti i spašavanju, Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.
Mjera 31. Postavljanje i stavljanje u funkciju sirena za uzbunjivanje						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna/planirana	Lokalne samouprave	Lokalne samouprave	2025–2026.	700.000€ Budžet lokalnih samouprava	DA, kroz mjere predviđene Strategijom koje se odnose na ranjive grupe	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.

Mjera 32.		Izrada i ažuriranje planske dokumentacije na svim nivoima				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna/implemencionalna	MUP–DZS, Lokalna samouprava, Preduzetnici, Javna uprava	MUP–DZS, Lokalna samouprava, Preduzetnici, Javna uprava	kontinuirano	600.000€ Planirana kroz aktivnosti iz AP Državni budžet i budžeti nosilaca aktivnosti	DA, kroz mjere Strategije koje se odnose na ranjive grupe	Zakon o zaštiti i spašavanju, Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.
Mjera 33.		Osposobljavanje članova Koordinacionog i opštinskih timova za zaštitu i spašavanje				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna/planirana	MUP–DZS	Članovi Koordinacionog i opštinskih timova za zaštitu i spašavanje MUP–DZS	I kvartal 2025–IV kvartal 2026.	Budžet MUP 50.000€	DA, kroz primjenu Uputstva za rad sa ranjivim grupama	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.

Mjera 34. Izrada lokalnih Procjena rizika od katastrofa za sedamnaest opština						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna/implemen- taciona/ planirana	Organi lokalne samouprave, SZS	Organi lokalne samouprave, SZS, MUP–DZS	II kvartal 2026.–IV kvar- tal 2026.	Budžet opština (ukupno 89.000€)	DA, procjene rizika će se po- sebno raditi za ranjive grupe stanovništva	Strategija za smanjenje rizi- ka od katastro- fa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.
Mjera 35. Izrada lokalnih Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za trinaest opština						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna/implemen- taciona/ planirana	Organi lokalne samouprave, SZS	Organi lokalne samouprave, SZS, MUP–DZS	I kvartal 2026.–IV kvar- tal 2026.	Budžet opština (ukupno 106.000€)	DA, lokalne strategije će biti rodno odgovorne i inkluzivne način koji je predviđen Strategijom.	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025– 2030. sa Akcio- nim planom za 2025–2026.
Mjera 36. Organizovanje osposobljavanja i usavršavanja pripadnika/ca specijalističkih i dobrovoljnih jedinica za zaštitu i spašavanje						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna/ planirana	MUP–DZS	Specijalističke i dobrovol- jne jedinice za zaštitu i spašavanje MUP–DZS	2025–2026.	Budžet MUP 100% 2025. 24.000€ 2026. 24.000€ (ukupno 48.000€)	DA, obuka će obuhvatiti Uputstvo za postupanje sa ranjivim gru- pama stanov- ništva	Strategija za smanjenje rizi- ka od katastro- fa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.

Mjera 37.	Kreiranje i uspostavljanje registra rizika					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna/ planirana	MUP–DZS	Svi subjekti sistema zaštite i spašavanja	2027–2028.	Budžet MUP 10% EU fond 90% 800.000€	DA, demografski podaci u registru će biti rodno disegregirani	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025-2026.

PREKOGRANIČNE MJERE						
Mjera 38.	Uspostaviti jedinstveni koncept za saradnju opština u graničnom pojasu u slučaju zemljotresa sa prekograničnim efektom kroz zakonodavni okvir					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna/ planirana	MUP–DZS, Lokalne samouprave	MUP–DZS, Lokalne samouprave	kontinuirano	5.000€ Budžet MUP CG 10.000€ Lokalne samouprave (ukupno 15.000€ po godini)	NE	Memorandum o saradnji potpisani sa institucijama iz zemalja u okruženju

Mjera 39.		Izrada zajedničkog plana zaštite i spašavanja u slučaju zemljotresa sa graničnim opštinama iz susjednih država gdje postoji mogućnost prekograničnog efekta				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna/planirana	Pogranične opštine	Pogranične opštine	kontinuirano	10.000€ po godini Budžet lokalne samouprave	NE	Sporazumi između Vlade Crne Gore i Savjeta ministara Bosne i Hercegovine o saradnji u zaštiti od prirodnih i civilizacijskih katastrofa (Sl. list CG međunarodni ugovori, 14/12)
Mjera 40.		Proširenje seizmološke mreže u pograničnim zonama sa Bosnom i Hercegovinom i Kosovom - posebno u oblastima sa mapiranim aktivnim rasjednim strukturama i visokim seizmičkim hazardom				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna/implementaciona	ZHMS	MERS, ZHMS, Partnerske seizmološke službe/institucije	2026–2030.	10.000€ ZHMS 60.000€ EU projekti (ukupno 70.000€)	NE	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.

Mjera 41.	Modernizacija postojećih seizmoloških stanica u pograničnoj oblasti (nabavka savremenih širokopojasnih senzora, kako bi se omogućila bolja pokrivenost i preciznije praćenje seizmičke aktivnosti)					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna/implementaciona	ZHMS	ZHMS	2026–2030.	50.000€ ZHMS 80.000€ Kapitalni budžet 120.000€ EU projekti (ukupno 250.000€)	NE	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.
Mjera 42.	Ojačati bilateralne sporazume sa susjednim državama koji obuhvataju: zajedničke istraživačke projekte u prekograničnim područjima, razmjenu seizmoloških podataka u realnom vremenu, harmonizovane karte seizmičkog hazarda i procjene zona rizika					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna/implementaciona	ZHMS	ZHMS, Međunarodne seizmološke partnerske institucije	Kontinuirano	10.000€ Budžet ZHMS	NE	Zakon o zaštiti i spašavanju i Procjena rizika od katastrofa Crne Gore

Mjera 43. Interpolacija / modeliranje očekivanih uticaja zemljotresa u pograničnim zonama, uzimajući u obzir lokalne uslove i postojeću infrastrukturu (putevi, mostovi, zgrade itd.)						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna/planirana	ZHMS	ZHMS, Partnerske seizmološke službe/institucije i organizacije, MUP-DZS	2027–2029.	15.000€ po godini Budžet ZHMS 30.000€ po godini Budžet lokalnih samouprava (ukupno 135.000€)	NE	Procjena rizika od katastrofa Crne Gore
Mjera 44. Mapiranje i analiza klizišta, odrona i drugih geoloških pojava u pograničnim zonama sa ciljem da se identifikuju, mapiraju i procijene potencijalna klizišta, odroni, deformacije i druge geološke pojave koje se mogu aktivirati usljed zemljotresa i drugih faktora						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna/planirana	Zavod za geološka istraživanja	MUP-DZS, ZHMS, Zavod za geološka istraživanja, MONTEPUT	2027–2029.	15.000€ po godini Državni budžet i budžet lokalne samouprave (ukupno 45.000€)	NE	Procjena rizika od katastrofa Crne Gore i Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.

Mjera 45. Formiranje regionalnog tijela za kontinuirani monitoring, analizu i izvještavanje o seizmičkim događajima na prostoru Zapadnog Balkana i Republike Hrvatske						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna/planirana	ZHMS, MUP-DZS	ZHMS, MUP-DZS	2027. godine	25.000€ Budžet MUP CG 10.000€ Budžet ZHMS (ukupno 35.000€)	NE	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026. i Prostorni plan Crne Gore do 2040. godine
Mjera 46. Uspostavljanje funkcionalnih sistema ranog upozoravanja u saradnji sa susjednim državama (prekogranična saradnja za zajednički sistem upozorenja na zemljotrese).						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna/planirana	ZHMS	ZHMS, MUP-DZS, Agencija za telekomunikacije, Radio-difuzni centar	2027–2030.	400.000€ EU projekti 100.000€ Budžet ZHMS 100.000€ Budžet MUP CG (ukupno 600.000€)	NE	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.

*Ukupna finansijska sredstva predviđena za finansiranje mjera iznose **145.297.014€***

*Od ukupnog iznosa **133.111.000€** planirano je za preventivne mjere,*

*Za mjere pripremljenosti ukupno **11.016.014€***

*Za realizaciju prekograničnih mjera - mjera sa prekograničnim efektom predviđeno je **1.170.000€**.*

SEIZMOLOGIJA

Programom rada Vlade već 2023. godine, u cilju stvaranja preduslova za efikasno upravljanje prostorom i izgradnjom objekata, planirano je da pitanja rada i poslova nacionalne seizmološke službe treba regulisati donošenjem Zakona o seizmologiji (**mjera 1**). Da bi se mogli obezbijediti validni seizmološki podaci karakteristični za područje Crne Gore na osnovu kojih bi se dalje mogao planirati razvoj na državnom i lokalnom nivou i projektovati seizmički sigurne objekte, neophodno je sprovesti određene mjere. U tom smislu predložene su sljedeće mjere; proširenje i modernizacija seizmološke i akcelerometrijske mreže; ažuriranje seizmotektonskih podloga; revizija nacionalne procjene seizmičkog hazarda i usklađivanje sa novim standardima i preporukama Evropske unije; obezbjeđenje održivog budžetskog finansiranja za razvoj seizmološke infrastrukture, opreme i softvera; kreiranje odgovorne kadrovske politike koja podrazumijeva kontinuirano zapošljavanje, obrazovanje i stručno usavršavanje kadrova iz oblasti geologije i seizmologije, kao i drugih srodnih nauka; međunarodna

saradnja i razmjena seizmoloških podataka sa zemljama okruženja; proširenje seizmološke mreže u pograničnim zonama sa Bosnom i Hercegovinom i Kosovom, (posebno u oblastima sa mapiranim aktivnim rasjednim strukturama i visokim seizmičkim hazardom); modernizacija postojećih seizmoloških stanica u pograničnoj oblasti (nabavka savremenih širokopojasnih senzora, kako bi se omogućila bolja pokrivenost i preciznije praćenje seizmičke aktivnosti); ojačati bilateralne sporazume sa susjednim državama koji obuhvataju: zajedničke istraživačke projekte u prekograničnim područjima, razmjenu seizmoloških podataka u realnom vremenu, harmonizovane karte seizmičkog hazarda i procjene zona rizika, (**mjere 2, 4, 5, 7, 8, 16, 40, 41 i 42**); formiranje rezervnog (backup) centra za prikupljanje i diseminaciju podataka o zemljotresima u dijelovima Crne Gore s nižom seizmičkom opasnošću, na lokaciji koja može osigurati prenos podataka čak i u situacijama značajnih prekida telekomunikacijske i saobraćajne infrastrukture, kao što bi to bio slučaj u velikim zemljotresnim katastrofama (**mjera 22**).

ZEMLJOTRESNO INŽENJERSTVO

Za seizmički rizik (rizik od dejstva zemljotresa) se svakako može reći da predstavlja rizik male vjerovatnoće ali velikog uticaja. Za Crnu Goru se može reći čak i veoma velikog uticaja s obzirom da je čitava zemlja seizmički aktivno područje sa veoma velikim seizmičkim hazardom na njenom južnom

dijelu. Zbog toga za čitavu zemlju neophodno je primjenjivati standarde za seizmičko projektovanje.

Evropska komisija za standardizaciju - CEN planira da druga generacija Eurokodova bude dostupna 2026. godine. Danas se, a od januara 2023. isključivo, u Crnoj Gori u oblasti projektovanja pri-

mjenjuje prva generacija Eurokodova u vidu crnogorskih standarda MEST sa odgovarajućim nacionalnim standardima. Eurokodovi su donijeli velike promjene u načinu projektovanja novih objekata obezbjeđujući naše konstrukcije sigurnijim, pouzdanijim i trajnijim. Zbog svega ovoga neophodno je pripremiti se da se što prije postojeći naši propisi unaprijede, kako bi bili u skladu sa važećim evropskim propisima (**mjera 6**). Donošenje novih, savremenijih propisa i pravilnika bi trebalo da prati i pojačavanje inspeksijskog nadzora nad primjenom seizmičkih normi tokom projektovanja i izvođenja građevinskih radova (**mjera 17**).

Zbog intenzivne izgradnje i povećanja gustine naseljenosti u Crnoj Gori, a posebno u priobalnom području, dolazi do svakodnevnog porasta seizmičkog rizika. U takvim uslovima potrebno je procijeniti postojeći seizmički rizik i uporediti ga sa drugim rizicima, to jest definisati nivo prihvatljivog seizmičkog rizika. Prihvatljivi nivo rizika predstavlja prag iznad kojeg se buduće posljedice nekog zemljotresa smatraju toliko štetnim da upućuju na investiranje u zaštitu, odnosno smanjenje gubitaka. Prihvatljivi nivo rizika utvrđuje se od strane nadležne zajednice (lokalne, regionalne i/ili državne) i razumljivo, varira od zajednice do zajednice u zavisnosti od ekonomske moći. U tom smislu bilo bi poželjno uraditi reviziju urbanističkih planova i kontrolu saglasnosti za objekte sa stanovišta seizmičke sigurnosti (**mjera 9**). Istovremeno, s obzirom da se seizmički rizik mijenja sa vremenom predložena je i mjera predviđena Prostornim planom Crne Gore do 2040. godine koja glasi, Formirati ekspertsko tijelo na nacionalnom nivou koje će periodično da analizira seizmički rizik (definiše kriterijume evaluacije rizika, definiše metodologiju analize rizika, analizira odnos seizmičkog prema drugim rizicima, mapira područje dozvoljenog i nedozvoljenog rizika) (**mjera 14**).

Neophodan korak za evaluaciju seizmičkog rizika je procjena povredljivosti postojećih objekata. Svakako, prije sprovođenja ove mjere treba formirati bazu podataka o postojećim objektima koja sada nedostaje u Crnoj Gori (**mjere 10 i 11**). Koristan izvor informacija za procjenu budućeg ponašanja postojećih objekata na dejstvo zemljotresa bi mogao da bude, primjena i razvoj inovativnih savremenih tehnologija seizmičkog monitoringa objekata (**mjera 15**).

U Crnoj Gori postoji veliki broj bespravnih objekata. Bespravno izgrađeni objekti predstavljaju veliku potencijalnu opasnost za građane u slučaju zemljotresa. Može se opravdano posumnjati da su ovakvi objekti u ogromnom broju seizmički nesigurni! Problemi su sljedeći:

- Ovakvi objekti su po pravilu urađeni bez ikakve tehničke dokumentacije i bez spoljne i unutrašnje kontrole kvaliteta ugrađenih materijala i izvedenih radova.
- Opravdano se može unaprijed sumnjati u kvalitet izjava i analiza licenciranih preduzeća, jer se po proceduri propisanoj Zakonom o legalizaciji bespravnih objekata ne može doći do pouzdane ocjene da li je neki objekat seizmički siguran ili ne.
- U uslovima velikog broja bespravnih objekata u Crnoj Gori pa samim tim i mogućnosti velike zarade uvijek će postojati privredna društva koja će samo formalno izdavati analize koje će zadovoljiti vlasnike ovih objekata.
- Najavljena mala cijena izrade, inače veoma kompleksne i zahtjevne analize.
- Nepostojanja javne svijesti o zemljotresnom riziku.
- Vlasnici će po svaku cijenu pokušati izbjeći izvođenje ojačanja na svojim objektima, jer je za razliku od novih objekata za obezbjeđenje seizmičke sigurnosti postojećih objekata cijena ulaganja znatno veća.

Zbog svega ovoga predlaže se da se za značajnije objekte formira državna komisija koja bi ispitivala i u krajnjem verificovala njihovu seizmičku sigurnost **(mjera 13)**.

U slučaju da se ustanovi da je postojeći objekat seizmički nesiguran i da predstavlja rizik za život ljudi koji se nalaze u njima bilo bi poželj-

no da se pristupi njegovom ojačanju **(mjera 12)**. Problem za sprovođenje ovakve mjere bi mogao da bude što su ovakve intervencije po pravilu finansijski vrlo zahtjevne (za razliku projektovanja novih zgrada gdje je dodatno ulaganje zbog seizmičkog aspekta veoma malo).

KLIZIŠTA I ODRONI

Vjerovatnoća dešavanja klizišta i odrona kao geoloških rizika je ipak znatno veća od vjerovatnoće dešavanja zemljotresa, međutim štetne posljedice takođe mogu biti veoma velike. Pojava odrona najviše ugrožava saobraćajnu infrastrukturu. Potencijalna klizišta u Crnoj Gori prvenstveno ugrožavaju ljudstvo a onda i važnu infrastrukturu te se planira implementacija sistema ranog upozoravanja na klizišta na dvije lokacije u Crnoj Gori **(mjera 23)**. Lokacije će se odabrati prema stepenu ugroženosti ljudstva od potencijalnog ili aktivnog klizišta. Sistem ranog upozoravanja će obuhvatiti mjernu opremu, kao i algoritam uvezivanja i djelovanja svih subjekata koji mogu spriječiti potencijalne ljudske žrtve i materijalnu štetu.

Zavod za geološka istraživanja treba da ima kontrolnu funkciju u procesu projektovanja geoloških podloga za sve važnije infrastrukturne objekte, posebno one koje izvodi država Crna Gora **(mjera 18)**. Time bi država obezbijedila adekvatan uvid i kontrolu nad ključnim geološkim istraživanjima, čime bi se izbjegli mogući propusti koji mogu dovesti do ljudskih žrtava ili materijalne štete usljed geoloških hazarda.

U Zavodu za geološka istraživanja je potrebno formirati i Data-room u kojoj bi se smjestili svi podaci vezani za geologiju infrastrukturnih objekata, posebno onih na državnom nivou, što je saglasno sa zakonski prepoznatim formiranjem Geološkog katastra. Ovim je obuhvaćena i planska dokumentacija, u kojoj Zavod za geološka istraživanja treba da ima kontrolnu funkciju.

Izrada katastra klizišta i odrona je proces koji je započet u Zavodu za geološka istraživanja. Urađeni su projekti koji su i revidovani i započeta su terenska istraživanja. Radi se o dinamičkim pojavama čije se izučavanje ne završava završetkom projekta, već je potreban stalni monitoring i ažuriranje baze podataka **(mjera 19)**.

Portal „Prijavi klizište“ bi predstavljao dio sistema za prijavljivanje klizišta, odnosno geoloških pojava koje ugrožavaju stanovništvo. Funkcionisao bi na principu da ugroženo stanovništvo može prijaviti geološki problem koji bi se arhivirao u interaktivnu bazu podataka - GIS. U tom sistemu bi se definisale uloge lokalne zajednice i lokalnih služba zaštite i spašavanja, Direktorata za zaštitu i spašavanje, kao i Zavoda za geološka istraživanja Crne Gore **(mjera 24)**.

KLJUČNI RIZICI SA PREKOGRANIČNIM EFEKTIMA

Ključni geološki rizici u Crnoj Gori sa potencijalnim prekograničnim efektima su jaki zemljotresi, klizišta i odroni. Jaki zemljotresi predstavljaju događaje male vjerovatnoće, ali izuzetno velikog uticaja, čije posljedice mogu zahvatiti teritorije susjednih država, naročito u zonama visokog seizmičkog hazarda i geološke nestabilnosti.

Za razliku od jakih zemljotresa, klizišta i odroni se javljaju češće, ali su najčešće lokalnog karaktera. Aktiviraju se usljed ekstremnih meteoroloških prilika, jačih seizmičkih događaja i antropogenih uticaja. Posebno su rizična neidentifikovana i nesanirana klizišta u pograničnim područjima, jer mogu ugroziti infrastrukturu i bezbjednost, te izazvati prekogranične poremećaje u saobraćaju i komunikacijama.

Katastrofalni zemljotres iz 1979. godine, sa epicentrom u Jadranskom moru između Ulcinja i Bara ($M = 7.0$), predstavlja primjer izraženih preko-

graničnih posljedica. Zemljotres je prouzrokovao velike ljudske i materijalne gubitke u Crnoj Gori i Albaniji, a njegovi efekti su se osjetili na udaljenosti do 900 km, uz brojne sekundarne pojave poput klizišta, odrona i oštećenja infrastrukture.

U cilju efikasnog upravljanja geološkim rizicima sa prekograničnim efektima, u skladu sa Smjernicama za izvještavanje o upravljanju rizicima od katastrofa Evropske komisije iz 2019. godine, predviđene su mjere koje obuhvataju: jačanje saradnje opština u pograničnim područjima, izradu zajedničkih planova zaštite i spašavanja, unapređenje i modernizaciju seizmološke mreže, razmjenu podataka i harmonizaciju karata hazarda, uspostavljanje regionalnog sistema monitoringa i ranog upozorenja, kao i mapiranje i analizu klizišta i drugih opasnih geoloških pojava u pograničnim zonama.

4.3. Zaključak

Geološki rizici predstavljaju jedan od ključnih izazova za sistem upravljanja rizicima od katastrofa u Crnoj Gori. Predloženim **mjerama prevencije i pripremljenosti za geološke rizike** (zemljotresi, klizišta, odroni) obuhvaćeni su gotovo svi aspekti ranjivosti društva, od zakonodavnog uređenja, tehničkih i kadrovskih kapaciteta, problema infrastrukture i urbanih zona, preko prostornog planiranja i nadzora, pa do ažuriranja seizmotektonskih

karata i karata seizmičke mikrорејјонизације. Takođe, predviđena je primjena savremenih tehnologija i usklađivanje sa evropskim normama, kao i sveobuhvatne edukacije javnosti.

Predloženi set od **46 mjera** integriše oblast seizmologije, građevine, geologije i sistema zaštite i spašavanja. One predstavljaju krajnji produkt integrativne metode objedinjavanja nauke i zaštite i spašavanja, koji je zasnovan na procjeni rizika od

katastrofa, procjeni sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa i implementaciji Strategije za smanjenje rizika od katastrofa u Crnoj Gori.

Predložene mjere obuhvataju sljedeće oblasti: Seizmologija, Zemljotresno inženjerstvo i Klizišta i odroni. Posebnim poglavljem prikazani su: *Ključni rizici sa prekograničnim efektima. Prioritetne mjere prevencije i pripremljenosti* navedene su u Zaključku.

Prioritetnim mjerama prevencije i pripremljenosti smatraju se:

- Proširenje i modernizacija seizmološke i akcelerometrijske mreže (*značajno unapređenje seimičkog monitoringa u cilju smanjenja seizmičkog rizika*),
- Razvoj sistema za rano upozoravanje, izvještavanje i brzu procjenu mogućih šteta i gubitaka od zemljotresa (*ključno za pravovremenu reakciju u slučaju jakih zemljotresa*),
- Izrada karata seizmičke mikrojejonizacije,
- Procjena seizmičke povredljivosti postojećih objekata,
- Ojačanje i sanacija objekata sa nedovoljnom seizmičkom otpornošću,
- Primjena i razvoj inovativnih savremenih tehnologija seizmičkog monitoringa objekata,
- Sistem ranog upozoravanja na klizišta,
- Izrada katastra klizišta i odrona,
- Formiranje baze podataka o postojećim objektima,
- Nabavka opreme i osposobljavanje spasilačkih timova (MUSAR) u skladu sa međunarodnim standardima,
- Podizanje svijesti građana, javnosti i školske djece o postupanju u slučaju geoloških rizika,
- Formiranje Back-up centara (*formiranje rezervnog (backup) centra za prikupljanje i diseminaciju podataka o zemljotresima podrazumije-*

va kloniranje postojećih kapaciteta akvizicionog centra smještenog u prostorijama Sektora za seizmologiju u Podgorici, u okviru ZHMS. Plan je uspostaviti takav centar u dijelovima Crne Gore s nižom seizmičkom opasnošću na lokaciji koja može osigurati prenos podataka čak i u situacijama značajnih prekida telekomunikacijske infrastrukture i saobraćaja, kao što bi to bilo u slučaju katastrofalnih zemljotresa. Cilj backup centra je da na identičnim softverskim platformama — kao u matičnom centru u Podgorici — obavlja kontinuirano prikupljanje, obradu i diseminaciju seizmičkih podataka. Međutim, postoji ključna nadogradnja gdje bi centar imao alternativne mogućnosti prikupljanja podataka putem kapaciteta Radio Difuznog Centra u područjima Crne Gore koja nisu pogođena zemljotresima. Na taj način dodatno bi bio opremljen rješenjima za prenos podatka u slučaju prekida internet komunikacije, uključujući satelitski internet).

- Uspostavljanje funkcionalnih sistema ranog upozoravanja u saradnji sa susjednim državama (*prekogranična saradnja za zajednički sistem upozorenja na potrese*).

Mjere su usklađene sa strateškim i zakonskim dokumentima Crne Gore: Zakon o zaštiti i spašavanju, Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026, Procjena rizika od katastrofa Crne Gore, Procjena sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa Crne Gore, Prostorni plan Crne Gore do 2040. godine i Zakon o uređenju prostora.

Usvajanjem **Strategije za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.** Vlada Crne Gore potvrdila je spremnost jačanja otpornosti, smanjenja i

ublažavanja posljedica rizika od katastrofa. **Predložene mjere prevencije i pripremljenosti** za geološke rizike većim dijelom predstavljaju mjere neophodne u realizaciji strateških ciljeva podizanja otpornosti i smanjenja rizika od katastrofa.

Implementacija ovih mjera bi značajno unaprijedila otpornost Crne Gore na geološke rizike, smanjila ranjivost zajednica i osigurala efikasniji odgovor u situacijama prirodnih katastrofa.

Literatura

- *Zakon o zaštiti i spašavanju (Sl. list CG, br. 13/2007, 32/2011, 54/2016, 146/2021, 3/2023 i 82/2025)*
- *Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025-2030 sa Akcionim planom za 2025-2026. Vlada Crne Gore, 2024.*
- *Procjena rizika od katastrofa Crne Gore, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Podgorica, 2021.*
- *Procjena sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa Crne Gore, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Vlada Crne Gore, Podgorica, 2023.*
- *Prostorni plan Crne Gore do 2040. godine*
- *Zakon o uređenju prostora (Sl. list CG, br.049/25)*

5. Klimatske promjene

Skraćenice:

OVN – Olujno vremenske nepogode

UNESCO – Organizacija Ujedinjenih nacija za obrazovanje, nauku i kulturu (eng. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)

IJZCG – Institut za javno zdravlje Crne Gore

CKCG – Crveni krst Crne Gore

OCD – Organizacija civilnog društva

NBS – Rješenja zasnovana na prirodi (eng. Nature-based solutions)

MUP DZS – Ministarstvo unutrašnjih poslova - Direktorat za zaštitu i spašavanje

MEORRS – Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera

NDA – Nacionalno tijelo odgovorno za sušu (eng. National Drought Authority)

ZHMS – Zavod za hidrometeorologiju i seizmologiju

MPŠV – Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede

IPA – Instrument za pretpristupnu pomoć (eng. Instrument for Pre-Accession Assistance)

NPS – Nacionalni plan za sušu

UŠ – Uprava za gazdovanje šumama i lovištima Crne Gore

JPNPCG – Javno preduzeće za Nacionalne parkove Crne Gore

NVO – Nevladine organizacije

GCF – Zeleni klimatski fond (eng. Green Climate Fund)

EKO Fond – Fond za zaštitu životne sredine

PPKP – Plan prilagođavanja na klimatske promjene za period 2025–2035. sa Akcionim planom za 2025–2027

ZŠCG – Zavod za školstvo Crne Gore

MPNI – Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija

MZ – Ministarstvo zdravlja

UCG – Univerzitet Crne Gore

WHO – Svjetska zdravstvena organizacija (eng. World Health organization)

UNDP – Kancelarija Programa Ujedinjenih nacija za razvoj (eng. United Nations Development Programme)
 LIFE program – Program za životnu sredinu i klimatske akcije EU
 Strategija WB6 – Strategija prilagođavanja na klimatske promjene u okviru Zelene agende, Zapadnobalkanska šestorka: Albanija, Bosna i Hercegovina, Kosovo, Crna Gora, Sjeverna Makedonija, Srbija
 AŽŽS – Agencija za zaštitu životne sredine
 ECMWF – Evropski centar za prognozu vremena (eng. European Centre for Medium-Range Weather Forecasts)
 UNEP – Program Ujedinjenih nacija za životnu sredinu (eng. United Nations Environment programme)
 IUCN – Međunarodna unija za zaštitu od prirode (eng. International Union for Conservation of Nature)
 CANU – Crnogorska akademija nauka i umjetnosti
 EU – Evropska unija
 GEF – Globalni fond za životnu sredinu (eng. Global Environment Facility)
 MJR – Ministarstvo javnih radova
 MF – Ministarstvo finansija
 MONSTAT – Uprava za statistiku Crne Gore
 EBRD – Evropska banka za obnovu i razvoj (eng. European Bank for Reconstruction and Development)
 JICA – Japanska agencija za međunarodnu saradnju (eng. Japanese International Cooperation Agency)
 MER – Ministarstvo energetike i rudarstva
 EPCG – Elektroprivreda Crne Gore
 CEDIS – Crnogorski elektrodistributivni prenos
 CGES – Crnogorski elektroprenosni sistem
 KfW – Njemačka razvojna banka (njem. Kreditanstalt für Wiederaufbau)
 FAO – Organizacija Ujedinjenih nacija za hranu i poljoprivredu (eng. Food and Agriculture Organization)
 UNCCD – Konvencija Ujedinjenih nacija za borbu protiv degradacije zemljišta (eng. United Nations Convention to Combat Desertification)
 COP – Konferencija stranaka (eng. Convention of the parties)
 MHEWS – Sistem ranog upozorenja na multihazard (eng. Multi hazard early warning system)
 MT – Ministarstvo turizma
 KBC – Kliničko bolnički centar
 KCCG – Klinički centar Crne Gore
 ZHMP – Zavod za hitnu medicinsku pomoć
 COTEE – Crnogorski operator tržišta električne energije
 WB – Svjetska banka (eng. World Bank)
 ENTSO-E – Evropska mreža operatora prenosnih sistema električne energije (eng. European Network of Transmission System Operators for Electricity)
 Climate adapt – Evropska platforma za adaptaciju na klimatske promjene (eng. European Climate adaptation Platform)
 Risk data Hub – Regionalni centar za upravljanje rizicima
 DG Clima – Glavna uprava Evropske komisije za klimatsku politiku (eng. Directorate General for Climate action)
 AF – Adaptacioni fond (eng. Adaptation Fund)
 EUCRA – Evropska procjena klimatskih rizika (eng. European Climate Risk Assessment)
 EWSS – Galileo satelitska služba za hitna upozorenja (eng. Galileo Emergency Warning Satellite Service)

5.1. Opis rizika

Procjenom rizika od katastrofa Crne Gore identifikovani su i mapirani ekstremni vremenski i klimatski događaji, koji su pored požara i poplava, u najvećoj mjeri pod uticajem antropogenih klimatskih promjena. Ekstremni vremenski i klimatski događaji koji ugrožavaju ljude, materijalna i kulturna dobra, kao i životnu sredinu, uključuju: olujno-vremenske nepogode (jake kiše koje dovede do poplava, oluje u sklopu ciklona, grad, jaki vjetar – u daljem tekstu OVN), hladne talase i sniježne padavine, suše i toplotne talase.

Procjenom rizika utvrđena je i uzročno-posljedična veza u vidu višestrukih rizika (multirizika), i to: OVN – poplave i suša – šumski požari.

Analiza rizika od OVN na užem području primorja kao i na proširenoj oblasti koji obuhvata i središnji dio Crne Gore pokazala je da je ukupan rizik u oba scenarija (najvjerovatnijeg neželjenog događaja i događaja sa najgorim mogućim posljedicama) ocijenjen kao umjeren. Inače, Primorski region je podložan jakim kišama koje mogu da dovedu do ozbiljnih posljedica, posebno u urbanim sredinama, dok se Središnji region izdvaja po većem broju dana sa obilnim padavinama. S obzirom na aktuelni trend klimatskih promjena može se očekivati povećanje čestine i intenziteta OVN. Prema Procjeni rizika Crne Gore, čestina javljanja ovog hazarda na manjem prostoru najveća je na primorju, prosječno bar jednom u 1-2 godine, a ekstremnog karaktera bar jednom u 5 godina, sa velikom vjerovatnoćom (51 - 98%). Olujno vremenske nepogode koje bi zahvatile veći prostor Crne Gore (Središnji i Primorski region) imaju čestinu javljanja jednom u 2-20 godina, sa procjenom realizacije 6-50%.

Rizik od sniježnih padavina i hladnih talasa obuhvata pojavu dugotrajnih sniježnih pokrivača i ledenih dana prvenstveno u Sjevernom regionu Crne Gore. U ekstremnim situacijama, visina sniježnog pokrivača može dostići oko 100 cm u planinskim predjelima na oko 1500 mnv. U scenariju najgorih mogućih posljedica, ovaj hazard bi zahvatio 87% teritorije Crne Gore (izuzimajući primorje), pri čemu bi visina sniježnog pokrivača prelazila 150 cm, minimalna dnevna temperatura dostizala -23°C, a maksimalna -14°C. Do sada je rekordna izmjerena visina sniježnog pokrivača bila 230 cm na GMS Žabljak i 349 cm na KS Krstac (2005. godine). Rizik od ovog hazarda karakteriše mala vjerovatnoća pojave i visoki uticaj. Posljedice uključuju prekide i oštećenja u saobraćaju i snabdijevanju električnom energijom, poteškoće u telekomunikacijama, prekide u svakodnevnom životu, kao i štete u poljoprivredi i šumskim ekosistemima. Ruralni krajevi mogu biti potpuno izolovani, što dodatno naglašava značaj planiranja i sprovođenja mjera prevencije i pripremljenosti radi smanjenja rizika i ublažavanja posljedica ovakvih događaja.

Rizik od suše obuhvata deficit padavina praćen toplim i vrlo toplim klimatskim uslovima tokom godine, što može dovesti do razvoja ekstremne hidrološke suše i pojave šumskih požara. Suša, kao najvjerovatniji neželjeni događaj koji obuhvata cijelu Crnu Goru, ima veliku vjerovatnoću pojave i male posljedice, pa je nivo rizika ocijenjen kao umjeren. U scenariju sa najgorim mogućim posljedicama, suša ima umjerene posljedice i umjerenu vjerovatnoću pojavljivanja, ali zbog njenog dugoročnog uticaja i širokog prostornog obuhvata, rizik

za Crnu Goru procijenjen je kao visok. To zahtijeva pažljivo upravljanje prirodnim resursima i sprovođenje preventivnih mjera radi ublažavanja posljedica suše u oblastima poljoprivrede, stočarstva, šumarstva i drugih ekosistema, posebno imajući u vidu njenu povezanost sa povećanim rizikom od šumskih požara.

Multirizik OVN – poplave obuhvata jake oluje, obilne padavine, jak vjetar i naglo podizanje nivoa voda, što može izazvati poplave i druge primarne i sekundarne posljedice. Kao najvjerovatniji neželjeni događaj, ima umjerenu vjerovatnoću pojavljivanja i male posljedice, ali je ukupan rizik ocijenjen kao umjeren zbog mogućeg značajnog uticaja na zdravlje i živote ljudi. Zahvata područje Cetinja, oblast Boke kotorske i obalni dio Skadarskog jezera. U scenariju sa najgorim mogućim posljedicama, multirizik ima malu vjerovatnoću pojavljivanja (povratni period od oko 50 godina) i zabilježen je u prošlosti 1963. i 2010. godine. Kada se dogodi, može imati umjeren uticaj, ali zbog posljedica koje izaziva na infrastrukturu, životnu sredinu i društvo, nivo rizika je procijenjen kao visok. Primorski i Središnji region Crne Gore posebno su ranjivi na ovu vrstu multirizika.

Multirizik suše – šumski požari analiziran je za područje kanjona rijeke Tare, koje obuhvata opštine Pljevlja, Mojkovac i Žabljak. Na ovom području nalazi se poseban rezervat crnog bora Crna pada i opšti rezervat Zabojsko jezero. Riječ je o području koje je pod zaštitom UNESCO-a kao Svjetski rezervat biosfere, a u kojem se šumski požari veoma često javljaju tokom ljetnjih mjeseci.

U kombinaciji sa sušom, ovaj multirizik obuhvata šume koje pripadaju II kategoriji ugroženosti, s najkritičnijim periodom u julu i avgustu, kada su padavine minimalne, a temperature najviše, uz česte udare južnog i sjevernog vjetra. Dugoročne

posljedice uključuju ekološke i ekonomske gubitke (posebno u sektoru turizma), kao i društvene i prostorne promjene. Rizik je ocijenjen kao umjeren, ali u scenariju najgorih mogućih posljedica može dostići visok nivo zbog dugoročnih negativnih uticaja na život i zdravlje ljudi, infrastrukturu i prirodne ekosisteme.

Kada je prekogranični uticaj u pitanju, Procjenom rizika od katastrofa Crne Gore utvrđeno je da ga mogu imati: OVN, hladni talasi i sniježne padavine, kao i njihovi multirizici OVN - poplave i suše – šumski požari. Uz to, veoma hladni talasi i intenzivne sniježne padavine u scenariju najgorih mogućih posljedica pripadaju kategoriji rizika sa malom vjerovatnoćom ali visokim uticajem.

U kontekstu izražene ranjivosti Crne Gore i sve učestalijih rizika povezanih s klimatskim promjenama, smanjenje rizika od katastrofa i prilagođavanje klimatskim promjenama predstavljaju temeljne komponente održivog ekonomskog, društvenog i ekološkog razvoja zemlje.

Iz tih razloga, prioritetno je uspostavljanje i sprovođenje mjera prevencije i pripremljenosti koje će doprinijeti smanjenju mogućih šteta i gubitaka, očuvanju ljudskih života, imovine i životne sredine, te jačanju institucionalne i društvene otpornosti na ekstremne vremenske i klimatske događaje.

5.2. Tabelarni prikaz mjera

U tabeli su prikazane prioritetne mjere prevencije i pripremljenosti, koje pored planiranih i implementacionih, obuhvataju i set strukturnih i nestrukturnih mjera koje se ovim dokumentom po prvi put formalno definišu kao obavezujuće. Iako

do sada nijesu bile uvrštene u strateška i druga obavezujuća akta, njihova primjena je predviđena različitim međunarodnim i evropskim dokumentima. Mjere koje se ovim dokumentom prvi put uvode, u tabeli su kratko opisane.

MJERE PREVENCIJE						
Mjera 1.	Aktivnosti podizanja svijesti o negativnim efektima toplotnih talasa i mjerama koje je potrebno preduzimati					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana/ potrebna za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	IJZCG	CKCG OCD	2026–2036.	50.000€ 20% Budžet CKCG 20% Budžet IJZCG 60% Donatorska sredstva (EU fondovi i dr. međunarodni i lokalni partneri)	DA, kroz komunikaciju prilagođenu ranjivim grupama. Jezik komunikacije službeni, plus jezici manjina, Brajevo pismo i zvučni zapisi.	Procjena rizika od katastrofa Crne Gore Strategija razvoja CKCG 2023–2026.

Mjera 2.	Edukativne kampanje i aktivnosti podizanja svijesti o negativnim posljedicama sniježnih padavina (radionice, predavanja, spotovi, obuke za prvu pomoć, distribucija edukativnog materijala)					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana/ potrebna za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Implementaciona	CKCG	OCD	2026–2036.	500.000€ 10% Budžet CKCG 10% Budžet Ministarstvo finansija 80% Donatorska sredstva (EU fondovi i dr. međunarodni i lokalni partneri)	DA, edukacija uzima u obzir specifične potrebe i rizike žena, mladih i ranjivih grupa. U kampanjama se koriste rodno i socijalno razvrstani podaci.	Procjena rizika od katastrofa Crne Gore Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.
Mjera 3.	Učešće u akcijama pošumljavanja i zaštite lokalnih vodotokova					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana/ potrebna za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna	OCD	CKCG lokalne samouprave	2026–2036.	50.000€ 100% Donatorska sredstva (EU fondovi i dr. međunarodni i lokalni partneri)	DA, kroz učešće žena, mladih i ranjivih grupa kroz specifične programe angažovanja i edukacije.	NE
Mjera se odnosi na dio humanitarnih i ekoloških aktivnosti koje doprinose zaštiti životne sredine, ublažavanju posljedica klimatskih promjena, te jačanju otpornosti lokalnih zajednica. Pošumljavanje i zaštita vodotokova smanjuju rizik od poplava, suša, erozije i drugih ekoloških katastrofa, čime se štite ugrožene zajednice. Ovakve mjere omogućavaju uključivanje velikog broja volontera, posebno mladih, čime se razvija svijest o važnosti očuvanja prirode i podstiče aktivno građanstvo.						

Mjera 4.	Korišćenje priča iz zajednice (storytelling) za podizanje svijesti o uticaju klimatskih promjena					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana/ potrebna za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna	CKCG	OCD	2026–2036.	30.000€ 100% Budžet CKCG	DA, kroz prikupljanje priča i kvalitativno istraživanje o iskustvima žena, muškaraca i ranjivih grupa.	NE

Korišćenje priča iz zajednice omogućava da se ljudi povežu sa realnim posljedicama klimatskih promjena i podstaknu na djelovanje. Storytelling ne služi samo izazivanju emocija, već predstavlja moćan instrument koji povezuje naučne činjenice sa ljudskim iskustvima i lokalnim perspektivama. Kroz priče, klimatske promjene prestaju da budu apstraktne i postaju stvarne, lične i razumljive. Priče daju lice i glas onima koji su direktno pogođeni – poljoprivrednicima koji gube prinose, porodicama koje se suočavaju s poplavama ili volonterima koji pomažu u kriznim situacijama. Na taj način, suve činjenice i podaci dobijaju ljudsku dimenziju, postajući bliži, uvjerljiviji i emocionalno snažniji.

Mjera 5.	Promovisanje i unaprjeđenje zdravlja, bezbjednosti i dobrobiti zajednice kroz edukaciju, motivaciju i praktičnu podršku u oblasti dobrovoljnog davalatstva krvi, prve pomoći, psiho-socijalne podrške i aktivnosti spasilaštva na vodi i uređenim skijalištima					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana/ potrebna za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Implementaciona	CKCG	Svi subjekti sistema zaštite i spašavanja	2025–2035.	470.000€ 90% CKCG 10% Ministarstvo finansija	DA, edukacija obuhvata žene i muškarce iz ranjivih grupa, RE populacije, izbjeglice, osobe sa invaliditetom, kao i tražioce azila.	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026. Razvojna strategija CKCG 2023–2026.

Mjera 6. Integracija Zelenih rješenja za prirodne katastrofe (NbS) u sektorsko i nacionalno planiranje						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana/ potrebna za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	MUP – DZS MEORRS	Državni organi i organi državne uprave	2026–2031.	350.000€ GEF 100%	DA, kroz rodnu analizu i analizu ranjivosti i izradu akcionog plana za inkluziju žena i ranjivih kategorija stanovništva.	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.
Mjera 7. Uspostavljanje Nacionalno odgovornog tijela za sušu (NDA)						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana/ potrebna za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	MEORRS	ZHMS MPŠV MUP – DZS	2026–2028.	25.000€ 50% MEORRS 50% donatorska sredstva (IPA EU, AF)	DA, kroz uvođenje obaveze NDA da u okviru NPS uradi rodnu analizu i analizu ranjivosti, sa akcionim planom.	Nacionalni plan za sušu Crne Gore

Mjera 8.		Obnavljanje šuma sortama šumskog drveća otpornijih na topliju klimu i sušu				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana/ potrebna za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	UŠ	ZHMS MPŠV JPNPCG Građani- vlasnici šuma	2026–2030.	1.500.000 ¹⁸ 300.000€ godišnje 100% UŠ	NE	Procjena rizika od katastrofa Crne Gore Program gazdovanja šumama
Mjera 9.		Pošumljavanje i obnova šuma: povećanje mješovitih šumskih sastojina sa posebnim akcentoma na vraćanje lišćara na njihove prirodne areale				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana/ potrebna za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	Privredno društvo za gazdovanje šumama	MPŠV Građani- vlasnici šuma Obrazovne ustanove JPNPCG	2026–2036.	2.335.000€ ¹⁹ 100% Privredno društvo za gazdovanje šumama	DA, kroz uključivanje mladih, žena i OCD koji zastupaju inkluziju, u akcije planiranja i pošumljavanja.	Program gazdovanja šumama Strategija razvoja šumarstva (2025–2030.) – nacrt

¹⁸ Procjena finansijskih sredstava bazira se na procijenjenim sredstvima za obnavljanje šuma iz godišnjih Programa gazdovanja šumama.

¹⁹ Procjena finansijskih sredstava, izvršena na osnovu trogodišnjeg troška za uzgojne radove Uprave za šume u iznosu od 700.000€.

Mjera 10.	Obrazovne kampanje o riziku toplotnih talasa i suša na pojavu šumskih požara i ključnim mjerama za njegovo smanjenje					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana/ potrebna za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	MEORRS MPŠV	ZHMS, MUP-DZS CKCG NVO	2026–2036.	30.000€ 40% Budžet MEORRS 40% Budžet MPŠV 20% Budžet NVO	DA, kroz prilagođavanje sadržaja, kanala i pristupa specifičnim potrebama i ulozi žena i ranjivih grupa i kroz njihovo aktivno uključivanje u pripremu i sprovođenje aktivnosti.	Procjena rizika od katastrofa Crne Gore
Mjera 11.	Unaprijediti primjenu klimatski pametnih agrotehničkih mjera					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana/ potrebna za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	MPŠV	MEORRS	2026–2029.	460.000€ 50% donatorska sredstva (IPA, AF, GCF) 50% Budžet MPŠV	DA, kroz izradu rodne analize i akcionog plana i njegovo sprovođenje kroz primjenu PPKP.	Plan prilagođavanja na klimatske promjene za period 2025–2035. sa Akcionim planom za 2025–2027.

Mjera 12.	Izraditi plan za budući obrazovni program i izgradnju kapaciteta za unapređenje pripremljenosti za klimatske promjene i njihov uticaj					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana/ potrebna za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	MEORRS	Nacionalni savjet za održivi razvoj, klimatske promjene i integralno upravljanje obalnim područjem MPNI ZŠCG MUP-DZS Obrazovne institucije	II kvartal 2026. IV kvartal 2026.	18.000€ 50% Donatorska sredstva (IPA, AF, GCF) 50% Budžet MEORRS	DA, kroz integraciju rodnog aspekta i inkluzije ranjivih grupa u obrazovni program.	Plan prilagođavanja na klimatske promjene za period 2025–2035. sa Akcionim planom za 2025–2027.

Mjera 13.		Monitoring uticaja klimatskih promjena na zdravlje				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana/ potrebna za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna	MZ	IJZ UCG - Medicinski fakultet OCD koje se bave zdravljem	2027–2029.	50.000€ 50% Budžet MZ 50% Donatorska sredstva (GCF, (WHO/UNDP inicijative, EU fondovi – IPA III i LIFE program)	DA, kroz redovno prikupljanje i analiziranje podataka razvrstanih po polu, analizu specifičnih potreba, rizika i pristupa zdravstvenim uslugama za žene, muškarce i ranjive grupe.	Strategija WB6 prilagođavanja na klimatske promjene u okviru Zelene agende
Monitoring uticaja klimatskih promjena na zdravlje ima za cilj praćenje zdravstvenih rizika povezanih s klimom (poput toplotnih talasa, širenja zaraznih bolesti, aeroalergena i zagađenja vazduha), s posebnim fokusom na ranjive grupe kao što su starije osobe, djeca i hronični bolesnici. Mjera doprinosi pravovremenom odgovoru zdravstvenog sistema i planiranju preventivnih mjera.						

Mjera 14.		Monitoring uticaja na zemljište i biodiverzitet				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana/ potrebna za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna	MEORRS, MPŠV lokalne samouprave UCG – Biotehnički fakultet AZŽS	ZHMS, EU programi i agencije (npr. Copernicus, ECMWF) — pružaju satelitske podatke i tehničku podršku za monitoring	2027–2028.	50.000€ 20% Budžet MEORRS 80% Donatorska sredstva (GEF, IPA III i LIFE program, GCF, UNEP, IUCN)	DA, kroz rodno odgovornu analizu ekonomske ranjivosti i izradu akcionog plana.	Strategija WB6 prilagođavanja na klimatske promjene u okviru Zelene agende
Mjera se odnosi na praćenje uticaja klimatskih promjena na zemljište i biodiverzitet kako bi se zaštitila prirodna sredina i podržale ranjive grupe koje zavise od tih resursa. Takođe, monitoring podrazumijeva i sistematsko prikupljanje podataka o promjenama u kvalitetu zemljišta, staništima i vrstama, kako bi se pravovremeno identifikovali rizici i razvile mjere koje osiguravaju očuvanje ekosistema i održivu upotrebu resursa od kojih zavise lokalne zajednice.						

Mjera 15.	Monitoring šteta, gubitaka i potreba od ekstremnih vremenskih i klimatskih događaja					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana/ potrebna za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna	MUP–DZS	Komisije za procjenu šteta, gubitaka i potreba na svim nivoima AZŽS ZHMS državni organ i organi državne uprave	2026–2036.	Potrebna sredstva za 25 opština 1.000.000€ ²⁰ 60% Donatorska sredstva (IPA, AF, GCF) 20% Budžet Ministarstva MUP–DZS 20% Budžet opština	DA, kroz redovno prikupljanje i analiziranje podataka razvrstanih po polu i aktivno uključivanje žena i OCD koje se bave rodnom ravnopravnošću i inkluzijom ranjivih grupa u procese praćenja i donošenja mjera.	Strategija WB6 prilagođavanja na klimatske promjene u okviru Zelene agende
Monitoring šteta, gubitaka i potreba od ekstremnih vremenskih i klimatskih događaja podrazumijeva praćenje i evidentiranje šteta i gubitaka nastalih usled ekstremnih vremenskih i klimatskih događaja, kako bi se bolje razumjeli rizici i unaprijedile mjere zaštite i prilagođavanja.						

20 Budžet: 4.000€ godišnje po opštini (ukupno 25 opština) 100.000€ ukupno na godišnjem nivou. Proračun je izvršen po osnovu procjene svih opština u CG, računajući minimalne troškove po opštini.

Mjera 16.	Uspostavljanje nacionalnog savjetodavnog tijela za klimatske promjene, održivi razvoj i upravljanje rizicima od katastrofa					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana/ potrebna za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna	Kancelarija za održivi razvoj MEORRS MUP–DZS	Nacionalni savjet za održivi razvoj, klimatske promjene i integralno upravljanje obalnim područjem, UCG i druge naučne institucije CANU, ZHMS OCD, lokalne samouprave	2027–2029.	25.000€ 100% Budžet MEORRS	DA, kroz uključivanje OCD i eksperata/kinja iz oblasti rodne ravnopravnosti, inkluzije ranjivih grupa i mladih u Savjetodavno tijelo.	Strategija WB6 prilagođavanja na klimatske promjene u okviru Zelene agende
Mjera podrazumijeva uspostavljanje nacionalnog savjetodavnog tijela koje će pružati stručne preporuke i analize u oblasti klimatskih promjena, upravljanja rizicima od katastrofa (DRR) i održivog razvoja, u cilju kreiranja efikasnih politika i strategija koje će omogućiti bolje prilagođavanje negativnim uticajima klimatskih promjena, unapređenje upravljanja rizicima od katastrofa i smanjenje negativnih posljedica po društvo i životnu sredinu.						

Mjera 17.	Jačanje kapaciteta lokalnih samouprava u dijelu prilagođavanja na klimatske promjene i upravljanje rizicima					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana/ potrebna za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna	Lokalne samouprave	MEORRS MUP–DZS Regionalni centri inicijative WB6	2027–2030.	250.000€ 90% Donatorska sredstva (EU) 10% Budžet opština	DA, kroz rodno odgovorne i inkluzivne lokalne planove akcije za prilagođavanje na klimatske promjene.	Strategija WB6 prilagođavanja na klimatske promjene u okviru Zelene agende
Mjera ima za cilj da osnaži lokalne samouprave u Crnoj Gori kako bi mogle efikasno da odgovore na sve izraženije izazove klimatskih promjena i da unaprijede sistem upravljanja rizicima od prirodnih i drugih nepogoda. Kao nivo vlasti najbliži građanima, lokalne samouprave imaju ključnu ulogu u sprovođenju mjera prilagođavanja, jer direktno utiču na planiranje prostora, upravljanje prirodnim resursima i zaštitu životne sredine u svojim zajednicama. Jačanje kapaciteta lokalnih samouprava podrazumijeva unapređenje institucionalnih, tehničkih i ljudskih resursa neophodnih za integrisanje pitanja klimatskih promjena u lokalne politike, planove i budžete. Time se stvara osnova za dugoročno održivo i otporno lokalno upravljanje, koje će omogućiti bolju pripremljenost zajednica na posljedice klimatskih promjena i povećati njihovu sposobnost prilagođavanja budućim rizicima.						

Mjera 18.	Organizovanje kampanja i edukativnih programa koji će informisati građane/ke o klimatskim promjenama, njihovim efektima i načinima na koje mogu doprinijeti smanjenju rizika od katastrofa i prilagođavanju na klimatske promjene					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana/potrebna za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturana Planirana	MEORRS MUP-DZS	MPNI ZŠCG OCD, obrazovne ustanove, predškolske ustanove, lokalne samouprave	2026–2036.	90.000€ 25% Budžet MEORRS 25% Budžet MUP-DZS 50% Donatorska sredstva: GEF, GCF, IPA	DA, kroz prilagođavanje edukativnih sadržaja i metoda različitim potrebama djevojčica, dječaka i ranjivih grupa, promociju rodne ravnopravnosti i inkluzije i uklanjanje stereotipa.	Strategija WB6 prilagođavanja na klimatske promjene u okviru Zelene agende Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.

Mjera 19.	Procjena klimatskih rizika za kapitalne projekte					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana/ potrebna za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna	MJR	ZHMS MUP–DZS MF MEORRS AZŽS MONSTAT lokalne samouprave OCD	2026–2036.	500.000 ²¹ € 80% Donatorska sredstva (IPA fondovi, AF,GCF) 20% Budžet MJR	NE	Strategija WB6 prilagođavanja na klimatske promjene u okviru Zelene agende
Mjera podrazumijeva sistematsku procjenu uticaja klimatskih promjena i povezanih rizika na planirane investicione projekte. Cilj je indentifikovati i ublažiti potencijalne negativne posljedice klimatskih uticaja kako bi se osigurala dugoročna održivost i otpornost. Implementacija ove mjere omogućava bolje donošenje odluka, smanjuje finansijske gubitke i doprinosi prilagođavanju na klimatske promjene kroz integraciju DRR principa u investicione procese.						
Mjera 20.	Izvršiti procjenu klimatskih rizika u sektoru zdravstva					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	MZ	MEORRS IJZ MUP–DZS	2026.–2029	24.000€ 100% Budžet MZ	DA, kroz rodno odgovornu i inkluzivnu analizu o potrebama različitih društvenih grupa i dostupnosti zdravstvenih usluga.	Plan prilagođavanja na klimatske promjene za period 2025–2035. sa Akcionim planom za 2025–2027.

²¹ Procjena sredstava za ovakvu vrstu aktivnosti može značajno varirati i to u zavisnosti od obima projekta, dostupnosti i kvaliteta podataka, što znači ako su podaci već dostupni i kvalitetni, analiza će biti brža i jeftinija, međutim ako treba prikupljati nove podatke, upotrijebiti napredne modele, softvere i ekspertize te je potrebna koordinacija i konsultacije sa različitim akterima može dovesti do povećanja troškova.

Mjera 21.	Analiza potencijala za uspostavljanje zelenih krovova i urbanih zelenih površina radi smanjenja efekata toplotnih talasa					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana/ potrebna za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna	Glavni grad Podgorica, opštine: Zeta, Danilovgrad, Tuzi, Herceg Novi, Tivat, Bar, Ulcinj, Budva i Kotor	ZHMS MUP–DZS AZŽS MEORRS MZ IZ	2026–2031.	200.000€ 80% Donatorska sredstva (EU, EBRD, UNDP, JICA) 20% Budžet opština	DA, kroz mjere za smanjenje uticaja toplotnih talasa na mjestima gdje se nalaze obrazovne, zdravstvene i socijalne ustanove, dječja igrališta, sportski tereni, autobuska stajališta i druga mjesta okupljanja.	Strategija prilagođavanja EU na klimatske promjene
Mjera podrazumijeva sveobuhvatnu analizu prostora u urbanim područjima radi identifikacije lokacija sa najvećim potencijalom za uvođenje zelenih krovova, vertikalnih vrtova i novih ili proširenih zelenih površina. Analiza će obuhvatiti kartiranje toplotnih ostrva, dostupnih površina, tipova zgrada, vlasničke strukture i infrastrukturnih ograničenja, kako bi se precizno odredila područja u kojima bi intervencije imale najveći efekat na ublažavanje toplotnih talasa.						

Mjera 22.	Adaptacija hidroenergetskih kapaciteta na smanjene vodnih resursa					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana / potrebna za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna	MER	EPCG CEDIS CGES MPŠV Uprava za vode AZŽS lokalne samouprave sa hidroenergetskim postrojenjima MEORRS	2026–2036.	4.000.000€ ²² godišnje 363.636€ EU fondovi (IPA III, Zelena Agenda za Zapadni Balkan) — podrška za energetske tranziciju i otpornost na klimatske promjene EBRD— često finansira projekte energetske efikasnosti i obnovljivih izvora KfW Svjetska banka - kroz projekte klimatske otpornosti i održivog razvoja	NE	Uredbom (EU) 2019/941 i procesom usklađivanja kroz obaveze ka Energetskoj zajednici
Mjera podrazumijeva adaptaciju hidroenergetskih kapaciteta na smanjene vodne resurse, fokusira na tehničke, infrastrukturne i sistemske promjene u energetske sektoru. Cilj joj je da unaprijedi efikasnost i otpornost hidroelektrana.						

²² Tehnička modernizacija postrojenja: 1.500.000€
 Softver i sistemi za upravljanje vodom: 800.000€
 Stručne analize, modeli i prognoze: 500.000€
 Obuke, koordinacija i lokalna infrastruktura: 700.000€
 Monitoring i evaluacija: 500.000€

MJERE PRIPREMLJENOSTI						
Mjera 1.	Organizovanje prikupljanja i distribucije humanitarne pomoći za ugroženo i evakuisano stanovništvo					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana/ potrebna za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturalna Implementaciona	CKCG	Privredni sektor Građani	2026–2036.	1.000.000€ 10% Budžet CKCG 90% Donatorska sredstva (EU fondovi i dr. međunarodni i lokalni partneri, privredni sektor, građani)	DA, kroz rodno odgovornu i inkluzivnu analizu i mjere koje garantuju jednak pristup pomoći, bez diskriminacije na osnovu pola, uzrasta, invaliditeta ili socijalnog statusa.	Zakon o Crvenom krstu Procjena rizika od katastrofa Crne Gore
Mjera 2.	Ažuriranje liste najugroženije grupe stanovništva i organizovanje obilazaka tokom ekstremnih vremenski i klimatskih uslova					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana/ potrebna za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturalna	CKCG	Centri za socijalni rad Zdravstvene ustanove	2026.–2035	100.000€ 10% Budžet CKCG 90% Donatorska sredstva (EU fondovi i dr. međunarodni i lokalni partneri)	DA, kroz rodno razvrstane podatke i mapiranje specifičnih rizika i potreba najugroženijih grupa stanovništva.	NE
Cilj mjere je jačanje kapaciteta lokalnih organizacija Crvenog krsta Crne Gore za brzu pomoć najugroženijima tokom ekstremnih vremenskih uslova. Redovnim ažuriranjem spiskova i organizovanjem obilazaka, obezbjeđuje se zdravstvena, psihosocijalna i materijalna podrška, čime se smanjuje rizik i jača otpornost zajednica.						

Mjera 3.	Aktivacija mobilnih timova prve pomoći tokom ekstremnih vremenski i klimatskih događaja					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana/ potrebna za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna	CKCG	Svi subjekti sistema zaštite i spašavanja	2026–2036.	50.000€ 100% Budžet CKCG	DA, kroz dodatnu obuku timova za prepoznavanje i odgovor na specifične potrebe žena, muškaraca i ranjivih grupa.	NE
Cilj mjere je brzo reagovanje na toplotne i hidrometeorološke nepogode kroz aktivaciju mobilnih timova Crvenog krsta Crne Gore. Timovi na terenu pružaju prvu pomoć, dijele vodu i druge neophodne resurse, čime se štite zdravlje i životi najugroženijih građana u kriznim situacijama.						
Mjera 4.	Tehničko-tehnološko opremanje - nabavka meteorološkog radara i edukacija meteorologa za korišćenje radara i praćenje meteoroloških sistema za Nowcasting prognoze					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana/ potrebna za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Implementaciona	ZHMS	MEORRS MUP–DZS	2025–2027	3.000.000€ Kapitalni budžet Crne Gore 100% IPA fondovi - dodatni troškovi	NE	Procjena rizika od katastrofa Crne Gore Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.

Mjera 5. Redovno ažuriranje Nacionalnog plana za zaštitu i spašavanje od ekstremnih vremenskih i klimatskih događaja						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana/ potrebna za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturalna Implementaciona	MUP–DZS	Ostala ministarstva i organi državne uprave	2025–2036.	Sredstva nijesu potrebna	DA, kroz rodno odgovorne i inkluzivne odredbe.	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.
Mjera 6. Izrada opštinskih planova za zaštitu i spašavanje od ekstremnih vremenskih i klimatskih događaja						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana/ potrebna za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturalna Implementaciona	Opštine Glavni grad Prijestonica Cetinje	Učesnici zaštite i spašavanja na lokalnom i nacionalnom nivou, OCD koji zastupaju interese žena i ranjivih kategorija stanovništva	2025–2031.	66.500€ 100% Budžet lokalnih samouprava Donatorska sredstva (EU fondovi kao mogući izvor finansiranja)	DA, kroz obuhvat područja u kojima se nalaze RE naselja, sigurne kuće za zbrinjavanje žrtava porodičnog nasilja, kao i objekti za zbrinjavanje izbjeglica i azilanata.	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.

Mjera 7.	Izgradnja i rekonstrukcija zaštitnih snjegobrana i održavanje sistema za drenažu za atmosfersku vodu					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana/ potrebna za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	MJR	MPŠV Organi lokalne samouprave	2027–2030.	300.000€ 10% Budžet MJR 10% Budžet lokalnih samouprava 80% Donatorska sredstva (EU fondovi kao mogući izvor finansiranja)	NE	Procjena rizika od katastrofa Crne Gore
Mjera 8.	Formirati nacionalnu mrežu reportera za praćenje suša u realnom vremenu					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana/ potrebna za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	ZHMS	MEORRS MPŠV	2026–2030.	30.000€ 20% Budžet ZHMS 80% Donatorska sredstva (FAO -9.000 ²³ , IPA fondovi, EU fondovi)	NE	Procjena rizika od katastrofa Crne Gore Nacionalni plan za sušu Crne Gore

23 Procjena finansijskih sredstava za FAO bazira se na procijenjenim sredstvima “Enabling Activities for Implementing UNCCD COP Drought Decisions”, 2024.

Mjera 9.		Uspostavljanje biometeorološke prognoze				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana/ potrebna za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	MZ MEORRS	ZHMS IJZ	2026–2030.	50.000€ 100% Donatorska sredstva (Adaptacioni fond ili fond V Nacionalne komunikacija Crne Gore prema UNFCCC)	DA, kroz ugradnju rodno razvrstanih podataka.	Procjena rizika od katastrofa Crne Gore
Mjera 10.		Implementacija zajedničkog informacionog sistema za sušu i požare				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana/ potrebna za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	ZHMS MUP–DZS	MEORRS državni organi organi državne uprave visokoškolske obrazovne ustanove	2026–2030.	100.000€ 10% Budžet MUP 10% Budžet ZHMS 80% Donatorska sredstva (JICA, EU fondovi, IPA)	DA, kroz rodno razvrstane podatke i korišćenje službenog i manjinskih jezika.	Procjena rizika od katastrofa Crne Gore

Mjera 11.	Operativni meteorološki bilten sa fokusom na rizike i uslove relevantne za šumske požare					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana/ potrebna za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	ZHMS MPŠV	MEORRS UŠ MUP–DZS	2026–2030.	80.000€ 10% Budžet ZHMS 10% Budžet MPŠV 80% EU fondovi, FAO, Eko Fond, MHEWS	NE	Procjena rizika od katastrofa Crne Gore
Mjera 12.	Unaprijediti sisteme ranog upozoravanja za turistička preduzeća i korisnike, i sprovesti program podizanja svijesti					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana/ potrebna za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	MT MPNI	ZHMS Nacionalni savjet za održivi razvoj, klimatske promjene i integralno upravljanje obalnim područjem Obrazovne institucije	2026–2028.	20.000€ 50% Budžet MT 50% Budžet MPNI	DA, uključivanje rodno razvrstanih podataka i komunikaciju na službenom jeziku i jezicima manjina, Brajevom pismu i zvučnim zapisima.	Plan prilagođavanja na klimatske promjene za period 2025–2035. sa Akcionim planom za 2025–2027.

Mjera 13.		Izraditi Plan pripravnosti za ekstremne vremenske i klimatske događaje				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana/ potrebna za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	MZ IJZ	ZHMS KCCG, opšte i specijalne bolnice ZHMP	2026–2029.	20.000€ 100% Budžet MZ	DA, kroz izradu rodno odgovorne analize ranjivosti i ugradnjom preporuka u Plan pripravnosti.	Procjena rizika od katastrofa Crne Gore
Mjera 14.		Izraditi Plan spremnosti za rizike u elektroenergetskom sektoru				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana/ potrebna za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna	MER	CGES – TSO CEDIS – DSO COTEE Agencija za energetiku Crne Gore MUP – DZS ZHMS ENTSO-E (u dijelu metodologije i regionalne koordinacije), MEORRS	2026–2030.	1.200.000€ Donatorska sredstva/ godišnje - 240.000€ (IPA III fondovi, Zelena agenda za Zapadni Balkan, KfW, EBRD, WB)	NE	Uredba (EU) 2019/941 o spremnosti za rizike u sektoru električne energije, Uredba (EU) 2019/943 o električnoj energiji, Metodologija ENTSO-E za identifikaciju regionalnih scenarija krize u snabdijevanju električnom energijom
Cilj mjere je uspostavljanje sveobuhvatnog plana za upravljanje rizicima u snabdijevanju električnom energijom, u skladu sa EU regulativom. Plan obuhvata identifikaciju i procjenu rizika (poplave, suše, oluje, požari, tehnički kvarovi, tržišni poremećaji), izradu nacionalnih kriznih scenarija, sezone analize resursa, simulacije, obuke operatera i unapređenje komunikacije među ključnim akterima, radi očuvanja energetske sigurnosti.						

OPŠTE MJERE PREVENCIJE						
Mjera 1.	Razvijati sistem rane najave i upozoravanja na opasnosti koje prouzrokuju ekstremni vremenski i klimatski događaji					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana/ potrebna za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestruktura Planirana	ZHMS	MUP–DZS MEORRS	2026–2030.	300.000€ 100% Donatorska sredstva (ZKF, AF, itd.)	DA, poruke i kanali komunikacije na službnom jeziku i jezicima manjina, Brajevom pismu i kao zvučni zapisi.	Procjena rizika od katastrofa Crne Gore
Mjera 2.	Izrada lokalnih procjena rizika od katastrofa uključujući procjenu od ekstremnih vremenskih i klimatskih događaja					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana/ potrebna za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Implementaciona	Opštine Glavni grad Prijestonica Cetinje	Organi lokalnih samouprava, Službe zaštite i spašavanja	2026–2030.	159.000€ 100% Budžeti lokalnih samouprava	DA, kroz sistematsko prikupljanje rodno razvrstanih podataka i podataka o ranjivim grupama.	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.

Mjera 3.	Podizanje svijesti o značaju i potrebi osiguranja i povećanje broja osiguranika (domaćinstava, ljudi, objekata i imovine)					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana / potrebna za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	Agencija za nadzor osiguranja MUP-DZS	MF Osiguravajuća društva Pravna i fizička lica	2027–2032.	100.000€ 100% Osiguravajuća društva EU fondovi kao mogući izvor finansiranja	DA, komunikacija prilagođena različitim ciljnim grupama, na službenom jeziku i jezicima manjina, kao i na Brajevom pismu i u obliku zvučnih zapisa.	Procjena rizika od katastrofa Crne Gore

PREKOGRANIČNE MJERE						
Mjera 1.	Uključivanje država Zapadnog Balkana 6 (WB6) u Climate – ADAPT platformu					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana/ potrebna za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna	MEORRS	AZŽS MPŠV ZHMS MZ MUP–DZS lokalne samouprave OCD naučne institucije i univerziteti.	2027–2029.	90.000€ 50% Donatorska sredstva (IPA, Adaptacioni fond, GCF) 50% Budžet AZŽS ukupno 15.000€ godišnje 7.500€ MPŠV ukupno 8.000€ godišnje 4.000€ ZHMS ukupno 6.000€ godišnje 3.000€ MZ ukupno 5.000€ godišnje 2.500€ MUP ukupno 5.000€ godišnje 2.500€	DA, platforma će omogućiti pristup i prezentaciju podataka razvrstanih po polu i socijalnoj osjetljivosti, predstaviti studije slučaja i alata relevantnih za žene i ranjive grupe, uz aktivno uključivanje njihovih predstavnika/ ca u izradu, testiranje i evaluaciju sadržaja.	Strategija WB6 prilagođavanja na klimatske promjene u okviru Zelene agende
Mjera podrazumijeva uključivanje zemalja Zapadnog Balkana (WB6) u Climate-ADAPT, evropsku platformu za znanje u oblasti prilagođavanja klimatskim promjenama. Njena svrha je jačanje razmjene informacija, pristupa relevantnim podacima i primjeni dobre prakse u adaptaciji. Poseban značaj ima za ranjive grupe, jer im omogućava kvalitetnije planiranje i bolju zaštitu od klimatskih rizika kroz pristup pouzdanim informacijama, alatima i analizama.						

Mjera 2.	Integracija država Zapadnog Balkana 6 (WB6 u Regionalni centar za upravljanje rizicima (Risk Data Hub))					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana/ potrebna za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna	MEORRS AZŽS ZHMS	MUP–DZS lokalne samouprave NVO, Regionalni centar za upravljanje rizicima (Risk Data Hub) — kao centralna platforma za prikupljanje i razmjenu podataka	2027–2029.	70.000€ 80% Donatorska sredstva (EU fondovi - DG CLIMA, AF, GCF) 20% Budžet MEORRS	DA, kroz rodno odgovornu analizu rizika i uključivanje NVO u kreiranje, testiranje i korišćenje baze.	Strategija WB6 prilagođavanja na klimatske promjene u okviru Zelene agende
Mjera podrazumijeva uključivanje zemalja Zapadnog Balkana (uključujući Crnu Goru) u Regionalni centar za upravljanje rizicima – Risk Data Hub, platformu za prikupljanje, razmjenu i analizu podataka o rizicima od katastrofa i klimatskim prijetnjama. Cilj mjere je unapređenje pristupa pouzdanim i pravovremenim informacijama o rizicima, što omogućava bolje planiranje, pripremljenost i odgovor na katastrofe i klimatske događaje.						

Mjera 3.	Uključivanje u Galileo satelitsku službu za hitna upozorenja (EWSS)					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana / potrebna za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna	MUP–DZS	ZHMS Agencija za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost MEORRS – klimatski rizici i prostorna analiza NVO sektor i lokalne samouprave	2027–2031.	500.000€ 80% Donatorska sredstva EU fondovi, UNDRR, UNDP; 20% Budžet Ministarstva	DA, kroz sadržaje prilagođene različitim potrebama starijih osoba, osoba sa invaliditetom, jezičkih manjina i slabije pismenih (službeni jezik, jezici manjina, Brajevo pismo, zvučni zapisi)	EUCRA – Evropska procjena klimatskih rizika https://www.euspa.europa.eu/newsroom-events/news/galileo-emergency-warning-satellite-service-underway
Mjera se odnosi na ranu najavu na prirodne i druge katastrofe putem EWSS-a. pri čemu nije potrebno imati mobilni signal ili internet jer sistem funkcioniše i kada lokalne komunikacione mreže ne rade. Njena prekogranična komponenta je u tome što signal upozorenja može biti distribuiran i van nacionalnih granica, omogućavajući susjednim državama da istovremeno reaguju i koordiniraju mjere zaštite.						

Ukupna planirana, odnosno potrebna, finansijska sredstva **za sprovođenje mjera iznose 19.242.500€**. Od tog iznosa, najveći dio sredstava, u ukupnom iznosu od **12.007.000€**, **usmjeren je na sprovođenje mjera prevencije**, čime se potvrđuje jasno strateško opredjeljenje ka smanjenju rizika od katastrofa i jačanju dugoročne otpornosti. **Za mjere pripremljenosti** predviđena su sredstva u iznosu **od 6.016.500€**, radi unapređenja kapaciteta za pravovremeno reagovanje i zaštitu stanovništva, dok je za **opšte mjere** potrebno obezbijediti sredstava u iznosu od **559.000€**, a za sprovođenje **prekograničnih mjera 660.000€**.

5.3. Zaključak

Klimatske promjene značajno utiču na učestalost i intenzitet ekstremnih vremenskih i klimatskih događaja u Crnoj Gori. Posebno doprinose intenzitetu i čestini javljanja olujno-vremenskih nepogoda, hladnih talasa, sniježnih padavina, suša, toplotnih talasa, kao i povećanom riziku od požara i poplava, što su i potvrdili scenariji iz Procjene rizika od katastrofa Crne Gore. Usvajanje i sprovođenje definisanih mjera prevencije i pripremljenosti u kontekstu klimatskih promjena donosi višestruke koristi: smanjuje rizike, jača otpornost zajednica, doprinosi održivom razvoju i potvrđuje posvećenost države zaštiti građana, kulturne baštine i životne sredine, u skladu sa međunarodnim i evropskim standardima.

U ovom poglavlju definisane su ukupno 42 mjere: 22 mjere prevencije, 14 mjera pripremljenosti, te po tri prekogranične i opšte mjere. Dodatno, za kategoriju rizika sa malom vjerovatnoćom i visokim uticajem uspostavljena je veza sa ukupno 17 mjera prevencije i pripremljenosti. Sve mjere objašnjene su u kontekstu njihove povezanosti sa ranjivim kategorijama stanovništva, uz jasno navođenje da li je riječ o planiranim ili implementacionim mjerama. Poglavlje takođe pojašnjava i uvodi 16 novih mjera u sistem planiranja.

Ukupna planirana i potrebna finansijska sredstva za sprovođenje mjera iznose 19.242.500€. Od tog iznosa, planirano je da se obezbijedi 8.014.000€ iz budžeta državnih organa i organa državne uprave, 454.000€ iz budžeta jedinica lo-

kalne samouprave, 649.000€ iz budžeta organizacija civilnog društva i osiguravajućih društava, dok je 10.025.500€ planirano da se obezbijedi iz sredstava Evropske unije i drugih međunarodnih organizacija kroz različite programe i projekte.

Implementacija mjera prevencije i pripremljenosti ima ključnu ulogu u smanjenju rizika od katastrofa i istovremeno doprinosi prilagođavanju na klimatske promjene. Njihov cilj je povećanje otpornosti zajednica, očuvanje kontinuiteta osnovnih funkcija društva i smanjenje potencijalne štete po stanovništvo, infrastrukturu i prirodne resurse. Osim nacionalnog značaja, ove mjere imaju i međunarodnu dimenziju, naročito u pogledu prekograničnih rizika poput poplava i šumskih požara. Njihovo usvajanje doprinosi ispunjavanju evropskih obaveza i standarda koje Crna Gora preuzima na putu ka EU.

Mjere prevencije i pripremljenosti od presudne su važnosti za blagovremenu identifikaciju rizika, smanjenje šteta i gubitaka te zaštitu stanovništva, posebno najranjivijih grupa, poput starijih osoba, djece, osoba sa invaliditetom i stanovnika udaljenih područja. Pravovremeno djelovanje smanjuje troškove sanacije i omogućava efikasnije upravljanje javnim resursima. Državni organi i organi državne uprave dužni su da, u skladu sa utvrđenom dinamikom, realizuju planirane i implementacione mjere. U kontekstu novih mjera uvedenih ovim dokumentom, svi subjekti sistema zaštite i spašavanja obavezni su da ih planiraju, razrade kroz sektorske dokumente i u potpunosti sprovedu.

Literatura:

- Procjena rizika od katastrofa Crne Gore, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Podgorica, 2021.
- Strategija razvoja Crvenog krsta Crne Gore 2023–2026, Podgorica, 2023.
- Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030 sa Akcionim planom za 2025–2026. Vlada Crne Gore, 2024.
- Nacionalni plan za suše, 2020.
- Program gazdovanja šumama za 2025. godinu, Uprava za gazdovanje šumama i lovištima, 2025.
- Strategija razvoja šumarstva 2025–2030. nacrt, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Crne Gore, 2024.
- Plan prilagođavanja na klimatske promjene za period 2025–2035., sa Akcionim planom za 2025–2027 Vlada Crne Gore, 2025.
- Strategija WB6 prilagođavanja na klimatske promjene u okviru Zelene agende, Western Balkans Six (WB6), 2023.
- Strategija prilagođavanja EU na klimatske promjene, Evropska komisija, 2021.
- Uredba (EU) 2019/941 o spremnosti za rizike u sektoru električne energije, Evropska unija, 2019.
- Zakon o Crvenom krstu Crne Gore ("Službeni list CG", br. 28/06, 40/11)
- Uredba (EU) 2019/943 o unutrašnjem tržištu električne energije, Evropska unija, 2019.
- Metodologija za identifikaciju regionalnih scenarija krize u snabdijevanju električnom energijom, ENT-SO-E, 2020.
- Evropska procjena klimatskih rizika, Evropska agencija za životnu sredinu (EEA), 2024.
- Nacionalna strategija u oblasti klimatskih promjena do 2030. godine, Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma – Vlada Crne Gore, 2015.
- Četvrti nacionalni izvještaj i Prvi dvogodišnji izvještaj o transparentnosti Crne Gore ka Okvirnoj konvenciji Ujedinjenih nacija o klimatskim promjenama, Vlada Crne Gore, Podgorica, 2025.

6. Poplave

Skraćenice

MPŠV – Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede

UZV – Uprava za vode

MUP – Ministarstvo unutrašnjih poslova

DZS – Direktor za zaštitu i spašavanje

SZS – Služba zaštite i spašavanja

JLS – Jedinice lokalne samouprave

FRMP – Plan upravljanja rizicima od poplava (eng. Flood Risk Management Plan)

DSIP – Specifični plan za implementaciju Direktive o poplavama EU (eng. Directive Specific Implementation Plan for the EU Floods Directive)

APSFR – Područje značajno ugroženo od poplava (eng. Area of Potential Significant Flood Risk)

PFRA – Preliminarna procjena rizika od poplava (eng. Preliminary Flood Risk Assessment)

ZHMS – Zavod za hidrometeorologiju i seizmologiju

MERS – Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera

MDUP – Ministarstvo prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine

EPCG – Elektroprivreda Crne Gore

MJR – Ministarstvo javnih radova

EPA – Agencija za zaštitu životne sredine CG (eng. Agency for Environmental Protection of Montenegro)

ECMWF – Evropski centar za srednjoročne vremenske prognoze
(eng. European Center for Medium-Range Weather Forecasts)

NBS – Rješenja zasnovana na prirodi (eng. Nature- Based Solutions)

6.1. Opis rizika

Poplave su prirodne pojave koje mogu prouzrokovati velike materijalne štete, raseljavanje stanovništva, ugroziti bezbjednost i zdravlje ljudi i životinja, ekonomski razvoj, kulturno nasljeđe i životnu sredinu. Najčešći uzroci poplava u Crnoj Gori su obilne padavine u slivovima većih rijeka ili jezera, kiša uz naglo topljenje snijega, kratkotrajne kiše visokog intenziteta, pojava kraških polja i nedovoljna propusnost prirodnih ponora, porast nivoa mora, eventualni proboj brana i nasipa, pojava koincidencije velikih voda, meandriranje toka, uticaj stanja vodotoka i brana iz susjednih država i drugi uzroci.

Pojedine ljudske aktivnosti kao što su intenzivno krčenje šuma, ubrzana i neplanska urbanizacija nastala kao posljedica rasta populacije u naseljima, gradnja objekata gotovo u samim koritima, čime se smanjuje propusna moć i kapacitet vodotoka i promjena namjene zemljišta na poplavnim područjima, koja dovodi do gubitaka prirodnih poplavnih područja, erozije i sl., uz dodatni uticaj klimatskih promjena dovele su do povećanja rizika od poplava.

Na vodnom području Dunavskog sliva poplave najčešće ugrožavaju naselja, poljoprivredne površine i puteve u riječnim dolinama. Veliki broj gradova i naselja nalazi se na obalama većih rijeka (Kolašin, Mojkovac, Pljevlja, Plav, Berane, Bijelo Polje, Rožaje) i većina njih je potencijalno ugrožena izlivanjem velikih voda iz riječnih korita.

Na vodnom području Jadranskog sliva poplave su izražene duž vodotoka Zete, Morače i Bojane i na području Skadarskog jezera. Poplave u karstnim poljima (Cetinjsko i Nikšićko) i u zoni Skadarskog jezera ugrožavaju stanovništvo, poljoprivredno zemljište i infrastrukturu. Za područje crnogorskog primorja karakteristične su bujične poplave, uzrokovane kraćim bujičnim tokovima, koji zbog veli-

kog nagiba terena i intervencija u prostoru izazvaju znatne štete i gubitke na objektima i infrastrukturi. U nekim djelovima prisutno je i djelovanje podzemnih voda koje, u kombinaciji sa porastom nivoa mora dovodi do plavljenja puteva, trgova, šetališta, luka (Budva, Kotor, Herceg Novi).

Pojavu poplava nije moguće spriječiti, ali se preduzimanjem odgovarajućih mjera vjerovatnoća njihovog pojavljivanja može smanjiti i uticati da se negativne posljedice povezane sa poplavama ublaže. Imajući u vidu da poplave ne poznaju granice, mjere koje se preduzimaju moraju biti koordinirane duž čitavog rječnog sliva, a efikasnost preduzetih mjera takođe zavisi od uključivanja svih zainteresovanih subjekata u oblasti zaštite od poplava, na lokalnom, nacionalnom i prekograničnom nivou.

U cilju određivanja sveobuhvatnih mjera prevencije i pripremljenosti upravljanja rizicima od poplava Radna grupa je razmatrala mjere definisane dokumentima, i to:

- Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025-2026.
- Plan upravljanja rizicima od poplava za vodno područje Dunavskog sliva,
- Plan upravljanja rizicima od poplava za vodno područje Jadranskog sliva,
- Specifični plan za implementaciju Direktive o poplavama EU,
- Opšti plan zaštite od štetnog dejstva voda, za vode od značaja za Crnu Goru, za period od 2023. do 2028. godine;
- Operativni plan zaštite od štetnog dejstva voda, za vode od značaja za Crnu Goru, za 2025. godinu;
- Nacionalni plan zaštite i spašavanja od poplava, i odabrala mjere detaljno prikazane u tabeli.

6.2. Tabelarni prikaz mjera

MJERE PREVENCIJE						
Mjera 1.	Izrada projektne dokumentacije u cilju zaštite od štetnog dejstva voda (poplava) i regulacija korita rijeke Tare i Lima					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u spovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Implementaciona	UZV	UZV	I kvartal 2025.–IV kvartal 2026.	170.000€ Budžet Uprave za vode	NE	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.
Posljedica stvaranja nanosnih naslaga značajno smanjuje propusnu moć riječnog korita za vodu i izaziva bočnu eroziju korita koja može da ugrozi stabilnost i pouzdanost bliskih priobalnih nasipa i prouzrokuje poplave. Shodno navedenom, obaveza Uprave za vode je da prepozna lokacije na kojima pojava velikih voda može ugroziti infrastrukturne objekte (magistralni put, dalekovode, groblje i sl.). U cilju zaštite istih neophodno je pripremiti tehničku dokumentaciju tj. uraditi glavni projekat izgradnje obaloutvrda sa regulacijom korita rijeke Tare i Lima.						
Mjera 2.	Ažurirati prostorno-plansku dokumentaciju o korišćenju zemljišta kako bi se spriječilo lociranje novih ili dodatnih receptora u područjima sklonim poplavama					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u spovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	MDUP	MPŠV UZV	2027–2029.	Izvor finansiranja: Fondovi EU 50.000€	NE	DSIP
Politike planiranja korišćenja zemljišta treba da budu takve da sprečavaju urbanizaciju i izgradnju bilo kakvih zgrada u područjima koja su u opasnosti od poplava. Dosadašnja prostorno planska dokumentacija bila je ograničena na zabranu gradnje na vodnom zemljištu, jer je to bilo propisano Zakonom o vodama, a mape opasnosti i rizika od poplava nisu postojale. Prilikom izrade Prostornog plana Crne Gore do 2040. predate su mape opasnosti i mape rizika od poplava koje su postale sastavni dio planske dokumentacije. Pratiti njihovu implementaciju i ograničenja.						

Mjera 3.	Smanjenje rizika od poplava kroz aktivnu ulogu akumulacija, uključujući aktiviranje prirodnih poplavnih područja					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u spovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	MPŠV UZV	EPCG	2028–2029.	Izvor finansiranja: EPCG 350.000€	NE	FRMP za vodno područje Jadranskog sliva DSIP
Razmatrana je uloga postojećih rezervoara, postojeći način funkcionisanja i operativno upravljanje u uslovima pojave velikih voda. Upravljanje akumulacijama treba da bude u skladu sa Operativnim uputstvom za upravljanje akumulacijama i retenzijama za zaštitu od poplava, koje je neophodno pripremiti ili ažurirati one koji postoje, u skladu sa Pravilnikom o sadržaju operativnih uputstava za upravljanje akumulacijama radi zaštite od poplava (Sl. list CG, br. 3/18).						
Mjera 4.	Izrada projektne dokumentacije i izgradnja nasipa na rijeci Ibar na dionici Rožaje-Suho polje-Zeleni,cca 3,7km (APSFR01_DRB_Ibar01)					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u spovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Implementaciona	MPŠV UZV	Opština Rožaje MJR MERS/EPA	2028–2030.	Izvor finansiranja: Fondovi EU 5.000.000€	NE	FRMP za vodno područje Dunavskog sliva DSIP
Prethodne poplave ugrozile su stambene i poslovne objekte, putnu, kanalizacionu i podzemnu PTT infrastrukturu. Područje potencijalnog rizika je oko 12 -15 ha. U zoni poplave nalazi se 89 stambenih jedinica, kulturno-istorijski spomenik Ganića kule i vjerski objekat – džamija. Takođe, u ovoj zoni se nalazi i fabrika namještaja, kao i još neki poslovno-komercijalni objekti. Sprovođenjem mjere 4 Izrada projektne dokumentacije i izgradnja nasipa na rijeci Ibar na dionici Rožaje-Suho polje-Zeleni,cca 3,7km (APSFR01_DRB_Ibar01)) stvaraju se osnovni preduslovi za izvođenje radova na predmetnoj lokaciji i time se smanjuje rizik od potencijalnih poplava na minimum.						

Mjera 5. Izrada projektne dokumentacije i izgradnja nasipa za zaštitni objekat obale cca.1km dužine sa obje strane rijeke Ibarac (APSFRO2_DRB_Ibarac01)						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u spovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	Opština Rožaje	MJR MPŠV UZV MERS/EPA	2028–2029.	Izvor finansiranja: Budžet Opštine Rožaje 2.000.000€	NE	FRMP za vodno područje Dunavskog sliva DSIP
Rijeka Ibarac je pritoka rijeke Ibar u koju se uliva u gradu Rožaje. Zbog uskog i plitkog korita, izraženog nagiba terena, kao i bujičnog karaktera vodotoka, a sa neplanskom izgradnjom objekata u naselju Ibarac, vodotok Ibarac u svom donjem toku, u dužini od oko 1500 metara pričinjava veliku štetu na stambenim objektima, lokalnom putu, kanalizacionoj mreži i PTT infrastrukturi i na poljoprivrednom zemljištu. Sprovođenjem mjere 5 Izrada projektne dokumentacije i izgradnja nasipa za zaštitni objekat obale cca. 1km dužine sa obje strane rijeke Ibarac (APSFRO2_DRB_Ibarac01-M33) stvaraju se osnovni preduslovi za izvođenje radova na predmetnoj lokaciji i time se smanjuje rizik od potencijalnih poplava na minimum.						
Mjera 6. Čišćenje korita i obale Lovničke rijeke u dužini od oko 2,4km i obezbjeđivanje mobilne zaštite dužine 1,200m (APSFRO3_DRB_Lovnička rijeka01)						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u spovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	Opština Rožaje MJR	MPŠV UZV	2028–2030.	Izvor finansiranja: Budžet Opštine Rožaje Održavanje protoka korita rijeke: 50,000€/god Individualna mobilna zaštita: 300,000€ Ukupno: 450.000€	NE	FRMP za vodno područje Dunavskog sliva DSIP
Lovnička rijeka nanosi štetu u svom srednjem i donjem toku, sve do njenog ušća u Ibar. U naselju Hurije, Lovnička rijeka je nanijela najveće štete stanovništvu, plavljenjem njihovih stambenih i pomoćnih objekata, privatnih postrojenja za primarnu preradu drveta, putne infrastrukture, poljoprivrednog zemljišta. U naselju Donja Lovnica rijeka je poplavila poljoprivredno zemljište, pojedinačne stambene i pomoćne objekte, pogon za proizvodnju betonskih elemenata, seosku džamiju i putnu infrastrukturu. Sprovođenjem mjere 6. Čišćenje korita i obale Lovničke rijeke u dužini od oko 2,4km i obezbjeđivanje- mobilne zaštite dužine 1,200m (APSFRO3_DRB_Lovnička rijeka01-M33) smanjuje se rizik od potencijalnih poplava na minimum.						

Mjera 7. Nabavka i primjena odgovarajuće mobilne zaštite na lijevoj i desnoj obali rijeke Županice u dužini od 2.000m i regulacija rijeke formiranjem zelenog zaštitnog pojasa (APSF04_DRB_Županica01)						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u spovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	Opština Rožaje MJR	MPŠV UZV	2028–2030.	Izvor finansiranja: Budžet Opštine Rožaje Regulacija/ pošumljavanje: 100,000€ Individualna mobilna zaštita: 400,000€ Ukupno: 500.000€	NE	FRMP za vodno područje Dunavskog sliva DSIP
Rijeka Županica, u svojoj dužini od oko 6 km, prijeti izlivanjem iz korita pojedinačnim stambenim objektima, poljoprivrednim površinama, pogonima za preradu drveta, lokalnoj putnoj infrastrukturi i podzemnoj PTT mreži. Sprovođenjem mjere 7. Nabavka i primjena odgovarajuće mobilne zaštite na lijevoj i desnoj obali rijeke Županice u dužini od 2.000m i regulacija rijeke formiranjem zelenog zaštitnog pojasa (APSF04_DRB_Županica01-M33) stvoriće se mogućnost da se adekvatno reaguje u slučaju porasta vodostaja rijeke i smanje posljedice po ljudsko zdravlje i imovinu.						

Mjera 8.		Izgradnja nasipa u dvije sekcije (sekcija 1-1km, Sekcija 2-842m) na rijeci Grnčar (APSFR05_DRB_Grnčar01)				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u spovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Sekcija 2, impleme-ntaciona	MPŠV UZV	Opština Gusinje MJR MERS/EPA	2027–2028.	Regionalni program integrisanog razvoja koridora rijeke Save i Drine (SDIP) - kredit 5.630,000€	NE	FRMP za vodno područje Dunavskog sliva DSIP
Ovo područje je određeno istorijskim poplavama. Zone obuhvaćene istorijskim poplavama i hidrološki podaci se podudaraju. Od 1968. do 2003. godine zabilježeno je 7 epizoda poplava (na osnovu hidroloških podataka), praktično na svakih pet godina. Opis štete u prethodnom periodu: Rijeke Grnčar, Vruja i Dolja u gradu Gusinju ugrožavaju centar grada i izbjegličko naselje Vruja (80 stambenih objekata). Selo Grnčar - rijeka Grnčar plavi lijevu i desnu obalu i ugrožava 40 stambenih objekata. Selo Dosuđe - rijeka Grnčar ugrožava 15 stambenih objekata. Selo Dolja - rijeka Dolja ugrožava 10 objekata. Sprovođenjem mjere 8. Izgradnja nasipa u dvije sekcije (sekcija 1-1km, Sekcija 2-842m) na rijeci Grnčar (APSFR05_DRB_Grnčar01) smanjiće se rizik od potencijalnih poplava na minimum.						
Mjera 9.		Redovno održavanje izgrađene infrastrukture na rijeci Vruji (APSFR06_DRB_Vruja01)				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u spovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	Opština Gusinje	Opština Gusinje	Kontinuirano	Izvor finansiranja: Budžet Opštine Gusinje 50.000€/god.	NE	FRMP za vodno područje Dunavskog sliva DSIP
Ovo područje je određeno istorijskim poplavama. Zone obuhvaćene istorijskim poplavama i hidrološki podaci se podudaraju. Od 1968. do 2003. godine zabilježeno je 7 epizoda poplava (na osnovu hidroloških podataka), praktično na svakih pet godina. Selo Vusanje - rijeka Vruja ugrožava stambene objekte. Sela Kruševo i Koljenovići - potoci koji se ulivaju u Ljuču i Grnčar ugrožavaju stambene objekte. Površina pod rizikom je oko 40 ha, broj ugroženih osoba između 59 i 73, broj ugroženih stambenih objekata između 43 i 47, sve u zavisnosti od proračuna za povratni period poplave da li je HQ10, HQ100 ili HQ500. Sprovođenjem mjere 9. Redovno održavanje izgrađene infrastrukture na rijeci Vruji (APSFR06_DRB_Vruja01) smanjiće se rizik od potencijalnih poplava na minimum.						

Mjera 10.	Izgradnja nasipa u naselju Brezojevica-Rambalovi lugovi na rijeci Lim, opština Plav, u dužini od 1315m (APSF07_DRB_Lim01)					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u spovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna implemen- taciona	MPŠV UZV	Opština Plav MJR MERS/EPA	2028–2030.	Izvor finansiranja: Fondovi EU 1.800,000€	NE	FRMP za vodno područje Dunavskog sliva DSIP
Rijeka Lim je ranije oštetila stambene objekte u selu Brezojevica i naselju “Rambalovi lugovi”. Površina pod rizikom je oko 15 ha, broj ugroženih osoba između 113 i 186, broj ugroženih stambenih objekata između 43 i 81, sve u zavisnosti od proračuna za povratni period poplave da li je HQ10, HQ100 ili HQ500. Sprovođenjem mjere 10. Izgradnja nasipa u naselju Brezojevica-Rambalovi lugovi na rijeci Lim, opština Plav, u dužini od 1315m (APSF07_DRB_Lim01) smanjiće se rizik od potencijalnih poplava na minimum.						
Mjera 11.	Održavanje nasipa i čišćenje vodotoka Lima u Andrijevici, (APSF08_DRB_Lim02)					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u spovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	UZV	Opština Andrijevica MJR MERS/EPA	kontinuirano	Izvor finansiranja: Budžet UZV 50.000€/god.	NE	FRMP za vodno područje Dunavskog sliva DSIP
Rijeka Lim je napuštanjem korita značajno ugrozila stambene objekte u naselju Prljanije. Došlo je do poplave privatnih stambenih i pomoćnih objekata i postojala je opasnost da izbjegličko naselje “Lim 2” bude u potpunosti odsječeno. Površina pod rizikom je oko 23 ha, broj ugroženih osoba između 49 i 66, broj ugroženih stambenih objekata između 11 i 25, sve u zavisnosti od proračuna za povratni period poplave da li je HQ10, HQ100 ili HQ500. Sprovođenjem mjere 11. Održavanje nasipa i čišćenje vodotoka Lima u Andrijevici, koje treba vršiti kontinuirano (APSF08_DRB_Lim02 – M33) smanjiće se rizik od potencijalnih poplava na minimum.						

Mjera 12.	Regulacija korita rijeke Lim, uzvodno od ušća rijeke Vinicke, u dužini od cca 4km i izgradnja nasipa (APSFR09_DRB_Lim03)					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u spovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	MPŠV UZV	Opština Berane MJR MERS/EPA	2028–2030.	Izvor finansiranja: Fondovi EU 6.000.000€	NE	FRMP za vodno područje Dunavskog sliva DSIP
Prethodni podaci o plavljenju ovih terena visokim vodama Lima i njegove pritoke Vinicke, identifikuju nekoliko seoskih domaćinstava sa poljoprivrednom proizvodnjom u selima Vinicka i Navotina. Ova lokacija je označena kao područje sa značajnim rizikom od poplava. Površina pod rizikom je oko 70 ha, broj ugroženih osoba 22, broj ugroženih stambenih objekata između 4 i 9, broj ugroženih industrijskih objekata između 1 i 2, sve u zavisnosti od proračuna za povratni period poplave da li je HQ10, HQ100 ili HQ500. Sprovođenjem mjere 12. Regulacija korita rijeke Lim, uzvodno od ušća rijeke Vinicke, u dužini od cca 4km i izgradnja nasipa (APSFR09_DRB_Lim03) smanjiće se rizik od potencijalnih poplava na minimum.						
Mjera 13.	Priprema projektne dokumentacije i izgradnja nasipa od 900m na lijevoj i desnoj obali rijeke Lim, u skladu s nasipom uzvodnog dijela (sekcija 1) koji je u toku (Berane, naselja Talum, Riversajd i Hareme) (APSFR10_DRB_Lim04)					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u spovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Implementaciona	MPŠV UZV	Opština Berane MJR MERS/EPA	2028–2030.	Izvor finansiranja: Fondovi EU 2.000.000€	DA, poboljšavaju se uslovi života RE populacije u naseljima na obali Lima	FRMP za vodno područje Dunavskog sliva DSIP
U naselju Hareme, na desnoj obali rijeke Lim ugroženo je 18 stambenih objekata sa 75 ljudi. U naseljima Gornjeg i Donjeg Taluma, na lijevoj obali Lima, ugrožen je 131 stambeni objekat u kojima živi ukupno 809 ljudi. Osim stambenih objekata, na ovom je mjestu ugroženo ukupno oko 13 pomoćnih objekata (privatni zoološki vrt, garaže, štale, ostave itd.). Izbjegličko naselje Riversajd nalazi se na desnoj obali Lima i u potpunosti je ugroženo poplavama. Na ovoj lokaciji nalaze se 43 stambena objekta u kojima živi 279 ljudi. Cijelo naselje je poplavljeno 2010. godine, iako je uzvodno od njega ranije izgrađena gabionska obaloutvrda, u dužini od 200 metara. Uz visoki vodostaj, podzemne vode u dobroj mjeri doprinose plavljenju naselja. Sprovođenjem mjere 13. Priprema projektne dokumentacije i izgradnja nasipa od 900m na lijevoj i desnoj obali rijeke Lim, u skladu s nasipom uzvodnog dijela (sekcija 1) koji je u toku (Berane, naselja Talum, Riversajd i Hareme) (APSFR10_DRB_Lim04-M33) stvaraju se osnovni preduslovi za izvođenje radova na predmetnoj lokaciji i time će se smanjiti rizik od potencijalnih poplava na minimum.						

Mjera 14.	Izvođenje radova po Glavnom projektu regulacije rijeke Lim u Bijelom Polju (APSFR13_DRB_Lim04)					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u spovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Implementaciona	MPŠV UZV	Opština Bijelo Polje MJR	I kvartal 2025–IV kvartal 2026.	Regionalni Program integrisanog razvoja koridora rijeke Save i Drine (SDIP) - kredit 2026. 4.300.000€	DA, poboljšavaju se uslovi života RE populacije u naseljima na obali Lima	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026. FRMP za vodno područje Dunavskog sliva DSIP
U prethodnom periodu preduzete su značajne aktivnosti u zaštiti od poplava. Izgradnja nasipa je u fazi realizacije. Na osnovu urađene projektne dokumentacije trenutno se sprovode aktivnosti na izgradnji nasipa. Očekivani završetak projekta je 2025. godine. Predmetno područje ove dionice prostire se na urbanom području Bijelog Polja od Vatrogasnog doma do Limske ulice. Dužina ove dionice je 608m. Rijeka Lim na ovoj dionici ima značajnu lijevu pritoku Lješnicu. Korito rijeke Lim na predmetnoj dionici se nalazi između dva mosta. Prvi most je pješački i nalazi se na oko 171m od početka obale koja je predmet projekta. Drugi, saobraćajni most je oko 9m uzvodno od kraja planiranog nasipa.						

Mjera 15. Implementacija odgovarajuće mobilne zaštite na lijevoj obali rijeke Lim u dužini od 1500m u naselju Ribarevina (APSFR11_DRB_Lim05)						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u spovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	MPŠV UZV DZS	Opština Bijelo Polje MJR MERS/EPA	2028–2029.	Izvor finansiranja: Budžet Opštine Bijelo Polje 300.000€	NE	FRMP za vodno područje Dunavskog sliva DSIP
Desna obala dionice rijeke Lim koja je na području ovog APSFR je strmija od lijeve obale. U blizini ugroženog područja na lijevoj obali nalaze se važni infrastrukturni objekti kao što su magistralni put i željeznička pruga koja vodi ka Srbiji, kao i elektrana i trafostanice. Svi ovi objekti su van zone poplava. Poplave su uglavnom zahvatile poljoprivredno zemljište, u okviru kojeg su izgrađeni stambeni i pomoćni objekti, na lijevoj obali rijeke Lim uzvodno od mosta i nizvodno od mosta u dužini od 500m. Takođe, lijeva obala pritoke Ljuboviđe, uzvodno od ušća, u dužini od oko 600m, ugrožena je poplavama. Imajući u vidu navedeno, predlažu se sljedeće mjere zaštite od poplava: S obzirom na to da se uglavnom radi o poljoprivrednom zemljištu, da je mali procenat stanovništva (1%) i nekoliko objekata ugroženo, preporučuje se upotreba individualne mobilne zaštite na lijevoj obali rijeke Lim u dužini od oko 1.200m. Takođe, preporučuje se korišćenje individualne mobilne zaštite na lijevoj obali rijeke Ljuboviđe u dužini od oko 300m.						
Mjera 16. Priprema projektne dokumentacije i izgradnja nasipa u dužini od 600m u naselju Rakonje-Bijelo Polje (APSFR12_DRB_Lim06)						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u spovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	MPŠV UZV	Opština Bijelo Polje MJR	2028–2030.	Izvor finansiranja: Fondovi EU 600.000€	DA, poboljšavaju se uslovi života RE populacije u naseljima na obali Lima	FRMP za vodno područje Dunavskog sliva DSIP
Potencijalni rizik od poplava procijenjen je u naselju Rakonje, Opština Bijelo Polje. Površina pod rizikom je oko 12 ha, broj ugroženih osoba između 59 i 70, broj ugroženih stambenih objekata između 17 i 36, sve u zavisnosti od proračuna za povratni period poplave da li je HQ10, HQ100 ili HQ500. Sprovođenjem mjere 16. Priprema projektne dokumentacije i izgradnja nasipa u dužini od 600m u naselju Rakonje-Bijelo Polje (APSFR12_DRB_Lim06-M33) smanjiće se rizik od potencijalnih poplava na minimum.						

Mjera 17.	Implementacija odgovarajuće mobilne zaštite na lijevoj obali Rijeke Lim, opština Bijelo Polje- naselja Lješnica i Rijeka, u dužini od 950m (APSF13_DRB_Lim07)					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	MPŠV UZV DZS	Opština Bijelo Polje MJR	2028–2030.	Izvor finansiranja: Fondovi EU 600.000€	DA, poboljšavaju se uslovi života RE populacije u naseljima na obali Lima	FRMP za vodno područje Dunavskog sliva DSIP

Rijeka Lješnica stvara probleme u donjem toku, u posljednja 3 km, u gradskim naseljima Lješnica i Rijeka. Površina pod rizikom je oko 13 ha, broj ugroženih osoba između 100 i 121, broj ugroženih stambenih objekata između 66 i 84, broj ugroženih industrijskih objekata 1 ili 2, sve u zavisnosti od proračuna za povratni period poplave da li je HQ10, HQ100 ili HQ500. Sprovođenjem mjere 17. Implementacija odgovarajuće mobilne zaštite na lijevoj obali Rijeke Lim opština Bijelo Polje- naselja Lješnica i Rijeka, u dužini od 950m (APSF13_DRB_Lim07-M33) stvoriće se mogućnost da se adekvatno reaguje u slučaju porasta vodostaja rijeke Lim i smanje posljedice svugdje po ljudsko zdravlje i imovinu.

Mjera 18.	Izgradnja nasipa na dionici 1 od Vatrogasnog doma do Limske ulice, dužina 608m. Dionica 2, u dužini od 950 m, redovno čišćenje i održavanje kao i mobilna zaštita. (APSF13_DRB_Lim07)					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Dionica 1 – Implementacija u toku Dionica 2–Planirana	MPŠV UZV	Opština Berane	2025–2028.	Regionalni Program integrisanog razvoja koridora rijeke Save i Drine (SDIP) - kredit 4.300.000€	NE	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026. FRMP za vodno područje Dunavskog sliva DSIP

Tip poplave koji je procijenjen je fluvijalni i pluvijalni. Rijeka Lješnica stvara probleme u donjem toku, u posljednja 3 km, u gradskim naseljima Lješnica i Rijeka. Površina pod rizikom je oko 13 ha, broj ugroženih osoba između 100 i 121, broj ugroženih stambenih objekata između 66 i 84, broj ugroženih industrijskih objekata 1, sve u zavisnosti od proračuna za povratni period poplave da li je HQ10, HQ100 ili HQ500. Sprovođenjem mjere 18. Izgradnja nasipa na dionici 1 od Vatrogasnog doma do Limske ulice, dužina 608m. Dionica 2, u dužini od 950 m, redovno čišćenje i održavanje, kao i mobilna zaštita (APSF13_DRB_Lim07) smanjiće se rizik od potencijalnih poplava na minimum.

Mjera 19.		Priprema projektne dokumentacije i izgradnja nasipa u dužini od 900m nizvodno od pješačkog mosta* (APSFR14-DRB-Lim08)				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u spovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	MPŠV UZV	Opština Bijelo Polje MJR MERS/EPA	2028–2030.	Izvor finansiranja: Fondovi EU 2.000.000€	NE	FRMP za vodno područje Dunavskog sliva DSIP
Ugrožena su naselja na ušću rijeke Lipnice. Površina pod rizikom je oko 10 ha, broj ugroženih osoba između 53 i 70, broj ugroženih stambenih objekata između 11 i 27, sve u zavisnosti od proračuna za povratni period poplave da li je HQ10, HQ100 ili HQ500. Sprovođenjem mjere 19. Priprema projektne dokumentacije i izgradnja nasipa u dužini od 900m (APSFR14-DRB-Lim08-M33) smanjiće se rizik od potencijalnih poplava na minimum.						
Mjera 20.		Radovi na održavanju nasipa i čišćenju vodotoka Tare u Kolašinu u dužini od 3.000m. (APSFR16_DRB_Tara01)				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u spovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	UZV	Opština Kolašin	2029–2030.	Izvor finansiranja: Budžet UZV 50.000€/ godišnje Ukupno: 100.000€	NE	FRMP za vodno područje Dunavskog sliva DSIP
Naselje Lug sa oko 50-ak stambenih objekata ugroženo je poplavama, kao i sportska zona sa sportskom dvoranom i fudbalskim i teniskim terenima. Takođe, ugroženo je i naselje kod mosta na Tari sa oko 15 stambenih objekata. Sprovođenjem mjere 20. Radovi na održavanju nasipa i čišćenju vodotoka Tare u Kolašinu u dužini od 3.000m smanjiće se rizik od potencijalnih poplava na minimum.						

Mjera 21.	Radovi na održavanju nasipa i čišćenju vodotoka Tare u Mojkovcu u dužini od 1.000m. (APSFR17_DRB_Tara02)					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u spovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	UZV	Opština Mojkovac	2029–2030.	Izvor finansiranja: Budžet Opštine Mojkovac 100.000€/god Ukupno: 200.000€	NE	FRMP za vodno područje Dunavskog sliva, DSIP
Rijeka Breznica u dijelu naselja Ševari u dužini od 1300 m plavi obradivo zemljište, livade, voćnjake, pomoćne i stambene objekte u vlasništvu mještana. Sprovođenjem mjere 21. Radovi na održavanju nasipa i čišćenju vodotoka Tare u Mojkovcu u dužini od 1.000m smanjiće se rizik od potencijalnih poplava na minimum.						
Mjera 22.	Izrada projektne dokumentacije i izrada nasipa u dužini od 700m (dionica 1). (APSFR18_DRB_Breznica01)					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u spovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	Opština Pljevlja	MPŠV UZV	2029–2032.	Izvor finansiranja: Budžet Opštine Pljevlja i Fondovi EU 1.500.000€	NE	FRMP za vodno područje Dunavskog sliva DSIP
Korito rijeke Breznice regulisano je u centru grada između ulica Prvog decembra i Kralja Petra. Predlaže se nastavak regulacije rijeke Breznice u skladu sa već izvedenim radovima nizvodno od mosta u ulici Kralja Petra u dužini od oko 700m.						

Mjera 23.	Čišćenje korita i obala rijeke Breznice u dužini od oko 1,27km. (APSFR18_DRB_Breznica01)					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u spovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Planirana	Opština Pljevlja	MPŠV UZV	2029–2032.	Izvor finansiranja: Budžet Opštine Pljevlja 300.000€	NE	FRMP za vodno područje Dunavskog sliva DSIP
Predlaže se redovno održavanje protočnosti korita rijeke Breznice (čišćenje dna korita od nanosa, mulja, otpada, niskog rastinja i drveća, čišćenje padina i obala korita). Riječ je o dionici rijeke Breznice nizvodno od regulisanog dijela korita do ušća rijeke Čehotine u dužini od 600m, kao i nizvodno od ušća u dužini od 670m (i dalje do kolektora za prečišćavanje otpadnih voda, ukupno 2km).						
Mjera 24.	Primjena odgovarajuće mobilne zaštite u centru Šavnika na obali rijeke Bukovice u dužini od oko 300m kao i za potrebe individualnih objekata. (APSFR19_DRB_Bukovica i Bijela01)					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u spovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	Opština Šavnik	MPŠV UZV MUP–DZS MJR	2028–2029.	Izvor finansiranja: Budžet Opštine Šavnik 120.000€	NE	FRMP za vodno područje Dunavskog sliva, DSIP
Preporučuje se mobilna zaštita od poplava u centru Šavnika na obalama rijeke Bukovice u dužini od oko 300m i za pojedinačne objekte u zoni plavljenja.						

Mjera 25.	Nabavka i primjena odgovarajuće mobilne zaštite u 3 sektora na rijeci Zeti ukupne dužine oko 1km. (APSFR20_ARB_Zeta01 sjeverni region)					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u spovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	MPŠV UZV DZS	Opština Nikšić UKP	2028–2029.	Izvor finansiranja: Fondovi EU 420.000€	NE	FRMP za vodno područje Jadranskog sliva, DSIP
Ugroženi su stambeni objekti, putevi, industrijski objekti, poljoprivredno zemljište i poljoprivredni objekti. Lokacija 1 je u naselju Kočani na lijevoj obali rijeke Zete. Kritična dionica koja je poplavljena duga je oko 400m. U poplavljenom području nema stambenih objekata, ali se u neposrednoj blizini nalaze vojni objekti i kasarna "13. jul". S obzirom na to da je ovo područje visokog rizika od poplava koje mogu dostići visinu i preko 1,5m, kao i značaj vojnih objekata, preporučuje se mobilna zaštita u dužini od 400m. Lokacija 2 se nalazi u predjelu Mokra njiva na lijevoj obali rijeke Zete. Kritična dionica koja je poplavljena duga je oko 300m. Na poplavnom području izgrađeno je 6 stambenih i pomoćnih objekata. S obzirom na to da se radi o području niskog rizika od poplava koje mogu dostići visinu i do 0,5 m, preporučuje se mobilna individualna zaštita ugroženih objekata. Lokacija 3 je u naselju Mokra njiva na lijevoj i desnoj obali rijeke Zete. U opasnosti je lokalni put Nikšić – Brezovik. Kritična dionica koja je poplavljena je most i put oko 250 m prije i 300 m poslije mosta na rijeci Zeti. Takođe, na desnoj obali rijeke Zete ugroženi su lokalni put koji vodi od mosta do groblja u Mokroj Njivi u dužini od 600 metara, te dva privatna objekta.						
Mjera 26.	Izrada projektne dokumentacije i izgradnja 3 nasipa na rijeci Zeti u ukupnoj dužini od 4,5km. (APSFR21_ARB_Zeta02)					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u spovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	MPŠV UZV	Opština Danilovgrad MJR MERS/EPA	2028–2031.	Izvor finansiranja: Fondovi EU 5.700.000€	NE	FRMP za vodno područje Jadranskog sliva, DSIP
Zahvaćeno područje obuhvata lijevu i desnu obalu donjeg toka rijeke Zete. Poplave <u>ugrožavaju naselja</u>, puteve, jedan industrijski objekat i poljoprivredno zemljište. Predviđena je izrada projektne dokumentacije i izgradnja nasipa u centru Danilovgrada sa obje strane rijeke Zete. Izlivanje Zete prijeti naselju Pažići kod mosta na lijevoj obali rijeke Zete u Danilovgradu. Ugroženo je oko 30 stambenih objekata i oko 80 stanovnika. Tokom pojave velike vode za HQ500, dubina plavljenja je veća od 1,5 m. U tim situacijama ugrožen je most preko rijeke Zete, jer otvori mosta ne mogu propustiti veliku vodu. Na desnoj obali rijeke Zete, koja je na nešto većoj nadmorskoj visini, ugrožena su 2 poslovna, 2 stambena objekta i Dom kulture. Ukupno je na ovom dijelu ugroženo oko 410 stanovnika, ili 8% stanovništva Danilovgrada.						

Mjera 27.	Čišćenje kanala, produbljivanje i čišćenje vegetacije u dužini od oko 2,7km. (APSFR21_ARB_Zeta02)					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u spovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	MPŠV UZV	Opština Danilovgrad	2028–2029.	Izvor finansiranja: Budžet Opštine Danilovgrad 50.000€	NE	FRMP za vodno područje Jadranskog sliva DSIP

Čišćenje kanala - produbljivanje i čišćenje vegetacije u naselju Ćurilac koje je ugroženo poplavama izazvanim začepljenjem odvodnih kanala koji okružuje ovo područje. Velike vode tokom poplavnih talasa ne mogu se evakuisati. Dubina plavljenja je veća od 1,5 m. Dužina kanala je oko 2,7 km. Ugroženo je oko 30 stanovnika (oko 5%) ovog naselja.

Mjera 28.	Implementacija odgovarajuće mobilne zaštite na dionici 3 na rijeci Zeti u dužini od cca 2km. (APSFR21_ARB_Zeta02)					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u spovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	MPŠV UZV MUP/DZS	Opština Danilovgrad MPPUDI	2028–2029.	Izvor finansiranja: Fondovi EU 20.000€	NE	FRMP za vodno područje Jadranskog sliva DSIP

U naselju Kopito ugrožena je lijeva obala rijeke Zete. Riječ je o poljoprivrednom zemljištu i ugrožena su tri stambena objekta sa oko 10 stanovnika, pa se za njih predlaže individualna mobilna zaštita.

Mjera 29. Provjera stanja ponora i polutunela i izvođenje raščišćavanja terena (uklanjanje smeća, granja, nanosa i sl.). (APSFR22_ARB_Podzemne vode Cetinskog polja01)						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u spovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	Prijestonica Cetinje	MPŠV UZV	2028–2029.	Izvor finansiranja: Budžet Prijestonice Cetinje 10.000€	NE	FRMP za vodno područje Jadranskog sliva DSIP
Cetinjsko polje je zatvorena kraška depresija koja zauzima površinu od oko 3,8 ha. Dužina polja je oko 5 km, a prosječna širina oko 800 metara. Dolina je zatvorena sa svih strana, pa velike padavine izazivaju plavljenje jednog dijela polja. Vode se evakušu kroz ponore i kratki vještački polutunel koji se nalazi u najnižim djelovima polja (oko 631 mnv). Imajući u vidu hidrogeološke prilike u zoni Cetinskog polja, poplave se mogu klasifikovati kao poplave uzrokovane meteorološkim faktorima (obilne padavine sa otapanjem snijega iz sliva) i podzemnim vodama. Ponori odvođe vodu prema Rijeci Crnojevića kroz razgranatu mrežu kraških kanala i pećina (slika A). Prosječan protok izvora Crnojevića je 6,15 m³/s . Mjera 29. obuhvata provjeru stanja ovih ponora i polutunela kao i raščišćavanje terena.						
Mjera 30. Izrada projektne dokumentacije za preusmjeravanje prelivne vode iz Donjeg Polja. (APSFR22_ARB_Podzemne vode Cetinskog polja01)						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u spovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	MPŠV UZV	Prijestonica Cetinje MJR MERS/EPA	2029–2030.	Izvor finansiranja: Budžet Prijestonice Cetinje i Fondovi EU 90.000€	NE	FRMP za vodno područje Jadranskog sliva DSIP
Sliv Cetinskog polja se procjenjuje na 46 km². Kada količina dotočne vode pređe potapajući kapacitet ponora, tada Cetinjsko polje poplavi. Glavna zona potonuća nalazi se u jugoistočnom dijelu. Rasprostranjena je duž Cetinskog rasjeda koji omeđuje polje sa istočne strane. Značajan ponor je i u Vladičinoj Bašti (jugozapadni dio). Idejni projekat za odvođenje prelivnih voda iz Donjeg Polja urađen je 1975. Prema ovom rješenju, projektanti su predvidjeli hidrotehnički tunel (dužine 1300-1425 m) prema Dobrskom Selu. Uzeli su u obzir 65-godišnju poplavu sa dotokom od 40 m³/s, pa je izabran tunel prečnika 2,5-4 m i nagiba 2,4-3,8%. Glavni projekat za evakuaciju velikih voda završen je 1982. Predviđen je i hidrotehnički tunel dužine 1300-1400 m. Nažalost, projekat je obustavljen. Kao prelazno i ekonomično rješenje, kratki polutunel (dužine 150 m) izgrađen je tek 2003. godine. Presječeni su rasjedni i prirodni pećinski kanali (96 m od ulaza) tako da su uslovi odvodnjavanja znatno poboljšani. Od kada je izgrađen ovaj polutunel, nije bilo značajnijih poplava u Donjem Polju (Cetinje). Mjera 30. podrazumijeva izradu projektne dokumentacije upravo za preusmjeravanje prelivne vode iz Donjeg Polja.						

Mjera 31.	Raščišćavanje vegetacije i produbljivanje kanala u svim naseljima duž sjeverne periferije Skadarskog jezera. (APSFR23_ARB_Morača i Skadarsko jezero01)					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u spovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	Glavni grad Podgorica i opštine Zeta Tuzi	MPŠV UZV	2028–2029.	Izvor finansiranja: Budžeti Glavni grad Podgorica i opština Zeta i Tuzi-100.000€	NE	FRMP za vodno područje Jadranskog sliva DSIP

Naselje se nalazi na obali kanala koji odvodi priobalni dio Skadarskog jezera. Nedovoljan kapacitet ovog kanala je jedan od razloga zašto tamo dolazi do poplava. Čišćenje, produbljivanje i redovno održavanje toka kanala je važno za smanjenje obima poplava.

Mjera 32.	Priprema projektne dokumentacije i izgradnja nasipa u Ponorima u dužini od oko 750m. (APSFR23_ARB_Morača i Skadarsko jezero)					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u spovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	MPŠV UZV	Opština Zeta MJR	2028–2030.	Izvor finansiranja: Fondovi EU 750.000€	NE	FRMP za vodno područje Jadranskog sliva DSIP

Skoro polovina stanovništva, veliki broj stambenih i pomoćnih objekata ugroženo je poplavama. Dubina plavljenja je 1-2m. Iz tog razloga se preporučuje izgradnja nasipa na obali kanala u dužini od oko 750 m. Mobilna zaštita pojedinačnih objekata preporučuje se za one objekte koji se nalaze van predloženog nasipa i koji su u opasnosti od poplava.

Mjera 33.	Nabavka i primjena odgovarajuće mobilne zaštite u naseljima: Rijeka Crnojevića, Dodoši, Virpazar i Žabljak Crnojevića. (APSFR24_ARB_Skadarsko jezero02)					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Planirana	MPŠV UZV MUP-DZS	Glavni grad Podgorica, Prijestonica Cetinje i opština Bar MJR	2028–2030.	Izvor finansiranja: Fondovi EU 490.000€	NE	FRMP za vodno područje Jadranskog sliva DSIP

U naselju Rijeka Crnojevića poplavama je ugrožen donji dio grada - pijaca, stambeni i pomoćni objekti, nekoliko ugostiteljskih objekata, te Stari most preko Rijeke Crnojevića. Ugroženo je oko 50 stanovnika (28% ukupnog stanovništva Rijeke Crnojevića). Dubina plavljenja je 1-2 m. Preporučuje se upotreba mobilne zaštite na lijevoj obali rijeke Crnojevića. Selo Dodoši je okruženo poplavnim ravnicama. Većina objekata je na uzvišenju, ali je ugroženo 16 stambenih i pomoćnih objekata, kao i nekoliko ugostiteljskih objekata. Ugroženo je oko 20 stanovnika (oko 30%) ovog naselja. Dubina plavljenja je 1-2m. Zbog konfiguracije terena i položaja naselja, preporučuje se postavljanje mobilne zaštite u dužini od 1 km, koja bi okružila skoro sve objekte u naselju Dodoši.

Zbog porasta nivoa Skadarskog jezera ugroženi su gotovo svi privatni, turistički i poslovni objekti u Virpazaru i okolini, kao i željeznička stanica. Oko 21% stanovništva je u opasnosti. Dubina plavljenja je 1-2 m.

Za zaštitu objekata preporučuje se mobilna zaštita.

Selo Žabljak Crnojevića se nalazi na obali kanala na uzvišenju i većina objekata nije ugrožena poplavama. Na brdu se nalaze stara crkva i groblje, kao i ruševine istorijskih građevina. Međutim, nekoliko stambenih i pomoćnih objekata koji se nalaze na nižim kotama ugroženo je poplavnim vodama. Naseljeno je oko 10 stanovnika. Dubina plavljenja je 1-2 m. Zbog konfiguracije terena i položaja naselja, preporučuje se postavljanje individualnih mobilnih zaštita za ugrožene objekte.

Mjera 34.	Izgradnja Sistema za odvodnjavanje poplavnih voda od objekata u Riječkom gradu. (APSFR24_ARB_Skadarsko jezero02)					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u spovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	Prijestonica Cetinje	MPŠV UZV	2028–2029.	Izvor finansiranja: Budžet Prijestonice Cetinje i Fondovi EU 100.000€	NE	FRMP za vodno područje Jadranskog sliva DSIP
U ranijem periodu dolazilo je do poplava u Riječkom Gradu, koji se nalazi u kraškom polju na desnoj obali rijeke Crnojevića, van plavnog područja dobijenog hidrološkim modeliranjem. Uzrok plavljenja stambenih objekata i stare crkve je priliv velikih količina vode sa okolnih brda pri obilnim padavinama i nemogućnost njenog odvodnjavanja. Preporučuje se izgradnja drenažnih sistema za odvođenje poplavnih voda sa objekata i na teren.						

Mjera 35.		Čišćenje kanala na Žabljaku Crnojevića i Virpazaru. (APSFR24_ARB_Skadarsko jezero07)				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u spovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	Glavni grad Podgorica Opština Bar	MPŠV UZV	2028–2030.	Izvor finansiranja: Budžet Glavnog grada Podgorice 10.000€ i opštine Bar 10.000€ Ukupno: 20.000€	NE	FRMP za vodno područje Jadranskog sliva DSIP
Selo Žabljak Crnojevića se nalazi na obali kanala na uzvišenju i većina objekata nije ugrožena poplavama. Na brdu se nalaze stara crkva i groblje, kao i ruševine istorijskih građevina. Međutim, nekoliko stambenih i pomoćnih objekata koji se nalaze na nižim kotama ugroženo je poplavnim vodama. Naseljeno je oko 10 stanovnika. Dubina plavljenja je 1–2m. Kako bi se smanjio negativan uticaj poplava izazvanih obilnim padavinama i podizanjem vodostaja Skadarskog jezera, potrebno je redovno održavanje odvodnih kanala. Jedan takav kanal prolazi u neposrednoj blizini naselja i potrebno ga je produbiti i očistiti. Zbog porasta nivoa Skadarskog jezera ugroženi su gotovo svi privatni, turistički i poslovni objekti u Virpazaru i okolini, kao i željeznička stanica. Oko 21% stanovništva je u opasnosti. Dubina plavljenja je 1–2 m. Kako bi se smanjio negativan uticaj poplava izazvanih obilnim padavinama i podizanjem vodostaja Skadarskog jezera, potrebno je redovno održavanje odvodnih kanala. Jedan takav kanal prolazi u neposrednoj blizini naselja i potrebno ga je produbiti i očistiti.						

MJERE PRIPREMLJENOSTI						
Mjera 1.	Usvajanje i ažuriranje (praćenje programa mjera) planova upravljanja rizicima od poplava					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u spovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Impleme-ntaciona	UZV	MPŠV	IV kvartal 2025.– IV kvartal 2026.	100.000€ Budžet Uprave za vode	NE	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.
Crna Gora je definisala na svojoj teritoriji dva vodna područja kao osnovne jedinice za upravljanje vodama, u skladu sa Okvirnom direktivom o vodama (ODV, 2.000/60/EC) i to vodno područje Dunavskog sliva i vodno područje Jadranskog sliva. Država u skladu sa tim je izradila dva plana za upravljanje rizikom od poplava (FRMP), koji su usklađeni, u skladu sa članom 9 Direktive EU o upravljanju rizicima od poplava (EU FD, 2007/60/EC) sa dva Plana upravljanja vodama riječnog sliva (RBMP), koji su pripremljeni u skladu sa EU WFD. Planovi su donijeti u decembru 2025. godine, a u narednim godinama sprovodiće se mjere u skladu sa istim i ažurirati.						

Mjera 2.	Izrada opštinskih planova zaštite i spašavanja od poplava: Zeta, Tivat, Gusinje i Petnjica					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u spovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	JLS SZS	MUP/DZS MPŠV UZV	Zeta II kvartal 2026–IV kvartal 2026. Tivat II kvartal 2026– IV kvartal 2026. Gusinje I kvartal 2025– IV 2025. Petnjica I kvartal 2026– IV kvartal 2026. Plav I kvartal 2026–IV kvartal 2026.	Budžet opština: Zeta 5.000€, Tivat 5.000€ Gusinje 2.000€ Petnjica 4.000€ Plav 5.000€ Ukupno 21.000€	DA, planovi će sadržati posebne mjere za ranjive grupe, u skladu sa Strategijom	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.
Izrada opštinskog plana zaštite i spašavanja podrazumijeva definisanje mjera i aktivnosti za sprečavanje i umanjenje posljedica od katastrofa, podatke o snagama i sredstvima subjekata sistema zaštite i spašavanja, njihovo organizovanje i koordinirano angažovanje i djelovanje u cilju zaštite i spašavanja ljudi, materijalnih dobara i obezbjeđenja osnovnih uslova života u skladu sa nacionalnim Planom zaštite i spašavanja od poplava.						

Mjera 3. Analiza podataka neophodnih za proglašavanje vanredne zaštite od štetnog dejstva voda (poplava)						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u spovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	UZV	MPŠV	I kvartal 2025–IV kvartal 2026.	10.000€ Budžet Uprave za vode	DA, analiza obuhvata ranjive grupe, u skladu sa Strategijom	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025-2026.
Na osnovu Zakona o vodama donijet je Opšti plan zaštite od štetnog dejstva voda za period od 2023. do 2028. godine. Vanredna zaštita od štetnog dejstva voda preduzima se u periodu nailaska velikih voda i podrazumijeva preduzimanje potrebnih tehničkih mjera. Vanredna zaštita od štetnog dejstva voda nastaje kada vodostaji na mjerodavnoj stanici dostignu nivo koji odgovara prvom stepenu opasnosti od poplava, a očekuje se i dalji porast vodostaja, ili kada je odbrambena linija ugrožena usljed dugotrajnih visokih vodostaja, kao i kada erozija zemljišta dostigne stepen koji može ugroziti privredne, saobraćajne ili druge objekte. Nedostatak koji je u praksi primijećen je nepoznavanje visine vodostaja na osnovu kojih će se proglasiti određeni stepen zaštite ili vanredna zaštita od poplava. Ova analiza će dati odgovore na četiri stepena opasnosti u zavisnosti od veličine opasnosti od nastanka poplava. Krajnji korak u ovom procesu je izmjena Opšteg plana sa nedostajućim podacima.						

Mjera 4.	Uspostavljanje i održavanje katastra riječnih nanosa sa ciljem registrovanja promjena u koritima vodotoka					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturalna Implementaciona	UZV	UZV	I kvartal 2025–IV kvartal 2026.	40.000€ Budžet Uprave za vode	NE	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.
Upravljanje vodama i vodnim zemljištem zasniva se na načelu prava na zaštitu od štetnog djelovanja voda (zaštita stanovništva i njegove imovine). Brojni su negativni procesi u riječnim koritima nastali dijelom prirodnim putem, ali i antropogenim uticajem. S tim u vezi, za sprovođenje mjera na zaštiti od štetnog dejstva voda treba prepoznati lokacije na kojima taloženje materijala ili erozija uništava priobalno zemljište, uz predlog mjera i radnji na određenim lokacijama. Prepoznavanje ovih lokacija na kojima su formirani rječni sprudovi i određivanje mjera u cilju povećanja propusne moći rječnog korita uticaće na smanjenje mogućnosti pojave poplava.						

Mjera 5.		Sprovesti terenska osmatranja u cilju validacije prisustva i statusa objekata koji su pod rizikom a identifikovani su putem Google mapa i Katastra				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u spovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Planirana	UZV	MPŠV	2028–2029.	Izvor finansiranja: Fondovi EU 30.000€	NE	DSIP
Ova mjera podrazumijeva organizovani i planski izlazak na teren radi provjere tačnosti informacija koje su dobijene putem daljinskih izvora i kancelarijskih analiza. Terenska osmatranja omogućavaju potvrdu da li objekti koji su označeni kao potencijalno ugroženi zaista postoje na navedenim lokacijama, u kakvom su fizičkom stanju, te koji su stvarni faktori ugroženosti prisutni na licu mjesta. Ovakav pristup povećava kvalitet podataka, smanjuje mogućnost grešaka u planiranju i omogućava preciznije definisanje mjera zaštite i intervencija. Ključne aktivnosti su priprema podataka – pregled Google mapa, katastra i ortofoto snimaka, izrada liste objekata za provjeru i priprema GIS koordinata; planiranje terena – organizovanje obilazaka, određivanje prioriteta, priprema opreme (GPS, kamera, mobilne GIS aplikacije); terenska provjera – fotografisanje objekata, potvrda lokacije pomoću GPS-a, popunjavanje obrazaca i procjena prisutnih rizika; procjena stanja – evidentiranje oštećenja, promjena u odnosu na digitalne prikaze, nelegalnih intervencija i dodatnih rizika; ažuriranje baza podataka – integrisanje terenskih nalaza u GIS, ispravka postojećih mapa i evidencija, izvještavanje – prikaz rezultata, dokumentovanje razlika i preporuke za dalje mjere zaštite, sanacije ili nadzora. Očekivani rezultati: potvrđene i ažurirane informacije o objektima pod rizikom, preciznije GIS baze i katastarske evidencije, bolje planiranje mjera zaštite, intervencija i praćenja stanja na terenu.						
Mjera 6.		Poboljšati informacije o postojećim odbranama od poplava, branama, nasipima i sistemima za odvodnjavanje, zajedno sa njihovim operativnim pravilima				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u spovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturalna Planirana	UZV	MPŠV	2028–2030	Izvor finansiranja: Fondovi EU 20.000€	NE	DSIP
U procesu pripreme Planova upravljanja rizikom od poplava, odnosno izrade Preliminarne procjene rizika od poplava pripremljen je dokument Inventar postojeće infrastrukture za zaštitu od poplava. Ovaj dokument sadrži sve postojeće informacije o izgrađenoj infrastrukturi za zaštitu od poplava, koje su date opisno i grafički predstavljene u GIS-u. U sklopu ove mjere neophodno je dopuniti informacije o svim postojećim odbranama od poplava i pripremiti operativne planove.						

Mjera 7.		Edukativne kampanje i aktivnosti podizanja svijesti stanovništva o zaštiti i spašavanju i negativnim posljedicama poplava (radionice, prezentacije, obuke, vježbe, distribucija edukativnog materijala)				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u spovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	MUP–DZS	SZS	2025–2030.	Budžet MUP 100% 7.000€/god. Ukupno: 42.000€	DA, kampanje će se prilagoditi različitim grupama stanovništva	Planovi zaštite i spašavanja od poplava
Organizovanje edukativnih kampanja i programa odnosi se na medijsku kampanju, edukaciju u obrazovnom sistemu i podršku lokalnim inicijativama. Identifikacija ciljne publike i ključnih poruka omogućava ciljanje odgovarajućih informacija na odgovarajuće ljude, povećavajući efikasnost kampanje. U okviru ove aktivnosti, biće urađeni edukativni materijali, video materijali, uključujući brošure, letke i vodiče, kako bi se građani/ke upoznali sa relevantnim informacijama o rizicima povezanim sa klimatskim promjenama s akcentom na poplave, kao i načinima smanjenja rizika od katastrofa. Angažovanje medija je ključno za širenje informacija i podizanje svijesti o važnosti ove teme, dok integracija tema o zaštiti od katastrofa izazvanih klimatskim promjenama u obrazovni sistem osigurava da se ova važna tema uključi u formalno obrazovanje.						
Mjera 8.		Preduzeti detaljnu studiju u svakom APSFR-u kako bi se identifikovale odgovarajuće i isplative mjere NBS koje bi se mogle primijeniti u kratkom i srednjem roku kako bi se poboljšala zaštita od poplava				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u spovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	MPŠV UZV	MERS		Izvor finansiranja: Fondovi EU 800.000€	NE	DSIP
U svakom području sa potencijalno značajnim rizikom od poplava (APSFR) potrebno je sprovesti detaljnu studiju kojom se identifikuju odgovarajuće i ekonomski isplative mjere zasnovane na prirodnim rješenjima (NBS). Studija obuhvata analizu hidroloških podataka, procjenu ranjivosti i socio-ekonomskih posljedica, te evaluaciju mogućih intervencija koje se mogu realizovati u kratkom i srednjem roku. Na osnovu rezultata definišu se prioritne mjere, poput obnove riječnih korita, pošumljavanja, uspostavljanja retencijskih zona i razvoja zelene infrastrukture, koje doprinose smanjenju rizika od poplava, jačanju otpornosti zajednica i očuvanju ekosistema.						

Mjera 9.	Povećati broj hidroloških stanica i osigurati pokrivenost svih vodotoka od značaja					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u spovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	ZHMS	MPŠV	2027–2030.	Izvor finansiranja: Fondovi EU R. Bojana izgradnja žičare za vršenje hidrometrijskih mjerenja: 220,000€; Obnavljanje HS Crna Polja 15,000€; Ukupno: 235,000€	NE	DSIP
ZHMS ima formiranu mrežu hidroloških stanica koje su automatske i prenos podataka o vodostajima je obezbijeđen u realnom vremenu. Mjerenje proticaja vrši se savremenim mjernim instrumentima, ali je njihov broj redukovan zbog nedostatka finansijskih sredstava i nerazumijevanja potreba struke i važnosti hidroloških podataka, od strane donosioca odluka. U okviru mreže ZHMS postoje stanice koje raspolažu nizovima od više desetina godina osmatranja i mjerenja ali koje su ugašene Master planom hidroloških stanica iz 2006. godine zbog nedostatka finansijskih sredstava. Obnavljanje ovih stanica imalo bi značaj sa ukupnog vodoprivrednog aspekta samim tim i poplava, a u konačnom i klimatskih promjena. 1. Rijeka Bojana, Prekogranični vodotok, duž čijeg toka ide granica sa Albanijom. Ova rijeka je jako važna sa aspekta poplava. Sada se osmatraju samo vodostaji. Potrebno je izgraditi infrastrukturu (žičara) za vršenje hidrometrijskih mjerenja radi proračuna bilansa-protoka. Svi podaci koje sriječemo u literaturi bazirani su samo na procjenama. 2. Rijeka Tara. Obnavljanje HS Crna Poljana 3. Dvije žičare za hidrometrijska mjerenja proticaja na rijekama Zeti i Morači u profilima Vranjičke njive, Međurečje i Crna Poljana.						

Mjera 10.	Osnivanje Odjeljenja za hidrološko prognoziranje i rano upozoravanje na poplave					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	ZHMS	ZHMS	2027–2029.	Budžet ZHMS Uposliti 3 visokoškolca i 1 tehničara: 46.000€/god. Izrada modela i obuka za rad na njima: 30.000€/god. Indikativni izvor finansiranja: Fondovi EU Tehničke potrebe: 200.000€ Ukupno: 276.000€	NE	DSIP, Zakon o hidrometeorološkim poslovima

Zavod za hidrometeorologiju i seizmologiju je zadužen za uspostavljanje i kvalitetno funkcionisanje i unapređenje ranog upozoravanja, tj. rane najave potencijalnim događanjima prirodnih nepogoda meteorološkog i hidrološkog porijekla. U ovom trenutku u ZHMS se radi samo prognoza padavina. Kada se iz meteo sektora najave obilne padavine, to se u Sektoru za hidrologiju organizuju vanredna praćenja porasta nivoa vodostaja. Za svaku hidrološku stanicu prati se trend kretanja vodostaja, procjenjuje se da li može doći do ekstremnih nivoa koji mogu izazvati poplave. Ove procjene baziraju se na iskustvu inženjera koji rade u Hidrološkom sektoru, što apsolutno nije dovoljno, jer se najava velikih voda, koje mogu prouzrokovati poplave, mora vršiti kroz rad Odsjeka za hidrološko prognoziranje i rano upozoravanje na poplave u okviru kojeg bi se radilo na razvijanju hidrološko hidrauličkih modela, a koji je potrebno formirati, kako je i predviđeno Zakonom o hidrometeorološkim poslovima. Jedino tako se može dati preciznija vremenska i prostorna najava poplave da bi se moglo preventivno djelovati. Zavod će u pripremi Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta, koji je u toku, predložiti osnivanje Odsjeka za hidrološku prognozu.

Mjera 11.	Izmjene i dopune Zakona o hidrometeorološkim poslovima u domenu tretiranja ekstremnih situacija					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u spovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Implementaciona	MERS	ZHMS	I kvartal 2025–IV kvartal 2026.	Budžet ZHMS 100% 4.000€	DA, Zakon bi trebalo da prepozna ranjivost pojedinih grupa stanovništva	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.
Zakonom o hidrometeorološkim poslovima definisati ocjenu hazarda koji su prepoznati u Procjeni rizika od katastrofa Crne Gore. Ovaj proces podrazumijeva formiranje radne grupe, javnu raspravu, odgovore na pitanja javne rasprave i izradu Nacrta zakona i usvajanje od strane Vlade Crne Gore.						
Mjera 12.	Obuka za rad sa WISKI bazom hidroloških podataka					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u spovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	ZHMS	ZHMS	I kvartal 2025–IV kvartal 2026.	Budžet ZHMS 100% 10.000€	NE	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.
Obuka kadra za rad sa WISKI bazom obezbjeđuje korišćenje svih mogućnosti obrade i analize hidroloških podataka, kao i dobijanje informacija i podataka u realnom vremenu. Angažovanje eksternog eksperta/kinje za obuku kadra u sektoru za hidrologiju za korišćenje hidrološke baze podataka WISKI. Ovo je naročito značajno s aspekta planiranja upravljanja rizikom.						

Mjera 13.	Migracija podataka u hidrološku bazu WISKI					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u spovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	ZHMS	ZHMS	I kvartal 2025–IV kvartal 2026.	Budžet ZHMS 100% 10.000€	NE	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.
Prenos raspoloživih starih baza hidroloških podataka u novu WISKI bazu, kao i import podataka za monitoring podzemnih voda u odgovarajuću bazu podataka (postojeća WISKI ili neka druga). Cilj realizacije ove aktivnosti je kompletiranje baze podataka i njen rad u punom kapacitetu. Raspisivanje tendera, odabir i angažovanje eksperta/kinje za migraciju podataka.						
Mjera 14.	Izvršiti hidromorfološka istraživanja za sjeverni dio Skadarskog jezera					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u spovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	UZV ZHMS	Glavni grad Podgorica i opštine Tuzi i Zeta	2027–2029.	Izvor finansiranja: Fondovi EU 200.000€	NE	FRMP za vodno područje Jadranskog sliva DSIP
Zbog postojeće konfiguracije terena i kolebanja nivoa Skadarskog jezera, nemoguće je preporučiti bilo koji infrastrukturni objekat koji će zaštititi tako veliko područje od plavljenja. Problem je moguće riješiti nakon izrade hidromorfološke studije za cijelo područje Skadarskog jezera, uključujući i Bojanu (može uključivati modelovanje i procjenu rizika od poplava, procjenu ugroženosti od poplava itd.). Ova studija treba da da odgovor o potrebi izgradnje sistema za odvodnjavanje poplavnih voda ili zaštite od njih.						

PREKOGRANIČNE MJERE						
Mjera 1.	Priprema projektne dokumentacije i izgradnja nasipa na 3 dionice u dužini od 6,5km na Limu i 1km mobilne zaštite na rijeci Bistrici. (APSFR15_DRB_Lim09)					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere		Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	MPŠV UZV	Opština Bijelo Polje MJR MERS/EPA		Izvor finansiranja: Fondovi EU 6.500.000€	NE	FRMP za vodno područje Dunavskog sliva DSIP
*Mjera sa prekograničnim uticajem Rijeka Lim ističe iz Plavskog jezera u Plavu i nadalje teče kroz Andrijevicu, Berane i Bijelo Polje. Dužina rijeke Lim na teritoriji Crne Gore iznosi 94 km, a u posljednjih 3,6 km ona čini granicu sa Republikom Srbijom. Područje značajno ugroženo od poplava (APSFR15_DRB_Lim09) nalazi se u potpunosti u Crnoj Gori (opština Bijelo Polje, ugrožena naselja: Oluja, Sutivan, Gubavač, Konatari) sa potencijalnim uticajem na poplave u Republici Srbiji. Budući da izrada nasipa može izazvati pojavu većeg maksimalnog protoka, čime se povećava opasnost i rizik od poplava nizvodno, prilikom projektovanja treba odabrati rješenja kojima se minimalizuju uticaji izgradnje nasipa na nizvodno područje u Crnoj Gori i Republici Srbiji.						

Mjera 2.	Izvođenje radova po Glavnom projektu rekonstrukcije sistema nasipa na rijeci Bojani* (APSF25_ARB_Bojana01)					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere		Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana (djelimično implementirana na jednoj dionici)	MPŠV UZV	Opština Ulcinj		Izvor finansiranja: EU IPA III program 9.000.000€	NE	FRMP za vodno područje Jadranskog sliva DSIP

***Mjera sa prekograničnim uticajem**

Rijeka Bojana nastaje izlivanjem iz Skadarskog jezera, a oko 25 km njenog toka predstavlja graničnu rijeku između Crne Gore i Albanije. Iako ima relativno kratak tok, rijeku Bojanu karakterišu veoma složeni hidrološki uslovi, uslovljeni prirodnim i antropogenim faktorima. Glavni prirodni faktori vezani su za hidrološki režim Skadarskog jezera i pritoka, posebno rijeke Drim, koja se od katastrofalne poplave 1859. godine uliva u Bojanu. Najvažniji antropogeni faktor koji utiče na hidrološke uslove rijeke Bojane su tri velike akumulacije formirane za potrebe hidroelektrana na rijeci Drim i njenim pritokama. Tokom ekstremnih padavina krajem decembra 2009. i početkom januara 2010. godine enormne količine vode ispuštene iz ovih akumulacija, koje su se iz Drima stizale u Bojanu, skoro su u potpunosti blokirale isticanje vode iz Skadarskog jezera, što je dovelo do velikih poplava u zoni Skadarskog jezera i u oblastima oko rijeke Bojane, kako na crnogorskoj tako i na albanskoj strani.

Glavnim projektom rekonstrukcije sistema nasipa na rijeci Bojani definisane su projektne mjere na način koji će stvoriti pozitivne efekte na hidrološki režim vodotoka koji će se iskazati kroz smirivanje riječnog toka u cilju sprječavanja plavljenja. Projektovanje regulacije rijeke je urađeno sa ciljem da se što manje odstupa od postojeće dispozicije prirodnog korita, uz minimalizovanje obima zemljanih radova na trasi i minimalno odstupanje nagiba regulisanog korita od prirodnog nagiba korita.

*Ukupna sredstva planirana za mjere pripremljenosti: **1.798.000€***

*Ukupna sredstva planirana za mjere prevencije: **61.520.000€***

*Ukupna sredstva planirana za mjere koje se odnose na prekogranični uticaj: **15.500.000 €***

Ukupno: 63.218.000€, plus dvije mjere koje se sprovode kontinuirano i čiji troškovi su po 100.000€ na godišnjem nivou.

6.3. Zaključak

Poplave predstavljaju jedan od najčešćih i najrazornijih prirodnih hazarda, a njihov uticaj se posljednjih godina dodatno pojačava uslijed klimatskih promjena, urbanizacije i neadekvatnog upravljanja prostorom. U grupi poplave predstavljena je 51 mjera: 35 mjera prevencije, 14 mjera pripremljenosti, i dvije mjere sa prekograničnim uticajem. Dodatno ove mjere su definisane kao strukturne i nestrukturne, uz jasno navođenje da li je riječ o planiranim ili implementacionim mjerama. Raznolikost predloženih mjera – od tehničkih rješenja na vodotocima i infrastrukturi, do zakonodavnih okvira, edukacije stanovništva i sistema ranog upozoravanja – pokazuje da efikasna prevencija poplava zahtijeva integrisan pristup.

Naglašeno je kako samo kombinacija inženjerskih rješenja, održivog prostornog planiranja, kontinuirane edukacije i saradnje nadležnih institucija i lokalnih zajednica može osigurati kvalitetnu pripremljenost i dugoročno smanjenje rizika.

Sveobuhvatan sistem prevencije i pripremljenosti na poplave nužan je ne samo radi zaštite ljudskih života i imovine, nego i radi očuvanja ekološke ravnoteže i održivog razvoja prostora. Predložene mjere predstavljaju temelj za stvaranje sigurnijeg i otpornijeg društva koje je sposobno pravovremeno reagovati na izazove budućih hidroloških ekstrema. Integrisanjem ovih rješenja u planska dokumenta i svakodnevnu praksu, moguće je značajno umanjiti posljedice poplava i doprinijeti ukupnoj otpornosti zajednice.

Ukupna planirana i potrebna sredstva za sprovođenje ovih mjera iznose 63.218.000€, od čega sredstva planirana za mjere pripremljenosti iznose 1.798.000€, sredstva planirana za mjere prevencije iznose 61.520.000€ i sredstva planirana za mjere koje imaju prekogranični uticaj iznose 15.500.000€.

Literatura:

- Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026;
<https://www.gov.me/dokumenta/ffa2c895-bcc8-47bf-a1e4-dd797a8db7ab>
- Plan upravljanja rizicima od poplava za vodno područje Dunavskog sliva;
- Plan upravljanja rizicima od poplava za vodno područje Jadranskog sliva;
<https://wapi.gov.me/download-preview/7e9d250b-295f-4b63-bb9a-fcda0ce6a384?version=1.0>
- Predlog Specifičnog plana za implementaciju Direktive o upravljanju rizicima od poplava,
- Nacionalni plan zaštite i spašavanja od poplava;
<https://www.gov.me/dokumenta/b5dc6d8c-90d2-491d-a51a-fd62cd627d3a>
- Strategija upravljanja vodama Crne Gore;
<https://www.gov.me/dokumenta/d5953b00-3220-48b7-a5b8-28f4f26dbe23>
- Opšti plan zaštite od štetnog dejstva voda, za vode od značaja za Crnu Goru, za period od 2023. do 2028. godine;
<https://pn2.propisi.net/Home/ShowDocument/?di=rp262924&dt=rp&dl=101689>
- Operativni plan zaštite od štetnog dejstva voda, za vode od značaja za Crnu Goru, za 2025. godinu;
<https://pn2.propisi.net/Home/ShowDocument/?di=rp282999&dt=rp&dl=110337>
- Zakon o zaštiti i spašavanju (Službeni list CG", br.13/2007,32/2011,54/2016,146/2021,3/2023 i 82/2025.
- Zakon o vodama, („Službeni list RCG", br. 27/07 i "Službeni list CG", br. 32/11, 48/15, 52/16 i 84/18)
- Pravilnik o bližem sadržaju preliminarne procjene rizike od poplava i Plana upravljanja rizicima od poplava („Službeni list Crne Gore", br. 69/15),
- Pravilnik o sadržaju operativnih uputstava za upravljanje akumulacijama radi zaštite od poplava („Službeni list Crne Gore", br. 3/18),
- Odluka o određivanju područja značajno ugroženih od poplava („Službeni list Crne Gore", br. 30/22).
- Direktiva 2007/60/EC o procjeni i upravljanju rizicima od poplava
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX%3A32007L0060>

7. Šumski požari i požari na otvorenom prostoru

Skraćenice

AZŽS – Agencija za zaštitu životne sredine

BTF – Biotehnički fakultet Podgorica

CEDIS – Crnogorski elektrodistributivni sistem

CGES – Crnogorski elektroprenosni sistem

CGFFIS – Crnogorski informacioni sistem za različite vrste rizika (engl. MFFIS)

CO – Centar za obrazovanje

DVD – Dobrovoljno vatrogasno društvo

EFFIS – Evropski informacioni sistem za šumske požare (engl. European Forest Fire Information System)

FAO – Organizacija UN za hranu i poljoprivredu (engl. Food and Agriculture Organization)

GFMC – Globalni centar za praćenje požara (engl. Global fire monitoring center)

GP – Granična policija

GWIS – Globalni informacioni sistem za požare (engl. Global Wildfire Information System)

IAWF – Međunarodna asocijacija za šumske požare (engl. International Association of Wildland Fire)

JPMDCG – Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore

JPNPCG – Javno preduzeće za Nacionalne parkove Crne Gore

KŠ – Korisnici šuma

LU – Lokalne uprave

LZ – Lokalne zajednice

LTO – Lokalna turistička organizacija

LUB – Luka Bar

MER – Ministarstvo energetike i rudarstva

MEORS – Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera

MJU – Ministarstvo javne uprave

MKUM – Ministarstvo kulture i medija
 MPPUDI – Ministarstvo prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine
 MPŠV - Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede
 MRIRS – Ministarstvo regionalno-investicionog razvoja i saradnje sa medijima
 MS - Ministarstvo saobraćaja
 MT – Ministarstvo turizma
 MVP – Ministarstvo vanjskih poslova
 MUP–DZS - Ministarstvo unutrašnjih poslova – Direktorat za zaštitu i spašavanje
 NTO – Nacionalna turistička organizacija
 SZS - Opštinske službe zaštite i spašavanja
 PD – Privredna društva
 PDGŠ - Privredno društvo za gazdovanje šumama
 PVŠ - Privatni vlasnici šuma
 PU - Poreska uprava
 ŠI - Šumarska inspekcija
 UGŠL - Uprava za gazdovanje šumama i lovištima
 ULJRCG - Uprava za ljudske resurse Crne Gore
 UNDRR – Kancelarija Ujedinjenih nacija za smanjenje rizika od katastrofa (engl. United Nations Office for Disaster Risk Reduction)
 UNEP - Program Ujedinjenih nacija za životnu sredinu (engl. United Nations Environment Programme)
 UOKCG – Udruženje osiguravajućih kuća u Crnoj Gori
 UP - Uprava policije
 UC - Uprava carina
 UPVŠ - Udruženje privatnih vlasnika šuma
 UV – Uprava za vode
 UVPG – Udruženje vlasnika poljoprivrednih gazdinstava
 UZP - Upravljači zaštićenih područja
 UZS – Uprava za saobraćaj
 VCG – Vojska Crne Gore
 VPG – Vlasnici poljoprivrednih gazdinstava
 VTO – Vlasnici turističkih objekata
 ZOCCG – Zajednica opština Crne Gore
 ZHMS - Zavod za hidrometeorologiju i seizmologiju Crne Gore
 Z/S - Zaštita i spašavanje
 ŽŽS - Zaštita životne sredine
 ŽPCG - Željeznički prevoz Crne Gore

7.1. Opis rizika

Šumski požari i požari na otvorenom prostoru su u svim strateškim dokumentima koji se odnose na prirodne katastrofe prepoznati kao jedan od najdominantnijih rizika po prirodne resurse Crne Gore. Analizom uzroka požara posljednjih 20 godina procijenjeno je da se rizici od šumskih požara drastično uvećavaju zbog negativnih uticaja klimatskih promjena, prvenstveno zbog smanjenja padavina i povećanja sušnih perioda, kao i učestalih ekstremnih meteoroloških uslova u vidu toplotnih talasa sa visokim temperaturama.

Sve navedeno, uključujući i ljudski faktor, daje projekcije da će se prijetnje od šumskih požara i požara na otvorenom prostoru nastaviti i u budućnosti, što je ključni razlog za izradu mjera prevencije i pripremljenosti.

Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030²⁴, sa Akcionim planom za 2025–2026. godinu predstavlja krucijalni dokument na strateškom nivou za borbu protiv šumskih i požara na otvorenom prostoru. Strategija definiše četiri strateška cilja koji će se realizovati kroz šest operativnih ciljeva u 112 aktivnosti.

Svi strateški ciljevi: 1. Razumijevanje rizika od katastrofa, 2. Jačanje upravljanja rizicima od katastrofa, 3. Ulaganje u smanjenje rizika od katastrofa radi povećanja otpornosti i 4. Jačanje pripravnosti na katastrofe za efikasan odgovor i za unaprijedenu ponovnu izgradnju (Build Back Better) prilikom oporavka, sanacije i obnove; kroz planirane aktivno-

sti i njihovu realizaciju u šestogodišnjem periodu, predstavljaju značajan iskorak na planu smanjenja rizika od šumskih i požara na otvorenom prostoru.

Kroz razradu ključnih aktivnosti za sprovođenje operativnih ciljeva iz Strategije, značajan broj se direktno ili indirektno odnosi na smanjenje rizika od požara.

Procjena rizika od katastrofa Crne Gore²⁵ šumske požare i požare na otvorenom prostoru tretira kako u pogledu procjene šteta i gubitaka koje mogu izazvati, tako i kroz definisanje mjera i aktivnosti za sprečavanje ili smanjenje istih. U dokumentu Procjena sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa²⁶ identifikovani su i analizirani administrativni, tehnički i finansijski kapaciteti u vezi za šumskim požarima i požarima na otvorenom prostoru.

Strategija razvoja šumarstva za period 2026–2031.²⁷ šumske požare svrstava u najveću prijetnju po šumske resurse. Prema tom dokumentu uvezani negativni uticaji klimatskih promjena u prvom redu učestale suše, ekstremne temperature i toplotni talasi doprinose uvećanju rizika, pa je poseban akcenat stavljen na definisanje mjera iz domena preventivnog djelovanja. Na neophodnost takvog pristupa ukazuje i Nacionalna strategija u oblasti klimatskih promjena do 2030. godine.

U Nacionalnoj strategiji održivog razvoja do 2030²⁸ godine kao jedan od strateških ciljeva definiše se i ublažavanje uticaja prirodnih i antropogenih hazarda. S obzirom na sveobuhvatnost tog

24 <https://www.gov.me/dokumenta/a9cef7cc-015d-4433-a86c-38bba3357126>

25 <https://www.gov.me/clanak/procjena-rizika-od-katastrofa>

26 <https://wapi.gov.me/download-preview/9ba11199-ce1c-42bd-9590-08e9ef59e503?version=1.0>

27 <https://www.gov.me/dokumenta/9a23f9db-f0b2-4129-a474-c303b250267f>

28 <https://www.gov.me/dokumenta/67dc487e-097d-41d2-8fd5-7827a19a1f5a>

dokumenta koji sadrži sve komponente održivog razvoja, Nacionalna strategija održivog razvoja do 2030. godine predstavlja značajan dokument na strateškom nivou za borbu protiv šumskih požara, budući da targetira i klimatske promjene i daje sveobuhvatne mjere za unaprjeđenje stanja prirodnih dobara Crne Gore.

Nacionalna strategija u oblasti klimatskih promjena do 2030²⁹ godine, kao jedan od ključnih dokumenata koji definiše mjere za ublažavanje negativnih uticaja klimatskih promjena i adaptacije na klimatske promjene, sadrži i mjere koje se odnose na šume i šumarstvo a koje mogu doprinijeti smanjenju rizika od šumskih požara.

Istovremeno, neke od ključnih preporuka, prioriternih ciljeva kontrole i smanjenja rizika od šumskih i požara na otvorenom prostoru sadrži i novi Prostorni plan Crne Gore do 2040³⁰ godine.

Razvoj mjera prevencije i pripremljenosti u upravljanju rizicima od šumskih požara u Crnoj Gori je od suštinskog značaja s obzirom na visok rizik od požara, posebno u mediteranskom području. Osnovni preduslovi za uspješnu implementaciju uključuju imenovanje odgovornih institucija, obu-

ku kadrova i uspostavljanje privatno-javnog partnerstva za gašenje požara u privatnim šumama.

Svi nabrojani dokumenti poslužili su kao izvori za izradu dokumenta „Mjere prevencije i pripremljenosti upravljanja rizicima od katastrofa u Crnoj Gori“. Svakako, postojeći zakonodavni okvir propisuje norme koje su u funkciji prevencije i pripremljenosti, pa su na bazi tih zakonskih određenja u ovom dokumentu date određene mjere i aktivnosti iz domena izvršavanja zakona i drugih propisa.

Crna Gora ima obavezu definisanja Mjera prevencije i pripremljenosti upravljanja rizicima od katastrofa, te dostavljanja podataka Evropskoj komisiji u skladu sa dobijenim smjernicama od strane EU, a sa ciljem jasnog prepoznavanja prioriternih i drugih mjera za smanjenje rizika od šumskih požara i požara na otvorenom prostoru.

Radna grupa za izradu mjera prevencije i pripremljenosti za šumske požare prikupljala je informacije i podatke radi razrade tih mjera i ukupno je prepoznala 50 mjera koje mogu preduprijeti ili uticati na smanjenje rizika od šumskih požara i požara na otvorenom prostoru.

²⁹ <https://www.gov.me/dokumenta/cd1130f8-668b-4fbd-a094-20a04af536aa>

³⁰ <https://www.gov.me/dokumenta/2356a8c8-9d4e-4748-adda-7b72655bbe7f>

7.2. Tabelarni prikaz mjera

MJERE PREVENCIJE						
Mjera 1.	Donošenje Pravilnika o mjerama i aktivnostima za zaštitu od šumskih požara					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	MUP–DZS	MPŠV JPNPCG UGŠL PDGŠ OSZS	2025–2026.	Nisu potrebna	DA, mjere uzimaju u obzir rizike za ranjive grupe	Procjena rizika od katastrofa Procjena sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa Crne Gore Zakon o šumama
Mjera 2.	Evidencija šumskih požara					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Impleme-ntaciona	UGŠL	MPŠV JPNPCG PDGŠ, OSZS	Kontinuirano	Nisu potrebna	NE	Zakon o šumama

Mjera 3.	Izrada metodologije za procjenu šteta i gubitaka od šumskih požara					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	MPŠV	UGŠL MUP–DZS JPNPCG PDGŠ	2026.	10.000€	DA kroz rodno odgovornu analizu ranjivosti i izloženosti stanovništva (demografski, zdravstveni i socijalni faktori, udaljenost mjesta stanovanja od zona opasnosti i sl.)	Zakon o šumama Procjena rizika od katastrofa Crne Gore Procjena sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa Crne Gore
Mjera 4.	Uspostavljanje informacionog sistema u sektoru šumarstva					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	MPŠV	UGŠL MJU PDGŠ MUP–DZS	2026–2028.	2.400.000€ ³¹	DA kroz ugradnju rodno razvrstnih podataka o ranjivosti i izloženosti	Zakon o šumama Procjena sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa Crne Gore

³¹ Iz sredstava projekta "Šume CG za zajednički prosperitet"

Mjera 5.	Savjetovanje sa inspeksijskim službama iz oblasti zaštite i spašavanja, šumarstva, poljoprivrede i zaštite životne sredine, na temu smanjenja rizika od katastrofa i primjene mjera zaštite i spašavanja od požara, s naglaskom na pojačanu saradnju i inspeksijski nadzor i kontrolu					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	MUP-DZS	UGŠL MPŠV ULJRCG UP	Kontinuirano	15.000€	DA teme savjetovanja obuhvataju ranjivost i izloženost stanovništva i mjere za zaštitu ranjivih grupa	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. Zakon o zaštiti i spašavanju Zakon o šumama
Mjera 6.	Izgradnja i održavanje postojećih šumskih puteva, protivpožarnih pruga i prolaza (protivpožarne infrastrukture) radi sprječavanja širenja požara i lakšeg pristupa subjekata za gašenje požara					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	JPNPCG PDGŠ	UGŠL UZSCG ZOCG	Kontinuirano	50.000€ 4.500.000€ Ukupno: 4.550.000€	DA protivpožarna infrastruktura se prilagođava potrebama ranjivih grupa gdje god je moguće	Procjena rizika od katastrofa Crne Gore Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. Nacionalna šumarska politika 2008–2028.

Mjera 7. Jačanje primjene Zakona o zaštiti i spašavanja kroz uključivanje subjekata zaštite i spašavanja, korisnika područja/javne imovine, u cilju unapređenja preventive za zaštitu i spašavanje od požara						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturalna Planirana	MUP–DZS	MT JPMDCG Regionalni vodovod VTO	Kontinuirano	10.000€	DA, kroz uključivanje NVO, ranjivih grupa i predstavnika/ca LZ	Zakon o zaštiti i spašavanju
Mjera 8. Jačanje svijesti i bezbjednosno-zaštitne kulture, kao i konstantna edukacija svih struktura društva o značaju šuma i mjerama zaštite i spašavanja od požara						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturalna Planirana/ Implementaciona	PDGŠ OSZS KŠ LU	UGŠL MUP–DZS MPŠV PVŠ	Kontinuirano	10.000€ 10.000€ 10.000€ 10.000€ Ukupno: 40.000€	DA kroz uključivanje NVO, ranjivih grupa i predstavnika/ca lokalnih zajednica i tema vezanih za ranjivost i izloženost različitih društvenih grupa	Procjena sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa Crne Gore Strategija razvoja šuma i šumarstva 2026–2031. Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026. Nacionalna šumarska politika 2008–2028.

Mjera 9.		Sprovođenje pilot projekta na temu preventivnih mjera zaštite šuma posebne namjene				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna/ Nestrukturna Planirana	UGŠL PDGŠ OSZS LU	MUP–DZS MPŠV MT MEORS KŠ PVŠ	2026–2030.	10.000€ 10.000€ 10.000€ 10.000€ Ukupno: 40.000€	DA, kroz mapiranje socijalnih funkcija šuma (naselja, infrastruktura, koridori, rekreacija i sl.) i analizu ranjivosti i izloženosti.	Procjena sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa Crne Gore Strategija razvoja šuma i šumarstva 2026–2031.
Mjera 10.		Integrirati mjere zaštite šuma od požara i mjere zaštite ostalih otvorenih prostora				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna/ Nestrukturna	OSZS PDGŠ LU PVŠ	MUP–DZS MPŠV UGŠL	Kontinuirano	Nisu potrebna posebna sredstva ³²	DA, kroz prostorno mapiranje i prioritetno osiguravanje područja u kojima su ranjive grupe stanovništva izloženije riziku	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026. Procjena rizika od katastrofa Crne Gore

³² Sredstva obezbijeđena u budžetima institucija

Mjera 11.	Osavremenjavanje planova zaštite šuma od požara u planskim dokumentima u šumarstvu					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	UGŠL MPŠV	MUP–DZS PDGŠ	kontinuirano	10.000€ 10.000€ Ukupno: 20.000€	DA kroz analizu ranjivosti i izloženosti i primjenu rodno odgovornih i socijalno inkluzivnih mjera	Nacionalna šumarska politika 2008–2028. Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.
Mjera 12.	Sanacija i obnavljanje šuma degradiranih djelovanjem šumskih požara					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	PDGŠ PVŠ	MUP–DZS MPŠV UGŠL UPVŠ NVO	Kontinuirano	6.000.000€ 600.000€ Ukupno: 6.600.000€	DA, kroz rodno odgovornu i inkluzivnu analizu gubitaka i šteta i ugradnju odgovarajućih mjera sanacije radi daljeg ostvarenja benefita	Zakon o šumama Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026. Plan sanacije šuma

Mjera 13.	Izvršiti popis urbanih šuma i uraditi posebne mjere zaštite od šumskih požara za iste					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	ZOCG LU	MPŠV MPPUDI UGŠL	2026–2028.	25.000€ 25.000€ Ukupno: 50.000€	DA kroz ugradnju rodno odgovornih i socijalno inkluzivnih mjera	Prostorni plan Crne Gore do 2040. godine
Mjera 14.	Obezbjediti sprovođenje protivpožarnih mjera u koridorima elektroenergetskih i drugih infrastrukturnih vodova kroz šume, u rubnim pojasevima šuma i ivicama šuma i otvorenih prostora					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Implemen- taciona	CGES CEDIS PVŠ OSZS	MER MPŠV UGŠL JPNPCG KŠ ŠI	Kontinuirano	50.000€ 50.000€ 50.000€ 50.000€ Ukupno: 200.000€	DA kroz analizu ranjivosti i izloženosti stanovništva i odgovarajuće mjere zaštite	Zakon o energetici Zakon o šumama Procjena rizika od katastrofa Crne Gore
Mjera 15.	Kroz izradu i razvoj prostorno-planske dokumentacije i kontrolisani prostorni i urbanistički razvoj uticati na mjere prevencije i sprečavanja šumskih požara					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Implemen- taciona	MPPUDI	MEORS MPŠV UGŠL JPNPCG ZOCG LU PVŠ UZP	Kontinuirano	10.000€	DA kroz rodno odgovornu analizu ranjivosti i izloženosti i ugradnju odgovarajućih podataka u plansku dokumentaciju i mjere prevencije	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026. Procjena sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa Crne Gore PPCG

Mjera 16.	Primjenom adaptivnog upravljanja šumama, racionalnim korišćenjem i obnovom šuma, uspostaviti zaštitu šuma od uticaja klimatskih promjena (kroz planove razvoja šuma i programe gazdovanja)					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	UGŠL	DZS ZHMS JPNPCG LU	2025–2030.	Nisu potrebna	DA u izradu planova uključiti lokalne zajednice, NVO, ranjive grupe, uraditi rodno odgovornu i inkluzivnu analizu i ugraditi preporuke u planove razvoja	Nacionalna strategija u oblasti klimatskih promjena do 2030. Plan adaptacije na klimatske promjene Procjena sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa Crne Gore
Mjera 17.	Anticipirati uticaj klimatskih promjena u šumama posebne namjene					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	UGŠL MPŠV MT, MEORS, LU MUP–DZS PVŠ	Svi učesnici nadležni za oblast klimatskih promjena i smanjenja rizika od katastrofa	2025–2030.	Nisu potrebna	DA, uključiti preporuke iz rodno odgovorne i socijalno inkluzivne analize rizika izloženosti	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030.

Mjera 18.		U susret požarnoj sezoni, unaprijediti i sprovesti sve preventivne mjere i aktivnosti (Naredbe, bilbordi, flajeri, info-punktovi, medijske kampanje i drugo)				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Implementaciona	PDGŠ JPNPCG	MUP–DZS MPŠV UGŠL ZOCG KŠ UPVŠ NVO	Kontinuirano 5.000 x 5 godina	10.000€ 25.000€ Ukupno: 35.000€	DA korišćenjem komunikacionih kanala i jezika prilagođenog različitim društvenim grupama (službeni, jezici manjina, Brajevo pismo, zvučni zapisi)	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026. Plan zaštite šuma Opštinski planovi Z/S od požara Naredbe predsjednika opština
Mjera 19.		Uključivanje u većoj mjeri naučne zajednice (razmjena znanja, saradnja sa univerzitetima u regionu, naučna istraživanja i inovacije, učešće u projektima iz oblasti smanjenja rizika od požara)				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	UCG	MUP–DZS MPŠV MEORS JPNPCG	Kontinuirano	Nisu potrebna	DA, kroz istraživanja i analizu dobrih praksi o rodno odgovornom i inkluzivnom upravljanju rizicima	NSOR 2030 Procjena sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa Crne Gore

Mjera 20.	Savjetovanje privatnih vlasnika šuma i udruženja privatnih vlasnika šuma o požarima i preduzimanju mjera u cilju zaštite od požara					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	UGŠL	ZOCG PDGŠ JPNPCG PVŠ UPVŠ	2026–2030.	3.000€	DA, kroz zajedničku analizu izloženosti i ranjivosti različitih društvenih grupa	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.
Mjera 21.	Popis izletišta, turističkih staza i mjesta za masovnu rekreaciju i njihovo protivpožarno uređenje					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	LU PDGŠ	MUP–DZS MPŠV NTO MEORS UGŠL KŠ UPVŠ PVŠ, ZOCG	Kontinuirano	25.000€ 25.000€ Ukupno: 50.000€	DA, kroz analizu dostupnosti mjesta različitim ranjivim grupama	Zakon o zaštiti i spašavanju Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.

Mjera 22.	Izrada i distribucija informativno-edukativnog materijala za turiste u Crnoj Gori na temu preventive i postupanja za dominantne rizike u Crnoj Gori					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	NTO	MUP–DZS JPNPCG, LTO, LU, GP	Kontinuirano	50.000€ i EU projekti	DA, komunikacioni kanali i jezici prilagođeni različitim društvenim grupama (službeni jezik, jezici manjina, Brajevo pismo, zvučni zapisi)	Procjena sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa Crne Gore Zakon o zaštiti i spašavanju
Mjera 23.	Studija izrade sistema video nadzora u tri nacionalna parka za potrebe ranog otkrivanja požara, kontrole nelegalnih aktivnosti i ostalih incidenata koji utiču na prirodno okruženje					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna/ Nestrukturna	JPNPCG	MUP–DZS MPŠV UGŠL PDGŠ	2025–2026.	50.000€	NE	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.

Mjera 24.	Instaliranje video nadzora na području parkova koja su predviđena Studijom uspostavljanja video nadzora					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna/ Nestrukturna	JPNPCG	MUP–DZS MPŠV MERRRS UGŠL PDGŠ	2026–2028.	300.000€	NE	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.
Mjera 25.	Uvođenje savremenih tehnologija i alata na uspostavljanju preventivnih mjera zaštite od požara, primjenom savremenih geoprostornih tehnologija i metoda za izradu interaktivnih mapa, aplikacija, mapa i dr.					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna/ Nestrukturna	JPNPCG	MUP–DZS MPŠV MERRRS UGŠL PDGŠ	2026–2028.	50.000€	DA izrada alata prilagođenih različitim društvenim grupama	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.
Mjera 26.	U svim parkovima prirode, zelenim javnim površinama i ambijentalnim predjelima uspostaviti adekvatne mjere zaštite od požara					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	LU MEPPU AZŽS	UZŠL MUP–DZS	Kontinuirano	10.000€ 10.000€ 10.000€ Ukupno: 30.000€	DA kroz ugradnju informacija o socijalnim funkcijama	Zakon o zaštiti i spašavanju opštinski planovi zaštite i spašavanja

Mjera 27.	Izrada Plana održivog upravljanja i korišćenja pašnjaka, livada i poljoprivrednog zemljišta u cilju smanjenja rizika od požara					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	MPŠV	UGŠL JPNPCG ZOCG VPG UVP MS ŽPCG MONSTAT	Kontinuirano	Nisu potrebna	DA, kroz rodno odgovornu i inkluzivnu analizu korišćenja, rizika i izloženosti različitih grupa stanovništva i ugradnju odgovarajućih mjera	
MJERE PRIPREMLJENOSTI						
Mjera 1.	Unapređenje komunikacije i saradnje između subjekata nadležnih za zaštitu i spašavanje od požara, kroz izradu Komunikacione strategije					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	MUP–DZS	MPŠV UGŠL JPNPCG PDGŠ ZOCG PVŠ KŠ ŽPCG LUBA VCG MUP HMP	2025–2030.	100.000€	DA komunikaciona strategija će biti bazirana na rodno odgovornoj analizi komunikacionih potreba različitih društvenih grupa	Procjena sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa Crne Gore Procjena rizika od katastrofa Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.

Mjera 2.	Povećanje broja ugovora sa specijalističkim jedinicama					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	MUP–DZS	Planinari Izviđači Speleolozi i dr.	Kontinuirano	20.000.00€	NE	Zakon o zaštiti i spašavanju Procjena sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa Crne Gore
Mjera 3.	Izrada opštinskih i preduzetnih planova za zaštitu i spašavanje od požara					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana/ Implemen- taciona	PDGŠ opštine: Zeta, Ulcinj i Plav	MUP–DZS MPŠV UGŠL	2025–2026. 2025–2030. 2026. 2025–2026. 2026.	15.000€ 5.000€ 15.000€ 5.000€ Ukupno: 40.000€	DA kroz ugradnju rodno odgovornih i socijalno inkluzivnih aspekata, uz učešće NVO i LZ	Zakon o zaštiti i spašavanju Procjena rizika od katastrofa Crne Gore Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.

Mjera 4. Unapređenje sopstvene organizacije i resursa svih subjekata nadležnih za zaštitu i spašavanje od požara, s naglaskom na osposobljavanje, opremanje i upravljanje rizikom						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna/ Nestrukturna Planirana	PDGŠ OSZS VCG	UGŠL MUP–DZS MPŠV CEDIS CGES ZOCG ŽPCG KŠ LU PVŠ	2025–2030.	50.000€ 1.250.000€ 72.000€ Ukupno: 1.372.000€	DA kroz osposobljavanje za rad sa ranjivim grupama i nabavku odgovarajuće opreme za evakuaciju ranjivih grupa	Procjena sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa Crne Gore Strategija razvoja šuma i šumarstva 2026–2031. Strategiju za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.
Mjera 5. Iniciranje formiranja novih dobrovoljnih vatrogasnih društava						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	LU	MUP–DZS MPŠV ZOCG	Kontinuirano	100.000€	DA u DVD se uključuju i žene. U obuku se uključuju aspekti ranjivosti i izloženosti različitih kategorija stanovništva i primjena mjera njihove zaštite i spašavanja	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026. Procjena sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa Crne Gore

Mjera 6. Konstantna nabavka nedostajuće i savremene opreme i sredstava za gašenje požara						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Planirana/Implementaciona	OSZS PDGŠ JPNPCG	MUP–DZS MPŠV UGŠL PDGŠ ZOCG LU KŠ PVŠ DVD	Kontinuirano	2.500.000€ 2.000.000€ 100.000€ Ukupno: 4.600.000€	NE	Strategiju za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026. Preduzetni planovi Procjena sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa Crne Gore
Mjera 7. Savjetovanje u cilju unapređenja organizacije rukovođenja i koordiniranja akcijama gašenja šumskih i požara na otvorenom prostoru, prije protivpožarne sezone						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	MUP–DZS	Koordinacioni tim za z/s, Operativni štab za z/s, Opštinski i preduzetni timovi za z/s	Kontinuirano	5.000€	DA u savjetovanja se uključuju lokalne zajednice, NVO, žene, ranjive grupe, DVD i volonteri/ke i analiziraju mjere prevencije i zaštite ranjivih grupa stanovništva	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026. Procjena rizika od katastrofa Crne Gore

Mjera 8. Poboljšanje sistema rane najave kroz edukaciju svih nadležnih subjekata zaštite i spašavanja od požara kroz korišćenje Crnogorskog informacionog sistema za različite vrste rizika						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	MUP–DZS	MEORS MPŠV ZHMS OSZS UGŠL PDGŠ JPNPCG BTF CO PVŠ	Kontinuirano	75.000€	DA, kroz edukaciju o komunikaciji prilagođenoj potrebama različitih grupa stanovništva (jezici, formati i informacioni kanali)	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026. Procjena rizika od katastrofa Crne Gore, Procjena sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa Crne Gore
Mjera 9. Obezbjedivanje pristupa informacijama i bazi podataka međunarodnih tijela i institucija nadležnih za požare (Globalni centar za praćenje požara, Program Ujedinjenih nacija za životnu sredinu)						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana/Implementaciona	MUP–DZS	MEORS ZHMS BTF NVO MPŠV UGŠL	Kontinuirano	20.000€	DA, kroz analizu dobrih praksi i njihovu primjenu u Crnoj Gori	Zakon o šumama

Mjera 10.	Obezbijediti sigurno snabdijevanje vodom za potrebe gašenja šumskih požara i požara na otvorenom prostoru (Bar, Podgorica i Pljevlja)					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	PDGŠ OSZS	MUP–DZS MPŠV UGŠL UV ZOCG KŠ PVŠ	Kontinuirano	25.000€ 250.000€ Ukupno: 275.000€	DA kroz analizu izloženosti i ranjivosti različitih grupa stanovništva (RE, OSI, djeca, stariji, stanovništvo u ruralnim područjima) i planiranje snabdijevanja u skladu sa tim	Procjena sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa Crne Gore Strategija razvoja šuma i šumarstva 2026–2031. Planovi zaštite šuma iz planskih dokumenata u šumarstvu Preduzetni planovi
Mjera 11.	Unapređenje Crnogorskog informacionog sistem za različite vrste rizika (CGFFIS) u dijelu baza podataka o protivpožarnoj infrastrukturi (mapa uzletišta za male avione i helikoptere, mapa rezervoara za vodu, mapa protivpožarnih pruga)					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	MUP–DZS MPŠV	PDGŠ LU ZOCG UPVŠ UGŠL JPNPCG	2025–2030.	5.000€ 5.000€ Ukupno: 10.000€	DA, kroz ugradnju podataka vezanih za neformalna naselja (RE populacija)	Strategija razvoja šuma i šumarstva 2026–2031.

Mjera 12.	U cilju poboljšanja rane najave na lokalnom nivou, prije požarne sezone uključiti resurse lovočuvara, lovačkih organizacija, putara i komunalnih službi					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana/ Implemen- taciona	OSZS	MUP–DZS MPŠV UGŠL ZHMS LU	Kontinuirano	5.000€	NE	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026. Procjena rizika od katastrofa Crne Gore
Mjera 13.	Formiranje i obučavanje interventnih ekipa sa obezbijedenim tehničkim kapacitetima					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Vrsta mjere
Strukturna/ Nestrukturna Planirana	PDGŠ JPNPCG LU - OSZS	MUP–DZS MPŠV UGŠL UPVŠ	2026–2030.	500.000€ 160.000€ 100.000€ Ukupno: 760.000€	DA u obuku uključiti Uputstvo za postupanje sa ranjivim grupama	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.

Mjera 14.	Angažovanje osmatrača požara i organizovanje dežurstava u periodima povećane opasnosti od nastanka požara					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturno/ Nestrukturna Implementaciona	PDGŠ	UGŠL KŠ PVŠ	Kontinuirano	50.000€	DA, uključiti žene i obučiti osmatrače o rizicima i izloženosti ranjivih grupa	Zakon o šumama
Mjera 15.	Izgradnja i uređenje osmatračkih mjesta					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	PDGŠ JPNPCG	MUP–DZS MPŠV UGŠL PVŠ	2026–2027.	20.000€ 20.000€ Ukupno: 40.000€	NE	Procjena rizika od katastrofa Crne Gore Procjena sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa Crne Gore
Mjera 16.	Edukacija zaposlenih za sprovođenje obuke za izradu projekata, s ciljem povećanja broja projekata i intenzivnije korišćenje sredstava iz Evropske unije i drugih fondova					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	MUP–DZS	MVP MJU MPŠV UGŠL, PDGŠ JPNPCG, KŠ UPVŠ, ZOCCG	Kontinuirano	Nisu potrebna	DA, tim će imati najmanje jednu osobu koja se bavi inkluzijom ranjivih grupa	Procjena sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa Crne Gore

Mjera 17.	Održavanje seminara radi unapređenja saradnje sa Udruženjem osiguravajućih kuća u Crnoj Gori, sa ciljem povećanja broja osiguranja pravnih i fizičkih lica					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	MUP–DZS UOKCG	MPŠV UGSL JPNPCG PDGŠ ZOCG, PVŠ KŠ, ŽPCG LUB, VCG MUP, HMP	Kontinuirano	Nisu potrebna	NE	Zakon o osiguranju Zakon o obligacionim odnosima Zakon o zaštiti i spašavanju
Mjera 18.	Radni sastanak sa ciljem edukacije nadležnih subjekata za sprovođenje smjernica koncepta podrške zemlje domaćina					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	MUP–DZS	MVP UC UP PU	Kontinuirano	20.000€	DA smjernice će biti rodno odgovorne	Zakon o zaštiti i spašavanju Procjena sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa Crne Gore

MJERE ZA PREKOGRANIČNI UTICAJ I RIZIKE MALE VJEROVATNOĆE I VISOKOG UTICAJA						
Mjera 1.	Izgradnja i jačanje kapaciteta za ublažavanje rizika od požara na regionalnom nivou					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	OSZS	MUP–DZS MVP MPŠV VCG	Kontinuirano 17 x 25.000,00	425.000€ i projekti EU	DA uključivanjem tema vezanih za ranjive grupe	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.

Mjera 2.	Formiranje vatrogasnog punkta na lokaciji izraženog prekograničnog rizika od požara sa državom BiH					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna	OSZS	MUP–DZS Jedinice lokalne samouprave	2025–2028.	100.000€	NE	Bilateralni sporazum između Vlade Crn Gore i Savjeta ministara Bosne i Hercegovine o saradnji u zaštiti od prirodnih i civilizacijskih katastrofa. Procjena sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa Crne Gore
Mjera 3.	Sprovođenje bilateralnih sporazuma o saradnji u prekograničnim područjima, zbog unapređenja preventive i zajedničkog reagovanja u svim rizicima (ažuriranje sporazuma, standardnih operativnih procedura, komunikacija, koordinacija, razmjena podataka, saradnja kroz vježbe, obuke, edukativne posjete i dr.)					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna	MUP–DZS	MVP MPŠV	Kontinuirano	50.000€	NE	Bilateralni sporazumi ³³

33 Sl. list CG - međunarodni ugovori broj 14/12

Mjera 4.	Formiranje regionalne platforme za saradnju i forume na temu zaštite od požara					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna	MUP–DZS	MVP MPŠV	Kontinuirano	50.000€ i Projekti	DA platforma će uključiti teme vezane za ranjive grupe	Bilateralni sporazumi
MJERA ZA RIZIK MALE VJEROVATNOĆE I VISOKOG UTICAJA						
Mjera 5.	Realizovati timsku simulacionu vježbu u cilju pripreme nadležnih subjekata za najgori mogući događaj po scenariju "Tara" i za najvjerovatniji mogući događaj po scenariju "Luštica"					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	MUP–DZS PDGŠ	MPŠV UGŠL ZOCG PVŠ KŠ ŽPCG VCG MUP JPNPCG	1 scenario godišnje	10.000.00€ 10.000.00€ Ukupno: 20.000€	DA u scenario uvrstiti spašavanje i evakuaciju osoba sa invaliditetom i drugih ranjivih grupa	Procjena rizika od katastrofa Crne Gore

Mjere prevencije:

Budžet: **14.513.000€** UKUPNO: 27 aktivnosti

Mjere pripremljenosti:

Budžet: **7.492.000,00€** UKUPNO: 18 aktivnosti

Prekogranične i HILP mjere:

Budžet: **645.000,00€** UKUPNO: 5 aktivnosti

UKUPNO: 22.650.000€

Zaključak

Ukupno 50 izrađenih mjera prevencije i pripremljenosti upravljanja rizicima od katastrofa u Crnoj Gori obuhvataju širok spektar aktivnosti – od zakonodavnih i organizacionih, preko infrastrukturnih i edukativnih, do daljeg unaprjeđenja međunarodne saradnje na planu sprječavanja ili smanjenja rizika od šumskih i požara na otvorenom prostoru.

Ovaj dokument sistematizuje mjere pripravnosti, mjere prevencije, prekogranične i HILP mjere (mjere za događaje male vjerovatnoće i visokog uticaja), sa ciljem jačanja otpornosti sistema zaštite i smanjenja rizika od ekstremnih šumskih požara i požara na otvorenom prostoru. Posebno je definisano jesu li pojedine mjere usmjerene na ranjive grupe stanovništva ili na opštu populaciju. Za svaku mjeru određeni su nosioci realizacije, relevantni partneri i institucije uključene u realizaciju, kao i okvirni vremenski horizont implementacije. Finansijski aspekti dati su indikativno, u funkciji planiranja i prioritetenosti aktivnosti.

Ističemo visok nivo integracije sa važećim strateškim i planskim dokumentima – poput Zakona o zaštiti i spašavanju i Zakona o šumama i čitavog niza strategija: Nacionalne strategije održivog razvoja do 2030. godine, Strategije za smanjenje rizika od katastrofa 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026, Nacionalne šumarske politike i Strategije razvoja šuma i šumarstva 2026–2031, Procjene rizika od katastrofa Crne Gore, kao i druge prostorno-planske i razvojne dokumentacije, uključujući i novodonešeni Prostorni plan Crne Gore do 2040. godine.

Većina mjera je usmjerena na zaštitu ranjivih grupa i ima edukativni, preventivni i operativni karakter. Takođe, značajan dio mjera zahtijeva međus-

titucionalnu saradnju i ulaganja u infrastrukturu i opremu, uključujući izgradnju osmatračnica, šumskih puteva, protivpožarnih pruga, sistema video nadzora, objekata za snabdijevanje vodom i tačaka za gašenje požara iz vazduha.

Ukupan iznos finansijskih sredstava potreban za realizaciju mjera prevencije i pripremljenosti za rizik od šumskih i požara na otvorenom prostoru iznosi 22.550.000€. Najveći dio ovih sredstava odnosi se na realizaciju mjera prevencije i iznosi 14.513.000€. Za sprovođenje mjera pripremljenosti neophodno je obezbijediti 7.492.000€. Takođe, za potrebe prekogranične saradnje i HILP mjera potrebno je izdvojiti do 645.000€.

Pojedinačno, najveći iznos sredstava planiran je za sanaciju šuma degradiranih usljed požara i iznosi 6,6 miliona€, dok se naredni najveći iznos odnosi na obezbjeđivanje adekvatne opreme i sredstava za zaštitu od šumskih požara.

Činjenica je da su pojedini iznosi finansijskih sredstava prikazani orijentaciono, imajući u vidu da Nacrt Strategije razvoja šumarstva još uvijek nema pripadajući akcioni plan za implementaciju mjera. Takođe, pojedini iznosi navedeni u dokumentu uslovljeni su važećim budžetskim procedurama, procedurama javnih nabavki, složenošću realizacije planiranih aktivnosti, kao i mogućnostima pristupa fondovima Evropske unije.

Kao ključni izazovi identifikovane su potrebe za efikasnijom implementacijom, obezbjeđenjem finansijskih sredstava uz kontinuirano finansiranje i kontrolu realizacije mjera, naročito onih koje podrazumijevaju tehničku modernizaciju i međunarodnu koordinaciju.

Literatura

- Strategija Evropske unije za šume do 2030. godine, Evropska komisija, Brisel, 2018.
- Evropska unija & Crna Gora. Preuzeto sa https://www.eeas.europa.eu/montenegro/evropska-unija-crna-gora_me -19/03/2023.- Godišnji izvještaj o zdravstvenom stanju šuma Crne Gore, Uprava za šume CG, Pljevlja, 2021.
- IPA Floods and Fires. Preuzeto sa <https://www.ipaff.eu/> - 19/03/2023.
- Project on Capacity Building for Disaster Risk Reduction through National Forest Fire Information System (NFFIS) and Eco-DRR. Preuzeto sa <https://www.jica.go.jp/project/english/montenegro/001/index.html> -15/03/2023.
- Božović, Dražen, "Metodologija za razvoj NFFIS, Nacionalni informacioni sistem o šumskim požarima u Crnoj Gori", Podgorica, 2022.
- Ćurčić, Z. (2020). Vatrogasna intervencija gašenja šumskih požara zemaljskim snagama. (Završni rad). Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:128:682354>
- Ministarstvo unutrašnjih poslova, Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planim 2025–2026, Vlada Crne Gore, Podgorica, 2024.
- Ministarstvo unutrašnjih poslova, Nacionalni plan zaštite i spašavanja od požara, Vlada Crne Gore, Podgorica, 2018.
- Ministarstvo unutrašnjih poslova, Procjena rizika od katastrofa Crne Gore, Podgorica, 2021.
- Ministarstvo unutrašnjih poslova, Procjena sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa Crne Gore, Podgorica, 2023.
- Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma, Nacionalna strategija održivog razvoja do 2030. godine, Vlada Crne Gore, Podgorica, 2017.
- Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, Strategija sa planom razvoja šuma i šumarstva 2014–2023, Vlada Crne Gore, Podgorica, 2014.
- Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, Strategija razvoja šuma i šumarstva 2026–2031, Podgorica, 2023.
- Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, Nacionalna politika upravljanja šumama i šumskim zemljištem, Podgorica, 2008.
- Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, Analiza šumskih požara u Crnoj Gori, Podgorica, 2014.
- Prostorni plan Crne Gore do 2040. godine, Vlada Crne Gore, Podgorica, 2025.
- Plan i program rada inspekcije za šumarstvo i lovstvo za 2025. godinu, Uprava za gazdovanje šumama i lovištima, Pljevlja, 2025.
- Sendai okvir za smanjenje rizika od katastrofa 2015-2030, Kancelarija Ujedinjenih nacija za smanjenje rizika od katastrofa (UNDRR), 2015.
- Zakon o hidrometeorološkim poslovima Crne Gore („Sl. list Crne Gore“, br. 26/10, 40/11, 30/12);

- Zakon o zaštiti i spašavanju ("Službeni list CG, br. 13/07, 32/11, 54/16, 146/21, 3/2023 i 82/2025);
- Zakon o šumama ("Službeni list Crne Gore", br. 77/24 i 92/25)
- Zakon o nacionalnim parkovima ("Službeni list Crne Gore", br. 28/14, 39/16 i 84/24);
- Zakon o zaštiti prirode ("Službeni list CG", br. 54/16, 18/19 i 84/24);
- Zakon o planiranju prostora i izgradnji objekata ("Službeni list CG", br. 64/2017, 44/2018, 63/2018, 11/2019 - ispr. i 82/2020);
- Zakon o budžetu i fiskalnoj odgovornosti ("Službeni list CG", br. 20/2014, 56/2014, 70/2017, 4/2018, 55/2018, 066/19, 070/21, 145/21, 027/23, 125/23);
- Zakon o osiguranju ("Službeni list Crne Gore", broj 33/2025
- Zakon o obligacionim odnosima ("Službeni list Crne Gore", br. 047/08,004/11, 022/17 i 123/24)

8. Zarazne bolesti ljudi – epidemije

Skraćenice

AZŽS – Agencija za zaštitu životne sredine
DZS – Direktorat za zaštitu i spašavanje
HES – Higijensko-epidemiološke službe
IJZCG – Institut za javno zdravlje Crne Gore
JLS – Jedinice lokalne samouprave
ML – Mikrobiološke laboratorije
MERS – Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera
MPŠV – Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede
MUP – Ministarstvo unutrašnjih poslova
MZ – Ministarstvo zdravlja
OSN – Objekti pod sanitarnim nadzorom
SZS – Službe zaštite i spašavanja
SZU – Sve zdravstvene ustanove
UBHVFP – Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove
UZV – Uprava za vode
VCG – Vojska Crne Gore
ZSI – Zdravstveno-sanitarna inspekcija

8.1. Opis rizika

Epidemija (grčki: epi=na; demos=narod) se definiše kao pojava poremećaja zdravlja u broju koji je veći od uobičajenog za određenu populaciju i određeni period, dok je pandemija (pan=sav) širenje epidemije na ogromna prostiranja i ugrožavanje populacije dva ili više kontinenata. Zarazne bolesti uzrokuju infektivni agensi (bakterije, virusi, paraziti, gljivice, njihovi toksini, itd.). Prouzrokovatori zaraznih bolesti se mogu prenijeti na osjetljive osobe direktno i indirektno sa rezervoara zaraze. Ova grupa bolesti predstavlja još uvijek značajan problem, uprkos velikom razvoju medicine kao nauke.

Kada je riječ o prevenciji, pripremljenosti i kontroli, zarazne bolesti su značajne iz više razloga:

- za određene bolesti još uvijek nema uspješnih preventivnih mjera, a nema ni adekvatne terapije;
- mnogim zdravstvenim sistemima nije dostupna adekvatna terapija, a i postojeće preventivne mjere se ne koriste svuda na zadovoljavajući način;
- učestalost bolesti se povećava sa svakim proputom u sprovođenju preventivnih mjera;
- posljednjih decenija došlo je do pojave novih bolesti, što se može očekivati i u budućem periodu;
- sklonosti mikroorganizama da kontinuirano mijenjaju svoju antigensku strukturu u bor-

bi za opstanak (npr. virus influence, korona virus, itd.) ili razvijaju rezistenciju prema postojećim lijekovima;

- usljed starenja populacije i povećanja broja osoba koje su imunodeficientne zbog osnovne bolesti, dolazi do povećanja osjetljivih na infekcije;
- usljed promjena u ponašanju (upotreba narkotika i psihoaktivnih supstanci, tetoviranje, upotreba pirsinga) povećava se rizik od obolijevanja od određenih zaraznih bolesti;
- velika pokretljivost populacije i klimatske promjene omogućavaju širenje bolesti i unošenje infekcija u područja u kojima ih ranije nije bilo;
- korišćenja bioloških agenasa u terorističke svrhe – bioterorizam.

Institut za javno zdravlje kontinuirano prati epidemiološku situaciju u zemlji i svijetu. Pri pojavi svakog događaja od većeg javnozdravstvenog značaja u svijetu, javnozdravstvene vlasti u Crnoj Gori su se pripremale i davale multisektorski odgovor (SARS 2002. godine, ptičji grip 2005. godine, grip H1N1 2009. godine, MERS 2013. godine, ebola 2014. godine, zika virusna infekcija 2015. godine, COVID-19 2020. godine, itd.). Epidemije nastale usljed prirodnih katastrofa, poput poplava i zemljotresa, takođe zahtijevaju multisektorski odgovor. Mjere koje se preduzimaju za zarazne bolesti su: mjere prevencije i pripremljenosti i mjere kontrole obolijevanja.

8.2. Tabela prikaz mjera

MJERE PREVENCIJE						
Mjera 1.	Priprema/ažuriranje zakonskih/podzakonskih akata, strategija, planova/programa, SOP-ova					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturalna Implementaciona	MZ SZU	ZSI Druge nadležne institucije	Period 1-3 godine	MZ – 2.000€ EU finansiranja –1.837.114€ Ukupno: 1.839.114€	DA	Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti
Mjera 2.	Zdravstveno obrazovanje stanovništva i određenih kategorija zaposlenih					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturalna Implementaciona	MZ SZU	Populacija	Kontinuirano (na godišnjem nivou)	SZU (Kontinuirana medicinska edukacija i razvoj) – 300.000€ EU finansiranja – 1.837.114€ Ukupno: 2.137.114€	DA	Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti

Mjera 3.	Obezbjedivanje adekvatnih sanitarno-tehničkih i higijenskih uslova u objektima pod sanitarnim nadzorom i drugim zatvorenim i otvorenim javnim mjestima					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Implementaciona	MZ SZU	ZSI OSN Druga zatvorena i otvorena javna mjesta	Kontinuirano (na godišnjem nivou)	MZ – 52.900€ SZU (Obezbjedivanje zdravstvene zaštite) – 217.480.263€ EU finansiranja 1.837.114€ Ukupno: 219.370.277€	DA	Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti
Mjera 4.	Mikrobiološka kontrola čistoće u objektima pod sanitarnim nadzorom: površina i opreme, uređaja, pribora, ruku zaposlenih, prevoznih sredstava					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Implementaciona	MZ SZU	ML ZSI OSN	Kontinuirano (na godišnjem nivou)	MZ – 52.900€ SZU (Obezbjedivanje zdravstvene zaštite) – 217.480.263€ EU finansiranja – 1.837.114€ Ukupno: 219.370.277€	DA	Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti

Mjera 5.	Obezbjedivanje zdravstveno ispravne vode za piće u objektima javnog vodosnabdijevanja, vode za potrebe hemodijalize, za sanitarno-higijenske i rekreativne potrebe kao i drugih voda od javnozdravstvenog interesa i sanitarne zaštite izvorišta					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Implementaciona	MZ	MPŠV UZV JLS, OSN ZSI, SZU Inspekcije za vode Inspekcije za hranu Pravna lica koja obavljaju djelatnost javnog vodosnabdijevanja	Kontinuirano (na godišnjem nivou)	MZ–52.900€ FZOCC (Budžet IJZCG za monitoring ispravnosti vode za ljudsku upotrebu) – 418.295€ EU finansiranja – 1.837.114€ Ukupno: 2.308.309€	DA	Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti Zakon o vodama Zakon o obezbjeđivanju zdravstveno ispravne vode za ljudsku upotrebu Zakon o bezbjednosti hrane
Mjera 6.	Obezbjedivanje bezbjedne hrane, predmeta opšte upotrebe, kao i propisanih uslova za njihovu proizvodnju i promet					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Implementaciona	MZ SZU	MPŠV UBHVFP ZSI Inspekcija za hranu Veterinarska inspekcija Populacija	Kontinuirano (na godišnjem nivou)	MZ–52.900€, SZU (Obezbjedivanje zdravstvene zaštite) – 217.480.263€ EU finansiranja – 1.837.114€ Ukupno: 219.370.277€	DA	Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti Zakon o bezbjednosti hrane

Mjera 7.	Uklanjanje ljudskih izlučevina, leševa, organa i tkiva, otpadnih voda i drugih otpadnih materija i nusproizvoda životinjskog porijekla, na način i pod uslovima koji ne ugrožavaju zdravlje stanovništva					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Implementaciona	MZ SZU	MPŠV MERS UBHVFSP ZSI SZU JLS Ekološka inspekcija Komunalna inspekcija Veterinarska inspekcija Populacija	Kontinuirano (na godišnjem nivou)	MZ – 52.900€ SZU (Tretman medicinskog otpada) – 1.122.704€ EU finansiranja – 1.837.114€ Ukupno: 3.012.718€	DA	Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti Zakon o veterinarstvu Zakon o upravljanju otpadom Zakon o veterinarstvu Zakon o komunalnim djelatnostima
Mjera 8.	Sprovođenje mjera preventivne dezinfekcije, dezinsekcije i deratizacije u naseljenim mjestima, zatvorenim i otvorenim javnim mjestima, stambenim objektima, sredstvima javnog saobraćaja, objektima pod sanitarnim nadzorom i njihovoj neposrednoj okolini					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Implementaciona	MZ	SZU ZSI JLS Pravna lica Preduzetnici	Kontinuirano (na godišnjem nivou)	MZ–52.900€ SZU (Obezbeđivanje zdravstvene zaštite) – 217.480.263€ EU finansiranja – 1.837.114€ Ukupno 219.370.277€	DA	Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti

Mjera 9.	Kontinuirana edukacija i opremanje kadra					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Implementaciona	MZ SZU		Kontinuirano (na godišnjem nivou)	SZU (Kontinuirana medicinska edukacija i razvoj) – 300.000€ SZU (Izdaci za opremu u zdravstvenim ustanovama) – 2.088.150€ EU finansiranja – 1.837.114€ Ukupno: 4.225.264€	DA	Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti
Mjera 10.	Izrada opštinskih planova zaštite i spašavanja od bioloških rizika					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	JLS SZS	MUP – DZS MZ SZU	Srednjoročno (period 3-5 godina)	Budžet JLS 7.000€	DA	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025-2030, sa Akcionim planom za 2025-2026.

Mjera 11.	Jačanje kapaciteta graničnih prelaza u skladu sa Međunarodnim zdravstvenim pravilnikom (IHR) – opredeljivanje/izgradnja prostorija za izolaciju suspektnih slučajeva/putnika; prostorija za sanitarnu inspekciju					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	MZ ZSI SZU	MUP – Odjeljenje za integrisano upravljanje granicom	Kontinuirano (na godišnjem nivou)	MZ–52.900€ SZU (Obezbeđivanje zdravstvene zaštite) – 217.480.263€ EU finansiranja –1.837.114€ Ukupno: 219.370.277€	DA	Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti
Mjera 12.	Imunoprofilaksa i hemioprofilaksa					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Implemen- taciona	MZ SZU	ZSI	Kontinuirano (na godišnjem nivou)	MZ–52.900€ SZU (Obezbeđivanje zdravstvene zaštite) – 217.480.263€ EU finansiranja – 1.837.114€ Ukupno: 219.370.277€	DA	Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti

Mjera 13.	Zdravstveni pregledi određenih kategorija stanovništva, kliconoša i zaposlenih u objektima pod sanitarnim nadzorom sa savjetovanjem					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturalna Implementaciona	MZ SZU	ZSI HES Kliconoše Zaposleni u objektima pod sanitarnim nadzorom Određene kategorije stanovništva	Kontinuirano (na godišnjem nivou)	MZ – 52.900€ SZU (Obezbjedjivanje zdravstvene zaštite) 217.480.263€ EU finansiranja – 1.837.114€ Ukupno: 219.370.277,00	DA	Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti
Mjera 14.	Zdravstveni nadzor					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturalna Implementaciona	MZ SZU	ZSI	Kontinuirano (na godišnjem nivou)	MZ – 52.900€ SZU (Obezbjedjivanje zdravstvene zaštite) – 217.480.263€ EU finansiranja – 1.837.114€ Ukupno: 219.370.277€	DA	Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti

Mjera 15.	Karantin					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	MZ	MUP–DZS VCG SZI SZU (HES) Ostali učesnici koje odredi Vlada	U slučaju vanrednog javnozdravstvenog događaja (bolest od velikog javnozdravstvenog značaja – karantinske bolesti)	Budžet Budžetske rezerve	DA	Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti
Mjera 16.	Rano otkrivanje i epidemiološki nadzor					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Implemen- taciona	MZ SZU	HES	Kontinuirano (na godišnjem nivou)	SZU (Obezbjedjivanje zdravstvene zaštite) – 217.480.263€ EU finansiranja –1.837.114€ Ukupno: 219.317.377€	DA	Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti

Mjera 17.	Epidemiološko ispitivanje					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Implementaciona	MZ SZU	ZSI HES	Kontinuirano (na godišnjem nivou)	MZ – 52.900€ SZU (Obezbeđivanje zdravstvene zaštite) – 217.480.263€ EU finansiranja – 1.837.114€ Ukupno: 219.370.277€	DA	Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti
Mjera 18.	Laboratorijsko ispitivanje radi utvrđivanja uzročnika zaraznih bolesti i uzročnika epidemija zaraznih bolesti					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Implementaciona	MZ SZU	ZSI ML	Kontinuirano (na godišnjem nivou)	MZ – 52.900€ SZU (Obezbeđivanje zdravstvene zaštite) – 217.480.263€ EU finansiranja – 1.837.114€ Ukupno: 219.370.277€	DA	Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti

Mjera 19.	Postavljanje dijagnoze zarazne bolesti					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Implementaciona	MZ SZU		Kontinuirano (na godišnjem nivou)	SZU (Objedinjene bruto zarade zaposlenih u zdravstvenim ustanovama) – 149.827.193€ EU finansiranja – 1.837.114€ Ukupno: 151.664.307€	DA	Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti
Mjera 20.	Prijavljivanje zarazne bolesti					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Implementaciona	MZ SZU		Kontinuirano (na godišnjem nivou)	SZU (Objedinjene bruto zarade zaposlenih u zdravstvenim ustanovama)– 149.827.193€ EU finansiranja – 1.837.114€ Ukupno: 151.664.307€	DA	Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti

Mjera 21.	Prevoz, izolacija i liječenje oboljelih od zaraznih bolesti					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Implementaciona	MZ SZU	ZSI	Kontinuirano (na godišnjem nivou)	MZ–52.900€ SZU (Sprovođenje posebnih programa zdravstvene zaštite) – 200.000€ EU finansiranja– 1.837.114€ Ukupno: 2.090.014€	DA	Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti
Mjera 22.	Zdravstvena edukacija oboljelih, članova njihovih porodica i drugih lica koja su u riziku od obolijevanja od zaraznih bolesti					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Implementaciona	MZ SZU	Populacija	Kontinuirano (na godišnjem nivou)	SZU (Kontinuirana medicinska edukacija i razvoj) – 300.000€ EU finansiranja– 1.837.114€ Ukupno: 2.137.114€	DA	Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti

Mjera 23.		Informisanje zdravstvenih radnika i stanovništva				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturalna Implementaciona	MZ SZU	Populacija	Kontinuirano (na godišnjem nivou)	SZU (Kontinuirana medicinska edukacija i razvoj) – 300.000€ EU finansiranja – 1.837.114€ Ukupno: 2.137.114€	DA	Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti
Mjera 24.		Dezinfekcija, dezinfekcija i deratizacija, po epidemiološkim indikacijama				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Implementaciona	MZ SZU	AZZŠ UBHVFP HES ZSI JLS Vlasnici privatnih posjeda Lica koja obavljaju poslovnu djelatnost	Kontinuirano (na godišnjem nivou)	MZ–52.900€ SZU (Sprovođenje posebnih programa zdravstvene zaštite) – 200.000€ EU finansiranja – 1.837.114€ Ukupno: 2.090.014€	DA	Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti Zakon o biocidnim proizvodima Zakon o veterinarstvu

Mjera 25.	Prevenција i suzbijanje bolničkih infekcija u ustanovama u kojima se pruža zdravstvena djelatnost – obezbjeđivanje higijensko-tehničkih uslova					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Implementaciona	MZ SZU	ZSI	Kontinuirano (na godišnjem nivou)	MZ–52.900€ SZU (Obezbeđivanje zdravstvene zaštite) – 217.480.263€ EU finansiranja – 1.837.114€ Ukupno: 219.370.277€	DA	Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti
Mjera 26.	Prevenција i suzbijanje bolničkih infekcija u ustanovama u kojima se pruža zdravstvena djelatnost – sprovođenje stručnih organizacionih propisanih mjera i priprema programa za sprečavanje bolničkih infekcija					
Vrsta mjere			Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Implementaciona	MZ SZU	ZSI	Kontinuirano (na godišnjem nivou)	MZ–52.900€ SZU (Obezbeđivanje zdravstvene zaštite) – 217.480.263€ EU finansiranja – 1.837.114€ Ukupno: 219.370.277€	DA	Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti

Mjera 27.	Opšte mjere prevencije bolničkih infekcija – iskopavanje i prenos posmrtnih ostataka umrlih lica					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Implementaciona	MZ	SZU ZSI JLS Populacija	Kontinuirano (na godišnjem nivou)	SZU (Obezbeđivanje zdravstvene zaštite) – 217.480.263€ EU finansiranja – 1.837.114€ Ukupno: 219.317.377€	DA	Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti Zakon o komunalnim djelatnostima

MJERE PRIPREMLJENOSTI – PREKOGRANIČNE MJERE/MJERE ZA HILP (rizik male vjerovatnoće i visokog uticaja)						
Mjera 1.	Brza epidemiološka procjena u cilju hitnog preduzimanja neposrednih mjera zaštite stanovništva					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	MZ SZU	ZSI	U slučaju vanrednog javnozdravstvenog događaja (bolest od velikog javnozdravstvenog značaja)	Budžet Budžetske rezerve	DA	Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti
Mjera 2.	Organizovanje, planiranje i obezbjeđivanje sprovođenja mjera sprečavanja i suzbijanja zaraznih bolesti					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	MZ SZU	ZSI MUP	U slučaju vanrednog javnozdravstvenog događaja (bolest od velikog javnozdravstvenog značaja)	Budžet Budžetske rezerve	DA	Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti Zakon o zaštiti i spašavanju

Mjera 3.	Epidemiološki nadzor u slučaju vanrednog javnozdravstvenog događaja, uvođenjem sistema ranog upozoravanja					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	MZ SZU	HES	U slučaju vanrednog javnozdravstvenog događaja (bolest od velikog javnozdravstvenog značaja)	Budžet Budžetske rezerve	DA	Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti
Mjera 4.	Prevoz, izolacija i karantin ako postoji indikacija					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	MZ SZU	ZSI MUP – DZS VCG	U slučaju vanrednog javnozdravstvenog događaja (bolest od velikog javnozdravstvenog značaja)	Budžet Budžetske rezerve	DA	Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti Zakon o zaštiti i spašavanju
Mjera 5.	Aktiviranje sistema komunikacije u slučaju vanrednog javnozdravstvenog događaja					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	MZ	MUP SZU ZSI	U slučaju vanrednog javnozdravstvenog događaja (bolest od velikog javnozdravstvenog značaja)	Budžet Budžetske rezerve	DA	Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti Zakon o zaštiti i spašavanju

Mjera 6.	Obavezno učešće zdravstvenih ustanova, pravnih lica, preduzetnika i građana u suzbijanju rizika za javno zdravlje i korišćenje određenih objekata, opreme i prevoznih sredstava radi sprečavanja i suzbijanja prenošenja zaraznih bolesti					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	MZ	MUP SZU ZSI	U slučaju vanrednog javnozdravstvenog događaja (bolest od velikog javnozdravstvenog značaja)	Budžet Budžetske rezerve	DA	Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti Zakon o zaštiti i spašavanju
Mjera 7.	Ograničenje okupljanja na javnim mjestima; ograničenje kretanja stanovništva u području zahvaćenim vanrednim javnozdravstvenim događajem; zabrana ili ograničenje putovanja; zabrana ili ograničenje prometa pojedinih vrsta robe i proizvoda; vanredna vakcinacija i druge mjere, po epidemiološkim indikacijama					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	MZ	MUP SZU ZSI	U slučaju vanrednog javnozdravstvenog događaja (bolest od velikog javnozdravstvenog značaja)	Budžet Budžetske rezerve	DA	Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti Zakon o zaštiti i spašavanju Zakon o veterinarstvu

Mjera 8.		Sprečavanje unošenja zaraznih bolesti u zemlju i njihovog prenošenja u druge zemlje – zabrana putovanja u zemlju u kojoj vlada epidemija zarazne bolesti				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	MZ	MUP SZU ZSI Populacija	U slučaju vanrednog javnozdravstvenog događaja (bolest od velikog javnozdravstvenog značaja)	Budžet Budžetske rezerve	DA	Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti Zakon o zaštiti i spašavanju
Mjera 9.		Sprečavanje unošenja zaraznih bolesti u zemlju i njihovog prenošenja u druge zemlje – propisivanje uslova putovanja za lica koja putuju u zaražena područja ili dolaze iz takvih područja				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	MZ	SZU ZSI Populacija	U slučaju vanrednog javnozdravstvenog događaja (bolest od velikog javnozdravstvenog značaja)	Budžet Budžetske rezerve	DA	Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti
Mjera 10.		Sprečavanje unošenja zaraznih bolesti u zemlju i njihovog prenošenja u druge zemlje – zabrana odnosno ograničenje kretanja stanovništva u području zahvaćenom određenom zaraznom bolešću, odnosno epidemijom te zarazne bolesti				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	MZ	MUP SZU ZSI Populacija	U slučaju vanrednog javnozdravstvenog događaja (bolest od velikog javnozdravstvenog značaja)	Budžet Budžetske rezerve	DA	Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti Zakon o zaštiti i spašavanju

Mjera 11.	Sprečavanje unošenja zaraznih bolesti u zemlju i njihovog prenošenja u druge zemlje – obezbjeđivanje poštovanja obaveznog pridržavanja propisane mjere fizičke udaljenosti između lica; obavezno korišćenje propisane lične zaštitne opreme zaposlenih (maske, rukavice, vizir i sl.); obavezna propisana dezinfekcija objekata, odnosno vozila u kojima se obavlja djelatnost ili vrše usluge					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	MZ	MUP SZU ZSI Populacija	U slučaju vanrednog javnozdravstvenog događaja (bolest od velikog javnozdravstvenog značaja)	Budžet Budžetske rezerve	DA	Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti Zakon o zaštiti i spašavanju
Mjera 12.	Sprečavanje unošenja zaraznih bolesti u zemlju i njihovog prenošenja u druge zemlje – ograničenje okupljanja stanovništva u zatvorenim i na otvorenim javnim mjestima					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	MZ	MUP SZU ZSI Populacija	U slučaju vanrednog javnozdravstvenog događaja (bolest od velikog javnozdravstvenog značaja)	Budžet Budžetske rezerve	DA	Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti Zakon o zaštiti i spašavanju

Mjera 13. Sprečavanje unošenja zaraznih bolesti u zemlju i njihovog prenošenja u druge zemlje – ograničavanje ili zabrana prometa pojedinih vrsta roba i proizvoda						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	MZ	MUP MPŠV UBHVFP SZU ZSI Populacija	U slučaju vanrednog javnozdravstvenog događaja (bolest od velikog javnozdravstvenog značaja)	Budžet Budžetske rezerve	DA	Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti Zakon o zaštiti i spašavanju Zakon o veterinarstvu
Mjera 14. Sprečavanje unošenja zaraznih bolesti u zemlju i njihovog prenošenja u druge zemlje – zdravstveni nadzor nad saobraćajnim sredstvima u međunarodnom saobraćaju i nad putnicima i njihovim stvarima na granici						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	MZ	SZU ZSI MUP Populacija	U slučaju vanrednog javnozdravstvenog događaja (bolest od velikog javnozdravstvenog značaja)	Budžet Budžetske rezerve	DA	Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti Zakon o zaštiti i spašavanju
Mjera 15. Sprečavanje unošenja zaraznih bolesti u zemlju i njihovog prenošenja u druge zemlje – sprovođenje vanredne vakcinacije						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	MZ	SZU ZSI Populacija	U slučaju vanrednog javnozdravstvenog događaja (bolest od velikog javnozdravstvenog značaja)	Budžet Budžetske rezerve	DA	Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti

Mjera 16.	Sprečavanje unošenja zaraznih bolesti u zemlju i njihovog prenošenja u druge zemlje – obavezno učešće zdravstvenih ustanova, drugih subjekata koji obavljaju zdravstvenu djelatnost, drugih pravnih lica, preduzetnika, građana u suzbijanju zarazne bolesti i korišćenju određenih objekata, opreme i prevoznih sredstava radi suzbijanja zaraznih bolesti i druge mjere po epidemiološkim indikacijama					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	MZ	MUP SZU ZSI Populacija	U slučaju vanrednog javnozdravstvenog događaja (bolest od velikog javnozdravstvenog značaja)	Budžet Budžetske rezerve	DA	Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti Zakon o zaštiti i spašavanju
Mjera 17.	Sprečavanje unošenja zaraznih bolesti u zemlju i njihovog prenošenja u druge zemlje – zabrana, odnosno ograničenje ulaska u Crnu Goru licima koja dolaze iz država sa nepovoljnom epidemiološkom situacijom; zabrana, odnosno ograničenje rada privrednih društava i preduzetnika, kao i obavljanje drugih djelatnosti koje pogoduju prenošenju i širenju zarazne bolesti, a zabrane ili ograničenja mogu izazvati negativne posljedice za privredu, ekonomiju i ostvarivanje javnog interesa i druge zabrane, odnosno ograničenja u skladu sa epidemiološkom situacijom					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	MZ	MUP SZU ZSI Populacija	Vanredni javnozdravstveni događaj – bolest od velikog javnozdravstvenog značaja	Budžet Budžetske rezerve	DA	Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti Zakon o zaštiti i spašavanju

Mjera 18.	Preventivne i protivepidemijske mjere zaštite od zaraznih bolesti tokom vanrednog događaja (zemljotres, požar, rat, bioterorizam) – kontrola rezidualnog hlora u cistijernama i hlorisanje vode; higijena ruku; uređenje poljskih kuhinja i njihova kontrola; higijensko otklanjanje otpadnih materija; izgradnja i tekuća dezinfekcija dovoljnog broja poljskih nužnika; dezinfekcija i dezinsekcija naselja					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	MZ	MUP–DZS ZSI Sve nadležne institucije	Vanredni javnozdravstveni događaj – bolest od velikog javnozdravstvenog značaja	Budžet Budžetske rezerve	DA	Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti Zakon o zaštiti i spašavanju

*Ukupna procijenjena sredstva za sprovođenje **mjera prevencije** iznose: **373.335.619€**.*

*Procijenjena sredstva za sprovođenje **mjera pripremljenosti**, koje istovremeno predstavljaju **prekogranične mjere i mjere za HILP** (rizik male vjerovatnoće i visokog uticaja) uključuju sredstva koja se crpe iz budžetskih rezervi, kao i sredstva koja se dobijaju preusmjeravanjem u okviru postojećih budžetskih linija, u zavisnosti od nivoa rizika. **Ukupna procijenjena finansijska sredstva koja su potrebna za sprovođenje mjera prevencije i pripremljenosti u oblasti epidemija** iznose **373.335.619€** uz obezbjeđivanje dodatnih sredstava iz budžetskih rezervi ili putem preraspodjele unutar postojećih budžetskih linija, pri čemu bi konačan iznos zavisio od procijenjenog nivoa rizika koji pogodi teritoriju Crne Gore.*

8.3. Zaključak

Odgovor Crne Gore na obolijevanje od zaraznih bolesti, baziran je na Zakonu o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti, Zakonu o zaštiti i spašavanju i međunarodnoj regulativi (Međunarodni zdravstveni pravilnik – IHR, EU zakonodavstvo). Institut za javno zdravlje Crne Gore, odnosno Centar za kontrolu i prevenciju zaraznih bolesti i Javno-zdravstveni centar za vanredne situacije, prate epidemiološku situaciju zaraznih bolesti u svijetu. Nakon epidemiološke procjene i procjene rizika, u zavisnosti od patogena i epidemijskog potencijala, preduzimanja mjera prevencije i kontrole, o istom se izvještava Ministarstvo zdravlja za dalje postupanje. Ukoliko javnozdravstveni rizik prevazilazi ingerencije zdravstvenog sektora, informacija se prosljeđuje Ministarstvu unutrašnjih poslova – Direktoratu za zaštitu i spašavanje, koji reaguje u skladu sa zakonskom regulativom.

U kontekstu pripremljenosti, prevencije, i kontrole, Crna Gora je razvila sveobuhvatan okvir koji uključuje niz mjera s ciljem zaštite zdravlja stanovništva od zaraznih bolesti. Ukupno je definisano 45 mjera, od čega je 16 nestrukturnih, a 29 strukturnih. Od tog broja, 24 mjere su već u fazi implementacije, dok je 21 mjera planirana u zavisnosti od javnozdravstvenog rizika. Pored toga, ukupno 27 mjera obuhvata mjere prevencije, dok se 18 mjera odnosi na mjere pripremljenosti tj. na mjere za HILP (rizik male vjerovatnoće i visokog uticaja) i prekogranične mjere. Međutim, napominjemo da se u slučaju vanrednog javnozdravstvenog događaja od nacionalnog i međunarodnog značaja preduzimaju sve definisane mjere prevencije i pripremljenosti. Shodno Zakonu o zaštiti stanovniš-

tva od zaraznih bolesti, mjere za pripremljenost, prevenciju i kontrolu zaraznih bolesti u Crnoj Gori obuhvataju širok spektar aktivnosti koje pokrivaju sljedeće mjere: opšte mjere prevencije zaraznih bolesti (11 mjera), posebne mjere prevencije zaraznih bolesti (13 mjera), vanredne mjere (18 mjera) i druge mjere za zaštitu stanovništva (3 mjere).

Mjere prevencije obuhvataju: opšte, posebne i druge mjere za zaštitu stanovništva. Opšte mjere prevencije zaraznih bolesti obuhvataju one aktivnosti koje su usmjerene na očuvanje javnog zdravlja, a uključuju: ažuriranje zakonskih propisa, strategija i planova, zdravstveno prosvjeđivanje stanovništva i zaposlenih, te obezbjeđivanje adekvatnih sanitarno-tehničkih i higijenskih uslova u objektima pod sanitarnim nadzorom. Poseban značaj ima kontrola mikrobiološke čistoće u objektima pod sanitarnim nadzorom, kao i obezbjeđivanje zdravstveno ispravne vode za piće, bezbjedne hrane i predmeta opšte upotrebe. U okviru preventivnih aktivnosti sprovode se dezinfekcija, dezinfekcija i deratizacija, potom uklanjanje otpadnih materija uz kontinuiranu edukaciju stručnog kadra. Takođe, mjere uključuju sanitarni nadzor na graničnim prelazima, kao i razvoj opštinskih planova zaštite i spašavanja od bioloških rizika. Posebne mjere prevencije zaraznih bolesti obuhvataju specifične aktivnosti usmjerene na rano otkrivanje zaraznih bolesti i sprečavanje njihovog širenja. One uključuju sprovođenje imunoprofilakse i hemioprofilakse, obavezne zdravstvene preglede određenih kategorija stanovništva, zdravstveni nadzor, te definisanje karantina i mjera za ranu detekciju bolesti. Takođe, obuhvataju epide-

miološko i laboratorijsko ispitivanje, prijavljivanje i postavljanje dijagnoze, liječenje i zdravstvenu edukaciju oboljelih. Pored toga, važan segment posebnih mjera čine aktivnosti informisanja i edukacije stanovništva i zdravstvenih radnika o načinima zaštite i prevencije zaraznih bolesti. Druge mjere za zaštitu stanovništva obuhvataju dodatne aktivnosti usmjerene na unapređenje zdravstvene sigurnosti i spremnosti zajednice. One uključuju sprovođenje preventivnih i opštih mjera za zaštitu od bolničkih infekcija, koje doprinose sveukupnom jačanju sistema javnog zdravlja i smanjenju rizika od širenja zaraznih bolesti.

Mjere pripremljenosti su vanredne mjere i obuhvataju specifične aktivnosti pripremljenosti koje se sprovode u slučaju vanrednih javnozdravstvenih događaja s ciljem brzog i efikasnog odgovora. One između ostalog podrazumijevaju brzu epidemiološku procjenu situacije, sprovođenje hitnih mjera za suzbijanje zaraznih bolesti, te aktiviranje sistema komunikacije i ranog upozoravanja. Takođe, ove mjere uključuju prepoznavanje i sprečavanje unosa zaraznih bolesti u zemlju i njihovo širenje prema drugim državama, ograničenje okupljanja i kretanja, kao i preventivne i protivepidemijske mjere zaštite od zaraznih bolesti tokom vanrednog javnozdravstvenog događaja. **Svih 18 vanrednih mjera koje su definisane u ovom dokumentu odnose se na rizik male vjerovatnoće i visokog uticaja (HILP) i imaju prekograničnu dimenziju.** Posebna pažnja posvećuje se zaštiti ranjivih grupa stanovništva, kao i prepoznavanju prekograničnih prijetnji koje zahtijevaju međunarodnu koordinaciju i saradnju, radi efikasnijeg odgovora i očuvanja javnog zdravlja. U tom smislu, usklađivanje sa međunarodnim standardima i pravilnicima, poput Međunarodnog zdravstvenog pravilnika i EU zakonodavstva, omogućava efika-

snu saradnju sa susjednim zemljama i međunarodnim organizacijama (Svjetska zdravstvena organizacija – WHO), kako bi se obezbijedila sinergija u odgovoru na prekogranične prijetnje. S tim u vezi, sve mjere pripremljenosti, prevencije i kontrole obolijevanja od zaraznih bolesti imaju za cilj zaštitu ranjivih kategorija stanovništva. Ključni aspekt njihovog uspješnog sprovođenja jeste kontinuitet u primjeni i uključenost svih relevantnih aktera u državi kroz multisektorski pristup. Shodno Međunarodnom zdravstvenom pravilniku Crna Gora koristi Anex 2 kao instrument odlučivanja za procjenu i prijavu događaja koji mogu da predstavljaju vanredni javnozdravstveni događaj od međunarodnog značaja.

Finansijska struktura za sprovođenje svih definisanih mjera je složena i obuhvata različite izvore budžeta, te dodatno finansiranje od strane evropskih programa. Sprovođenje epidemioloških mjera u Crnoj Gori ne zavisi od jedne ustanove ili institucije, već predstavlja zajedničku odgovornost više subjekata na državnom i lokalnom nivou. U njihovom sprovođenju učestvuju: Ministarstvo zdravlja sa zdravstveno-sanitarnom inspekcijom, sve zdravstvene ustanove (uključujući IJZ i HES), jedinice lokalne samouprave, Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove, objekti javnog vodosnabdijevanja, mikrobiološke laboratorije, populacija itd. Zbog takve složenosti, teško je precizno definisati, procijeniti i raščlaniti finansijska sredstva potrebna za sprovođenje mjera.

Mjere koje sprovodi Ministarstvo zdravlja odnose se isključivo na zaposlene u zdravstveno-sanitarnoj inspekciji, a sredstva potrebna za njihovo sprovođenje definisana su kroz zarade zaposlenih u inspekciji, i iste iznose ukupno 52.900€ na mjesečnom nivou za 2025. godinu. Navedene mjere se ne iskazuju kao posebna budžetska stavka Ministarstva zdravlja,

obzirom da one predstavljaju redovne tekuće aktivnosti zaposlenih u zdravstveno-sanitarnoj inspekciji. Kada je riječ o mjerama koje sprovode zdravstvene ustanove, one se ne iskazuju kao posebna budžetska stavka, iako se redovno realizuju. Nakon analize podataka o procijenjenim potrebnim sredstvima za mjere koje sprovode zdravstvene ustanove, zaključeno je da informacije nijesu bile potpuno vjerodostojne, te je kao osnov za ovu procjenu korišćen budžet Fonda za zdravstveno osiguranje Crne Gore za 2025. godinu. Budžetom Fonda za zdravstveno osiguranje Crne Gore definisani su budžeti svih zdravstvenih ustanova. Ipak, čak i u okviru tog budžeta teško je jasno izdvojiti sredstva namijenjena isključivo za epidemiološke mjere zbog brojnih klasifikacija i programa koje sadrži. Ukupna opredijeljena sredstva za funkcionisanje zdravstvenih ustanova u 2025. godini, prema budžetu Fonda za zdravstveno osiguranje, iznose 452.632.398,17€. U dijelu planiranih sredstava za sprovođenje mjera koristili smo se nekim od tačaka, tj. aktivnosti, budžeta Fonda za zdravstveno osiguranje (FZOCCG), jer je sveukupan budžet sastavljen od potreba FZOCCG kao i od ustanova od kojih ne zavisi sprovođenje prethodno navedenih mjera. Aktivnosti koje smo koristili prilikom definisanja budžeta za mjere prevencije obuhvataju, između ostalih, i sljedeće stavke FZOCCG, pod nazivom: zdravstvena zaštita (217.480.263€), sprovođenje posebnih programa zdravstvene zaštite (200.000€), kontinuirana medicinska edukacija i razvoj (300.000€), bruto zarade i doprinosi na teret poslodavaca (149.827.193€) – domova zdravlja, opštih i specijalnih bolnica, kliničko-bolničkih centara, Kliničkog centra Crne Gore, Instituta za javno zdravlje Crne Gore, izdaci za opremu u tim zdravstvenim ustanovama (2.0850€), tretiranje medicinskog otpada (1.122.704€), dio budžeta za monitoring ispravnosti vode za ljudsku upotrebu koji se nalazi

u sastavu budžeta Instituta za javno zdravlje Crne Gore (418.295€), te transferi za zdravstvenu zaštitu – hitne intervencije usljed havarija i nepredviđenih događaja (89.694€).

Podatak o planiranim sredstvima iz evropskih programa (EU4Health, Horizon, Interreg, IPA i dr.) za naredni period, takođe nemamo u potpunosti precizno definisan. Sredstva se planiraju i raspisuju putem godišnjih ili višegodišnjih radnih programa, kroz konkretne pozive za projekte. Pozivi se objavljuju sukcesivno i unaprijed se ne definišu ni tačne oblasti (npr. zdravstvo), niti precizne tematske linije (npr. epidemiologija). Nakon objave konkretnih poziva postaje jasno da li postoji mogućnost prijave projekata iz oblasti epidemiologije, kao i koliki je potencijalni finansijski okvir. Kako bismo dobili okviran podatak o sredstvima iz evropskih fondova koja bi se utrošila na sprovođenje epidemioloških mjera kod zdravstvenih ustanova u narednom trogodišnjem periodu, od istih smo zatražili informacije o iznosima povučenih sredstava iz EU projekata na ovu temu u protekle tri godine. Nakon svih dostavljenih informacija od zdravstvenih ustanova dobili smo podatak da je u protekle tri godine od strane evropskih fondova dobijeno: 1.837.114€. Važno je napomenuti da su navedena sredstva okvirna, dobijena od podataka koja su dostavile zdravstvene ustanove, a koja su potom objedinjena. Podatke su dostavili domovi zdravlja Tivat, Cetinje, Budva i Institut za javno zdravlje Crne Gore, dok su ostale zdravstvene ustanove navele da nije bilo finansiranja od strane evropskih fondova u vezi sa epidemiologijom. Sredstva obuhvataju sve mjere i procijenjena su za njihovo sprovođenje u narednom trogodišnjem periodu. Iznosi predviđeni za sprovođenje epidemioloških mjera zavise od samih ponuda evropskih programa, kao i od odluke zdravstvenih usta-

nova da se na iste prijave.

Ukupna procijenjena sredstva za sprovođenje mjera prevencije iznose 373.335.619€, dok se procijenjena sredstva za sprovođenje mjera pripremljenosti (koje su ujedno i prekogranične mjere i mjere za HILP) odnose na sredstva koja se crpe iz budžetskih rezervi, kao i sredstva koja se dobijaju preusmjeravanjem u okviru postojećih budžetskih linija, u zavisnosti od nivoa rizika. Napominjemo da se mjera prevencije broj 15 – karantin takođe finansira iz sredstava koja se obezbjeđuju iz budžetskih rezervi. S tim u vezi, ukupna procije-

jenjena sredstva koja su potrebna za sprovođenje mjera prevencije i pripremljenosti u oblasti epidemija su 373.335.619€, uz obezbjeđivanje dodatnih sredstava iz budžetskih rezervi ili preraspodjelom sa drugih budžetskih linija, pri čemu bi konačan iznos zavisio od nivoa rizika. Treba napomenuti da nije moguće sa potpunom sigurnošću procijeniti tačan obim finansijskih sredstava potrebnih za sprovođenje svih navedenih mjera, te da svi navedeni iznosi predstavljaju okvirne procjene koje su podložne izmjenama u zavisnosti od stvarnog nivoa rizika koji pogodi teritoriju Crne Gore.

Literatura

- Zakon o zaštiti i spašavanju ("Sl. list CG", br. 13/2007, 32/2011, 54/2016, 146/2021, 3/2023 i 82/2025)
- Zakon o zaštiti stanovnika od zaraznih bolesti ("Sl. list CG", 012/18, 064/20, 059/21, 084)
- Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom 2025– 2026.
- Međunarodni zdravstveni pravilnik, 2005, *World Health Organization International Health Regulations* (2005)
- Procjena rizika od katastrofa Crne Gore, Ministarstvo unutrašnjih poslova, 2021.
- Procjena sposobnosti upravljanja rizicima, Ministarstvo unutrašnjih poslova, 2023.
- Nacionalni plan zaštite i spašavanja od hemijskih i bioloških rizika, Vlada Crne Gore, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Podgorica, 2021. godine
- Pravilnik o Listi zaraznih bolesti nad kojima se sprovodi epidemiološki nadzor i protiv kojih se primjenjuju mjere sprečavanja i suzbijanja zaraznih bolesti i definicijama slučajeva zaraznih bolesti (Sl.list CG 20/2019, 23/2020. i 41/2020)
- Pravilnik o načinu prijavljivanja zaraznih bolesti, bolničkih infekcija, stanja i smrti oboljelih od ovih bolesti (Sl.list CG 20/2019, 23/2020. i 41/2020)
- Gledović Z, Grgurević A, Janković S, Jarebinski M, Kisić-Tepavčević D, Maksimović J, Maksimović N, Marković-Denić LJ, Pekmezović T, Ratkov I, Šipetić-Grujić S, Vlajinac H. Praktikum iz epidemiologije. Medicinski fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2008.
- Vlajinac H, Jarebinski M (ured.). Epidemiologija (II izdanje). Medicinski fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009.

9. Bolesti biljaka i životinja

Skraćenice:

- MPŠV – Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede;
- UBHVFP – Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove;
- SVL – Specijalistička veterinarska laboratorija
- VA – Veterinarske ambulante sa ugovorom o ustupanju javnih poslova
- VKCG – Veterinarska komora Crne Gore
- UDŽ – Udruženja držalaca životinja
- MUP – Ministarstvo unutrašnjih poslova
- MF – Ministarstvo finansija
- IJZCG – Institut za javno zdravlje Crne Gore
- DŽ – Držaoci životinja
- WOA – Svjetska organizacija za zdravlje životinja
- EK – Evropska komisija
- SCGPP12 – Strategija Crne Gore za transpoziciju i implementaciju pravne tekovine Evropske unije za Pregovaračko poglavlje 12 – Bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika sa Opštim akcionim planom i Posebnim akcionim planom za suzbijanje i iskorjenjivanje klasične kuge svinja

9.1. Mjere prevencije i pripremljenosti za zarazne bolesti životinja/epizootije

9.1.1. Opis rizika

Zarazne bolesti životinja/naročito opasne, eksplozivne i virusne, imaju mogućnost veoma naglog i brzog širenja. One su predmet posebnog praćenja i nadzora i zahtijevaju brzu reakciju nadležnih organa i veterinarskih službi u slučaju pojave. Radi suzbijanja i iskorjenjivanja naročito opasnih zaraznih bolesti (slinavka i šap, klasična kuga svinja, afrička kuga svinja, bolest plavog jezika, avijarna influenza, atipična kuga živine, kuga konja i dr.) primjenjuju se mjere utvrđene Zakonom o veterinarstvu („Sl. list CG”, br. 30/12, 48/15, 57/15, 52/16 i 43/18), kriznim planovima i posebnim programima i mogu se primijeniti i za suzbijanje i iskorjenjivanje bolesti koje ne pripadaju grupi naročito opasnih zaraznih bolesti (transmisivne spongioformne encefalopatije i dr.).

Glavni cilj sprovođenja propisanih mjera je otklanjanje direktne ili indirektno opasnosti po zdravlje ljudi, odnosno zdravlje i dobrobit životinja i hitno suzbijanje i iskorjenjivanje bolesti, uzimajući u obzir principe očuvanja i zaštite životne sredine, kao i uspostavljanje statusa države Crne Gore slobodne od zaraznih bolesti. Primjena i način kontrole utvrđenih mjera zasniva se na sljedećim principima:

- broj ubijenih, uništenih ili zaklanih životinja iz razloga kontrole bolesti ili zbog dobrobiti životinja svodi se na minimalnu opravdanu mjeru;

- prilikom sprovođenja mjera obezbjeđuje se da uticaj na proizvodnju hrane, industriju, uzgoj i držanje životinja, turizam i druge oblasti društvenog života bude minimalan;
- uticaj sprovedenih mjera na životnu sredinu svodi se na najmanju moguću mjeru;
- racionalno raspolaganje resursima.

Vrste bolesti životinja i pojavljivanje novih slučajeva različiti su u različitim djelovima svijeta i zavise od više faktora poput klime, vrsta poljoprivrednih gazdinstava, načina držanja životinja, veterinarskih praksi, kretanja životinja itd. Rizik od unosa ovih bolesti je uvijek prisutan i njihovu pojavu nije često moguće predvidjeti, spriječiti i kvantifikovati. Pojavom ovih bolesti nastaju i interaktivni štetni efekti u pogledu bioraznolikosti, klimatskih promjena i drugih ekoloških aspekata. Klimatske promjene mogu uticati na pojavu novih zaraznih bolesti životinja, prevalenciju postojećih bolesti i geografsku rasprostranjenost uzročnika bolesti i prenosioca, uključujući one koji imaju uticaj i na divlje životinje.

Uticaj ovih bolesti može biti poguban za populacije određenih vrsta životinja, držaoce životinja i privredu bez postojanja i primjene efektivnih mjera prevencije, pripravnosti i nadzora. Ako postojeće mjere ne djeluju na odgovarajući način, izbijanjem ovih bolesti nastaju veliki troškovi u privredi, dolazi do pada

proizvodnje hrane životinjskog porijekla i smanjivanja prometa na nacionalnom tržištu i izvozu, uključujući i direktne troškove na teret državnog budžeta koji nastaju sprovođenjem mjera sprječavanja širenja i iskorjenjivanja bolesti (vakcinacija, eutanazija, naknada držaocima životinja, liječenja, neškodljivo uklanjanje eutanaziranih i uginulih životinja itd).

Imajući sve ovo u vidu, potrebno je pažljivo, sistematski i blagovremeno planirati mjere prevencije i pripremljenosti za upravljanje rizicima od katastrofa u sektoru zdravstvene zaštite bilja u Crnoj Gori.

9.1.2. Tabelarni prikaz mjera prevencije i pripremljenosti za zarazne bolesti životinja / epizootije

MJERE PREVENCIJE						
Mjera 1.	Obavezne preventivne mjere zdravstvene zaštite životinja primjerene epizootiološkoj situaciji i stepenu opasnosti od pojave ili širenja bolesti					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna mjera Implementaciona mjera	UBHVFP	SVL VA	2026–2028. kontinuirano godišnje	Budžet UBHVFP 7.000.000€ za 2026, 2027 i 2028.	DA, preventivne mjere se planiraju na osnovu analize ranjivosti i izloženosti različitih grupa stanovništva	Zakon o veterinarstvu Godišnji program obaveznih mjera zdravstvene zaštite SCGPP12

Mjera 2.	Ažuriranje Plana za upravljanje kriznim situacijama u slučaju pojave slinavke i šapa sa mjerama za sprovođenje					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna mjera Implementaciona mjera	UBHVFP	SVL VA DŽ jedinice lokalne samouprave i drugi državni organi, po potrebi	2026–2028.	Budžet UBHVFP 5.000€	DA, plan sadrži analizu ranjivosti i izloženosti različitih grupa stanovništva i mjere njihove zaštite	Zakon o veterinarstvu Plan upravljanja kriznim situacijama u slučaju pojave slinavke i šapa SCGPP12
Mjera 3.	Ažuriranje Plana upravljanja kriznim situacijama u slučaju pojave klasične kuge svinja sa mjerama za sprovođenje					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna mjera Implementaciona mjera	UBHVFP	MUP MF SVL VA jedinice lokalne samouprave	2026–2028.	Budžet UBHVFP 5.000€	DA, plan sadrži analizu ranjivosti i izloženosti različitih grupa stanovništva i mjere njihove zaštite	Zakon o veterinarstvu Plan upravljanja kriznim situacijama u slučaju pojave klasične kuge svinja SCGPP12

Mjera 4.	Ažuriranje Plana upravljanja kriznim situacijama u slučaju pojave afričke kuge svinja sa mjerama za sprovođenje					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna mjera Implementaciona mjera	UBHVFP	MUP MF SVL VA jedinice lokalne samouprave	2026–2028.	Budžet UBHVFP 5.000€	DA, plan sadrži analizu ranjivosti i izloženosti različitih grupa stanovništva i mjere njihove zaštite	Zakon o veterinarstvu Plan upravljanja kriznim situacijama u slučaju pojave afričke kuge svinja SCGPP12
Mjera 5.	Ažuriranje Plana upravljanja kriznim situacijama u slučaju pojave avijarne influence živine sa mjerama za sprovođenje					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna mjera Implementaciona mjera	UBHVFP	MUP MF SVL VA jedinice lokalne samouprave	2026–2028.	Budžet UBHVFP 5.000€	DA, plan sadrži analizu ranjivosti i izloženosti različitih grupa stanovništva i mjere njihove zaštite	Zakon o veterinarstvu Plan upravljanja kriznim situacijama u slučaju pojave avijarne influence živine SCGPP12

Mjera 6.	Donošenje Plana upravljanja kriznim situacijama u slučaju pojave afričke kuge konja sa mjerama za sprovođenje					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna mjera Implementaciona mjera	UBHVFP	MUP MF SVL VA jedinice lokalne samouprave	2026–2028.	Budžet UBHVFP 5.000€	DA, plan sadrži analizu ranjivosti i izloženosti različitih grupa stanovništva i mjere njihove zaštite	Zakon o veterinarstvu SCGPP12
Mjera 7.	Unaprjeđenje postojećeg veterinarskog informacionog sistema za brzo obavješćavanje o pojavi i kretanju zaraznih bolesti životinja na epizootiološkom području Crne Gore					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u usprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna mjera Planirana mjera	UBHVFP SVL VA	MPŠV	2026–2028.	Budžet UBHVFP 25.000€	DA, kroz informisanje prilagođeno različitim društvenim grupama, na službenom jeziku i jezicima manjina, Brajevom pismu i u vidu zvučnih zapisa	Zakon o veterinarstvu SCGPP12

Mjera 8.	Razvijanje novih softverskih rješenja za bolju dostupnost i bržu razmjenu informacija putem sistema/alata WOA, EK i drugih međunarodnih organizacija izrađenih u cilju brzog reagovanja i obavješćavanja o postojanju sumnje, potvrdi i prestanku bolesti u drugim državama s ciljem bolje procjene rizika i planiranja mjera					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna mjera Planirana mjera	UBHVFP SVL VA	MPŠV	2026–2028.	Budžet UBHVFP 35.000€	NE	Zakon o veterinarstvu SCGPP12
Mjera 9.	Donošenje i sprovođenje Programa obuka o osnovnim znanjima o zaraznim bolestima životinja lica koja uzgajaju životinje i drugih lica koja u obavljanju svoje djelatnosti dolaze u neposredan dodir sa životinjama					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna mjera Implementaciona mjera	UBHVFP	SVL VA VKCG	2026–2028. kontinuirano	Budžet UBHVFP 9.000€	DA, obuka mora biti zasnovana na analizi ranjivosti i izloženosti i prilagođena različitim grupama stanovništva koje uzgaja životinje i dolazi u kontakt sa njima, uključujući žene i ranjive grupe. Obuka obuhvata mjere zaštite, a jezici obuke službeni, jezici manjina i zvučni zapisi.	Zakon o veterinarstvu Godišnji program obuke SCGPP12

Mjera 10.	Nadzor nad sprovođenjem Obaveznih preventivnih mjera koje sprovode držaoci životinja					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna mjera Planirana mjera	UBHVFP	UBHVFP Sektor za veterinu – Odsjek za veterinarsku inspekciju	2026–2028. kontinuirano	-	NE	Zakon o veterinarstvu Višegodišnji i Godišnji plan službenih kontrola SCGPP12
Mjera 11.	Nadzor nad sprovođenjem Opštih preventivnih mjera za zaštitu zdravlja životinja koje sprovode veterinarske organizacije i veterinarske službe					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna mjera Planirana mjera	UBHVFP	UBHVFP Sektor za veterinu – Odsjek za veterinarsku inspekciju	2026–2028. kontinuirano	-	NE	Zakon o veterinarstvu Višegodišnji i Godišnji plan službenih kontrola SCGPP12

Mjera 12.	Kampanje podizanja svijesti građana					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturalna mjera Implementaciona mjera	UBHVFP	MPŠV i drugi državni organi, po potrebi	2026–2028. kontinuirano	Budžet UBHVFP 9.000€	DA, kroz informisanje i komunikacione kanale koji su prilagođeni različitim grupama stanovništva, u smislu jezika (službeni, jezici manjina, Brajevo pismo, zvučni zapisi) i sadržaja (lako razumljiv i jasan sadržaj). Sadržaj je zasnovan na analizi ranjivosti i izloženosti stanovništva	Zakon o veterinarstvu Krizni planovi SCGPP12

MJERE PREPREMLJENOSTI						
Mjera 1.	Posebne mjere zdravstvene zaštite životinja koje se donose u slučaju opasnosti od iznenadne pojave ili pojave naročito opasnih zaraznih bolesti, egzotičnih bolesti i sprječavanja širenja endemskih bolesti					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturalna mjera Planirana mjera	UBHVFP	SVL VA	2026–2028.	Budžet UBHVFP 5.000€	NE	Zakon o veterinarstvu Godišnji posebni programi mjera SCGPP12

Mjera 2.	Priprema, organizacija i koordinacija vježbi simulacije izbijanja određene naročito opasne zarazne bolesti po usvojenim Planovima upravljanja u kriznim situacijama					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju u mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna mjera Implementaciona mjera	UBHVFP	SVL VA DŽ jedinice lokalne samouprave i drugi državni organi, po potrebi	2026–2028. kontinuirano svake godine, najmanje za dvije bolesti u skladu sa procjenom rizika od pojave bolesti po mogućnosti sa zemljama sa kojima se graniči Crna Gora	Budžet UBHVFP 60.000€	DA, vježbe uzimaju u obzir ranjivosti i izloženosti različitih grupa stanovništva, a vježbe simulacije obuhvataju situacije u kojima učestvuju neke od tih grupa stanovništva	Zakon o veterinarstvu Krizni plan za određenu naročito opasnu zaraznu bolest SCGPP12
Mjera 3.	Nabavka i održavanje opreme za hitne intervencije, obezbjeđenje skladišta sa osnovnim zalihama sredstava i opreme za dezinfekciju, dezinsekciju i deratizaciju i zaštitne opreme					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju u mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna mjera Planirana mjera	UBHVFP	MPŠV VA	2026–2028.	Budžet UBHVFP 35.000€	NE	Zakon o veterinarstvu Krizni plan za određenu naročito opasnu zaraznu bolest SCGPP12

Mjera 4.		Obezbjedenje dijagnostičkih sredstava za ispitivanja zaraznih bolesti životinja za laboratorijska ispitivanja bolesti u redovnim uslovima i kriznim situacijama				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna mjera Implementaciona mjera	UBHVFP SVL	MPŠV	2026–2028.	Budžet UBHVFP 1.500.000€ po potrebi, Budžetska rezerva	NE	Zakon o veterinarstvu Godišnji program obaveznih mjera zdravstvene zaštite Krizni plan za određenu naročito opasnu zaraznu bolest SCGPP12
Mjera 5.		Određivanje i opremanje ovlaštene službene laboratorije (SVL) za Nacionalnu referentnu laboratoriju za određene vrste ispitivanja zaraznih bolesti životinja				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna mjera Implementaciona mjera	MPŠV UBHVFP SVL	MPŠV	2026–2028.	IPA 220.000€	NE	Zakon o veterinarstvu Godišnji program obaveznih mjera zdravstvene zaštite Posebni programi SCGPP12

Mjera 6.	Određivanje referentne laboratorije države članice Evropske unije ili Evropskog udruženja slobodne trgovine (EFTA) za određene vrste ispitivanja zaraznih bolesti životinja za koja nije određena Nacionalna referentna laboratorija, po potrebi					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna mjera Planirana mjera	UBHVFP SVL	MPŠV	2026–2028.	Budžet UBHVFP 30.000€	NE	Zakon o veterinarstvu SCGPP12
Mjera 7.	Uspostavljanje sistema za upravljanje nusproizvodima životinjskog porijekla koji nijesu namijenjeni ishrani ljudi					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna mjera Planirana mjera	MPŠV	UBHVFP	2026–2028. kontinuirano	MIDAS 2 8.000.000€	NE	Zakon o veterinarstvu Inovirani plan upravljanja nusproizvodima životinjskog porijekla koji nijesu namijenjeni ishrani ljudi sa Akcionim planom 2025–2030. SCGPP12

Mjera 8.	Osnivanje kriznih štabova odnosno tijela koja koordiniraju djelovanje u kriznim situacijama					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna mjera Planirana mjera	UBHVFP	MPŠV i drugi državni organi, po potrebi	2026–2028. kontinuirano	Budžet UBHVFP 5.000€	DA, članovi/ce štabova bi trebalo da budu upoznati sa ranjivostima i izloženošću različitih društvenih grupa, kao i sa mjerama njihove zaštite	Zakon o veterinarstvu Krizni planovi SCGPP12

MJERE SA PREKOGRANIČNIM UTICAJEM						
Mjera 1.	Nadogradnja sistema graničnog prelaza – za kontrolu bolesti životinja – jedan granični prelaz: aerodrom Podgorica					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna mjera Implementaciona mjera	UBHVFP	MPŠV	2026–2028.	Budžet IPA 2021 460.000€	NE	Zakon o veterinarstvu SCGPP12
Mjera 2.	Nadogradnja sistema graničnih prelaza - za kontrolu bolesti životinja – 5 graničnih prelaza: GP Dobrakovo, GP Ilino Brdo, GP Luka Bar, GP Božaj i GP Kula					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna mjera Planirana mjera	UBHVFP	MPŠV	2026–2028.	Budžet UBHVFP 7.000.000€	NE	Zakon o veterinarstvu SCGPP12

Mjera 3.	Ograničenje kretanja životinja, roba i ljudi kada postoji rizik da se na teritoriju Crne Gore iz drugih država unese zarazna bolest ili da se prenese uvozom ili tranzitom pošiljke					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna mjera Planirana mjera	MPŠV UBHVFP	MUP MF	2026–2028. u slučaju pojave bolesti u zemljama okruženja	Budžetske rezerve 10.000€	NE	Zakon o veterinarstvu Naredba o zabrani uvoza iz određene susjedne države zbog pojave bolesti SCGPP12
Mjera 4.	Izgradnja dezinfekcionih barijera na ulaznim graničnim inspekcijskim mjestima - drumski saobraćaj					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna mjera Planirana mjera	UBHVFP	MUP MF	2026–2028. u slučaju pojave bolesti u zemljama okruženja	Budžet UBHVFP 20.000€	NE	Zakon o veterinarstvu Naredba o zabrani uvoza iz određene susjedne države zbog pojave bolesti SCGPP12

UKUPNA PLANIRANA SREDSTVA ZA SPROVOĐENJE MJERA ZA BOLESTI ŽIVOTINJA: 24.448.000€

Ukupna sredstva planirana za sprovođenje preventivnih mjera: 7.103.000€

Ukupna sredstva planirana za sprovođenje mjera pripremljenosti: 9.855.000€

Ukupna sredstva planirana za sprovođenje mjera sa prekograničnim uticajem: 7.490.000€

9.1.3. Zaključak

Mjere prevencije i pripremljenosti za upravljanje rizicima od katastrofa u sektoru zdravstvene zaštite životinja u Crnoj Gori sistematizovane su kroz strukturne i nestrukturne, planirane i implementacione aktivnosti sa fokusom na pripremljenost i prevenciju koje podržavaju razvoj kapaciteta za pravovremeno djelovanje. Strukturne i nestrukturne mjere su međusobno povezane, nerazdvojive i funkcionalno zavisne, pri čemu svaka predstavlja preduslov za efikasnu primjenu one druge.

Poseban značaj ima prekogranični aspekt, koji se ogleda u izgradnji graničnih prelaza sa kompletnom potrebnom infrastrukturuom za sprovođenje veterinarskih i drugih kontrola. Ova komponenta ne predstavlja samo tehnički zahtjev, već i ključni element usklađivanja sa standardima i obavezama koje proizilaze iz procesa EU integracija. Uspostavljanje funkcionalnih i opremljenih graničnih kontrolnih mjesta omogućava efikasnu primjenu mjera kontrole uvoza, zaštitu domaće proizvodnje, kao i ispunjavanje obaveza iz relevantnih EU propisa, uključujući one koji se odnose na kritičnu infrastrukturu, biosigurnost i prekograničnu saradnju.

Dodatno, prekogranična dimenzija podrazumijeva i potrebu za harmonizacijom procedura, razmjenu informacija sa susjednim državama, te uspostavljanje interoperabilnih sistema koji omogućavaju pravovremeno reagovanje na rizike sa potencijalnim regionalnim uticajem.

Za uspješnu implementaciju mjera neophodni su: jasna koordinacija institucija i razmjena informacija, stabilno finansiranje i korišćenje EU i drugih međunarodnih fondova, kontinuirana edukacija stručnog kadra, redovno testiranje sistema kroz simulacione vježbe, kao i usklađivanje sa EU standardima i međunarodnim smjernicama u oblasti zaštite životinja. Takođe, neophodno je uspostaviti sistem praćenja i izvještavanja o sprovođenju mjera, kao i mehanizme za njihovu reviziju i prilagođavanje u skladu sa promjenama rizika i regulatornog okvira.

Ukupna planirana sredstva za sprovođenje mjera za bolesti životinja su 24.448.000€ (preventivne mjere 7.103.000€, mjere pripremljenosti 9.855.000€ i mjere sa prekograničnim uticajem 7.490.000€).

Literatura:

- Procjena rizika od katastrofa Crne Gore, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Direktorat za zaštitu i spašavanje, 2021.
- Procjena sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa Crne Gore, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Direktorat za zaštitu i spašavanje, 2023.
- https://food.ec.europa.eu/animals/animal-health_en
- <https://www.gov.me/ubh/veterina>

9.2. Mjere prevencije i pripremljenosti za zarazne bolesti biljaka/epifitotije

9.2.1. Opis rizika

Upravljanje rizicima od katastrofa ključno je za razvoj otpornosti zajednica kada su u pitanju i zarazne bolesti biljaka/epifitotije. Efikasno upravljanje omogućava prepoznavanje, procjenu i smanjenje mogućih rizika od katastrofa za zarazne bolesti biljaka/epifitotije kroz definisane mjere prevencije i pripremljenost kako bi se uspješno minimizirao njihov uticaj na život i zdravlje ljudi, kao i na njihovu imovinu. Definisanjem strukturnih i nestrukturnih mjera kroz planirane i implementacione mjere štiti se teritorija Crne Gore od uticaja zaraznih bolesti biljaka što ima uticaj na cjelokupno stanovništvo, uključujući i posebne kategorije, koje može biti ekonomski ugroženo rizikom od zaraznih bolesti biljaka/epifitotije.

Ekspanzija međunarodnog turizma, trgovine (uključujući uvoz i izvoz), poštanskog saobraćaja, promjene u logističkim procedurama, kao i pojava novih puteva prenosa, značajno povećavaju rizik od introdukcije i širenja štetnih organizama bilja. Klimatske promjene dodatno doprinose tom riziku, jer u pojedinim regionima dolazi do klimatskih uslova pogodnih za uspostavljanje i širenje štetnih organizama u nova područja, dok se istovremeno otvaraju novi trgovinski pravci usljed globalnih promjena u proizvodnji i distribuciji biljnog materijala. Kao posljedica, vjerovatnoća pojave karantinski štetnih organizama je u porastu. U savremenoj poljoprivredi, biljne bolesti predstavljaju jedan od

najozbiljnijih izazova za održivost proizvodnje i sigurnost snabdijevanja hranom, kako za ljude tako i za životinje. Njihov negativan uticaj ogleda se kroz smanjenje prinosa, pad kvaliteta proizvoda, povećane troškove proizvodnje, i u težim slučajevima, potpuni gubitak usjeva. S obzirom na klimatske promjene, globalizaciju trgovine i trgovine sadnim materijalom, ali i smanjenje bioraznolikosti, rizik od pojave i širenja biljnih bolesti sve je izraženiji.

Upravljanje rizikom od bolesti biljaka zahtijeva sistemski pristup koji uključuje prevenciju, pravovremeno otkrivanje, efikasno reagovanje i obnovu nakon pojave bolesti. Ključni elementi uspješnog odgovora su edukacija proizvođača, razvijen sistem ranog upozoravanja, dobra saradnja sa nadležnim institucijama i kontinuirano praćenje zdravstvenog stanja bilja.

Mjere prevencije i pripremljenosti za bolesti biljaka su ujedno vodič za individualne proizvođače, zadruge, lokalne zajednice i sve subjekte koji učestvuju u lancu biljne proizvodnje koji ima cilj da pomogne boljem razumijevanju rizika, strukturiranju preventivnih mjera i jačanju kapaciteta za efikasan odgovor na pojavu bolesti.

Poseban fokus stavljen je na uspostavljanje sistema nadzora nad štetnim organizmima bilja nad teritorijom Crne Gore i na uspostavljanju sistema ranog upozoravanja, kako bi se obezbijedilo blagovremeno reagovanje i zaštita proizvodnih potencijala.

Važno je naglasiti da prevencija i pripremljenost nisu jednokratni procesi, već zahtijevaju stalnu ažurnost, ulaganje u znanje i saradnju između svih učesnika. Samo kroz proaktivan pristup moguće

je smanjiti štete i gubitke koje biljne bolesti mogu prouzrokovati, očuvati poljoprivrednu proizvodnju i doprinijeti održivom razvoju ruralnih zajednica.

9.2.2. Tabelarni prikaz mjera prevencije i pripremljenosti za zarazne bolesti biljaka / epifitotije

MJERE PREVENCIJE						
Mjera 1.	Jačanje sistema nadzora nad karantinski štetnim i prioriternim organizmima bilja nad teritorijom Crne Gore					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna mjera Implementaciona mjera	UBHVFP	MPŠV Univerzitet Crne Gore – Biotehnički fakultet – Fitosanitarna laboratorija	2026–2035. godišnje kontinuirano	Budžet UBHVFP 5.000.000€	NE	Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja Godišnji program fitosanitarnih mjera SCGPP12
Mjera 2.	Uspostavljanje sistema ranog upozoravanja na teritoriji Crne Gore (Izvještajno prognozna služba – formiranje i opremanje organizacione jedinice unutar UBHVFP, feromonske klopke i meteorološke stanice i drugi potrebni resursi)					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna mjera Implementaciona mjera	UBHVFP	MPŠV Univerzitet Crne Gore – Biotehnički fakultet – Fitosanitarna laboratorija	2026–2028. kontinuirano	Budžet UBHVFP 150.000€	NE	Nacionalni plan za održivu upotrebu pesticida Mjera 5.6.1 SCGPP12

Mjera 3.	Izrada i usvajanje Kriznog plana za prioritetni štetni organizam <i>Agrilus anxius</i> Gory					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna mjera Planirana mjera	UBHVFP	MPŠV Univerzitet Crne Gore – Biotehnički fakultet – Fitosanitarna laboratorija	2026–2028.	Budžet UBHVFP 5.000€	NE	Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja SCGPP12
Mjera 4.	Izrada i usvajanje Kriznog plana za prioritetni štetni organizam <i>Agrilus planipennis</i> Fairmaire					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna mjera Planirana mjera	UBHVFP	MPŠV Univerzitet Crne Gore – Biotehnički fakultet – Fitosanitarna laboratorija	2026–2028.	Budžet UBHVFP 5.000€	NE	Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja SCGPP12
Mjera 5.	Izrada i usvajanje Kriznog plana za prioritetni štetni organizam <i>Anastrepha ludens</i> (Loew)					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna mjera Planirana mjera	UBHVFP	MPŠV Univerzitet Crne Gore – Biotehnički fakultet – Fitosanitarna laboratorija	2026–2028.	Budžet UBHVFP 5.000€	NE	Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja SCGPP12

Mjera 6.	Izrada i usvajanje Kriznog plana za prioritetni štetni organizam <i>Anoplophora chinensis</i> (Thomson)					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna mjera Planirana mjera	UBHVFP	MPŠV Univerzitet Crne Gore – Biotehnički fakultet – Fitosanitarna laboratorija	2026–2028.	Budžet UBHVFP 5.000€	NE	Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja SCGPP12
Mjera 7.	Izrada i usvajanje Kriznog plana za prioritetni štetni organizam <i>Anoplophora glabripennis</i> (Motschulsky)					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna mjera Planirana mjera	UBHVFP	MPŠV Univerzitet Crne Gore – Biotehnički fakultet – Fitosanitarna laboratorija	2026–2028.	Budžet UBHVFP 5.000€	NE	Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja SCGPP12
Mjera 8.	Izrada i usvajanje Kriznog plana za prioritetni štetni organizam <i>Anthonomus eugenii</i> Cano					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna mjera Planirana mjera	UBHVFP	MPŠV Univerzitet Crne Gore – Biotehnički fakultet – Fitosanitarna laboratorija	2026–2028.	Budžet UBHVFP 5.000€	NE	Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja SCGPP12

Mjera 9.	Izrada i usvajanje Kriznog plana za prioritetni štetni organizam <i>Aromia bungii</i> (Faldermann)					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna mjera Planirana mjera	UBHVFP	MPŠV Univerzitet Crne Gore – Biotehnički fakultet – Fitosanitarna laboratorija	2026–2028.	Budžet UBHVFP 5.000€	NE	Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja SCGPP12
Mjera 10.	Izrada i usvajanje Kriznog plana za prioritetni štetni organizam <i>Bactericera cockerelli</i> (Sulc.)					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna mjera Planirana mjera	UBHVFP	MPŠV Univerzitet Crne Gore – Biotehnički fakultet – Fitosanitarna laboratorija	2026–2028.	Budžet UBHVFP 5.000€	NE	Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja SCGPP12
Mjera 11.	Izrada i usvajanje Kriznog plana za prioritetni štetni organizam <i>Bactrocera dorsalis</i> (Hendel)					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna mjera Planirana mjera	UBHVFP	MPŠV Univerzitet Crne Gore – Biotehnički fakultet – Fitosanitarna laboratorija	2026–2028.	Budžet UBHVFP 5.000€	NE	Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja SCGPP12

Mjera 12.	Izrada i usvajanje Kriznog plana za prioritetni štetni organizam <i>Bactrocera zonata</i> (Saunders)					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna mjera Planirana mjera	UBHVFP	MPŠV Univerzitet Crne Gore – Biotehnički fakultet – Fitosanitarna laboratorija	2026–2028.	Budžet UBHVFP 5.000€	NE	Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja SCGPP12
Mjera 13.	Izrada i usvajanje Kriznog plana za prioritetni štetni organizam <i>Bursaphelenchus xylophilus</i> (Steiner et Bühner) Nickle <i>et al.</i>					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna mjera Planirana mjera	UBHVFP	MPŠV Univerzitet Crne Gore – Biotehnički fakultet – Fitosanitarna laboratorija	2026-2028.	Budžet UBHVFP 5.000€	NE	Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja SCGPP12
Mjera 14.	Izrada i usvajanje Kriznog plana za prioritetni štetni organizam <i>Candidatus Liberibacter spp.</i>					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna mjera Planirana mjera	UBHVFP	MPŠV Univerzitet Crne Gore – Biotehnički fakultet – Fitosanitarna laboratorija	2026–2028.	Budžet UBHVFP 5.000€	NE	Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja SCGPP12

Mjera 15.	Izrada i usvajanje Kriznog plana za prioritetni štetni organizam <i>Conotrachelus nenuphar (Herbst)</i>					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna mjera Planirana mjera	UBHVFP	MPŠV Univerzitet Crne Gore – Biotehnički fakultet – Fitosanitarna laboratorija	2026–2028.	Budžet UBHVFP 5.000€	NE	Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja SCGPP12
Mjera 16.	Izrada i usvajanje Kriznog plana za prioritetni štetni organizam <i>Dendrolimus sibiricus Tschetverikov</i>					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna mjera Planirana mjera	UBHVFP	MPŠV Univerzitet Crne Gore – Biotehnički fakultet – Fitosanitarna laboratorija	2026–2028.	Budžet UBHVFP 5.000€	NE	Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja SCGPP12
Mjera 17.	Izrada i usvajanje Kriznog plana za prioritetni štetni organizam <i>Phyllosticta citricarpa (McAlpine) Van der Aa</i>					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna mjera Planirana mjera	UBHVFP	MPŠV Univerzitet Crne Gore – Biotehnički fakultet – Fitosanitarna laboratorija	2026–2028.	Budžet UBHVFP 5.000€	NE	Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja SCGPP12

Mjera 18.	Izrada i usvajanje Kriznog plana za prioritetni štetni organizam <i>Popillia japonica Newman</i>					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna mjera Planirana mjera	UBHVFP	MPŠV Univerzitet Crne Gore - Biotehnički fakultet – Fitosanitarna laboratorija	2026–2028.	Budžet UBHVFP 5.000€	NE	Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja SCGPP12
Mjera 19.	Izrada i usvajanje Kriznog plana za prioritetni štetni organizam <i>Rhagoletis pomonella Walsh</i>					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna mjera Planirana mjera	UBHVFP	MPŠV Univerzitet Crne Gore – Biotehnički fakultet – Fitosanitarna laboratorija	2026–2028.	Budžet UBHVFP 5.000€	NE	Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja SCGPP12
Mjera 20.	Izrada i usvajanje Kriznog plana za prioritetni štetni organizam <i>Spodoptera frugiperda (Smith)</i>					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna mjera Planirana mjera	UBHVFP	MPŠV Univerzitet Crne Gore – Biotehnički fakultet – Fitosanitarna laboratorija	2026–2028.	Budžet UBHVFP 5.000€	NE	Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja SCGPP12

Mjera 21.	Izrada i usvajanje Kriznog plana za prioritetni štetni organizam <i>Thaumatotibia leucotreta (Meyrick)</i>					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna mjera Planirana mjera	UBHVFP	MPŠV Univerzitet Crne Gore – Biotehnički fakultet – Fitosanitarna laboratorija	2026–2028.	Budžet UBHVFP 5.000€	NE	Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja SCGPP12
Mjera 22.	Izrada i usvajanje Kriznog plana za prioritetni štetni organizam <i>Xylella fastidiosa (Wells et al.)</i>					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna mjera Planirana mjera	UBHVFP	MPŠV Univerzitet Crne Gore – Biotehnički fakultet – Fitosanitarna laboratorija	2026–2028.	Budžet UBHVFP 5.000€	NE	Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja SCGPP12

Mjera 23.	Obavezne i opšte preventivne mjere zaštite zdravlja bilja koje su dužni da sprovede držaoci bilja za sprječavanje bolesti i priprema za moguća izbijanja (obuka držalaca bilja o osnovnim znanjima o štetnim organizmima bilja)					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturalna mjera Planirana mjera	UBHVFP	MPŠV Univerzitet Crne Gore - Biotehnički fakultet – Fitosanitarna laboratorija	2026–2028.	Budžet UBHVFP 5.000€	DA. Prilikom planiranja obuke, potrebno je napraviti analizu ranjivosti i izloženosti i mjerama zaštite za pojedine društvene grupe. Obuka se sprovodi na službenom jeziku i jezicima manjina.	Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja Godišnji program obuke SCGPP12
Mjera 24.	Obavezne i opšte preventivne mjere zaštite zdravlja bilja koje sprovede fitosanitarni inspektori za sprječavanje bolesti i priprema za moguće krizne situacije (obuka fitosanitarnih inspektora u cilju zaštite zdravlja bilja)					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturalna mjera Implementaciona mjera	UBHVFP	MPŠV Univerzitet Crne Gore – Biotehnički fakultet – Fitosanitarna laboratorija	2026–2028.	Budžet UBHVFP 20.000€	DA, obuka se oslanja na analizu ranjivosti i izloženosti različitih grupa stanovništva	Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja Godišnji program obuke SCGPP12

Mjera 25.	Posebne preventivne mjere za zaštitu od štetnih organizama bilja - dijagnostička i druga laboratorijska ispitivanja štetnih organizama bilja Opremanje i unaprjeđenje nacionalne referentne laboratorije i obezbjeđenje dijagnostičkih sredstava i opreme za laboratorijska ispitivanja za različite metode ispitivanja					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna mjera Planirana mjera	UBHVFP	MPŠV Univerzitet Crne Gore – Biotehnički fakultet – Fitosanitarna laboratorija i drugi državni organi, po potrebi	2026–2028. kontinuirano	Budžet UBHVFP 20.000€	NE	Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja SCGPP12
Mjera 26.	Kampanje podizanja svijesti građana					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna mjera Implementaciona mjera	UBHVFP	MPŠV i drugi državni organi, po potrebi	2026–2028. kontinuirano	Budžet UBHVFP 9.000€	DA, sadržaj kampanje, jezici i kanali informisanja planiraju se za različite ciljne grupe, u skladu sa analizom ranjivosti i izloženosti različitih grupa stanovništva	Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja Krizni planovi SCGPP12

MJERE PRIPREMLJENOSTI						
Mjera 1.	Izgradnja i opremanje Nacionalne referentne fitosanitarne laboratorije					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna mjera Implemen- taciona mjera	UBHVFP	MPŠV Univerzitet Crne Gore - Biotehnički fakultet – Fitosanitarne laboratorija	2026–2028.	MIDAS 3.400.000€ Budžet UBHVFP 300.000€	NE	Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja Godišnji program fitosanitarnih mjera SCGPP12
Mjera 2.	Izgradnja karantinske jedinice					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna mjera Implemen- taciona mjera	UBHVFP	MPŠV Univerzitet Crne Gore – Biotehnički fakultet – Fitosanitarne laboratorija	2026–2028.	Budžet IPA 2021 200.000€	NE	Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja Godišnji program fitosanitarnih mjera SCGPP12
Mjera 3.	Uspostavljanje sistema uništavanja / uklanjanja zaraženog bilja na teritoriji Crne Gore					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna mjera Planirana mjera	UBHVFP	MPŠV Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera	2026–2028.	Budžet UBHVFP 50.000€	NE	Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja Godišnji program fitosanitarnih mjera SCGPP12

Mjera 4.	Uspostavljanje Informacionog sistema za kontrolu štetnih organizama na teritoriji Crne Gore (FIS)					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna mjera Implementaciona mjera	UBHVFP	MPŠV Univerzitet Crne Gore – Biotehnički fakultet – Fitosanitarna laboratorija	2026–2027.	Budžet IPA 2021 1.200.000€	NE	Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja SCGPP12
Mjera 5.	Priprema, organizacija i koordinacija vježbi simulacije izbijanja karantinski štetnih organizama u skladu sa pojedinačnim kriznim planovima za prioritetne štetne organizme					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna mjera Planirana mjera	UBHVFP	MPŠV Univerzitet Crne Gore – Biotehnički fakultet – Fitosanitarna laboratorija i drugi državni organi, po potrebi	2026–2028. kontinuirano svake godine, najmanje za jednog prioritetnog štetnog organizma	Budžet UBHVFP 45.000€	DA, vježbe simulacije uzimaju u obzir ranjivost i izloženost različitih grupa stanovništva	Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja Krizni plan SCGPP12

Mjera 6.	Određivanje nacionalne referentne laboratorije i/ili referentne laboratorije države članice Evropske unije ili Evropskog udruženja slobodne trgovine (EFTA) za određene vrste ispitivanja štetnih organizama bilja, po potrebi					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna mjera Implementaciona mjera	UBHVFP	MPŠV Univerzitet Crne Gore – Biotehnički fakultet – Fitosanitarna laboratorija i drugi državni organi, po potrebi	2026–2028. kontinuirano	Budžet UBHVFP 20.000€	NE	Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja SCGPP12
Mjera 7.	Nabavka i održavanje opreme za hitne intervencije, obezbjeđenje skladišta sa osnovnim zalihama potrebnih sredstava, alata i opreme i zaštitne opreme					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna mjera Planirana mjera	UBHVFP	MPŠV Univerzitet Crne Gore – Biotehnički fakultet – Fitosanitarna laboratorija i drugi državni organi, po potrebi	2026–2028. kontinuirano	Budžet UBHVFP 34.000€	NE	Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja SCGPP12

Mjera 8.	Osnivanje kriznih štabova odnosno tijela koja koordiniraju djelovanje u kriznim situacijama					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna mjera Planirana mjera	UBHVFP	MPŠV i drugi državni organi, po potrebi	2026–2028. kontinuirano	Budžet UBHVFP 5.000€	DA, članovi/ce kriznih štabova moraju biti upoznati sa ranjivostima, rizicima i izloženosti različitih grupa stanovništva i mjerama njihove zaštite	Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja Krizni planovi SCGPP12

MJERE SA PREKOGRANIČNIM UTICAJEM						
Mjera 1.	Nadogradnja sistema za kontrolu štetnih organizama na graničnim prelazima – jedan granični prelaz: aerodrom Podgorica					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna mjera Implementaciona mjera	UBHVFP	MPŠV	2026–2028.	Budžet IPA 2021 460.000€	NE	Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja SCGPP12
Mjera 2.	Nadogradnja sistema za kontrolu štetnih organizama na graničnim prelazima – 5 graničnih prelaza: GP Dobrakovo, GP Ilino Brdo, GP Luka Bar, GP Božaj, GP Kula					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna mjera Planirana mjera	UBHVFP	MPŠV	2026–2028.	Budžet UBHVFP 7.000.000€	NE	Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja SCGPP12

Mjera 3.	Ograničenje kretanja bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom kada postoji rizik da se na teritoriju Crne Gore iz drugih država unese karantinski štetni organizam ili da se prenese uvozom ili tranzitom pošiljke					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna mjera Planirana mjera	MPŠV UBHVFP	MUP MF	2026–2028. u slučaju pojave karantinski štetnog organizma u zemljama okruženja	Budžetske rezerve 15.000€	NE	Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja SCGPP12

UKUPNA PLANIRANA SREDSTVA ZA SPROVOĐENJE MJERA ZA BOLESTI BILJAKA: 18.033.000€

Ukupna sredstva planirana za sprovođenje preventivnih mjera: 5.304.000€

Ukupna sredstva planirana za sprovođenje mjera pripremljenosti: 5.254.000€

Ukupna sredstva planirana za sprovođenje mjera sa prekograničnim uticajem: 7.475.000€

9.2.3. Zaključak

Utvrđene mjere prevencije i pripremljenosti za upravljanje rizicima od katastrofa u sektoru zdravstvene zaštite bilja u Crnoj Gori sistematizovane su kroz strukturne i nestrukturne intervencije i planirane i implementacione aktivnosti sa fokusom na pripremljenost i prevenciju koje podržavaju razvoj kapaciteta za pravovremeno djelovanje u slučaju bolesti biljaka.

Poseban značaj ima prekogranični aspekt, koji se ogleda u izgradnji graničnih prelaza sa kompletnom potrebnom infrastrukturom za sprovođenje fitosanitarnih i drugih kontrola. Ova komponenta je ključna za usklađivanje sa EU standardima i obavezama, omogućavajući efikasnu kontrolu uvoza, zaštitu domaće proizvodnje i praćenje propisa o biosigurnosti i prekograničnoj saradnji. Takođe, podrazumijeva harmonizaciju procedura, razmjenu informacija sa susjednim državama i uspostavljanje interoperabilnih sistema za pravovremeno reagovanje na regionalne rizike.

S obzirom na kompleksnost upravljanja rizicima u sektoru zdravstvene zaštite biljaka, potrebno je sistemski jačati kapacitete na svim nivoima radi

efikasne primjene mjera i dugoročne otpornosti. To uključuje: unapređenje administrativnih kapaciteta i institucionalne koordinacije; modernizaciju tehničkih resursa, IT sistema i opreme; jačanje finansijskih kapaciteta kroz stabilna budžetska sredstva; korišćenje EU instrumenata i drugih međunarodnih fondova za finansiranje mjera za smanjenje rizika od pojave bolesti biljaka itd.

Jačanje otpornosti sektora zdravstvene zaštite bilja na katastrofe zahtijeva sveobuhvatan i koordinisan pristup koji povezuje politiku, praksu i nauku. Takav pristup podrazumijeva aktivno uključivanje svih relevantnih aktera od državnih institucija, lokalnih samouprava i držalaca bilja, do stručne zajednice, akademskih institucija i međunarodnih partnera u cilju izgradnje održivog, prilagodljivog i efikasnog sistema zaštite.

Ukupna planirana sredstva za sprovođenje mjera za bolesti biljaka su 18.033.000€ (preventivne mjere 5.304.000€, mjere pripremljenosti 5.254.000€ i mjere sa prekograničnim uticajem 7.475.000€).

Literatura:

- FAO: <https://www.fao.org/4/X6869E/x6869e01.htm>
- Upravljanje bolestima: Cetnar za poljoprivredu, hranu i životnu sredinu Univerziteta Masačusets u Amherstu (Disease Management: Center for Agriculture, Food, and the Environment at UMass Amherst)
- <https://openknowledge.fao.org/items/88aa5099-bf65-4f8d-aec6-88c3fd176a39>
- <https://www.undrr.org/publication/sendai-framework-disaster-risk-reduction-2015-2030>

10. Tehničko-tehnološke nesreće

Skraćenice:

- MUP - Ministarstvo unutrašnjih poslova
- MERS - Ministarstvo ekologije održivog razvoja i razvoja sjevera
- MPŠV - Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede
- MER - Ministarstvo energetike i rudarstva
- MPPUDI - Ministarstvo prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine
- MPNI- Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija
- MZ-Ministarstvo zdravlja
- MS-Ministarstvo saobraćaja
- MP-Ministarstvo pomorstva
- ME- Ministarstvo ekonomskog razvoja
- MF-Ministarstvo finansija
- MRZSD- Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalnog dijaloga
- DZS - Direktorat za zaštitu i spašavanje
- AZŽS- Agencija za zaštitu životne sredine
- ACV- Agencija za civilno vazduhoplovstvo
- KCCG - Klinički centar Crne Gore
- IJZCG - Institut za javno zdravlje Crne Gore
- CSO - Centar za stručno obrazovanje
- UP- Uprava policije
- CETI- Centar za ekotoksikološka ispitivanja
- UBHVFP - Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove
- ZHMP- Zavod za hitnu medicinsku pomoć
- ZHMS- Zavod za hidrometeorologiju i seizmologiju
- SZS - Službe zaštite i spašavanja

10.1. Opis rizika

Tehničko-tehnološka nesreća predstavlja iznenadni i nekontrolisani događaj ili niz događaja koji nastaju usljed gubitka kontrole nad procesima upravljanja sredstvima za rad ili prilikom rukovanja opasnim materijama u proizvodnji, upotrebi, transportu, prometu, preradi, skladištenju ili odlaganju. U ovu grupu nesreća spadaju: požari, eksplozije, havarije, saobraćajne nesreće u drumskom, riječnom, pomorskom, željezničkom i vazdušnom saobraćaju, nesreće u rudnicima i tunelima, havarije na elektroenergetskim, naftnim i gasnim postrojenjima, hemijska kontaminacija i druge pojave čije posljedice ugrožavaju živote ljudi, materijalna dobra i životnu sredinu.

Rizik od nastanka tehničko-tehnoloških nesreća postoji tokom procesa proizvodnje, transporta i skladištenja opasnih materija, tako da se mjesta nastanka mogu klasifikovati kao: proizvodna i tehnološka postrojenja u kojima opasne materije učestvuju u procesu proizvodnje, skladišta, magacini i objekti u kojima se deponuju ili čuvaju opasne materije, sredstva i komunikacije kojima se prevoze opasne materije

Tehničko-tehnološke nesreće su specifične s obzirom na mogućnost nastanka, prevenciju, obim mogućih posljedica i način sanacije. Relativno su nepredvidive u odnosu na vrijeme i vrstu, lokaciju kada se radi o transportu i zahtijeva se trenutno reagovanje prema ranije utvrđenim planovima. Pojedinačne tehničko-tehnološke nesreće koje uključuju opasne materije u hemijskim i petrohe-

mijskim postrojenjima, kao i u rafinerijama nafte i dalje se dešavaju često u Evropi, što ukazuje na potrebu za boljom i efikasnijom kontrolom velikih industrijskih opasnosti. Prevencija tehničko-tehnoloških nesreća i pripravnost je usmjerena ne samo na sprječavanje velikih nesreća, već i na nesreće manjih razmjera koje krše pravo na bezbjednu zajednicu, radno mjesto i čistu životnu sredinu.

Potreba za efikasnom kontrolom rizika od tehničko-tehnoloških nesreća je naglašena u mnogim politikama i zakonima. SEVESO III³⁴ direktiva propisuje uslove i procedure preventivnog djelovanja, kao i djelovanja za vrijeme i nakon velike nesreće, kako bi se zaštitili životi i zdravlje ljudi, imovina i životna sredina. Osnovno načelo je spriječiti veliku nesreću, a u slučaju takvog događaja cilj je ograničiti posljedice.

Crna Gora, kao država kandidat za ulazak u Evropsku uniju kroz izradu **Procjene rizika od katastrofa Crne Gore** za devet grupa rizika, je izvršila analizu tehničko-tehnološkog rizika identifikujući opasnosti, moguće efekte i njihove posljedice, kao i mjere za smanjenje tehničko-tehnološkog rizika, dok je **Procjenom sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa Crne Gore** utvrđeno stanje administrativnih, tehničkih i finansijskih kapaciteta u oblasti smanjenja tehničko-tehnološkog rizika i sposobnost upravljanja tehničko-tehnološkim rizicima na nacionalnom nivou, kao i adekvatna procjena sprovođenja Procjene

34 Klasifikacija u skladu sa SEVESO III Direktivom 2012/18/EU o kontroli opasnosti od velikih nesreća koje uključuju opasne materije u Crnoj Gori transponovana je u Zakonu o zaštiti i spašavanju i Zakonu o životnoj sredini kroz Pravilnik o bližem sadržaju plana prevencije i plana zaštite od udesa („Sl list CG”, br. 67/16) i Pravilnik o količinama opasnih materija po kategorijama kojima se određuje stepen rizika SEVESO postrojenja („Sl list CG”, br. 63/16) u skladu sa kojima operateri imaju obavezu izrade Obavještenja, Planova prevencije, Planova zaštite od udesa i Izvještaja o bezbjednosti, kao i preduzetnih planova za zaštitu i spašavanje.

rizika. U cilju kvalitetnog upravljanja tehničko-tehnoškim rizikom, neophodno je jačanje nivoa administrativnih, tehničkih i finansijskih kapaciteta utvrđenih u Procjeni sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa, kroz definisanje mjera prevencije i pripremljenosti, što će doprinijeti otpornosti

zajednice, zaštiti života, zdravlja i životne sredine, te ispunjavanju zahtjeva međunarodnih konvencija (SEVESO, ESPOO) i nacionalnih strategija (Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.) i dr.

10.2. Tabelarni prikaz mjera

MJERE PREVENCIJE						
Mjera 1.	Jačanje administrativnih kapaciteta u oblasti smanjenja rizika od tehničko-tehnoloških nesreća					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	MUP–DZS MERS AZŽS	MF	2028	60.000€ (za 4 službenika) Budžet MUP-a 30.000€ (za 2 službenika) Budžet MERS-a 30.000€ (za 2 službenika) Budžet AZŽS Ukupno 120.000€ (bruto na god. nivou za 8 službenika)	NE	Procjena sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa Crne Gore
Mjera 2.	Povećati broj inspektora na poslovima zaštite i spašavanja i poslovima zaštite životne sredine					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	MUP–DZS MERS	MF	2028	40.000€ (za 2 službenika) Budžet MUP-a 30.000€ (za 2 službenika) Budžet MERS-a Ukupno 70.000€ (bruto na god. nivou za 4 službenika)	NE	Procjena sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofe Crne Gore Program pristupanja Crne Gore EU za period 2024–2027.

Mjera 3.	Donošenje akta o sprovođenju zajedničkog inspektijskog nadzora koji se odnosi na zaštitu životne sredine					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	MERS	MPŠV MP MERS MPPUDI MZ MUP MRZSD	2026–2030.		NE	Zakon o industrijskim emisijama
Mjera 4.	Stručno osposobljavanje i usavršavanje službenika u oblasti smanjenja rizika od tehničko-tehnoloških nesreća					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	MUP–DZS	Državni organi i Organi Državne uprave	2026–2027.	10.000€ (Obuka dva dana) Budžet MUP-a	DA, obuka o rizicima i zaštiti ranjivih grupa	Procjena rizika od katastrofa Crne Gore Procjena sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa Crne Gore
Mjera 5.	Podizanje svijesti i edukacija stanovništva o tehničko-tehnološkim nesrećama					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	MUP–DZS	MPNI MZ Jedinice lokalne samouprave mediji NVO sektor	2026–2030.	15.000€ godišnje EU fondovi	DA, informisanje na službenom jeziku i jezicima manjina. Edukacija o rizicima i zaštiti ranjivih grupa	Zakon o zaštiti i spašavanju

Mjera 6.	Izmjena Zakona o životnoj sredini u dijelu odredbi koje se odnose na Seveso postrojenja					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	MERS	AZŽS MUP	2028.		NE	
Mjera 7.	Donošenje novog Pravilnika o određivanju puteva kojima se mogu prevoziti opasne materije					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	MS	MUP–DZS	2026–2027.		NE	Zakon o prevozu opasnih materija
Mjera 8.	Uspostavljanje i ažuriranje registra hemikalija					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	AZŽS	MERS	2026–2027.	300.000€ IPA projekat „Podrška Crnoj Gori u ispunjavanju obaveza iz Poglavlja 27 i jačanje kapaciteta” za period novembar 2025 – novembar 2028.	NE	Zakon o hemikalijama

Mjera 9.	Uspostavljanje Centra za kontrolu trovanja					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	MZ KCCG	IJZCG MERS	2026–2028.	300.000€ (jačanje profesionalnih kapaciteta) Globalni okvirni fond za hemikalije 2.000.000€ (jačanje tehničkih kapaciteta) Ukupno 2.300.000€ IPA i sl. fondovi	NE	Zakon o hemikalijama
Mjera 10.	Formiranje Savjeta za upravljanje i koordinaciju u oblasti prevoza opasnih materija					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	Vlada MUP–DZS	MUP–DZS ME MERS ACV MS AZŽS MP stručnjaci iz oblasti prevoza opasnih materija	2027.	30.000€ (neto iznos godišnje) (predsjednika i 9 članova savjeta) Budžet Ministarstava i agencija čiji su predstavnici članovi Savjeta za upravljanje i koordinaciju u oblasti prevoza opasnih materija	NE	Zakon o prevozu opasnih materija

Mjera 11.	Dostavljanje svih promjena o vrstama i količinama opasnih materija kojima raspolažu privredna društva					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturalna Implementaciona	Privredna društva koja proizvode, prevoze, prerađuju, skladište ili u tehnološkom procesu postupaju sa opasnim materijama	MUP–DZS	kontinuirano		NE	Zakon o zaštiti i spašavanju
Mjera 12.	Vođenje i dostupnost liste SEVESO postrojenja					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturalna Implementaciona	AZŽS	Privredna društva u kojim se obavljaju aktivnosti u kojima je prisutna ili može biti prisutna jedna ili više opasnih materija	kontinuirano		NE	Zakon o životnoj sredini
Mjera 13.	Saglasnost na Plan zaštite od udesa i Izvještaj o bezbjednosti					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturalna Implementaciona	AZŽS	Stručna komisija	kontinuirano	5.000€ (za jedno privredno društvo) Budžet AZŽS	NE	Zakon o životnoj sredini

Mjera 14.		Opremljenost privrednih društava sistemima zaštite od požara i eksplozija				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Implementaciona	Privredna društva koja proizvode, prevoze, prerađuju, skladište ili u tehnološkom procesu postupaju sa opasnim materijama	MUP–DZS	kontinuirano	50.000€ (za 10 privrednih društava po 5.000€) Budžet privrednih društava	NE	Nacionalni plan zaštite i spašavanja od tehničko-tehnoloških nesreća
Mjera 15.		Angažovanje savjetnika za bezbjednost u prevozu opasnih materija od strane privrednog društva				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Implementaciona	Privredna društva koja proizvode, prevoze, prerađuju, skladište ili u tehnološkom procesu postupaju sa opasnim materijama	Organizator obrazovanja koji ima licencu	kontinuirano	15.000€ (za 5 privrednih društava po 3.000€ godišnje) Budžet privrednih društava	NE	Zakon o prevozu opasnih materija
Mjera 16.		Provjera znanja savjetnika za bezbjednost u prevozu opasnih materija				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Implementaciona	MUP–DZS	CSO MS	Kontinuirano	500€ godišnje Budžet MUP-a	NE	Zakon o prevozu opasnih materija

Mjera 17.	Provjera znanja lica uključenih u rukovanje i prevoz opasnih materija					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturalna Implementaciona	MUP-DZS	CSO MS	Kontinuirano	500€ godišnje Budžet MUP-a	NE	Zakon o prevozu opasnih materija
Mjera 18.	Kontrola i nadzor prometa opasnih materija					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturalna Implementaciona	MUP-UP	Inspekcija za eksplozivne materije, zapaljive tečnosti i gasove inspekcija za drumski saobraćaj inspekcija za željeznički saobraćaj inspekcija za vazdušni saobraćaj inspekcija sigurnosti plovidbe i ekološka inspekcija	Kontinuirano		NE	Zakon o prevozu opasnih materija
Mjera 19.	Izdavanje odobrenja za prevoz eksplozivnih materija					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturalna Implementaciona	MUP-DZS	Privredno društvo (pošiljalac, prevoznik, špediter ili primalac)	Kontinuirano		NE	Zakon o prevozu opasnih materija

Mjera 20.		Sprovođenje procjene uticaja na životnu sredinu u prekograničnom kontekstu-ESPOO				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Implementaciona	MERS	AZŽS	Kontinuirano		DA, kroz informisanje i učešće javnosti u pravljenje procjena	Zakon o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu
Mjera 21.		Redovni monitoring životne sredine privrednih društava				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Implementaciona	Privredna društva koja zagađuju ili mogu uzrokovati zagađenje životne sredine	Ovlašćene laboratorije	Kontinuirano	600.000€ godišnje (za 20 privrednih društava) Budžet privrednih društava	DA, kroz praćenje bioloških indikatora kojima se mjeri uticaj na ljudsko zdravlje	Zakon o životnoj sredini
Mjera 22.		Zaštita i stabilizacija površinskog sloja (orošavanje i vlaženje površine, prekrivanje inertnim materijalom) Bazena crvenog mulja				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Implementaciona	Privredna društva koja proizvode, prevoze, prerađuju, skladište ili u tehnološkom procesu postupaju sa opasnim materijama		kontinuirano	100.000€ Budžet privrednog društva	NE	Plan zaštite i spašavanja od tehničko-tehnoloških nesreća za Bazene crvenog mulja Nacionalni plan zaštite i spašavanja od tehničko-tehnoloških nesreća

Mjera 23.	Studija zdravstvenog stanja stanovnika i biomonitoring u okolini Bazena Crvenog mulja					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	MZ	IJZCG KCCG	2027–2029.	200.000€ Budžet MZ EU fondovi	DA, kroz analizu ranjivosti stanovništva	
Mjera 24.	Sanacija bazena (hidroizolacija, postavljanje geomembrane ili geosintetskog sloja na dno i strane bazena, izgradnja dodatnih potpornih zidova ili nasipa za sprječavanje proklizavanja, praćenje deformacija i potencijalnih pukotina itd)					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	Privredna društva koja proizvode, prevoze, prerađuju, skladište ili u tehnološkom procesu postupaju sa opasnim materijama	MPPUDI MERS AZŽS MS	2027–2030.	32.000.000€ Budžet privrednog društva	NE	

MJERE PRIPREMLJENOSTI						
Mjera 25.	Donošenje programa obuka za reagovanje u slučaju HBRN akcidenata za pripadnike operativnih jedinica za zaštitu i spašavanje					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	MPNI–CSO	MUP–DZS MZ MERS KCCG IJZCG ZHMS SZS	2028–2030.	10.000€ godišnje Budžet MUP-a EU fondovi	DA, kroz obuku prema uputstvima za komunikaciju i evakuaciju ranjivih grupa	

Mjera 26.	Nabavka lične i kolektivne zaštitne HBRN opreme za pripadnike operativnih jedinica za zaštitu i spašavanje					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	Jedinice lokalne samouprave MUP-DZS	SZS Preduzetne jedinice ZHMP KCCG IJZCG CETI UP AZŽS	2028–2030.	1.500.000€ (za 24 SZS) IPA i drugi EU fondovi Budžet MUP-a	NE	Procjena sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa Crne Gore
Mjera 27.	Obuka za reagovanje na HBRN akcidente za pripadnike operativnih jedinica za zaštitu i spašavanje					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	MUP-DZS Licencirani organizator obrazovanja	SZS Preduzetne jedinice ZHMP KCCG UP IJZCG CETI AZŽS	2028–2030.	100.000€ godišnje Budžet MUP-a Budžet MERS-a EU fondovi	DA, kroz obuku prema uputstvima za komunikaciju i evakuaciju ranjivih grupa	Procjena sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa Crne Gore

Mjera 28.	Nabavka i održavanje opreme HBRN tima (Nabavka opreme jednog vozila, održavanje i kalibracija opreme, pregled vozila i laboratorijske infrastrukture, osiguranje tehničke funkcionalnosti za brzu intervenciju)					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	MUP–DZS	SZS Preduzetne jedinice ZHMP KCCG UP IJZCG CETI	2028–2030.	Nabavka opreme: 1.500.000€ – IPA i drugi EU fondovi Održavanje: 10.000€/ godišnje Ukupno: 1.510.000€ Budžet MUP-a	NE	Procjena sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa Crne Gore
Mjera 29.	Obuka članova HBRN tima (godišnje simulacije i vježbe, integracija sa OKC 112 i opštinskim službama, aktivni angažman u incidentima, komunikacija sa stanovništvom)					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	MUP–DZS	MZ MERS KCCG IJZCG ZHMS SZS	2028–2030.	10.000€ godišnje Budžet MUP-a međunarodni projekti	DA, kroz obuku prema uputstvima za komunikaciju i evakuaciju ranjivih grupa	Procjena sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa Crne Gore
Mjera 30.	Ažuriranje Nacionalnog plana zaštite i spašavanja od tehničko-tehnoloških nesreća					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	MUP–DZS	MERS MS	2027.	2.000€ Budžet MUP-a		Zakon o zaštiti i spašavanju

Mjera 31.	Ažuriranje Nacionalnog plana zaštite i spašavanja od hemijskih i bioloških rizika					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	MUP-DZS	MERS, IJZCG, CETI, UBHVFP	2027.	2.000€ Budžet MUP-a		Zakon o zaštiti i spašavanju
Mjera 32.	Izrada procedura za postupanja u slučaju tehničko-tehnoloških nesreća					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	MUP-DZS	SZS, ZHMP, KCCG, UP, IJZCG, CETI, MERS, AZZS, MS	2027.	3.000€ Budžet MUP-a	DA, uvođenjem procedura za komunikaciju i evakuaciju ranjivih grupa	Procjena sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa Crne Gore
Mjera 33.	Stručno osposobljavanje i usavršavanje pripadnika operativnih jedinica za postupanje u slučaju tehničko-tehnoloških nesreća					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	MUP-DZS	SZS Preduzetne jedinice Dobrovoljne jedinice Specijalističke jedinice jedinica za gašenje požara iz vazduha	Kontinuirano	10.000€ godišnje Budžet MUP-a	DA, ukroz obuku za sprovođenje procedura za komunikaciju i evakuaciju ranjivih grupa	Zakon o zaštiti i spašavanju

Mjera 34.	Simulaciona vježba za postupanje u slučaju tehničko-tehnološke nesreće					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	MUP–DZS	SZS, Preduzetne jedinice ZHMP KCCG, UP, IJZCG, CETI, AZŽS	jedna vježba godišnje	30.000€ Budžet MUP-a	DA, kroz simulaciju komunikacije i evakuacije ranjivih grupa	Procjena sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa Crne Gore
Mjera 35.	Pristup dostupnim softverskim paketima (ALOHA) za izračunavanje i modeliranje efekata udesa i određivanje širine povredive zone					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	MERS AZŽS	Nadležni organi susjednih država Stručne institucije	2028.	10.000€ Budžet MERS-a	NE	Procjena sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa Crne Gore Konvencija o prekograničnim efektima industrijskih nesreća
Mjera 36.	Izrada i ažuriranje opštinskih planova zaštite i spašavanja od tehničko-tehnoloških nesreća					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Implementaciona	Organi lokalne samouprave SZS	MUP–DZS	2026–2030.	41.000€ (za 6 opština) Budžet Opština	DA, kroz izradu lokalnih uputstava i protokola za komunikaciju i evakuaciju ranjivih grupa	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026. Zakon o zaštiti i spašavanju

Mjera 37. Izrada i ažuriranje opštinskih planova zaštite i spašavanja od hemijskih i bioloških rizika						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturalna Implementacione	Organi lokalne samouprave SZS	Pravna/ fizička lica sa licencom za izradu planova MUP–DZS	2026–2030.	41.000€ (za 4 opštine) Budžet Opština	DA, kroz izradu lokalnih uputstava i protokola za komunikaciju i evakuaciju ranjivih grupa	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026. Zakon o zaštiti i spašavanju
Mjera 38. Izrada i ažuriranje preduzetnih planova za zaštitu i spašavanje od tehničko-tehnoloških nesreća						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturalna Impleme-ntaciona	Privredna društva koja proizvode, prevoze, prerađuju, skladište ili u tehnološkom procesu postupaju sa opasnim materijama	MUP–DZS	Kontinuirano	25.000€ (za 5 privrednih društava) Budžet privrednih društava	NE	Zakon o zaštiti i spašavanju

Mjera 39.		Izrada Plana prevencije od udesa Seveso postrojenja				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturalna Implementaciona	Privredna društva u kojim se obavljaju aktivnosti u kojima je prisutna ili može biti prisutna jedna ili više opasnih materija	Licencirano fizičko ili pravno lice	Kontinuirano	50.000€ (za 50 privrednih društava 1.000€ po planu) Budžet privrednih društava	NE	Zakon o životnoj sredini
Mjera 40.		Izrada Plana zaštite od udesa Seveso postrojenja većeg rizika				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturalna Implementaciona	Privredna društva koja su na osnovu pravnika o količinama opasnih materija prepoznata kao Seveso postrojenja većeg rizika	Licencirano fizičko ili pravno lice, AZŽS	Kontinuirano	10.000€ (za jedno privredno društvo) Budžet privrednog društva	NE	Zakon o životnoj sredini

Mjera 41.		Izrada i ažuriranje Izvještaja o bezbjednosti Seveso postrojenja većeg rizika				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturalna Implementaciona	Privredna društva koje su na osnovu pravilnika o količinama opasnih materija prepoznata kao Seveso postrojenja većeg rizika	Licencirani privredni subjekat AZŽS	Kontinuirano	10.000€ (za jedno privredno društvo) Budžet privrednog društva	NE	Zakon o životnoj sredini
Mjera 42.		Stručno osposobljavanje i usavršavanje zaposlenih u privrednim društvima za postupanje u slučaju tehničko-tehnološke nesreće				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturalna Implementacione	Privredna društva koja proizvode, prevoze, prerađuju, skladište ili u tehnološkom procesu postupaju sa opasnim materijama	Organizator obrazovanja koji ima licencu	Kontinuirano	25.000€ (za 5 privrednih društava po 5.000€) Budžet privrednih društava	DA, kroz obuku o komunikaciji i evakuaciji ranjivih grupa	Zakon o zaštiti i spašavanju Zakon o eksplozivnim materijama Zakon o prevozu opasnih materija

Mjera 43.		Obrazovanje i osposobljavanje lica za rukovanje eksplozivnim materijama				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturalna Implementaciona	Privredna društva koja proizvode, prevoze, prerađuju, skladište ili u tehnološkom procesu postupaju sa opasnim materijama	Organizator obrazovanja koji ima licence za edukaciju	Kontinuirano	30.000€ (za 5 privrednih društava) Budžet privrednih društava	NE	Zakon o eksplozivnim materijama
Mjera 44.		Formiranje preduzetnih jedinica za zaštitu i spašavanje				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Implementacione	Privredna društva koja proizvode, prevoze, prerađuju, skladište ili u tehnološkom procesu postupaju sa opasnim materijama	Organi lokalne samouprave MUP–DZS	2027–2030.	800.000€ (za 2 privredna društva po 400.000€) Budžet privrednih društava	NE	Zakon o zaštiti i spašavanju

Mjera 45.	Jačanje tehničkih kapaciteta Službi zaštite i spašavanja za reagovanje u slučaju tehničko-tehnoloških nesreća					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Implementaciona	Organi lokalne samouprave SZS	MUP–DZS	2026–2030.	7.125.000€ (za 5 opština) Budžet Opština	DA, kroz obezbjeđivanje opreme za evakuaciju ranjivih grupa	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.
Mjera 46.	Edukacija i kontinuirana komunikacija sa stanovništvom u okolini bazena crvenog mulja					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	MERS	MZ IJZCG	2027–2029.	5.000€ Budžet MERS-a	DA, komunikacija na službenom jeziku i jezicima manjina i edukacija o prevenciji i zaštiti zdravlja ranjivih grupa	Zakon o životnoj sredini

UKUPNA PLANIRANA FINANSIJSKA SREDSTVA ZA SPROVOĐENJE DEFINISANIH MJERA SU 47.165.000€

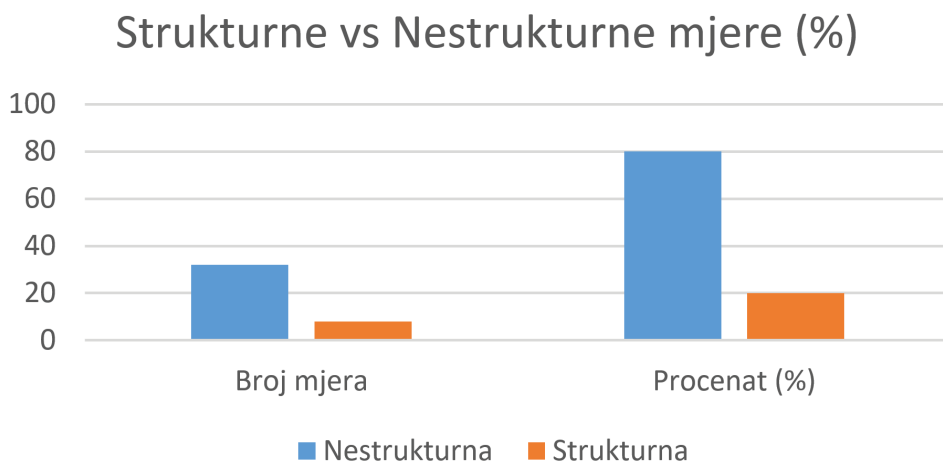
Ukupna planirana finansijska sredstva za sprovođenje mjera prevencije su 35.816.000€

Ukupna planirana finansijska sredstva za sprovođenje mjera pripremljenosti su 11.349.000€

10.3. Zaključak

Statistički pregled mjera pokazuje da Crna Gora primjenjuje integrisani pristup upravljanju rizikom od tehničko-tehnoloških nesreća, gdje je definisano ukupno 46 mjera, i to: 35 nestrukturnih mjera (edukacija, zakonska regulativa) od čega je 18 mjera prevencije, 17 mjera pripremljenosti, kao i 11 strukturnih mjera (infrastrukturne i tehničke investicije) od čega je 6 mjera prevencije i 5 mjera pripremljenosti.

Nestrukturne mjere čine približno 80% mjera, a strukturne mjere čine oko 20%. Odnos strukturnih i nestrukturnih mjera prikazan je na Grafiku 1. Većina mjera planirana je za period 2026–2030, uključujući kontinuirano praćenje, edukaciju, ažuriranje planova, sprovođenje simulacija i praktične vježbe.

Grafik 1. Odnos strukturnih i nestrukturnih mjera

Budžetska alokacija i ključne investicije:

Najveći budžeti se odnose na strukturne kapacitete koji direktno povećavaju operativnu spremnost i smanjuju potencijalne posljedice nesreća:

- Centar za kontrolu trovanja: ukupno preko 2,3 miliona€ (300.000€ za jačanje profesionalnih kapaciteta + 2.000.000€ za jačanje tehničkih kapaciteta). Centar omogućava brzu i stručnu reakciju u slučaju hemijskih, bioloških i drugih opasnih materija. Time se značajno povećava sigurnost stanovništva i profesionalaca.
- Sanacija i stabilizacija bazena: 32,1 miliona€ (32.000.000€ za sanaciju i 100.000€ za stabilizaciju), predstavljaju mjere koje prvenstveno smanjuju rizik od dizanja prašine i izlivanje rastvora u Bazenu crvenog mulja
- Nabavka i održavanje opreme HBRN tima: 1,5 miliona€ i 10.000€ godišnje, omogućavajući pripremu i angažman u kriznim situacijama.
- Nabavka lične i kolektivne zaštitne HBRN opreme za pripadnike operativnih jedinica za zaštitu i spašavanje: 1,5 miliona€ za 23 SZS, čime se postiže efikasan odgovor u kriznim situacijama.
- Jačanje tehničkih kapaciteta Službi zaštite i spašavanja: 7.125.000€ za 5 opština, što uključuje nabavku opreme, vozila i infrastrukture za brzo i efikasno djelovanje.
- Strukturne investicije u preduzetne jedinice: 800.000€ za 2 jedinice, što omogućava lokalnu pripravnost i brzu mobilizaciju u kriznim situacijama. Manji godišnji budžeti odnose se na nestrukturne mjere, ali su strateški važni:
- Edukacija stanovništva: 15.000€ godišnje, koja podiže svijest i priprema građane na pravilan odgovor u slučaju tehničko-tehnoloških nesreća.

- Provjera znanja lica uključenih u rukovanje opasnim materijama: 500€ godišnje, što osigurava visok nivo profesionalne kompetentnosti.
- Stručno osposobljavanje i usavršavanje pripadnika operativnih jedinica za zaštitu i spašavanje za postupanje u slučaju tehničko-tehnoloških nesreća: 10.000€ godišnje, osigurava spremnost za brz i efikasan odgovor na nesreće.
- Obuka članova HBRN tima : 10.000€ godišnje, što osigurava spremnost za efikasan odgovor

Jačanje tehničkih kapaciteta Službi zaštite i spašavanja osigurava da intervencije budu koordinirane, pravovremene. Sve mjere su usmjerene na **ranjive grupe stanovništva**, čime se direktno štiti lokalno stanovništvo i zaposlenici u industriji, a multi-institucionalni pristup osigurava koordinaciju između države, lokalnih vlasti i privrednih subjekata.

Primjenom predloženih mjera Crna Gora stvara otporniji i preventivno orijentisan sistem u kojem sinergija strukturnih i nestrukturnih mjera doprinosi smanjenju rizika od tehničko-tehnoloških nesreća, obezbeđuje efikasan odgovor u slučaju nesreće, zaštitu života i zdravlja stanovništva kao i očuvanju životne sredine.

Visoke investicije u Centar za kontrolu trovanja, HBRN timove i tehničke kapacitete Službi zaštite i spašavanja, u kombinaciji sa kontinuiranim edukativnim i preventivnim aktivnostima, osiguravaju holistički, dugoročno održiv i proaktivan pristup upravljanju rizicima.

Predložene mjere prevencije i pripremljenosti bilo da je riječ o strukturnim ili nestrukturnim doprinose otpornosti lokalne zajednice, zaštiti života, zdravlja i životne sredine, te ispunjavanju zahtjeva međunarodnih konvencija (SEVESO,

ESPOO) i nacionalnih strategija (Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026. i dr).

Time se osigurava pravovremena i efikasna reakcija u slučaju akcidenta, minimiziraju se po-

sljedice po stanovništvo i životnu sredinu, i doprinosi se ukupnoj otpornosti zajednice i države na tehničko-tehnološke rizike.

Literatura:

- Nacionalni plan zaštite i spašavanja od tehničko-tehnoloških nesreća, decembar 2019. godine
- Nacionalni plan zaštite i spašavanja od hemijskih i bioloških rizika, maj 2021. godine
- Nacionalni plan zaštite i spašavanja od radijacionih i nuklearnih nesreća, novembar 2022. godine
- Plan zaštite i spašavanja od tehničko-tehnoloških nesreća za Bazene crvenog mulja, novembar 2020, WEG-Kolektor doo Berane
- Procjena rizika od katastrofa Crne Gore, decembar 2021. godine
- Procjena sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa Crne Gore, septembar 2023. godine
- Program pristupanja Crne Gore EU za period 2024-2027
- Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025-2030. sa Akcionim planom za 2025-2026.
- Zakon o zaštiti i spašavanju („Službeni list Crne Gore”, broj 13/07, 32/11, 54/16, 146/21, 3/23 i 82/25)
- Zakon o prevozu opasnih materija („Službeni list Crne Gore”, broj 33/14, 13/18, 84/24 i 89/25)
- Zakon o eksplozivnim materijama („Službeni list Crne Gore”, broj 49/08, 58/08, 40/11, 31/14 i 31/17)
- Zakon o životnoj sredini („Službeni list Crne Gore”, broj 52/16, 73/19 i 84/24)
- Zakon o hemikalijama („Službeni list Crne Gore”, broj 51/17)
- Zakon o industrijskim emisijama („Službeni list Crne Gore”, broj 17/19, 03/23 i 34/24)
- Zakon o potvrđivanju konvencije o prekograničnim efektima industrijskih nesreća („Službeni list Crne Gore” broj 09/08)
- Zakon o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu („Službeni list Crne Gore”, broj 59/11, 84/24)

11. Radijacione i nuklearne nesreće

Skraćenice:

- MUP - Ministarstvo unutrašnjih poslova
- DZS - Direktorat za zaštitu i spašavanje
- MERS - Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera
- MZ - Ministarstvo zdravlja
- MPNI - Ministarstvo prosvjete, nauka i inovacija
- AZŽS - Agencija za zaštitu životne sredine Crne Gore
- CETI - Centar za ekotoksikološka ispitivanja d.o.o. Podgorica
- PMF - Prirodno - matematički fakultet Univerziteta Crne Gore
- ZHMS CG - Zavod za hidrometeorologiju i seizmologiju Crne Gore
- IJZ CG - Institut za javno zdravlje Crne Gore
- UBHVFP - Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove
- PSUR - Procjena sposobnosti upravljanja rizicima
- IAEA - Međunarodna Agencija za atomsku energiju
- USIE - Unificirani sistem za razmjenu informacija, incidenata i hitnih slučajeva koji uključuju radioaktivne izvore sa potencijalnim prekograničnim uticajima
- ECURIE - Sporazum između Evropske zajednice za atomsku energiju (EURATOM) i država nečlanica Evropske unije o učešću država nečlanica Evropske unije u sistemu Zajednice za ranu razmjenu informacija u slučaju radijacionog vanrednog događaja
- CONVEX - Međunarodne vježbe pripravnosti i odgovora na radijacione i nuklearne nesreće
- EURDEP - Platforma EU za razmjenu radijacionih podataka
- JRODOS - Sistem za podršku u odlučivanju u slučaju radijacionih i nuklearnih vanrednih situacija
- ORPHAN SOURCE - Napušten radioaktivni izvor
- ITDB - Baza podataka o incidentima i nedozvoljenom prometu nuklearnog i radioaktivnog materijala
- GDR - Gama doza zračenje
- MPŠV - Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede.

11.1. Opis rizika

Radijacioni rizik predstavlja vjerovatnoću da pojedinac, materijalna dobra ili životna sredina dožive određene štetne efekte kao rezultat izlaganju jonizujućem zračenju. Najveći broj izvora jonizujućeg zračenja u Crnoj Gori koristi se u industriji za ispitivanje materijala³⁵, potom u medicini i u naučno-istraživačkoj djelatnosti. U industrijskoj radiografiji koristi se radionuklid selen-75 (⁷⁵Se) koji, po nominalnoj aktivnosti, pripada izvorima kategorije (2) dva³⁶. Ovaj izvor koristi Institut za crnu metalurgiju A.D. Nikšić. Usljed nepridržavanja propisanih mjera zaštite pri radu sa uređajima sa izvorom selen ⁷⁵Se, zbog bezbjednosnih propusta ili gubitka izvora, može doći do prekomjerne ozračenosti jedne ili više osoba, uz materijalnu štetu za operatera i vlasnika izvora, te negativne posljedice po zdravlje i živote ljudi, ekonomiju i životnu sredinu³⁷. Osim ⁷⁵Se u industrijskoj radiografiji se koristi i iridijum-192 (¹⁹²Ir), takođe kategorije (2), ali uređaj sa ovim izvorom ne posjeduje nijedno pravno lice u Crnoj Gori već se povremeno vrši uvoz u skladu sa potrebama i zahtjevima korisnika. Prilikom transporta ovih radioaktivnih izvora može doći do prekomjernog ozračivanja kao posljedica saobraćajne nesreće ili

krađe uređaja sa izvorom iz vozila. U medicini se izvori jonizujućeg zračenja koriste u Kliničkom centru Crne Gore, kao i u Institutu za onkologiju, i to u Centru za medikalnu onkologiju s dnevnom bolnicom, Centru za radioterapiju i Centru za nuklearnu medicinsku dijagnostiku³⁸.

Neki od primjera povećane radioaktivnosti u Crnoj Gori zabilježen je prilikom dozimetrijske kontrole pošiljaka metalnog otpada. Tokom kontrole, više puta je otkriveno prisustvo povećane radioaktivnosti, kao posljedica postojanja izvora jonizujućeg zračenja u otpadnom metalu, pri čemu je stopiran uvoz od oko 130 tona otpada. Kontrola pošiljaka metalnog otpada (ali i ostalih roba koje potpadaju pod kontrolu) u Crnoj Gori se primarno obavlja dozimetrijski. Ako dozimetrija pokaže povećane vrijednosti, pristupa se verifikacionim dozimetrijskim mjerenjima koju obavlja Centar za ekotoksikološka ispitivanja, a po potrebi i gama spektrometriji.

Na teritoriji Crne Gore ne postoje nuklearne elektrane niti drugi nuklearni objekti. Ipak, u zemljama okruženja postoje takvi objekti (u svijetu je preko 400 nuklearnih elektrana, a u Evropi 170)³⁹. Usljed mogućeg nuklearnog akcidenta, uz

³⁵ Gama radiografija predstavlja metodu primjene radioaktivnih izotopa za otkrivanje pukotine na varovima i nehomogenosti u nekom materijalu.

³⁶ Vodič o sigurnosti Međunarodne agencije za atomsku energiju - Kategorizacija radioaktivnih izvora, Br. RS-G-1.9 (IAEA Safety Guide No. RS-G-1.9 - Categorization of Radioactive Sources).

³⁷ Scenario najvjerovatniji neželjeni događaj „Izgubljen opasni izvor zračenja ⁷⁵Se, kategorije 2“ u Procjeni rizika od katastrofa CG, ³⁸ U Centru za radioterapiju je aparat za Brahiterapiju koji sadrži radionuklid iridijum ¹⁹²Ir nominalne aktivnosti 12.8 Ci (0,47 TBq), a u Centru za nuklearnu medicinsku dijagnostiku koristi se tehnicijum ^{99m}Tc i jod ¹³¹I. Usljed incidenta/akcidenata u ovim organizacionim jedinicama može doći do porasta doze ili do kontaminacije, koja bi zahtijevala primjenu hitnih zaštitnih mjera na licu mjesta, ali ne i primjenu hitnih zaštitnih mjera u široj okolini.

³⁹ <https://www.world-nuclear.org/information-library/country-profiles/others/european-union.aspx>

nepovoljne meteorološke uslove, Crna Gora može biti pogođena prekograničnim ispuštanjem radioaktivnih materija, što može imati značajne posljedice po zdravlje i živote ljudi, životnu sredinu, privredu, poljoprivredu, turizam i druge sektore⁴⁰. Ekonomske posljedice su realne i često nepredvidive, kao i vrijeme potrebno za njihovo otklanjanje.

Nuklearne elektrane najbliže Crnoj Gori nalaze se u Mađarskoj, Bugarskoj i Sloveniji, na udaljenosti manjoj od 400 km⁴¹. Pored navedenih, još nekoliko nuklearnih elektrana nalazi se na udaljenosti do 1.000 km od teritorije naše države.

Granicu u smislu udaljenosti koja je bezbjedna u pogledu uticaja eventualnog akcidenta veoma je teško precizno odrediti, jer potencijalni efekti prvenstveno zavise od tipa i intenziteta samog akcidenta. Primjera radi, nuklearna elektrana u Černobilju je udaljena više od 1.200 km od Crne Gore, ali je uticaj Černobiljskog akcidenta bio veoma značajan za Crnu Goru.

Takođe, Crna Gora može biti pogođena i radijacionom ili nuklearnom nesrećom tokom prevoza (tranzita) radiaktivnog ili nuklearnog materijala.

40 Procjena rizika od katastrofa Crne Gore, scenario „Neželjeni događaj sa najgorim mogućim posljedicama: Nuklearna nesreća na NE „Pakš“ u Mađarskoj

41 U Mađarskoj NE „Pakš“ na 336 km, Bugarskoj NE „Kozloduy“ na 293 km i u Sloveniji „Krško“ na 382 km.

11.2. Tabela prikaz mjera

MJERE PREVENCIJE						
Mjera 1.	Instaliranje portal monitora na graničnim prelazima					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	MUPUprava policije	MERS AZŽS CETI	IV kvartal 2026 - IV kvartal 2027.	Donacije 1.600.000€	NE	PSUR CG Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti
Predviđeno je instaliranje 8 portal monitora na graničnim prelazima u skladu sa već urađenim elaboratom i procjenom o lokaciji. Za jedan portal je potrebno oko 200.000€ za opremu, instalaciju interneta, umrežavanje portal monitora, građevinski radovi – prilagođavanje graničnih prelaza, montaža, održavanje, trening.						
Mjera 2.	Sprovođenje programa sistematskog ispitivanja radioaktivnosti u životnoj sredini					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Implementaciona	AZŽS	CETI MERS	Kontinuirano Svake godine prema godišnjem programu monitoringa radioaktivnosti, koji donosi Vlada do 1. decembra tekuće za narednu godinu.	Budžet AZŽS 60.000€	NE	Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti

Mjera 3. Kontrola radioaktivnosti roba pri uvozu, izvozu i tranzitu, kontrola kontaminacije metala						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Implementaciona	Privredna društva koja imaju dozvolu za obavljanje poslova kontrole radioaktivnosti roba pri uvozu, izvozu i tranzitu, kontrola kontaminacije metala Uprava Carina, Ekološka Inspekcija	CETI MUP-Uprava policije MPŠV UBHVFP AZŽS	Kontinuirano	Sredstva obezbjeđuju uvoznici - Privredna društva koja su vlasnici robe (30 - 100€ pri svakom uvozu, a broj obavljenih uvoza je 62.962 na godišnjem nivou prema izvještaju ekološke inspekcije) 2.500.000€	NE	Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti

Mjera 4.		Određivanje lokacije za privremeno sklanjanje u slučaju otkrivanja opasnog izvora radioaktivnog zračenja na graničnim prelazima i aerodromima				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	MERS CETI	AZŽS MUP Uprava policije	I kvartal 2027- III kvartal 2027.	Sredstva zavise od broja izvora, vremena poluraspada, zapremine i veoma ih je teško procijeniti. Eventualni troškovi privremenog skladištenja bi se pokrili iz budžeta MERS-a	NE	Procjena rizika od katastrofa Crne Gore
Mjera 5.		Određivanje lokacije za sklanjanje plovila na nuklearni pogon ili prevoz radioaktivnih materijala u slučaju nesreće				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	Uprava pomorske sigurnosti	Uprava policije AZŽS CETI MERS	I kvartal 2027- IV kvartal 2027.		NE	Procjena rizika od katastrofa Crne Gore

Mjera 6.		Kontrola prometa radioaktivnog i/ili nuklearnog materijala i izvora jonizujućeg zračenja				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Implementaciona	Saobraćajna inspekcija, Ekološka inspekcija, Privredna društva koja imaju odobrenje za promet-prevoz, uvoz, izvoz radioaktivnog i-ili nuklearnog materijala i izvora jonizujućeg zračenja	MUP AZŽS Privredna društva koja imaju dozvolu za promet pri uvozu, izvozu i tranzitu	Kontinuirano I kvartal 2027 – IV kvartal 2027.	Privredna društva za promet-prevoz, uvoz, izvoz radioaktivnog i/ili nuklearnog materijala i izvora jonizujućeg zračenja planiraju 20.000€ godišnje	NE	Zakon o prevozu opasnih materija Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti
Mjera 7.		Imenovanje lica odgovornih za radijacionu i/ili nuklearnu sigurnost i bezbjednost u privrednim društvima koja obavljaju djelatnost i aktivnost sa radioaktivnim izvorima i nuklearnim materijalima				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	Privredna društva koja obavljaju djelatnosti i aktivnosti sa radioaktivnim izvorima i nuklearnim materijalima	AZŽS MERS	kontinuirano	Privredna društva koja obavljaju aktivnosti sa sa radioaktivnim izvorima i nuklearnim materijalima planiraju 30.000€ (15 x 2.000€ po licu za obuku)	NE	Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti
Privredno društvo određuje jedno obučeno zaposleno lice koje će biti zaduženo za radijacionu i nuklearnu sigurnost i bezbjednost.						

Mjera 8.		Sprovođenje stručnog osposobljavanja lica koja učestvuju u prevozu opasnih materija klase VII				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturalna Implementaciona	Privredno društvo koje se bavi prevozom radioaktivnog materijala i izvora jonizujućeg zračenja	Nosioci licence	Kontinuirano	Privredna društva koja se bave prevozom radioaktivnog materijala i izvora jonizujućeg zračenja obezbjeđuju sredstva za obuku 30.000€ (15 lica 1.500€-2.000€ za jedno lice)	NE	Zakon o prevozu opasnih materija
Mjera 9.		Obezbijediti blagovremeno informisanje javnosti o zaštiti od jonizujućeg zračenja u blizini skladišta radioaktivnog otpada				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturalna Implementaciona	Privredna društva koja obavljaju djelatnost i aktivnosti korišćenja i skladištenja radioaktivnog i/ili nuklearnog materijala i izvora jonizujućih zračenja	MERS AZŽS CETI MUP	Kontinuirano	/	DA. Obezbijediti informisanje na službenom jeziku i jezicima manjina	Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti

Mjera 10. Izrada plana bezbjednosti pri uvozu, izvozu, tranzitu ili prevozu radioaktivnog i nuklearnog materijala						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	Privredna društva za prevoz radioaktivnog i/ili nuklearnog materijala i izvora jonizujućeg zračenja	MERS AZŽS MUP CETI	I kvartal 2028– IV kvartal 2028.	Privredna društva za prevoz radioaktivnog i/ili nuklearnog materijala i izvora jonizujućeg zračenja planiraju 90.000€ (za angažovanje eksperta za izradu plana, 6.000€ po privrednom društvu 15 x 6.000€)	NE	Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti, Zakon o prevozu opasnih materija

Mjera 11.	Realizovati zapošljavanje stručnih lica - diplomiranih fizičara, u nacionalnim institucijama shodno sistematizovanim radnim mjestima					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	AZŽS MERS MUP	/	I kvartal 2027– IV kvartal 2027.	Budžet MERS, MUP, AZŽS 160.000€ (za zapošljavanje 8 fizičara i to u MERS - 2, AZŽS - 5, MUP – 1 po 20.000€ na godišnjem nivou, bruto plata, obuke i stručno usavršavanje, radna oprema)	NE	PSUR CG
Mjera 12.	Pojačati kapacitete inspeksijskog nadzora u oblasti zaštite od jonizujućeg zračenja zapošljavanjem dodatnih inspektora					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	MERS	/	Kontinuirano	Budžet MERS 60.000€ (za zapošljavanje 3 inspektora po 20.000€ na godišnjem nivou, plate, doprinosi, porezi, obuke, usavršavanja, radna oprema)	NE	PSUR CG

Mjera 13. Sprovođenje edukacije i podizanja svijesti stanovništva o radijacionim i nuklearnim rizicima						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Implementaciona	MUP	MERS AZŽS	Kontinuirano 2027 – 2028.	Budžet MUP 10.000€ godišnje (radionica, kurs, vježba, brošure, vodiči)	DA, na službenom jeziku i jezicima manjina.	Zakon o zaštiti i spašavanju Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti
Mjera 14. Utvrđivanje sadržaja Programa zaštite od jonizujućeg zračenja						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	Privredna društva koja obavljaju djelatnosti i aktivnosti korišćenja izvora jonizujućih zračenja	/	Kontinuirano 2027 – 2028.	Privredna društva koja obavljaju djelatnosti i aktivnosti korišćenja izvora jonizujućih zračenja planiraju po 2.000€ za izradu programa za angažovanje eksperta ukupno 30.000€ (15 x 2.000€)	DA, zabrana rada za mlade od 18 godina, trudnice i porodilje	Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti

Mjera 15.	Uspostavljanje nacionalnih dijagnostičkih referentnih nivoa za medicinska izlaganja pacijenata - opravdanost izlaganja					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	MERS MZ	Privredna društva koja obavljaju djelatnosti i/ili aktivnosti korišćenja radioaktivnog i/ili nuklearnog materijala i izvora jonizujućeg zračenja koje uključuju medicinsko izlaganje	I kvartal 2028– IV kvartal 2028.	10.000€ iz Budžeta MZ	DA, propisuju se niže mjere za djecu i pratioce	Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti

MJERE PRIPREMLJENOSTI						
Mjera 16.	Nabavka opreme za GDR stanice – UPS za stalno napajanje					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	AZŽS	/	Kontinuirano	Projekat EU 50.000€	NE	Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti

Mjera 17. Nabavka tečnog scintilacionog brojača LSC i alfa beta brojača za analizu jonizujućeg zračenja						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	CETI	/	I kvartal 2026– IV kvartal 2026.	Donacije 170.000€ (za nabavku 2 uređaja)	NE	Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti
Mjera 18. Formiranje tima za otkrivanje i izrada procedura za prepoznavanje i otkrivanje radioaktivnog ili nuklearnog materijala bez vlasnika "orphan source"						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	MERS – ekološka inspekcija AZŽS	CETI MUP- UP	I kvartal 2026– IV kvartal 2026.	Budžet MERS 5.000€	DA, zabrana učešća u timu za trudnice, porodilje i mlađe od 18 godina	PSUR CG Strategija o jonizujućem zračenju, radijacione sigurnosti i upravljanje radioaktivnim otpadom

Mjera 19. Određivanje lokacija za privremeni smještaj lica izloženih radioaktivnim izvorom						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Planirana	MUP	MO MZ AZŽS CETI MERS	II kvartal 2027– IV kvartal 2027.	Sredstva se planiraju u zavisnosti da li je objekat potrebno adaptirati	DA, posebne mjere za smještaj OSI, hronične bolesnike, djecu, trudnice i porodilje	Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti Nacionalni plan zaštite i spašavanja od radijacionih i nuklearnih nesreća PSUR CG
Mjera 20. Izrada procedura za postupanje u slučaju radijacionih nesreća						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	MERS	AZŽS MUP CETI vlasnici izvora	I kvartal 2026– IV kvartal 2026.	Budžet MERS 3.000€ (radionica/ sastanak administrativni troškovi)	DA, posebne mjere za ranjive kategorije	Procjena rizika od katastrofa Crne Gore Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti

Mjera 21.	Izrada programa i plana vježbi za zaposlene u regulatornom tijelu i lica koja učestvuju u vanrednim situacijama					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	MERS MUP	AZŽS CETI	IV kvartal 2027– II kvartal 2028.	Budžet MERS 3.000€ (radionice/ sastanci, administrativni troškovi)	DA, obuka za postupanje sa ranjivim grupama	Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti Zakon o zaštiti i spašavanju
Mjera 22.	Izrada i sprovođenje programa obuka i usavršavanja za lica koja rade na poslovima zaštite od jonizujućeg zračenja, kao i lica koja reaguju u vanrednim situacijama					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	MERS	PMF, MZ, MPNI, MUP, AZŽS, CETI, Službe zaštite i spašavanja	I kvartal 2028– IV kvartal 2028.	Budžet MERS 20.000€ (angažovanje eksperta, 2 radionice)	DA, obuka za postupanje sa ranjivim grupama	Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti

Mjera 23. Izrada procedura za upravljanje radioaktivnim izvorima kategorije I ili II, uključujući i fizičku zaštitu materijala						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	Privredno društvo koje posjeduje i koristi uređaj koji proizvodi jonizujuće zračenje kategorija 1 i/ ili 2	AZŽS CETI MERS	I kvartal 2027–IV kvartal 2027.	Korisnici izvora planiraju sredstva po 3.000€ Ukupno 15.000€ (5 x 3.000 za izradu procedure, angažovanje eksperta, radionica)	NE	Procjena rizika od katastrofa Crne Gore
Mjera 24. Izrada procedure za traženje izgubljenog izvora						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	Privredno društvo, korisnik izvora, ekološka inspekcija	CETI AZŽS	I kvartal 2028–IV kvartal 2028.	Korisnici izvora planiraju sredstva po 2.000€ Ukupno 30.000€ (15 x 2.000€ za izradu, angažovanje eksperta)	NE	Procjena rizika od katastrofa Crne Gore Strategija za jonizujuće zračenje

Mjera 25.		Izrada procedure za informisanje javnosti u slučaju RN nesreća				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	MERS MUP	AZŽS CETI	II kvartal 2026– IV kvartal 2026.	Budžet MUP 3.000€ (radionica, administrativni troškovi)	DA, na službenom jeziku i jezicima manjina	Procjena rizika od katastrofa Crne Gore Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti
Mjera 26.		Izrada programa komunikacije iz oblasti zaštite od jonizujućeg zračenja, RN sigurnosti i bezbjednosti				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	MERS	AZŽS MUP	I kvartal 2026– IV kvartal 2026. Na period od tri godine	Budžet MERS 5.000€	DA, na službenom jeziku i jezicima manjina. Info o rizicima za ranjive grupe	Procjena rizika od katastrofa Crne Gore Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti

Mjera 27.		Izrada planova pripremljenosti i postupanja u slučaju nesreća (preduzetni planovi)				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Implementaciona	Privredna društva koja obavljaju djelatnost i aktivnosti korišćenja radioaktivnog i/ili nuklearnog materijala i izvora jonizujućih zračenja	MUP AZŽS	I kvartal 2027– IV kvartal 2027.	Privredna društva koja obavljaju djelatnost i aktivnosti korišćenja radioaktivnog i/ili nuklearnog materijala i izvora jonizujućih zračenja planiraju sredstva po 6.000€ Ukupno 90.000€ (15 x 6.000€)	DA, planovi uzimaju u obzir ranjivost određenih grupa i mjere za postupanje	Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti Zakon o zaštiti i spašavanju
Mjera 28.		Izrada Programa Detekcije radioaktivnog i nuklearnog materijala sa Akcionim planom				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	MERS	AZŽS CETI MUP UP	I kvartal 2028– IV kvartal 2028. Donosi se na period od pet godina	Budžet MERS 10.000€	NE	Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti

Mjera 29.		Izrada Programa upravljanja radioaktivnim otpadom sa Akcionim planom				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	MERS	CETI AZŽS	I kvartal 2027–IV kvartal 2027.	Budžet MERS 10.000€	DA, zabrana rada za trudnice, porodilje i osobe ispod 18 godina	Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti
Mjera 30.		Izrada planova upravljanja radioaktivnim otpadom				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Implementaciona	Privredna društva koja obavljaju djelatnost i aktivnosti korišćenja i skladištenja radioaktivnog i/ili nuklearnog materijala i izvora jonizujućeg zračenja	MERS AZŽS CETI MZ	kontinuirano	Privredna društva koja obavljaju djelatnost i aktivnosti korišćenja i skladištenja radioaktivnog i/ili nuklearnog materijala i izvora jonizujućeg zračenja planiraju po 6.000€ Ukupno 90.000€ (15 x 6.000€ za konsultantske usluge, dokumentacija)	DA, zabrana rada za trudnice, porodilje i osobe ispod 18 godina	Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti

Mjera 31. Ažuriranje Nacionalnog plana zaštite i spašavanja za radijacione i nuklearne nesreće						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Implementaciona	MUP–DZS	MERS AZŽS CETI IJZCG UBHVFP MZ	I kvartal 2027– IV kvartal 2027.	Budžet MUP 2.000€ (štampa)	DA, uvođenje posebnih mjera za ranjive grupe tamo gdje nedostaju	Zakon o zaštiti i spašavanju
Mjera 32. Opremanje, osposobljavanje i stručno usavršavanje pripadnika službi zaštite i spašavanja u slučaju RN nesreća. ⁴²						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	Službe zaštite i spašavanja	MUP Nosioци licenci za obuku	IV kvartal 2027– IV kvartal 2029.	Budžet lokalnih samouprava, 200.000€ (odijela i dozimetri za 70 osoba, po 3 iz svake službe)	DA, obuka za postupanje sa ranjivim grupama	

42 U Zakonu o zaštiti i spašavanju kod poslova spasioca potrebno je izvršiti dopunu u smislu dodavanja obavljanja poslova prilikom događanja tehničko tehnoloških rizika i RN rizika

Mjera 33. Sprovođenje mjera zaštite za profesionalno izložena lica koja učestvuju u vanrednim situacijama						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturalna Implementaciona	Privredna društva koja obavljaju djelatnost i aktivnosti korišćenja izvora jonizujućih zračenja	MERS AZŽS CETI MUP	Kontinuirano	Privredna društva koja obavljaju djelatnost i aktivnosti korišćenja izvora jonizujućih zračenja planiraju oko 350.000€ za profesionalno izložena lica i lica koja učestvuju u vanrednim situacijama za redovne ljebarske preglede (kategorija A i B) u skladu sa zakonom.	DA, zabrana rada za trudnice, porodilje i mlađe od 18 godina	Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti

Mjera 34.		Obezbjedivanje sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu, sprovođenje zaštitnih mjera i informisanje o opremi za rad				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Implementaciona	Privredna društva koja obavljaju djelatnost i aktivnosti korišćenja izvora jonizujućih zračenja	MERS ME	Kontinuirano	Privredna društva koja obavljaju djelatnost i aktivnosti korišćenja izvora jonizujućih zračenja planiraju 350.000€ za 700 ljudi u zdravstvu, po 500€ godišnje za ličnu zaštitnu opremu Ukupno 700 x 500 350.000€	DA, informisanje na službenom jeziku i jezicima manjina	Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti
Mjera 35.		Organizovanje nacionalnih vježbi sa scenarijom RN nesreće uz podršku JRODOS-a				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Implementaciona	MERS MUP–DZS	CETI AZŽS ZHMS	Kontinuirano I kvartal 2027–IV kvartal 2027.	Budžet MUP ukupno 2.000€ (dvodnevna radionica u godini)	DA, vježbe za postupanje sa ranjivim grupama	Zakon o zaštiti i spašavanju Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti

Mjera 36.		Pružanje uputstava, upozorenja i relevantnih informacija javnosti u slučaju opasnosti				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Implementaciona	Služba zaštite i spašavanja MUP	ZHMS CETI AZŽS MZ UP IJZCG UBH	Kontinuirano po dešavanju	/	DA, na službenom jeziku i jezicima manjina	Zakon o zaštiti i spašavanju Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti
Mjera 37.		Izrada Akcionog programa za Sprovođenje zaštitnih mjera za uklanjanje rizika ako je granica izlaganja iznad dozvoljene za profesionalno izložena lica				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	Privredna društva koja obavljaju djelatnost i aktivnosti korišćenja izvora jonizujućih zračenja CETI	MERS AZŽS	I kvartal–IV kvartal 2028.	Privredna društva koja obavljaju djelatnost i aktivnosti korišćenja izvora jonizujućih zračenja planiraju po 5.000€, za izradu programa za konkretne slučajeve. ukupno 75.000€ (15 x 5.000€)	DA, posebne mjere za trudnice, porodilje i osobe ispod 18 godina	Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti

PREKOGRANIČNE MJERE						
Mjera 38.	Razmjena informacija između država pomoću ECURIE i USIE sistema i informisanje stanovništva o eventualnim događajima					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Implementaciona	AZŽS MERS MUP	CETI ZHMS	Kontinuirano	/	DA, razmjena informacija o postupanju prema ranjivim grupama	PSUR CG Procjena rizika od katastrofa CG Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti
Mjera 39.	Sprovođenje vanrednog monitoringa u slučaju potrebe					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Implementaciona	AZŽS	CETI	Kontinuirano	Budžet AZŽS planira 5.000€ za vanredni monitoring na godišnjem nivou	NE	Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti

Mjera 40.		Otkrivanje i sprječavanje nedozvoljenog prometa radioaktivnog i nuklearnog materijala				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Implementaciona	Vlasnik – prevoznik radioaktivnog i/ili nuklearnog materijala i aterijala MUP-Uprava policije	Uprava carina CETI AZŽS Ekološka inspekcija	Kontinuirano	Vlasnici – prevoznici planiraju 5.000€ po svakom slučaju	NE	Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti
Mjera 41.		Unaprijediti saradnju EK i IAEA sa privrednim društvima koja privremeno skladište ili privremeno odlažu radioaktivni otpad o primjeni zaštitnih mjera u svim fazama skladištenja i/ili odlaganja				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Implementaciona	Privredna društva koja obavljaju djelatnost i aktivnosti korišćenja i skladištenja radioaktivnog i nuklearnog materijala i izvora jonizujućih zračenja	MERS CETI	Kontinuirano	Donacije projekti IAEA i EU	NE	Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti

Mjera 42.	Formiranje održivog sistema GDR stanica, obezbijediti povezivanje sa EURDEP-om i kontinuiranu razmjenu podataka					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Implementaciona	AZŽS	CETI	I kvartal 2026 – III kvartal 2026.	Budžet AZŽS 10.000€ godišnje (softversko održavanje)	NE	PSUR CG
Mjera 43.	Obezbjedjivanje održivosti JRODOS ⁴³ - a sistema za procjenu rizika i prognoze u slučaju radijacionih i nuklearnih nesreća					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna Implementaciona	AZŽS	ZHMS CETI MERS MUP	Kontinuirano	3.000€ na godišnjem nivou u Budžetu AZŽS za: održavanje i eventualna hardverska rješenja - Instalacija OS Linux softvera i konfiguracija nove verzije JRODOS	NE	PSUR CG

⁴³ Cilj uspostavljanja JRODOS sistema u Crnoj Gori je da, donosiocima odluka pomogne da prate stanje i donesu odluke (tehnička podrška) u slučaju radijacione ili hitne nuklearne situacije. Aktivnost uspostavljanja ovog sistema predstavlja obavezu Crne Gore u okviru Pregovaračkog poglavlja 15 - Energetika, podoblast Nuklearna energija, nuklearna sigurnost i zaštita od zračenja

Mjera 44.	Sprovođenje ECURIE i CONVEX vježbi					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturalna Implementaciona	MERS MUP-DZS	CETI AZŽS ZHMS	kontinuirano po zahtjevu IAEA i EK	Budžet MERS 2.000€ (za eventualna laboratorijska ispitivanja)	NE	Zakon o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti

UKUPNO PLANIRANA SREDSTVA ZA SPROVOĐENJE MJERA ZA RADIJACIONE I NUKLEARNE NESREĆE SU: 6.108.000€

Ukupna finansijska sredstva planirana za sprovođenje definisanih mjera: 6.108.000€

Ukupna finansijska sredstva planirana za sprovođenje mjera prevencije: 4.600.000€

Ukupna finansijska sredstva planirana za sprovođenje mjera pripremljenosti: 1.483.000€

Ukupna finansijska sredstva planirana za sprovođenje prekograničnih mjera: 25.000€

11.3. Zaključak

Analiza rizika od radijacionih i nuklearnih nesreća u Crnoj Gori pokazuje da, iako država nema nuklearne elektrane niti druge nuklearne objekte, postoje značajni izvori jonizujućeg zračenja koji zahtijevaju pažljivo upravljanje. Rizici kojima treba posvetiti posebnu pažnju odnose se na upotrebu radioaktivnih izvora u industriji i medicini, skladištenje istrošenih izvora, transport radioaktivnog materijala, kao i na moguće prekogranične uticaje nuklearnih akcidenata u susjednim zemljama koje posjeduju nuklearne elektrane. Dodatnu prijetnju predstavljaju rijetki, ali veoma ozbiljni događaji, sa

radioaktivnim izvorom van regulatorne kontrole ili radioaktivnim izvorom bez vlasnika "orphan source" koji dospiju u posjed građana koji nijesu svjesni opasnosti koju takvi izvori predstavljaju.

U cilju unapređenja sistema prevencije i pripremljenosti, definisane su ukupno 44 mjere, od kojih je 15 mjera prevencije (9 planiranih i 6 implementacionih), 22 mjere pripremljenosti (15 planiranih i 7 implementacionih) i 7 implementacionih mjera sa prekograničnim efektom. Mjere su dodatno razvrstane na strukturne (13) – koje podrazumijevaju ulaganja u fizičku i tehničku infrastrukturu

ru poput instalacije portal monitora na graničnim prelazima, modernizacije i održavanja GDR stanica i unapređenja JRODOS sistema – i nestrukturane (31), koje obuhvataju izradu dokumenata, planova, procedura, edukaciju stručnih kadrova i kontinuirano informisanje i podizanje svijesti javnosti.

Dosljednom realizacijom predloženih aktivnosti, država obezbjeđuje pouzdan sistem ranog upozoravanja, bržu i efikasniju reakciju u slučaju nesreća, bolju kontrolu radioaktivnih izvora i viši nivo koordinacije između svih nadležnih insti-

tucija. Istovremeno, sveobuhvatno sprovođenje planiranih i implementacionih mjera omogućava da Crna Gora jača otpornost na radijacione i nuklearne rizike, unapređuje zaštitu zdravlja stanovništva i kvalitet životne sredine, te ispunjava međunarodne obaveze u oblasti smanjenja rizika od katastrofa. Implementacijom predloženih mjera stvoriće se osnove za uspostavljanje održivog sistema radijacione i nuklearne sigurnosti i bezbjednosti u Crnoj Gori, usklađenog sa evropskim i međunarodnim standardima.

Literatura:

- Nacionalni plan zaštite i spašavanja od radijacionih i nuklearnih nesreća, Vlada Crne Gore, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Podgorica, 2022. godine;
- Procjena rizika od katastrofa Crne Gore, Ministarstvo unutrašnjih poslova, 2021;
- Procjena sposobnosti upravljanja rizicima, Ministarstvo unutrašnjih poslova, 2023;
- Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025 -2030, sa Akcionim planom 2025-2026.;
- Zakon o zaštiti jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti ("Službeni list CG", br. 49/24 Od 29.05.2024. godine);
- Zakon o zaštiti i spašavanju („Službeni list CG”, br. 13/07, 32/11, 54/16, 146/21, 3/23 i 82/25);
- Zakon o prevozu opasnih materija („Službeni list CG”, br. 33/14, 13/18, 84/24 i 89/25);
- Zakon o sigurnosti pomorske plovidbe, 2021;
- IAEA Bezbjednosni standard za zaštitu ljudi i životne sredine - pripremljenost i odgovor nanuklearnu ili radijacionu vanrednu situaciju, opšti bezbjednosni zahtjevi br. GZR dio 7 (IAEA Safety Standards for protection people and environment, Preparedness and Response for Nuclear or Radiological Emergency, General Safety Standards, No. GSR part 7);
- Identifikacija radioaktivnih izvora i uređaja - referentni tehnički priručnik, IAEA nuklearna bezbjednost br. 5 (Identification of Radioactive Sources and Devices, Technical Guidance Reference Manual, IAEA Nuclear Security Series No. 5);
- IAEA Bezbjednosni standardni - kategorizacija radioaktivnih izvora, Bezbjednosni vodič br. RS-G-1.9 (IAEA Safety Standards, Categorization of Radioactive Sources, No. RS-G-1.9 Safety Guide);

12. Rizici u privrednim i vanprivrednim objektima i ustanovama (kritična infrastruktura)

12.1. Sektor energetike

Skraćenice:

- EPCG — Elektroprivreda Crne Gore
- CGES — Crnogorski elektroprenosni sistem
- CEDIS — Crnogorski elektrodistributivni sistem
- CG — Crna Gora (u frazama tipa "Procjena rizika od katastrofa CG")
- IT — informacione tehnologije (informaciono-tehnološka infrastruktura)
- SCADA — Sistem za nadzor i upravljanje u realnom vremenu (Supervisory Control and Data Acquisition)
- EBRD — Evropska banka za obnovu i razvoj
- HE — hidroelektrana (npr. "HE Perućica")
- Hz — herc (jedinica frekvencije)
- kVA — kilovolt-amper (jedinica prividne snage)
- kV — kilovolt (jedinica napona)

12.1.1. Opis rizika

Opšti dio

Prekid funkcionisanja odnosno prekid isporuka električne energije, može imati ozbiljne posljedice po nacionalnu bezbjednost, zdravlje i život ljudi, imovinu, životnu sredinu, bezbjednost građana, ekonomsku stabilnost, odnosno vršenje djelatnosti od javnog interesa.

Eventualni poremećaj u radu energetskeg sistema, odnosno eventualno oštećenje ili uništenje infrastrukture, uslovljen prijetnjom od različitih rizi-

ka, posebno dominantno procijenjenih u Crnoj Gori zahtijeva sprovođenje skupa aktivnosti i mjera prevencije i pripremljenosti koje imaju za cilj da spriječe nastanak poremećaja u radu, oštećenje ili uništenje označene infrastrukture, odnosno obezbijede funkcionisanje i otpornost energetske infrastrukture u slučaju poremećaja u radu ili oštećenja i spriječe nastanak posljedica poremećaja u radu, odnosno oštećenja ili uništenja energetske infrastrukture.

Poseban dio

Imajući u vidu relevantne nacionalne strategije u oblasti energetike i oblasti smanjenja rizika od katastrofa, te procjenu rizika od katastrofa, procjenu upravljanja rizicima od katastrofa u sektoru kritične infrastrukture – **energetike**, jasno je da se zahtijeva integrisan pristup u njihovom planiranju i sprovođenju. Označene mjere se dijele

na strukturne i nestrukturne mjere prevencije i pripremljenosti, planirane i implementacione mjere prevencije i pripremljenosti, mjere namijenjene posebnim kategorijama ugroženog stanovništva, mjere sa prekograničnim uticajem i mjere za rizike male vjerovatnoće ali visokog uticaja.

12.1.2. Tabelarni prikaz mjera

MJERE PREVENCIJE						
Mjera 1.	Modernizacija, adaptacija i rekonstrukcija energetskih objekata, kako bi se povećala otpornost na prirodne katastrofe (zemljotresi, poplave)					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna	EPCG	Jedinice lokalne samouprave građevinske firme dobavljači opreme	2026.	Budžet EPCG 68.000.000€	NE	Strategija razvoja energetike do 2030.
Strukturna mjera 1 (Modernizacija, rekonstrukcija i adaptacija objekata): Uključuje tehničku i ekološku rekonstrukciju termoelektrane Pljevlja u iznosu od 68.000.000€, kao i adaptaciju. Ova mjera ima visok prioritet i ključna je za održivost infrastrukture u područjima visokog seizmičkog rizika.						
Mjera 2.	Adaptacija i modernizacija naftnih skladišta					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna	Ministarstvo energetike i rudarstva	Jedinice lokalne samouprave građevinske firme dobavljači opreme	2026–2027.	Budžet Ministarstva energetike i rudarstva 2.200.000€	NE	Nacionalni plan otpornosti
Strukturna mjera 2 - Adaptacija i modernizacije naftnih skladišta, tj objekata za skladištenje naftnih derivata za potrebe čuvanja strateških rezervi naftnih derivata – u toku je postupak izbora izvođača radova, Ministarstvo energetike i rudarstva izdvojilo je iz budžeta za ovu stavku 2.200.000€.						

Mjera 3.		Instalacija sistema za detekciju kvara na objektima (tehnički i fizički) i izrada planova				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna	CGES	Jedinice lokalne samouprave građevinske firme dobavljači opreme	2026–2030.	Budžet CGES 17.990€	NE	Strategija razvoja energetike do 2030.
Strukturna mjera 3 - Crnogorski elektroprenosni sistem (instalacija sistema za detekciju kvara na objektima): Instalacija „pametnih“ uređaja u svim energetske objektima, kao i izrada planova obavezno šticećenih objekata predviđena je budžetom u iznosu od 10.000€. Za izradu i reviziju plana zaštite i spašavanja od požara i zemljotresa predviđen je budžet u iznosu od 7.990€ .						
Mjera 4.		Nabavka opreme za tehničko osmatranje objekata				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna	EPCG	Dobavljači opreme	2026–2030.	Budžet EPCG 600.000€	NE	Strategija razvoja energetike do 2030.
Mjera 5.		Nabavka opreme za obezbjeđivanje pogonske spremnosti za proizvodnju električne energije				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna	EPCG	Dobavljači opreme	2026–2030.	Budžet EPCG 900.000€	NE	Strategija razvoja energetike do 2030.

Mjera 6.		Uspostavljanje sistem video nadzora za sve objekte sistem praćenja 24/7, kao i sistem protivprovalne zaštite baziranog na sistemu video nadzora				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Planirana	CGES	CGES	2026–2030.	Budžet CGES 1.570.000€	NE	Strategija razvoja energetike do 2030.
Mjera 6 obuhvata nabavku i implementaciju sistema tehničke zaštite za obavezno štice objekte Crnogorskog elektroprenosnog sistema (CGES), koji uključuje savremeni sistem video-nadzora sa neprekidnim praćenjem (24/7), kao i protivprovalnu zaštitu baziranu na integrisanom video-nadzoru. Sistem omogućava kontinuirani nadzor objekata, rano otkrivanje neovlašćenih aktivnosti i povećanje ukupnog nivoa bezbjednosti kritične elektroenergetske infrastrukture.						
Mjera 7.		Uspostavljanje jedinstvenog sistema za monitoring video nadzora, provalne zaštite i dojava požara				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Planirana/ tehnička	CGES EPCG	CGES EPCG	2026–2030.	Budžet CGES 17.500€ Budžet EPCG 128.000€ Ukupno: 145.500€	NE	Procjena rizika od katastrofa CG
Mjera 7 podrazumijeva uspostavljanje jedinstvenog sistema za centralizovani monitoring video-nadzora, protivprovalne zaštite i sistema za dojavu požara na objektima Crnogorskog elektroprenosnog sistema (CGES) i Elektroprivrede Crne Gore (EPCG). Cilj mjere je objedinjeno praćenje bezbjednosnih i tehničkih parametara, pravovremeno otkrivanje rizika i efikasna reakcija u slučaju požara, provale ili drugih vanrednih situacija. U okviru ove mjere planirana su sredstva za održavanje i unapređenje sistema za dojavu požara na objektima CGES-a, uključujući nabavku akumulatora za centrale sistema za dojavu požara na 25 lokacija, ispitivanje funkcionalnosti sistema i redovno održavanje. Za navedene aktivnosti planiran je ukupan budžet u iznosu od 17.500€, koji se obezbjeđuje iz budžeta CGES-a. Takođe, mjera obuhvata ugradnju monitoring sistema na blok transformatorima u vlasništvu EPCG-a, u cilju praćenja rada, pravovremenog otkrivanja kvarova i povećanja bezbjednosti postrojenja. Za realizaciju ove aktivnosti planiran je budžet u ukupnom iznosu od 128.000€, koji će biti realizovan fazno u periodu od 2026. do 2029. godine (po 32.000€ godišnje). Mjera uključuje i implementaciju dodatnih tehničkih rješenja u okviru integrisanog sistema ranog upozorenja, kao što su senzori za praćenje seizmičke aktivnosti, hidrološke stanice za rano upozorenje na poplave, digitalni (IT) alati za obradu i razmjenu podataka, kao i alarmni sistemi za dojavu požara. Sa tehničkog aspekta, ova mjera ima visok prioritet i predstavlja osnovu za realizaciju ostalih mjera u oblasti zaštite i otpornosti elektroenergetske infrastrukture.						

Mjera 8.	Nabavka agregata kao dodatne opreme za obezbjeđivanje rezervnog napajanja električnom energijom za hitne slučajeve					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Implementaciona	EPCG CGES	EPCG CGES	2026–2030.	(Budžet EPCG, 100.000€ Budžet CGES 700.000€) Ukupno: 800.000€	NE	Strategija razvoja energetike do 2030.
Implementaciona mjera 8 – Elektroprivreda Crne Gore i Crnogorski elektroprenosni sistem (rezervno napajanje): nabavka i ugradnja agregata kao dodatne opreme za obezbjeđivanje rezervnog napajanja električnom energijom u hitnim slučajevima, što podrazumijeva planiranje, nabavku i faznu ugradnju dizel agregata za ključne energetske objekte (uključujući proizvodne objekte i trafo-stanice), definisanje mehanizama za obezbjeđivanje kontinuiteta napajanja u vanrednim situacijama, kao i unapređenje koordinacije u uslovima višestrukih kriza (npr. istovremeni zemljotresi i poplave). Iako su određene aktivnosti već sprovedene, mjera se realizuje kontinuirano tokom planskog perioda radi jačanja otpornosti elektroenergetskog sistema i ima visok prioritet.						

MJERE PRIPREMLJENOSTI						
Mjera 1.	Edukacija zaposlenih o svrsi bezbjednosnih procedura, neophodnosti poštovanja istih i podizanje nivoa bezbjedonosne strukture					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna/ Planirana	EPCG CEDIS CGES	EPCG CEDIS CGES jedinice lokalne samouprave	2026–2030.	Budžet EPCG 30.000€ Budžet CEDIS 6.000€ Budžet CGES 2.000€ Ukupno: 38.000€	NE	Strategija razvoja energetike do 2030.

Mjera 2.		Propisivanje procedura za postupanje u redovnim i vanrednim situacijama				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna/ Planirana	EPCG CEDIS	EPCG CEDIS CGES jedinice lokalne samouprave	2026–2030.	Budžet EPCG 10.000€ Budžet CEDIS 116.200,33€ Ukupno: 126.200,33€	DA Zaposlenima koji pripadaju ranjivim grupama	Procjena rizika od katastrofa CG
Mjera 3.		Periodično kontrolisanje posebnih i opštih dužnosti službi fizičke zaštite, sa korektivnim mjerama				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna/ Impleme- ntaciona	CGES	Jedinice lokalne samouprave	2026–2030.	Budžet, CGES 598.708€	NE	Strategija razvoja energetike do 2030.
Nestrukturna mjera 3 – Crnogorski elektroprenosni sistem (Periodično kontrolisanje): Kontrolisanje posebnih i opštih dužnosti spoljnog pružaoca usluge fizičke zaštite obavlja stalno zaposleni Koordinator opštih poslova u CGES-u. Potpisan je Ugovor o javnoj nabavci usluge fizičkog obezbjeđenja poslovnih zgrada, trafostanica i pripadajućih objekata u iznosu od 598.708€ sa uračunatim PDV-om. Podrazumijeva kontrolu službi unutar energetskih subjekata, koji se bave fizičkom zaštitom svih objekata u nadležnosti.						

Mjera 4.	Planovi planovi zaštite i spašavanja za sve objekte i obilježavanje evakuacionih puteva i izlaza					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna/ Planirana	EPCG CEDIS CGES	EPCG CEDIS CGES jedinice lokalne samouprave	2026–2030.	Budžet EPCG 50.000€ Budžet CGES 10.980€ CEDIS 1.500.00€ Ukupno: 62.480€	DA, planovi sadrže uputstva za evakuaciju ranjivih grupa (osobe sa invaliditetom)	Procjena rizika od katastrofa CG Zakon o zaštiti i spašavanju
Elektroprivreda Crne Gore, Crnogorski elektroprenosni sistem i Crnogorski elektrodistributivni sistem (planovi): Planovi zaštite i spašavanja za sve objekte i obilježavanje evakuacionih puteva i izlaza, što podrazumijeva izradu i ažuriranje planova zaštite i spašavanja, izradu i postavljanje mapa evakuacije, obilježavanje i održavanje evakuacionih puteva i izlaza, kao i njihovo usklađivanje sa važećim propisima i procjenama rizika. Mjera se sprovodi kontinuirano tokom planskog perioda radi obezbjeđivanja bezbjedne i efikasne evakuacije zaposlenih u slučaju požara, zemljotresa, poplava i drugih vanrednih situacija.						
Mjera 5.	Unapređenje IT infrastrukture kroz centralizovano praćenje i upravljanje podacima i objektima, kako u svrhu preventivnih mjera, tako i tokom kriznih i katastrofalnih situacija					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna	CGES	CGES jedinice lokalne samouprave	2026–2030.	Budžet CGES (grantovi) 2.200.000€	NE	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.
Nestrukturna mjera 5 – CGES kontinuirano unapređuje IT infrastrukturu, a u 2026. godini planirano je unapređenje SCADA sistema u iznosu od 2.200.000€, čime se obezbjeđuje centralizovani nadzor, upravljanje sistemom i efikasna podrška upravljanju kriznim situacijama prema stepenu hitnosti. Mjera ima visok prioritet i predstavlja osnovu za realizaciju ostalih mjera u oblasti digitalnog upravljanja krizama.						

Mjera 6.		Implementacija programa podizanja svijesti o rizicima među zaposlenim i jačanje kapaciteta				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna	EPCG	EPCG jedinice lokalne samouprave	2026–2030.	Budžet EPCG 150.000€ (30.000€ godišnje)	DA, obuka obuhvata rizike za ranjive grupe	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.
Nestrukturna mjera 6 – Redovna organizacija simulacije kriznih situacija radi testiranja spremnosti – Preduzetna jedinica (zaštita i spašavanje) – 30.000€ - radionice, obuke, trening – ima srednji prioritet i neophodna je za koordinaciju u kriznim situacijama.						
Mjera 7.		Uvođenje specijalizovanih treninga za osoblje u energetske subjektima				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Planirana	EPCG	EPCG	2026–2030.	Budžet EPCG 150.000€ (30.000€ godišnje)	DA, obuka obuhvata rizike za ranjive grupe	Strategija razvoja energetike do 2030.
Planirana mjera 7 – Uvođenje specijalizovanih treninga za osoblje u energetske subjektima – specijalizovana jedinica 30.000€, obuhvata simulaciju požara i rad u ekstremnim uslovima (npr. nedostatak struje).						

Mjera 8.	Redovna organizacija simulacija kriznih situacija radi testiranja spremnosti					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Implementaciona	EPCG	EPCG	2026–2030.	Budžet EPCG 150.000€ (30.000€ godišnje)	NE	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.
Mjera 8 obuhvata redovnu organizaciju i sprovođenje simulacija kriznih situacija, uključujući i scenarije sajber napada na IT sisteme, u cilju provjere nivoa spremnosti, koordinacije i efikasnosti reagovanja u vanrednim okolnostima. Simulacije omogućavaju identifikaciju slabosti u procedurama, unapređenje operativnih planova i jačanje kapaciteta zaposlenih za reagovanje u kriznim situacijama. Jedan od operativnih modela za upravljanje krizama u okviru ove mjere je uspostavljanje i korišćenje call centra za koordinaciju i razmjenu informacija tokom kriznih događaja.						
Mjera 9.	Provjera sadržaja koji se unose u cilju kontradiverzione zaštite, protivpožarne opreme i sprječavanje unošenja oružja u radni prostor					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Implementaciona	CGES	CGES	2026.	Budžet CGES 7.950€	NE	Strategija razvoja energetike do 2030.
Mjera 9 podrazumijeva sprovođenje redovnih i vanrednih provjera sadržaja koji se unose u objekte CGES-a, u cilju jačanja kontradiverzione zaštite, kontrole protivpožarne opreme i sprečavanja unošenja oružja i drugih opasnih sredstava u radni prostor. Mjera doprinosi unapređenju fizičke bezbjednosti zaposlenih i objekata, kao i smanjenju rizika od namjernih ili nenamjernih bezbjednosnih incidenata. U okviru mjere predviđeno je i ispitivanje ispravnosti protivpožarnih aparata i hidrantskih mreža, čime se obezbjeđuje funkcionalnost sistema za zaštitu od požara.						

PREKOGRANIČNE MJERE I HILP						
Mjera 1.	Uspostavljanje prekograničnih sporazuma o razmjeni električne energije tokom katastrofa i infrastrukturna ulaganja					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna/ Planirana	Ministarstvo energetike i rudarstva CGES		2026–2030.	(Budžet CGES, Grantovi EU, EBRD) 145.150.000€	NE	Zakon o prekograničnoj razmjeni električne energije i prirodnog gasa Crne Gore Master plan javnih investicija 2024–2027.
Mjere sa prekograničnim uticajem 1 – Crnogorski elektroprenosni sistem (Uspostavljanje prekograničnih sporazuma o razmjeni električne energije tokom katastrofa i infrastrukturna ulaganja). Crnogorski elektroprenosni sistem ima planirana ulaganja do 2030. godine sa procijenjenim prednostima od 145.150.000€ na sljedeće trase dalekovoda (prekogranična saradnja) Trebinje (BIH) – Perućica – Podgorica - Koplík 15.000.000€, 110/35kV Ulcinj- Velipolje (AL) 35 miliona€, 400kV Brezna –Pivska planina- Sarajevo (BIH) 70.000.000€, Pljevlja – Bajina Bašta – Višegrad 13.000.000€ (SRB i BIH), i rekonstrukcija 110kV Nikšić – Bileća (BIH) 11.650.000€, a sve na prioritetne projekte u energetsom sektoru u skladu sa Regulativom 1316/2013 o uspostavljanju Instrumenta za povezivanje Evrope. Ova mjera ima visok prioritet zbog kontinuiranog snabdijevanja zemalja regiona povezanih konekcijom.						

12.1.3. Zaključak

Cjelokupna analiza sistema prevencije i pripremljenosti za upravljanje rizicima od katastrofa u sektoru energetike Crne Gore ukazuje na neophodnost integrisanog pristupa energetske subjektima radi zaštite i povećanja nivoa otpornosti energetske kritične infrastrukture. Utvrđene mjere sistematizovane su kroz strukturne i nestrukturne intervencije, planirane i implementacione aktivnosti sa posebnim fokusom na redovno snabijevanje električne energije.

Strukturni elementi – modernizacija energetskih objekata, instalacija protivpožarnih sistema, nabavka opreme za održavanje energetskih postrojenja, kao i rezervnih dijelova, predstavljaju temelj fizičke otpornosti sistema. Nestrukturne mjere kroz edukaciju kadra, razvoj protokola i IT infrastrukture osiguravaju operativnu spremnost i kontinuitet funkcionisanja.

Posebno je značajan prekogranični aspekt kroz razvoj regionalnih koordinacionih centara i sporazuma o razmjeni električne energije, što odgovara geopolitičkom položaju Crne Gore, povezanosti podzemnim kablom sa Italijom i zahtjevima EU integracija, a sve u cilju kontinuiranog snabijevanja električnom energijom.

Za uspješnu implementaciju utvrđenih mjera ključno je:

- Koordinisano djelovanje svih relevantnih institucija;
- Adekvatno finansiranje kroz nacionalne i međunarodne izvore;
- Kontinuirana edukacija i osposobljavanje kadra;
- Redovno testiranje sistema kroz vježbe i simulacije;
- Usklađivanje sa EU standardima i međunarodnim smjernicama.

S toga je potrebno jačanje kapaciteta u svim energetske subjektima Crne Gore, redovno održavanje infrastrukture i sprovođenje prekogranične saradnje, tj. dobre interkonekcije električne energije koja podrazumijeva povezivanje elektroenergetskih sistema različitih zemalja ili regiona, što omogućava razmjenu električne energije i kapaciteta.

12.2. Sektor saobraćaja

Skraćenice:

- PSS – poletno-sletna staza
- ATV – Aerodrom Tivat
- ACG – Aerodromi Crne Gore
- RWY – Poletno-sletna staza (Runway)
- PAPI – Svjetlosni sistem za navođenje pri slijetanju (Precision Approach Path Indicator)
- ŽICG – Željeznička infrastruktura Crne Gore
- ŽPCG – Željeznički prevoz Crne Gore
- MS – Ministarstvo saobraćaja
- MUP–DZS – Ministarstvo unutrašnjih poslova – Direktorat za zaštitu i spašavanje
- ZHMS – Zavod za hidrometeorologiju i seizmologiju
- EIB – Evropska investiciona banka (European Investment Bank)
- EBRD – Evropska banka za obnovu i razvoj (European Bank for Reconstruction and Development)
- EK – Evropska komisija (European Commission)
- EU IPA – Instrument pretpristupne pomoći Evropske unije
- WBTTFP2 – Trgovinske i transportne olakšice na Zapadnom Balkanu – Faza 2 (Western Balkans Trade and Transport Facilitation Project – Phase 2)
- PCS – Lučki informacioni sistem (Port Community System)

12.2.1. Uvod

Sektor saobraćaja u Crnoj Gori obuhvata vazdušni, željeznički i drumski saobraćaj i predstavlja jedan od ključnih sistema od značaja za funkcionisanje države, bezbjednost stanovništva, ekonomski razvoj i efikasan odgovor u vanrednim situacijama. Poremećaji u radu saobraćajne infrastrukture mogu imati ozbiljne posljedice po kontinuitet snabdijevanja, mobilnost ljudi i roba, funkcionisanje kritičnih službi, kao i po turističku i privrednu aktivnost.

Operator Aerodroma Podgorica i Aerodroma Tivat je preduzeće Aerodromi Crne Gore (ACG), u okviru kojeg se sprovodi i stručno osposobljavanje zaposlenih lica koja obavljaju poslove od značaja za sigurnost vazdušnog saobraćaja. Prilikom izrade dokumenta Procjena rizika od katastrofa Crne Gore kao jedan od najznačajnijih scenarija u oblasti vazdušnog saobraćaja identifikovan je rizik gubitka kontrole nad vazduhoplovom prilikom slijetanja na Aerodrom Tivat, odnosno izlijetanje vazduhoplova sa poletno-sletne staze.

Nacionalna avio-kompanija AIR Montenegro raspolaže sa dva vazduhoplova, čija će operativna upotreba u narednom periodu biti ograničena zbog starosti flote. Poseban izazov u narednom planskom periodu predstavlja potreba dodatne edukacije kadra u vezi sa novim prijetnjama u vazdušnom saobraćaju, uključujući sajber napade, klimatski uslovljene rizike i pojačan uticaj ljudskog faktora.

Željeznička mreža u Crnoj Gori je jednokolosječna, ukupne dužine oko 250 km i većinski ima karakteristike brdske pruge. Duž pruge se nalazi 121 tunel ukupne dužine oko 44 km i 121 most ukupne dužine 7,74 km. Najveći rizici po

željezničku infrastrukturu, kojom upravlja Željeznička infrastruktura Crne Gore, potiču od klizišta i odrona, pri čemu se posebno izdvaja klizište Ratac kao jedno od najvećih i infrastrukturno najzahtjevnijih.

Željeznički prevoz Crne Gore (ŽPCG) raspolaže ograničenim brojem tehnički ispravnih lokomotiva i putničkih kola, pri čemu veliki rizici proizilaze iz izrazite zastarjelosti voznih sredstava. Vanredni događaji na željeznici najčešće su uzrokovani kidanjem kontaktne mreže, odronima, neispravnim pružnim prelazima, ljudskim faktorom i nesavjesnim ponašanjem učesnika drumskog saobraćaja. Dodatni izazov predstavlja nepovoljna starosna i kvalifikaciona struktura zaposlenih u željezničkim preduzećima.

Montecargo, kao operator željezničkog prevoza robe, prema dostupnim statistikama učestvuje u značajnom broju vanrednih događaja na željezničkoj mreži, što dodatno naglašava potrebu jačanja bezbjednosnih i organizacionih kapaciteta u ovom segmentu.

Drumsku mrežu Crne Gore čine auto-putevi, brze saobraćajnice, magistralni i regionalni putevi ukupne dužine oko 1.900 km. Poseban bezbjednosni izazov predstavljaju tzv. „crne tačke“, odnosno dionice puta sa povećanom učestalošću saobraćajnih nezgoda sa teškim posljedicama. Redovno održavanje i zaštita putne mreže sprovode se kroz ugovorne aranžmane, uz sredstva obezbijeđena iz državnog budžeta i prihoda od putarine.

Imajući u vidu važeće strateške dokumente u oblasti saobraćaja, procjene rizika od katastrofa i procjene sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa, jasno je da je za sektor saobraćaja neophodan integrisan pristup planiranju i sprovođenju

nju mjera prevencije i pripremljenosti. Predložene mjere obuhvataju strukturne i nestrukturne intervencije, planirane i implementacione aktivnosti, kao i mjere sa prekograničnim uticajem za rizike male vjerovatnoće, ali potencijalno visokog uticaja.

Strukturne mjere prvenstveno su usmjerene na unapređenje bezbjednosti i otpornosti saobraćajne infrastrukture, uključujući sanaciju klizišta, rehabilitaciju tunela i mostova, unapređenje bezbjednosti pružnih prelaza, modernizaciju željezničkog voznog parka i unapređenje kritične infrastrukture na ae-

rodromima, posebno na Aerodromu Tivat. Nestrukturne mjere odnose se na jačanje institucionalnih i ljudskih kapaciteta, unapređenje procedura, dodatne obuke i simulacije, kao i poboljšanje upravljanja ljudskim resursima u saobraćajnim subjektima.

Poseban značaj imaju mjere usmjerene na smanjenje rizika izazvanih ljudskim faktorom, jačanje sistema obuka i nadzora, kao i unapređenje koordinacije između nadležnih institucija u redovnim i vanrednim situacijama.

12.2.2. Tabelarni prikaz mjera

MJERE PREVENCIJE						
Mjera 1.	Uređenje osnovne poletno-sletne staze (PSS-a) na Aerodromu Tivat (ATV)					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna	ACG	Projektanti i izvođači radova	2026–2027.	Budžet Aerodroma Crne Gore	NE	Procjena rizika od katastrofa CG
Strukturna mjera1: Planiraju se radovi na uređenju osnovne staze ATV, kojima bi se njeni uzdužni i poprečni nagibi uskladili sa regulatornim zahtjevima, a što bi dodatno umanjilo rizik od nezgoda i mogućih nesreća. Mjera ima srednji nivo prioriteta, ima uticaja na čitavo stanovništvo i neophodan je uslov za dalji razvoj ACG. (Za zahvate na osnovnoj stazi Aerodroma Tivat, u ovom trenutku nemamo raspoložive ulazne parametre koji bi omogućili čak ni okvirnu finansijsku procjenu. Očekujemo da će relevantne informacije postati jasnije tokom procesa sertifikacije u skladu sa Uredbom EU 139/2014, a potencijalno i kroz postupke koji će se rješavati putem DAAD-a).						

Mjera 2.	Pomjeranje praga 14 PSS-a na ATV-u kako bi se uspostavila bezbjedna zona na kraju piste					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna	ACG	Projektanti i izvođači radova	2026–2027.	Budžet ACG 100.000€	NE	Procjena rizika od katastrofa CG
Strukturna mjera 2: Sigurnosne površine imaju ključnu ulogu u ublažavanju posljedica u slučaju izlijetanja (<i>overrun</i>) sa poletno-sletne staze (u daljem tekstu PSS) ili slijetanja prije njenog praga (<i>undershoot</i>), jer obezbjeđuju površinu bez prepreka. Kako bi se otklonile neusaglašenosti, izrađena je studija pod nazivom “Predlog izmještanja praga 14: izrada projekta i procedure korišćenja poletno-sletne staze nakon izmještanja praga 14 na Aerodromu Tivat”, kao i prateća Sigurnosna procjena. Rezultat Studije i Sigurnosne procjene jeste predlog skraćenja PSS za 128m pomjeranjem praga 14, uz formiranje predpolja dužine 60 metara. Mjera ima visok nivo prioriteta i neophodan je uslov za sve druge razvojne aktivnosti preduzeća. Kada je riječ o izmještanju opreme sa RWY 14 na Aerodromu Tivat, možemo iznijeti samo grubu procjenu reda veličine: uključujući projektovanje, radove na pomjeranju i kalibraciju PAPI sistema. Ne očekujemo da bi ukupna vrijednost premašila približno 100.000€.						
Mjera 3.	Nabavka dva putnička aviona za potrebe AIR Montenegro					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna/ Tehnička	AIR Montenegro	Ministarstvo saobraćaja Ministarstvo finansija	2026–2027.	Budžet Ministarstva finansija (EU kreditori) 30 – 100.000.000€	NE	Ažurirana Strategija razvoja saobraćaja u CG do 2035.
Strukturna (tehnička) mjera 3: Kompanija AIR Montenegro posjeduje dva aviona, čija će operativna upotreba biti upitna kroz dvije godine, zbog čega je neophodna nabavka dva vazduhoplova. Zbog starosti CG aviona predložena mjera ima visok prioritet i uticaj na čitavo stanovništvo i turističku privredu, jer je CG prepoznata prevashodno kao avio destinacija. U slučaju kupovine dva korišćena (polovna aviona) procijenjeni troškovi za realizaciju ove mjere su oko 30.000.000€, a u slučaju kupovine dva nova aviona ukupni troškovi se procjenjuju na oko 100.000.000€.						

Mjera 4.	Modernizacija pomoćnog voza i mašina za veće intervencije u slučaju prirodnih i drugih katastrofa duž željezničke pruge					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna/ Tehnička	ŽICG	Ministarstvo saobraćaja Ministarstvo finansija	2026–2028.	Budžet Ministarstva finansija 50.000€	NE	Procjena rizika od katastrofa CG
Strukturna-tehnička mjera 4: Mjera proističe iz dokumenta „Procjena sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa“ (septembar 2023). ŽICG je, u međuvremenu, osposobila samostalno pomoćni voz sa pratećom opremom u vrijednosti 100.000€, pomoću kojeg uspješno rješavaju sve nepredviđene situacije nastale na pruzi, vanredne događaje i okolnosti. U sljedećem periodu planirana je dodatna nabavka i modernizacija opreme pomoćnog voza, a vrijednost te investicije je procijenjena na oko 50.000€. Mjera ima srednji prioritet, a veoma visok uticaj u slučaju prirodne katastrofe ili nesreće.						
Mjera 5.	Sanacija klizišta “Ratac” i željezničkog tunela “Sozina”					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna	ŽICG	EU EIB EBRD	2026–2028.	(Donacija EK, krediti EIB-a i EBRD-a) 30.000.000€	NE	Procjena rizika od katastrofa CG
Planirana mjera 5: Klizište Ratac je jedno od najvećih klizišta na prugama ŽICG. Naporima ŽICG i Sektora za implementaciju projekata sanacija klizišta Ratac će se, kako je planirano, obnavljati u sklopu rekonstrukcije pruge Golubovci – Bar i uz podršku evropskih donacija i kreditora. Mjera ima visok prioritet i isto toliki uticaj u slučaju prirodne katastrofe ili nesreće. Procjena troškova za planiranu mjeru 5 iznosi oko 30.000.000€.						

Mjera 6.	Podstaći bržu rehabilitaciju tunela, betonskih i željezničkih mostova duž pruge					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna	ŽICG	Ministarstvo saobraćaja Ministarstvo finansija	2026–2028.	Budžet Ministarstva finansija 40.000.000€	NE	Procjena rizika od katastrofa CG Nacionalni program ž. infrastrukture 2024– 2026.
Strukturna mjera 6: Nakon pregleda tunela urađena su 44 glavna projekta, rehabilitovana 4 tunela, a trenutno se rehabilituju 4. Uskoro je planirano objavljivanje tendera za rehabilitaciju 8 tunela. Rehabilitovani su čelični mostovi „Trebiljevo“, „Morača“ i most br.6. Urađene su minimalne, hitne mjere na mostovima „Tanki rt“, „Skrbušas“, „Ljuboviđa“ i „Tara I“. Rehabilitovano je 19 betonskih mostova, a uskoro se planira objava tendera za 10+3 čeličnih mostova. Planiran je i pregled mostova i tunela i praćenje propagacije postojećih oštećenja i ukupnog stanja. Posebni je problem tunel 176., nedostatak novca, odnosno, nedovoljno izdvajanje iz budžeta u skladu sa Nacionalnim programom željezničke infrastrukture 2024-2026. Mjera ima visok prioritet i isto toliki uticaj. Procjena troškova ŽICG za mjeru 6 iznosi oko 40.000.000€.						
Mjera 7.	Zatvoriti i denivelisati dio pružnih prelaza izgradnjom nadvožnjaka ili podvožnjaka zavisno od terena i mogućnosti jedinica lokalnih samouprava					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna	ŽICG Jedinice lokalne samouprave	Organi lokalne samouprave Izvođači radova	2027–2028.	Ministarstvo finansija budžeti jedinica lokalnih samouprava podrška Svjetske banke 5.000.000€	NE	Ažurirana Strategija razvoja saobraćaja u CG do 2035.
Strukturna mjera 7: Ova inicijalna strukturna mjera ŽICG, uz važnost njenog prepoznavanja od strane lokalnih samouprava, proističe iz savremene evropske prakse i biće kandidovana kao dio ažurirane Strategije za razvoj saobraćaja u CG do 2035. Mjera ima srednji prioritet i isto toliki uticaj. Aktivnosti u okviru ove mjere povezuju se sa projektom „Trgovinske i transportne olakšice na Zapadnom Balkanu- Faza 2 (WBTTFP2)“, koji finansira Svjetska banka. Kroz ovaj projekat je planiran razvoj Informacioni sistem lučke zajednice, čime se doprinosi unapređenju bezbjednosti i efikasnosti saobraćaja, uključujući i aspekte denivelisanja i upravljanja pružnim prelazima. Implementaciju sprovodi Ministarstvo saobraćaja dok je ŽICG krajnji korisnik na projektu. Procijenjeni iznos dijela projekta koji se odnosi na dinevelaciju tri pružna prelaza je 5.000.000€.						

Mjera 8.	Postaviti dodatnu signalizaciju na pružnim prelazima i opremiti ih digitalnim kamerama za nadzor prometa					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna/ tehnička	ŽICG PCS	Ministarstvo saobraćaja Svjetska banka	2026–2027.	Budžet ŽICG uz podršku Svjetske banke 5.300.000€	NE	Ažurirana Strategija razvoja saobraćaja CG do 2035.

Strukturana / tehnička mjera 8: Pored ŽICG, ova strukturna/tehnička mjera proističe iz inicijativa Transportne zajednice i Svjetske banke koja je ranije iskazala spremnost da finansijski podrži ovu mjeru i biće dio ažurirane Strategije za razvoj saobraćaja u CG do 2035. godine. Mjera ima visok prioritet i isto toliki uticaj. U pripremi je i dio projekta "Trgovinske i transportne olakšice na Zapadnom Balkanu- Faza2 (WBTTFP2)", koji finansira Svjetska banka. U okviru projekta planiran je razvoj Informacioni sistem lučke zajednice, sa ciljem integracije digitalnih rješenja za nadzor i upravljanje željezničko-putnim prelazima. Implementaciju sprovodi Ministarstvo saobraćaja, dok je ŽICG krajnji korisnik na projektu. Procijenjeni iznos dijela projekta koji se odnosi na modernizaciju 22 pružna prelaza je 5.000.000€.

Mjera 9.	Povećati iznos godišnjih sredstava za potrebe tekućeg i investicionog održavanja željezničke infrastrukture					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Planirana	ŽICG Ministarstvo saobraćaja	Ministarstvo saobraćaja Ministarstvo finansija Uprava za željeznice	2026–2028.	Budžet Ministarstva finansija 26.770.000€	NE	Ažurirana Strategija razvoja saobraćaja u CG do 2035. Nacionalni program ž. infrastrukture 2024–2026.

Planirana mjera 9: Ova implementaciona mjera predviđena je „Nacionalnim programom željezničke infrastrukture 2024–2026.“, ali se trenutno ne poštuje, jer Ministarstvo finansija za 2025. godinu nije izdvojilo 15.000.000€ za tu namjenu, a kako je to bilo predviđeno Nacionalnim planom. Isto toliko novca za održavanje željezničke infrastrukture predviđeno je Nacionalnim planom i za 2026. godinu, tako da ova mjera, prema svim dokumentovanim analizama, ima visok prioritet i isto toliki uticaj.

U međuvremenu je donijet novi Zakon o željeznici koji je stupio na snagu 1. januara 2026. godine, u kome je finansiranje ŽICG usklađeno sa EU direktivama, a podrazumijeva novi model kojim će se, uzimajući u obzir uobičajene poslovne uslove, obezbijediti da stanje na poslovnim računima upravljača infrastrukture bude rezultat ravnoteže između prihoda i rashoda (definisano u članu 13 (stav 4 i 8) ovog Zakona). Za 2026. godinu, da bi se obezbijedilo poštovanje Zakona, za ŽICG je neophodno izdvojiti iz Budžeta za realizaciju Programa održavanja željezničke infrastrukture 26.770.000€.

Mjera 10.	Nabavka tri garniture putničkih elektromotornih vozova za potrebe ŽPCG-a					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Planirana	ŽICG	Ministarstvo saobraćaja Konsultant MC Mobility iz Beča, PIU tim za sprovođenje tendera po pravilima EBRD-a	2026–2028.	Kredit EBRD-a 30.000.000€	NE	Biznis plan ŽPCG Ažurirana Strategija razvoja saobraćaja u CG do 2035.

Planirana mjera 10: Imajući u vidu starost voznog parka ŽPCG-a, planirana kupovina tri garniture elektromotornih vozova za željeznički prevoz putnika, uz kreditnu podršku EBRD-a nameće se kao visoki prioritet. Prosječna starost lokomotiva sada je 40,6 godina, a putničkih kola 48,3 godine. Njihov vijek trajanja se produžava saglasno Pravilniku o načinu održavanja željezničkih vozila, ali takva praksa ne može trajati beskonačno. Za realizaciju ove mjere, kako procjenjuju u kompaniji, potrebno je obezbijediti 30.000.000€.

Mjera 11.	Nabavka dvije elektro lokomotive sa minimalnom izlaznom snagom od 6500kV za potrebe AD Montecargo					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna	Montecargo AD	Ministarstvo saobraćaja Ministarstvo finansija	2026–2028.	Budžet Ministarstva finansija 8.000.000€	NE	Ažurirana Strategija razvoja saobraćaja u CG do 2035.

Strukturna mjera 11: Lokomotive Montecarga su ključne za efikasan transport robe, a iste su pri kraju eksploatacionog vijeka. Redovnim investicionim opravkama koje se sprovode i tekućim održavanjem u skladu sa propisima, održavaju se njihove tehničke karakteristike i pogonska snaga. Nabavkom novih elektro lokomotiva koje bi bile veće vučne snage, omogućio bi se siguran, pouzdan i efikasan prevoz velikih količina robe u što kraćem vremenskom periodu sa visokim nivoom ispravnosti i vrlo malim brojem defekata. Na taj način bi se značajno smanjio ili potpuno eliminisao srednji nivo rizika koji sada postoji. Za realizaciju ove mjere potrebno je 8.000.000€.

Mjera 12.	Nabavka 100 teretnih vagona serije EAS i Rgs/Sgnns					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna	Montecargo AD	Ministarstvo saobraćaja Ministarstvo finansija	2026–2028.	Budžet Ministarstva finansija 8.000.000€	NE	Ažurirana Strategija razvoja saobraćaja u CG do 2035.
Strukturna mjera 12: Proteklih nekoliko godina Montecargo je radio investicione opravke i nabavke vagona, ali se u narednih nekoliko godina nameće potreba nabavke 60 vagona serije Eas i 40 vagona serije RGS/Sgnns. Teretni vagoni su ključni za efikasan transport robe, omogućavaju siguran i pouzdan prevoz većih količina robe, što omogućava pouzdanost i konkurentnost na transportnom tržištu. Na taj način bi se značajno smanjio ili potpuno eliminisao srednji nivo rizika koji sada postoji. Za realizaciju ove mjere potrebno je, takođe, oko 8.000.000€.						
Mjera 13.	Podsticanje brže rehabilitacije mostova i tunela duž putne infrastrukture u Crnoj Gori					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Planirana	Uprava za saobraćaj	Izvođači radova	2026–2028.	Budžeti Uprave za saobraćaj i Ministarstva saobraćaja: 270.000€	NE	Ažurirana Strategija razvoja saobraćaja.
Planirana mjera 13: Uprava za saobraćaj je prepoznala važnost tunela i mostova kao ključnih elemenata mreže državnih puteva, i s tim u vezi je pokrenula niz projekata koji se odnose na rekonstrukciju ili rehabilitaciju istih, i to: Izrada tehničke dokumentacije za rekonstrukciju tunela „Vrmac“ na magistralnom putu M-1 Kotor – Budva; Izrada tehničke dokumentacije za rekonstrukciju tunela „Lokve“ na magistralnom putu M-5 Berane – Rožaje; Izrada tehničke dokumentacije za rekonstrukciju tunela „7-8-9“ na magistralnom putu M-2 Podgorica – Kolašin; Izrada tehničke dokumentacije za rekonstrukciju mosta „Kruče“ na magistralnom putu M-1 Bar – Ulcinj; Izrada tehničke dokumentacije za rekonstrukciju mosta „Ujtin potok“ na magistralnom putu M-1 Bar – Ulcinj; Izrada tehničke dokumentacije za rekonstrukciju mosta „Pivsko jezero“ na magistralnom putu M-3 Šćepan polje – Plužine. Mjera ima srednji prioritet i približno isto toliki uticaj. Za realizaciju ove mjere, kako se procjenjuje, potrebno je oko 270.000€. Mjera podrazumijeva nekoliko aktivnosti i to: stavljanje na snagu odgovarajućih akata, pravilnika za ocjenu stanja objekata na mreži državnih puteva u CG (oko 20.000€); ocjena stanja mostova i tunela na mreži državnih puteva (650.000€); izrada projektne dokumentacije za rekonstrukciju mostova i tunela (2.500.000€); objavljivanje tendera vrijednih 25.000.000€.						

Mjera 14.	Nabavka šest spavaćih kola i šest kola sa sjedištima za potrebe ŽPCG-a					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna/ tehnička	ŽICG	Ministarstvo saobraćaja	2026–2027.	Budžeti ŽPCG-a i Ministarstva finansija 2.000.000€	NE	Biznis plan ŽPCG-a

MJERE PRIPREMLJENOSTI						
Mjera 1.	Inteziviranje aktivnosti na regrutaciji i obezbjeđivanju deficitarnih zanimanja u Sektoru za tehničke poslove AD ŽPCG					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Implementaciona	ŽICG	/	2026.	Budžet ŽPCG 60.000€	NE	Biznis plan ŽPCG; Plan javnih nabavki ŽPCG Nova sistematizacija radnih mjesta ŽPCG u izradi
Implementaciona mjera 1 : Inteziviranje aktivnosti na regrutaciji i obezbjeđivanju deficitarnih zanimanja u Sektoru za tehničke poslove AD ŽPCG, trebalo bi da bude realizovano nakon završetka formalnog preuzimanja zaposlenih iz AD „Održavanje željezničkih vozni sredstava“. Taj proces je, uz manje poteškoće i manji nivo rizika u toku i za očekivati je da će biti završen zaključno sa 2026. godinom. Za realizaciju ove mjere potrebno je oko 60.000€.						

Mjera 2.		Jačanje kapaciteta Inspekcije za drumski saobraćaj i Inspekcije za željeznički saobraćaj				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Planirana	Ministarstvo saobraćaja	Direktorat za drumski saobraćaj Direktorat za željeznički saobraćaj	2026–2027.	Budžet Ministarstva saobraćaja 60.000.00€	DA Kroz oglašavanje istaći	Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta MS-a od 13. marta 2025.
Planirana mjera 2: Novim Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta u Ministarstvu saobraćaja, a koji je Vlada CG usvojila na sjednici održanoj 13. marta 2025. godine stvoreni su normativni preduslovi za realizaciju ove mjere i angažovanje novih inspektora u Direkciji za inspeksijski nadzor u drumskom saobraćaju i Direkciji za inspeksijski nadzor željezničke infrastrukture, saobraćaja i žičara. Slijedi oglašavanje novih radnih mjesta za jačanje kapaciteta dvije inspekcije. Za realizaciju ove mjere potrebno je oko 60.000€.						
Mjera 3.		Provjera bezbjednosti saobraćaja na 10 identifikovanih „crnih tačaka“ na državnim putevima od strane nezavisnih provjerivača (inženjera) koji su stekli licencu MS-a				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Implementaciona	Uprava za saobraćaj	Ministarstvo saobraćaja Evropska komisija	2026–2027.	Sredstva Evropske komisije 75.000€ za preostalih 10 tačaka	NE	Projekat PPF 2 finansiran od strane EK
Implementaciona mjera 3: Uprava za saobraćaj zajedno sa Ministarstvom saobraćaja realizuje projekat PPF 2 finansiran od strane Evropske komisije, u okviru kojeg će biti sprovedena provjera bezbjednosti saobraćaja na 10 od 20 identifikovanih „crnih tačaka“ na mreži puteva Crne Gore. Za preostalih 10 „crnih tačaka“ provjera bezbjednosti će biti realizovana u okviru redovnih programa unapređenja bezbjednosti saobraćaja koji sprovodi Uprava za saobraćaj. Veoma mali nivo rizika prati implementaciju ove mjere. Za realizaciju mjere na preostalih 10 tačaka potrebno je 75.000€.						

Mjera 4.	Dopuna Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Uprave za saobraćaj i uvođenje radnog mjesta za lice koje bi vršilo procjenjivanje prirodnih nepogoda i rizika izazvanih od strane čovjeka, kao i procjenjivanje sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa u CG					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna	Uprava za saobraćaj	Ministarstvo saobraćaja	2026–2026.	Budžet Uprave za saobraćaj 20.000€	NE	Procjena rizika od katastrofa CG
Nestrukturna mjera 4: Ova mjera preporučena je još prije dvije godine dokumentom „Procjena rizika od katastrofa CG“. Nova sistematizacija radnih mjesta unutar Uprave za saobraćaj je u fazi izrade, i njena finalizacija zavisi od usvajanja izmjena Zakona o državnoj upravi. Preporuka će nakon urgencije novog menadžmenta Ministarstva saobraćaja prioritetno biti sprovedena u djelo. Moguća je preraspodjela nadležnosti u okviru postojećeg inženjerskog kadra u Upravi za saobraćaj. Mjera ima prioritet i približno isto toliki uticaj. Potrebna je organizacija treninga iz oblasti Upravljanja rizicima. Za realizaciju mjere potrebno je oko 20.000€.						
Mjera 5.	Unapređenje baze podataka magistralnih i regionalnih puteva, kao i arhive tehničke dokumentacije koju će pratiti nabavka softvera za bazu putnih podataka					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Implementaciona	Uprava za saobraćaj	Angažovani dobavljači	2026–2027.	Budžet Uprave za saobraćaj 250.000€	NE	Procjena rizika od katastrofa CG
Implementaciona mjera 5: Uprava za saobraćaj u kontinuitetu posljednjih par godina radi na unapređenju baze podataka magistralnih i regionalnih puteva. U prethodnom periodu realizovano je više aktivnosti i projekata, i to: Izrada Digitalnog modela mreže državnih puteva u CG; Prikupljanje podataka o svim tunelima na mreži državnih puteva u CG; Prikupljanje podataka o svim mostovima na mreži državnih puteva u CG; Prikupljanje podataka o svim potpornim konstrukcijama na mreži državnih puteva u CG i Prikupljanje podataka o svim pasarelama na mreži državnih puteva u CG. Raspisan je tender za izradu softvera za upravljanje bazom putnih podataka i urađena je revizija stanja arhive tehničke dokumentacije, te se traže načini da se njeno stanje poboljša. Mjera ima srednji prioritet i približno isto toliki uticaj. Za njenu realizaciju neophodno je 250.000€.						

Mjera 6.	Izraditi planove zaštite i spašavanja za različite vrste rizika u Upravi za saobraćaj i privrednom društvu MONTEPUT i sprovesti treninge iz ove oblasti					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna	Uprava za saobraćaj Monteput	Ministarstvo saobraćaja MUP–DZS Monteput	2026–2026.	Budžeti Uprave za saobraćaj i Monteputa 100.000€	DA, kroz integrisanje rizika za ranjive grupe	Ažurirana Strategija razvoja saobraćaja u CG do 2035.
Nestrukturna mjera 6: Treba izraditi planove zaštite i spašavanja za različite vrste rizika i u koordinaciji sa hitnim službama i Direktoratom za zaštitu i spašavanje MUP-a sprovesti treninge iz ove oblasti kod zaposlenih u Upravi za saobraćaj i privrednom društvu Monteput. Mjera ima srednji prioritet i približno isto toliki uticaj. Za realizaciju ove mjere potrebno je obezbijediti 100.000€.						
Mjera 7.	Sprovesti procjenu klimatske otpornosti za najvažnije putne pravce u Crnoj Gori					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna	Uprava za saobraćaj	Ministarstvo saobraćaja Geološki zavod ZHMS	2026–2028.	Budžet Uprave za saobraćaj (EU donacije) 250.000€	NE	Ažurirana Strategija razvoja saobraćaja u CG do 2035.
Nestrukturna mjera 7: Menadžment Uprave za saobraćaj smatra da treba realizovati nestrukturnu mjeru Procjenu klimatske otpornosti za najvažnije putne pravce u Crnoj Gori, te da bi se za takav projekat djelimično ili u cjelosti mogao obezbijediti novac iz EU donacija. Mjera ima srednji prioritet i približno isto toliki uticaj. Za realizaciju ove mjere potrebno je obezbijediti 250.000€.						

Mjera 8.	Jačanje sistema upravljanja bezbjednošću u željezničkom saobraćaju					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna	Direktorat za željeznički saobraćaj MS-a	ŽICG ŽPCG Montecargo	2026–2027.	Budžet Ministarstva saobraćaja 20.000€	NE	Ažurirana Strategija razvoja saobraćaja Pravilnik o sistemu upravljanja bezbjednošću
Nestrukturna mjera 8 : Ova mjera ima za cilj jačanje sistema upravljanja bezbjednošću u željezničkom saobraćaju. Zbog velikih rizika koje nosi stara infrastruktura i dotrajala vozna sredstva, čiji se radni vijek konstatno produžava, ova mjera ima visok prioritet i isto toliki uticaj. Za realizaciju mjere potrebno je obezbijediti 20.000€.						
Mjera 9.	Intenziviranje aktivnosti i obezbjeđivanje deficitarnih zanimanja u Sektoru za vuču vozova i TPP					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna	ŽPCG	Sindikalne organizacije ŽPCG	2026–2027.	Bužet ŽPCG 30.000€	NE	Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji ŽPCG
Nestrukturna mjera 9: Intenziviranje aktivnosti i obezbjeđivanje deficitarnih zanimanja u Sektoru za vuču vozova i tehničko pregledne poslove (TPP) ŽPCG-a ima visok prioritet i isto toliko uticaj. Izrada novog Pravilnika o organizaciji i sistematizaciji je u toku. Za realizaciju mjere potrebno je obezbijediti 30.000€.						

PREKOGRANIČNE MJERE I HILP						
Mjera 1.	Program obuka i simulacija za upravljanje rizicima u vazduhoplovstvu, uz poseban akcenat na prekograničnu saradnju i reagovanje u kriznim situacijama					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Mjera sa prekograničnim uticajem male vjerovatnoće, ali visokog uticaja (Nestrukturna)	AIR Montenegro	MUP	2026–2027.	Budžetska sredstva i podrška kroz međunarodne fondove (EU IPA, NATO) 390.000€	Da, kroz integrisanje rizika za ranjive grupe	Procjena rizika od katastrofa CG Ažurirana Strategija razvoja saobraćaja do 2035.
Nestrukturna (operativna) mjera 1: Organizaciju praktičnih vježbi i radionica za vazduhoplovne subjekte i državne institucije, kao i simulacije stvarnih vanrednih situacija (npr. prinudna slijetanja, kvarovi, prirodne nepogode) sprovesti u saradnji sa kolegama iz regiona. Radi se, dakle, o mjeri sa prekograničnim uticajem za rizike male vjerovatnoće, ali veoma visokog uticaja. U ACG procjenjuju da će za realizaciju ove mjere biti neophodno oko 390.000€, od čega se u 2026. godini na troškove pripreme, teorijske nastave, nabavke softvera/opreme odnosi oko 215.000€, dok će za samu simulaciju, praktičnu vježbu i evaluaciju u 2027. godini biti potrebno oko 175.000€.						

12.2.3. Zaključak

Analiza rizika u sektoru saobraćaja ukazuje na izraženu potrebu za sistemskim i koordinisanim pristupom zaštiti i unapređenju otpornosti saobraćajne infrastrukture u Crnoj Gori. Identifikovani rizici u vazdušnom, željezničkom i drumskom saobraćaju zahtijevaju kombinaciju strukturnih ulaganja, jačanja institucionalnih kapaciteta i kontinuirane edukacije kadra.

Efikasna realizacija predloženih mjera zavisi od adekvatnog finansiranja, međuinstitucionalne saradnje, redovnog održavanja infrastrukture i usklađivanja sa evropskim standardima i praksom. Posebno je važno da se planirane aktivnosti kontinuirano ažuriraju u skladu sa identifikacijom kritične infrastrukture i razvojem novih rizika, kako bi se obezbijedilo bezbjedno, pouzdano i održivo funkcionisanje saobraćajnog sistema Crne Gore.

12.3. Sektor zdravstva

Skraćenice:

- KCCG – Klinički centar Crne Gore
- OB – Opšta bolnica
- FZO CG – Fond za zdravstveno osiguranje Crne Gore
- IPA III – Instrument pretpristupne pomoći (IPA), treći ciklus
- IJZCG – Institut za javno zdravlje Crne Gore
- EU4Health – program Evropske unije za zdravlje
- UNDP – Program Ujedinjenih nacija za razvoj (United Nations Development Programme)
- UNICEF – United Nations Children's Fund (Fond Ujedinjenih nacija za djecu)
- SZO (WHO) – World Health Organization (Svjetska zdravstvena organizacija)
- ECDC – Evropski centar za prevenciju i kontrolu bolesti
- IT – informacione tehnologije
- IHIS – Integrisani zdravstveni informacioni sistem
- IZIS – Integralni zdravstveni informacioni sistem (u tekstu se pominje kao "IZIS - IHIS")
- HBRN – Hemijske, Biološke, Radijacione i Nuklearne prijetnje (isto značenje; druga jezička formulacija)
- IAEA – Međunarodna agencija za atomsku energiju
- EK – Evropska komisija
- NATO – Sjevernoatlantski savez

12.3.1. Opis rizika

Zdravstvena zaštita stanovništva u Crnoj Gori sprovodi se u Kliničkom centru Crne Gore (KCCG), dva regionalna kliničko-bolnička centra (KBC Berane i KBC Kotor), pet opštih bolnica (OB „Danilo I“ Cetinje, OB Nikšić, OB Bijelo Polje, OB Pljevlja i OB „Blažo Orlandić“ Bar), osamnaest domova zdravlja, kao i u tri specijalne bolnice: Specijalnoj bolnici za psihijatriju Dobrota u Kotoru, Specijalnoj bolnici za ortopediju, neurologiju i neurohirurgiju „Vaso Čuković“ u Risnu i Specijalnoj bolnici za plućne bolesti „Dr Jovan Bulajić“ – Brezovik u Nikšiću. Zdravstveni sistem dodatno čine Zavod za hitnu medicinsku pomoć i Zavod za transfuziju krvi Crne Gore. Bolnička zdravstvena zaštita djelimično se ostvaruje i kroz pet stacionara domova zdravlja i pet zdravstvenih stanica, lociranih u opštinama: Mojkovac, Plav, Ulcinj, Kolašin, Rožaje, Gusinje, Petnjica, Plužine, Šavnik i Žabljak, čime se obezbjeđuje dostupnost zdravstvenih usluga stanovništvu u udaljenim i manje razvijenim područjima.

Poseban značaj za vanbolničku zdravstvenu zaštitu imaju javnozdravstvene ustanove, Institut za lijekove i medicinska sredstva Crne Gore, Institut za javno zdravlje Crne Gore i Apotekarska ustanova „Montefarm“, koja posluje kroz mrežu od pedeset pet apoteka, kao i značajan broj privatnih apoteka u većini opština. U sistemu zdravstvene zaštite značajnu ulogu imaju i privredni subjekti iz oblasti proizvodnje i distribucije lijekova i medicinskih sredstava, među kojima su Galenika Crne Gore d.o.o. i „Rudo Montenegro“ d.o.o. Podgorica.

Zdravstveni sistem Crne Gore dopunjuju i privatne zdravstvene ustanove, među kojima se izdvajaju bolnica „Codra“ u Podgorici i Institut za fizikal-

nu medicinu, rehabilitaciju i reumatologiju „Dr Simo Milošević“ AD Igalo, koje pružaju specijalističke i subspecijalističke zdravstvene usluge i predstavljaju važan segment ukupne zdravstvene mreže.

U zavisnosti od djelatnosti za koju su osnovane, zdravstvene ustanove pružaju zdravstvenu zaštitu na primarnom, sekundarnom i tercijarnom nivou, pri čemu je obezbijeđena funkcionalna povezanost između nivoa zdravstvene zaštite, kontinuirano upućivanje pacijenata i integrisano funkcionisanje cjelokupnog zdravstvenog sistema. Privatne zdravstvene ustanove predstavljaju sastavni dio zdravstvene mreže i doprinose dostupnosti i kvalitetu zdravstvene zaštite stanovništva u Crnoj Gori.

Prekid funkcionisanja, odnosno prekid isporuke usluga ili roba navedenih ustanova i objekata koji čine esencijalni zdravstveni sistem, odnosno njihovih djelova, može imati ozbiljne posljedice po nacionalnu bezbjednost, zdravlje i život ljudi, imovinu, životnu sredinu, bezbjednost građana, ekonomsku stabilnost i nesmetano vršenje djelatnosti od javnog interesa.

Eventualni poremećaji u radu zdravstvenog sistema, odnosno oštećenje ili uništenje zdravstvene infrastrukture, uslovljeni djelovanjem različitih rizika, a naročito onih koji su dominantno identifikovani na teritoriji Crne Gore, zahtijevaju sprovođenje skupa preventivnih mjera i mjera pripremljenosti. Njihov cilj je sprječavanje nastanka poremećaja u radu, smanjenje rizika od oštećenja ili uništenja zdravstvene infrastrukture, kao i obezbjeđivanje njenog kontinuiteta, funkcionalnosti i otpornosti u uslovima vanrednih situacija. Time se ujedno sprečava ili umanjuje nastanak štetnih posljedica po stanovništvo i društvo u cjelini.

12.3.2. Tabelarni prikaz mjera

MJERE PREVENCIJE						
Mjera 1.	Modernizacija zdravstvenih objekata, kako bi se povećala otpornost na prirodne katastrofe (zemljotresi, poplave)					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna	Ministarstvo zdravlja	Organi lokalne samouprave	01.01.2027–31.12.2027.	Budžet Fonda ZZO: 1-5 miliona € ukupno - nacionalni nivo EU fondovi: 50.000.00-100.000.00€ po zdravstvenom objektu do 1.000.000€ ukupno - nacionalni nivo	NE	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.

Strukturna mjera 1.(modernizacija objekata): Uključuje pojačanje konstrukcija, zamjenu staklenih fasada otpornim materijalima i izolaciju od poplava. Ova mjera ima visok prioritet, prema riziku. Ključna je za održivost infrastrukture u područjima visokog seizmičkog rizika.

Sredstva planirana za sprovođenje ove mjere su orijentaciona, procijenjena i utvrđena osnovom Zakona o budžetu za 2025.godinu i citiranog strateškog dokumenta (SZSROK 2025–2030.), kojim zakonom je za zdravstveni sektor planirano ukupno 452,6 miliona€ za 2025.godinu, (467,5 miliona € za 2026.godinu i 471,7 miliona€ za 2027.godinu) iz državnog budžeta, uključujući kapitalne investicije u bolnice, kliničke centre i domove zdravlja. Za 2025. godinu, za domove zdravlja, planirano je oko 49,2 miliona€, za opšte i specijalne bolnice oko 55,6 miliona€, za Klinički centar Crne Gore 77 miliona, za Institut za javno zdravlje oko 7,2 miliona €. Nominalni tabelarni iznos sredstava po pojedinačnoj ustanovi obuhvata osnovnu modernizaciju i tehničko jačanje (zavisno od veličine objekta i tipa opreme), a ukupan nominalni tabelarni iznos sredstava na nacionalnom nivou obuhvata modernizaciju ključnih zdravstvenih ustanova. Planirana sredstva usklađuju se sa konkretnim iznosima preciziranim tenderima i tehničkim specifikacijama istih.

Sredstva iz EU fondova (IPA III, EU4Health, Plan rasta za Zapadni Balkan) planirana za sprovođenje ove mjere su orijentaciona, procijenjena i utvrđena osnovom programa EU relevantnih za 2025. godinu za Crnu Goru i citiranog strateškog dokumenta SZSROK 2025–2030, a obezbjeđuju se kroz aplikaciju na iste u skladu sa objavljenim tematskim pozivima i odobrenom projektnom dokumentacijom. EU4Health programom Crna Gora je dobila bespovratna sredstva u iznosu od 306.000€ za projekte unapređenja javnog zdravlja i dio je namijenjen za unapređenje otpornosti, što obuhvata mjeru prevencije – modernizaciju infrastrukture. Crnoj Gori je ukupno odobreno 170,3 miliona€, uključivši i sektor zdravstva i otpornost na katastrofe kroz IPA III ciklus od čega je dio sredstava usmjeren na mjere prevencije u zdravstvu, obuhvatajući i vanbolničke sisteme. EU Planom rasta za Zapadni Balkan, na nivou države, predviđena su bespovratna sredstva podrške u iznosu od 110 miliona€, a dio je usmjeren na projekte koji uključuju infrastrukturu, zdravlje i upravljanje rizicima. Nominalni tabelarni iznos sredstava po pojedinačnoj ustanovi obuhvata osnovnu modernizaciju i tehničko jačanje (zavisno od veličine objekta i tipa opreme), a ukupan nominalni tabelarni iznos sredstava na nacionalnom nivou obuhvata modernizaciju ključnih zdravstvenih ustanova. Planirana sredstva usklađuju se sa konkretnim iznosima obezbijedenim od EU fondova. Finansira se kombinovano iz označenih izvora.

Mjera 2.	Instalacija sistema za detekciju požara, ventilaciju i sigurnosne izlaze u bolničkim i vanbolničkim ustanovama					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna	Ministarstvo zdravlja	Organi lokalne samouprave Službe zaštite i spašavanja EU (projekti)	01.01.2022.– 31.12.2027.	Budžet Fonda ZZO: Manje bolnice 30.000,00- 50.000€ po objektu. Veće bolnice i klinički centri 100.000,00- 300.000€ po objektu. Sve bolnice 500.000,00- 2.000.000€. Vanbolničke ustanove (domovi zdravlja i drugi objekti) 30.000,00- 50.000€. Pojedinačni objekat; EU fondovi: 30.000,00- 50.000€ po zdravstvenom objektu	NE	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.

Strukturna mjera 2. Instalacija „pametnih“ senzora požara i automatskih ventilacionih sistema u svim bolničkim i vanbolničkim ustanovama zdravstvene zaštite, prioriteto u svim javnim bolnicama. Ova mjera ima srednji prioritet prema riziku: Smanjuje rizik od sekundarnih katastrofa (npr. požari nakon zemljotresa). Budžetska sredstva planirana za sprovođenje ove mjere su orijentaciona i procijenjena, te se utvrđuju i usklađuju po istom principu kao u Mjeri 1 prevencije, u skladu sa Zakonom o budžetu i strateškim dokumentom SZSROK 2025–2030.godine. Planirana sredstva se preciziraju kroz tenderske procedure i tehničke specifikacije, a mjera se finansira kombinovano iz državnog budžeta i raspoloživih EU fondova (IPA III, EU4Health, Plan rasta za Zapadni Balkan), u skladu sa odobrenim projektima i ugovorenim iznosima.

Mjera 3.	Nabavka medicinske opreme otpornije na ekstremne uslove					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna	Ministarstvo zdravlja	Dobavljači medicinske opreme EU (donacije)	01.01.2027–31.12.2027.	Budžet Fonda ZZO: 40.000,00 -80.000€ po zdravstvenom objektu, EU fondovi: 50.000,00 -70.000€ po zdravstvenom objektu. Ukupno sufinansiranjem 80.000,00 -150.000€ po zdravstvenom objektu.	DA, nabavlja se oprema za ranjive grupe (hronični bolesnici, novorođenčad itd)	Procjena rizika od katastrofa CG
Strukturna mjera 3. (Oprema): Nabavka generatora za neprekidno napajanje električnom energijom, transportnih jedinica za hitne intervencije i rezervnih dijaliza. Ova mjera ima visok prioritet, prema riziku: Osigurava kontinuitet usluga tokom dugotrajnih kriza. Budžetska sredstva planirana za sprovođenje ove mjere su orijentaciona i procijenjena, te se utvrđuju i usklađuju po istom principu kao u Mjeri 1 prevencije, u skladu sa Zakonom o budžetu i relevantnim strateškim dokumentima. Konačni iznosi se preciziraju kroz tenderske procedure i tehničke specifikacije, a mjera se finansira kombinovano iz državnog budžeta i EU/donatorskih izvora, u skladu sa odobrenim projektima i ugovorenim iznosima.						

Mjera 4.	Izgradnja skladišta za hitne medicinske zalihe					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna	Ministarstvo zdravlja	Organi lokalne samouprave, UNDP	01.01.2027–31.12.2027.	Budžet Fonda ZZO: 150.000,00-300.000€ za jedno skladište. EU fondovi: 100.000,00-200.000€ za jedno skladište. UNDP grantovi: 50.000,00-100.000€ po skladištu. Ukupno sufinansiranjem po skladištu 300.000,00-600.000€. Za tri regionalna skladišta 900.000,00-1.800.000€	NE	Smjernice EU 2019/C 428/07 (str. 20-21)
Strukturna mjera 4. izgradnja 3 državna regionalna skladišta (primorska regija, sjeverna regija i centralna regija) sa kontrolisanom temperaturom za krv, vakcine i antibiotike. Sredstva planirana za sprovođenje ove mjere su orijentaciona i procijenjena, te se utvrđuju i usklađuju po istom principu kao u Mjeri 1 prevencije, u skladu sa Zakonom o budžetu i relevantnim strateškim dokumentima. Planirani iznosi se preciziraju kroz tenderske procedure i tehničke specifikacije, a mjera se finansira kombinovano iz državnog budžeta i EU/donatorskih izvora, u skladu sa odobrenim projektima i ugovorenim iznosima.						

Mjera 5.		Edukacija medicinskog osoblja o upravljanju kriznim situacijama				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna/ Planirana	Ministarstvo zdravlja Institut za javno zdravlje	SZO (WHO) lokalne bolnice	01.01.2027– 31.12.2027.	Budžet Fonda ZZO 20.000,00- 40.000€ (za organizaciju obuka, radionica i edukativnih materijala. EU fondovi: 30.000,00- 50.000€ (edukacije). Ukupno (sufinansiranje): 50.000,00 -90.000€	DA, edukacija uključuje rizike za ranjive grupe i postupanje u slučaju evakuacije	Strategija razvoja zdravstva za period 2023–2027. Smjernice EU 2019/C 428/07 (str. 21)
Nestrukturna mjera 5 uključuje treninge za upravljanje masovnim unosima povrijeđenih tokom zemljotresa ili poplava. Ova mjera ima visok prioritet i osnova je za efikasan odgovor u krizama shodno Strategiji za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025-2030. sa Akcionim planom za 2025-2026. Sredstva planirana za sprovođenje ove mjere su orijentaciona i procijenjena, te se utvrđuju i usklađuju po istom principu kao u Mjeri 1 prevencije, u skladu sa Zakonom o budžetu i relevantnim strateškim dokumentima. Planirani iznosi se preciziraju kroz tenderske procedure i tehničke specifikacije, a mjera se finansira kombinovano iz državnog budžeta i EU/donatorskih izvora, u skladu sa odobrenim projektima i ugovorenim iznosima.						

Mjera 6.	Implementacija programa podizanja svijesti o rizicima među zaposlenima i pacijentima					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna/ Planirana	Ministarstvo zdravlja NVO	Obrazovne ustanove mediji	01.01.2027– 31.12.2028.	Budžet Fonda ZZO: 8.000,00- 20.000€ EU fondovi : 10.000,00- 25.000€ (IPA III donacije, mali grantovi za edukaciju i javne kampanje kroz NVO i obrazovne ustanove), donacije/ NVO i školske mreže: 3.000,00 -7.000€ (lokalne inicijative i partnerstva). Ukupno: 21.000,00- 52.000€	DA, program je prilagođen ranjivim grupama	Smjernice EU 2019/C 428/07 (str. 21-23)

Nestrukturna mjera 6 usmjerena je na jačanje svijesti, znanja i spremnosti zaposlenih u zdravstvenim ustanovama, kao i pacijenata, za postupanje u situacijama prirodnih i drugih katastrofa. Kroz organizovane edukativne aktivnosti i javne kampanje, mjera doprinosi razvoju kulture prevencije i odgovornog ponašanja u kriznim okolnostima, sa posebnim fokusom na pravovremeno prepoznavanje rizika i adekvatnu pripremu za vanredne događaje. Budžetska sredstva planirana za sprovođenje ove mjere su orijentaciona i procijenjena, te se utvrđuju i usklađuju po istom principu kao u Mjeri 1 prevencije, u skladu sa Zakonom o budžetu za 2025. godinu i relevantnim strateškim dokumentima. Planirani iznosi preciziraju se u skladu sa planom realizacije edukativnih aktivnosti, javnih kampanja i izrade informativnih materijala, dok se sredstva iz EU fondova i donatorskih izvora obezbjeđuju kroz odobrene projekte i grantove. Mjera se finansira kombinovano iz državnog budžeta i raspoloživih EU/donatorskih izvora, u skladu sa ugovorenim i odobrenim iznosima.

MJERE PRIPREMLJENOSTI						
Mjera 1.	Razvoj protokola za evakuaciju pacijenata i osoblja					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna/ Planirana	Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo unutrašnjih poslova – DZS	Organi lokalne samouprave lokalne bolnice	01.01.2027– 31.12.2027.	Budžet Fonda ZZO: 25.000,00–50.000€ (za razvoj i implementaciju standarda i procedura, obuke osoblja). EU fondovi: 40.000,00–70.000€ (projekti smanjenja rizika i tehnička podrška u skladu sa IPA programima). UNDP grantovi: 15.000,00–30.000€ (projekti podrške kriznom upravljanju i razvoju lokalnih kapaciteta)	DA, protokoli sadrže uputstva za evakuaciju ranjivih grupa (nepokretni pacijenti, starije osobe, djeca, porodilje itd.)	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.
Nestrukturna mjera 1: Protokoli obuhvataju prioritetnu evakuaciju pacijenata na respiratorima i hemodijalizom. Ova mjera ima srednji prioritet i neophodna je za smanjenje mortaliteta kod nepokretnih pacijenata. Budžetska sredstva planirana za sprovođenje ove mjere su orijentaciona i procijenjena, te se utvrđuju i usklađuju po istom principu kao u Mjeri 1 prevencije, u skladu sa Zakonom o budžetu i relevantnim strateškim dokumentima. Konačni iznosi se preciziraju kroz plan realizacije aktivnosti, a mjera se finansira kombinovano iz državnog budžeta i raspoloživih EU/donatorskih izvora, u skladu sa odobrenim projektima i ugovorenim iznosima.						

Mjera 2.	Unapređenje digitalne (IT) infrastrukture za upravljanje podacima o pacijentima u kriznim situacijama					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna/Implementaciona	Ministarstvo zdravlja	NATO savjetodavni timovi	01.01.2027–31.12.2028.	Budžet Fonda ZZO: 40.000,00–80.000€ (investicija u servere, mrežnu opremu, softver i zaštitu podataka). EU/NATO fondovi : 60.000,00–120.000€ (IPA III digitalni projekti, NATO trust fondovi, grantovi za bezbjednost IT sistema). Ukupno po objektu/projektu 100.000,00–200.000€	DA, u listama su prioritetne ranjive grupe (nepokretni bolesnici, porodilje, djeca, hronični bolesnici, stariji itd)	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.
Nestrukturna mjera 2: Podrazumijeva integraciju sistema za automatsko generisanje liste pacijenata za evakuaciju prema medicinskoj hitnosti. Ova mjera ima visok prioritet i zavisi (kritična je) od digitalnih sistema za upravljanje krizama. Budžetska sredstva planirana za sprovođenje ove mjere su orijentaciona i procijenjena, te se utvrđuju i usklađuju po istom principu kao u Mjeri 1 prevencije, u skladu sa Zakonom o budžetu i relevantnim strateškim dokumentima. Konačni iznosi se preciziraju kroz plan realizacije aktivnosti, a mjera se finansira kombinovano iz državnog budžeta i raspoloživih EU/donatorskih izvora, u skladu sa odobrenim projektima i ugovorenim iznosima.						

Mjera 3.		Razvoj integrisanog sistema za rano upozorenje u zdravstvenim ustanovama				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Planirana/ Tehnička	Ministarstvo zdravlja	EU, NATO savjetodavni timovi	01.01.2027–31.12.2029.	Budžet Fonda ZZO: 35.000,00-70.000€ (za osnovnu infrastrukturu, povezivanje postojećih sistema, IT održavanje. EU/NATO fondovi: 60.000,00-120.000€ (IPA III, NATO grantovi, digitalni projekat i oprema za rani alarm). Ukupno: 95.000,00-190.000€	NE	Strategija razvoja zdravstva za period 2023–2027. Smjernice EU 2019/C 428/07 (str. 21–23)
Planirana mjera 3 uključuje implementaciju senzora za praćenje seizmičke aktivnosti, hidrološke stanice za poplave i digitalne (IT) alate za predviđanje epidemija. Sa tehničkog aspekta ova mjera je integracija sa EU Sistemom ranog upozorenja i odgovora ("Early Warning and Response System") i usklađena je sa zahtjevima za informacijama na nivou EU (Akcioni plan za unapređenje sistema za nadzor i odgovor na zarazne bolesti 2017-2022). Ova mjera ima visok prioritet i osnova je za sve ostale aktivnosti saglasno Smjernicama EU 2019/C 428/07. Budžetska sredstva planirana za sprovođenje ove mjere su orijentaciona i procijenjena, te se utvrđuju i usklađuju po istom principu kao u Mjeri 1 prevencije, u skladu sa Zakonom o budžetu i relevantnim strateškim dokumentima. Konačni iznosi se preciziraju kroz plan realizacije aktivnosti, a mjera se finansira kombinovano iz državnog budžeta i raspoloživih EU/donatorskih izvora, u skladu sa odobrenim projektima i ugovorenim iznosima.						

Mjera 4.	Uvođenje specijalizovanih treninga za medicinsko osoblje u kriznim situacijama					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Planirana/ Obrazovna	IJZCG SZO (WHO)	Lokalne bolnice EK	01.01.2027– 31.12.2027.	Budžet Fonda ZZO: 12.000,00- 35.000€ (za pripremu i realizaciju osnovnih i naprednih treninga u zdravstvenim ustanovama). EU fondovi: 15.000,00- 35.000€ (IPA III grantovi, Healt EU programi za edukaciju i priručnike). WHO grantovi: 8.000,00 -18.000€ (direktna ili projektna podrška i priručnici od SZO/ WHO i drugih međunarodnih partnera). Ukupno: 35.000,00- 83.000€	DA, treninzi obuhvataju rizike za ranjive grupe i uputstva za postupanje medicinskog osoblja u kriznim situacijama	Akcionni plan za unapređenje sistema za nadzor i odgovor na zarazne bolesti 2017-2022. Akcionni plan za implementaciju Međunarodnog zdravstvenog pravilnika u CG
Planirana mjera 4 obuhvata simulaciju masovnih povreda, upravljanje bioterorizmom i rad u ekstremnim uslovima (npr. nedostatak struje) i obuhvata obrazovne module programa SZO (WHO kurikulum) za pandemije i NATO standarde za HBRN incidente. Ova mjera ima srednji prioritet i ključna je za operativnu spremnost. Budžetska sredstva planirana za sprovođenje ove mjere su orijentaciona i procijenjena, te se utvrđuju i usklađuju po istom principu kao u Mjeri 1 prevencije, u skladu sa Zakonom o budžetu i relevantnim strateškim dokumentima. Konačni iznosi se preciziraju kroz plan realizacije aktivnosti, a mjera se finansira kombinovano iz državnog budžeta i raspoloživih EU/donatorskih izvora, u skladu sa odobrenim projektima i ugovorenim iznosima.						

Mjera 5.	Izrada Nacionalnog plana za upravljanje medicinskim resursima tokom katastrofa					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Planirana	Ministarstvo zdravlja MUP – DZS	Organi lokalne samouprave UNDP	01.01.2027– 31.12.2027.	Budžet Fonda ZZO: 15.000,00–35.000€ (troškovi finansiranja domaćih radnih grupa, izrade dokumenata, organizacije savjetovanja). EU fondovi/ UNDP grantovi: 20.000,00–45.000€ (IPA III, EU health resilience, UNDP grantovi za tehničku podršku, simulacije, edukacije i digitalizacije procesa). Ukupno: 35.000,00–80.000€	DA, Nacionalni plan se pravi na osnovu analize ranjivosti i potreba pacijenata koji su posebno ugroženi (djeca, porodilje, trudnice, hronični bolesnici, OSI itd.)	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.

Planirana mjera 5 definiše mehanizme za redistribuciju medicinskih zaliha, mobilizaciju privatnih klinika i koordinaciju sa međunarodnim organizacijama. Ova mjera ima visok prioritet i neophodna je za koordinaciju u višestrukim krizama (zemljotres i pandemija istovremeno).

Budžetska sredstva planirana za sprovođenje ove mjere su orijentaciona i procijenjena, te se utvrđuju i usklađuju po istom principu kao u Mjeri 1 prevencije. Nominalni tabelarni iznos varira u zavisnosti od broja uključenih ustanova i nivoa digitalizacije planiranih rješenja, dok se konačni iznosi preciziraju kroz tenderske procedure i tehničke specifikacije. Sredstva iz EU fondova (IPA III, EU4Health, Plan rasta za Zapadni Balkan) takođe su orijentaciona, obezbjeđuju se i usklađuju kao u Mjeri 1, te omogućavaju uvođenje najboljih praksi i digitalizaciju procesa u oblasti upravljanja medicinskim resursima. Mjera se finansira kombinovano iz navedenih izvora, u skladu sa odobrenim projektima i ugovorenim iznosima.

Mjera 6.	Informatizacija zdravstvenog sektora kroz implementaciju Integrisanog zdravstvenog informacionog sistema (IHIS)					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Implementaciona/ tehnička	Ministarstvo zdravlja UNDP		01.01.2027– 31.12.2027.	Budžet Fonda ZZO: 120.000,00-250.000€ (troškovi softverskih licenci, osnovne infrastrukture i prvobitne implementacije u ustanovama). EU fondovi (IPA III, Digital Europe, Health EU): 250.000,00-550.000€ (grantovi za digitalizaciju nacionalnih sistema, interoperabilnost, napredni moduli za obuku i podršku). UNDP projekti: 30.000-60.000€ (tehnička pomoć, pilot rješenja, konsultantska podrška kod specifičnih komponenti). Ukupno: 400.000,00-860.000€	DA, sistem će se zasnivati na analizi ranjivosti za određene kategorije stanovništva	UNDP projekat: Jačanje integrisanog zdravstvenog informacionog sistema u Crnoj Gori (IHIS)

Implementaciona mjera 6 sa tehničkog aspekta obuhvata integraciju sistema za elektronski zdravstveni karton, telemedicinu i platformu za COVID-19 odgovor (covidodgovor.me). Ova mjera ima visok prioritet i osnova je za digitalnu transformaciju (prema UNDP i EU smjernicama.)

Budžetska sredstva planirana za sprovođenje ove mjere su orijentaciona i procijenjena, te se utvrđuju i usklađuju po istom principu kao u Mjeri 1 prevencije, u skladu sa Zakonom o budžetu i relevantnim strateškim dokumentima. Konačni iznosi se preciziraju kroz plan realizacije aktivnosti, a mjera se finansira kombinovano iz državnog budžeta i raspoloživih EU/donatorskih izvora, u skladu sa odobrenim projektima i ugovorenim iznosima.

Mjera 7.	Nabavka dodatne medicinske opreme i zaliha za hitne slučajeve (IHIS)					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Implementaciona	KCCG FZO CG	Dobavljači opreme UNDP	01.01.2027–31.12.2027.	Budžet Fonda ZZO: 40.000,00–80.000€ EU fondovi/ UNDP grantovi: 60.000–120.000€. Ukupno: 100.000,00–200.000€	DA, oprema se nabavlja i za ranjive grupe pacijenata (hronični i nepokretni bolesnici, novorođenčad, trudnice, porodilje itd)	UNDP projekat: Jačanje integrisanog zdravstvenog informacionog sistema u Crnoj Gori (IHIS)
Implementaciona mjera 7 obuhvata mobilne jedinice za dijalizu, generatore za hitne slučajeve, hirurške stolice i slično. Visokog je prioriteta i neophodna je za kontinuitet usluga tokom katastrofa. Budžetska sredstva planirana za sprovođenje ove mjere su orijentaciona i procijenjena, te se utvrđuju i usklađuju po istom principu kao u Mjeri 1 prevencije, u skladu sa Zakonom o budžetu i relevantnim strateškim dokumentima. Konačni iznosi se preciziraju kroz plan realizacije aktivnosti, a mjera se finansira kombinovano iz državnog budžeta i raspoloživih EU/donatorskih izvora, u skladu sa odobrenim projektima i ugovorenim iznosima.						

Mjera 8.	Organizacija simulacija kriznih situacija radi testiranja spremnosti					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Implementaciona	Ministarstvo zdravlja MUP–DZS	SZO (WHO) NATO savjetodavni timovi	01.01.2027–31.12.2027.	Budžet Fonda ZZO: 10.000-25.000€ (organizacija radionica, terenskih vježbi za zaposlene u zdravstvenim ustanovama) EU/NATO fondovi: 25.000,00-55.000€ (projekti EU/ NATO za vježbe, razvoj scenarija, podrška edukaciji i kriznom menadžmentu). Ukupno: 35.000,00-80.000€	DA, vježbe obuhvataju uputstva za rad sa ranjivim grupama stanovništva (djeca, trudnice, porodilje, hronični i nepokretni bolesnici itd)	Strategije razvoja integralnog zdravstvenog informacionog sistema i e-zdravlja (2018–2023.) Nacionalna Strategija razvoja digitalnog zdravlja 2024–2028. godine
Implementaciona mjera 8 sadrži vježbe za masovne povrede, pandemije i sajber napade na IT sisteme. Jedan od modela za simulaciju upravljanja krizama je platforma covidodgovor.me. Ova mjera je srednjeg prioriteta i ključna je za operativnu spremnost, ali je zavisna od mjere 6, jer je uslovljena njenim razvojem. SZO i EU pružaju tehničku podršku za sve tri mjere (6, 7 i 8), a u IZIS-IHIS integrisana je sajber sigurnost prema NATO preporukama. Budžetska sredstva planirana za sprovođenje ove mjere su orijentaciona i procijenjena, te se utvrđuju i usklađuju po istom principu kao u Mjeri 1 prevencije, u skladu sa Zakonom o budžetu i relevantnim strateškim dokumentima. Konačni iznosi se preciziraju kroz plan realizacije aktivnosti, a mjera se finansira kombinovano iz državnog budžeta i raspoloživih EU/donatorskih izvora, u skladu sa odobrenim projektima i ugovorenim iznosima.						

Mjera 9.		Osiguranje dostupnosti medicinske pomoći za osobe sa invaliditetom tokom katastrofa				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Mjera namijenjena posebnim kategorijama ugroženog stanovništva (Socijalna / Operativna mjera) Strukturna	Ministarstvo zdravlja Centri za socijalni rad	Osobe sa invaliditetom (OSI), OSI organizacije (Udruženje mladih sa hendikepom-UMHCG, Udruženje lica sa tjelesnim invaliditetom ULTI CG i dr), Organi lokalne samouprave	01.01.2027–31.12.2029.	Budžet Fonda ZZO: 20.000,00-40.000€ (specijalizovana oprema, prilagođena vozila, asistivna medicinska sredstva). EU fondovi (IPA, projekti inkluzije): 30.000,00-70.000€ (grantovi za inkluzivno zdravstveno upravljanje i podršku socijalnim i sanitarnim službama, podrška projektima uključenosti osoba sa invaliditetom). UNICEF/UNDP: 15.000,00-35.000€ (specijalne grant podrške za inkluzivne mjere tokom vanrednih situacija i za ranjive grupe). Ukupno: 65.000,00-145.000€	DA: OSI, djeca sa smetnjama u razvoju	Strategija razvoja zdravstva za period 2023–2027. godine, Smjernice za inkluzivno budžetiranje po mjeri osoba sa invaliditetom (UNDP i UNICEF u CG na osnovu Konvencije UN o pravima OSI)

Mjera namijenjena posebnim kategorijama ugroženog stanovništva 9 uključuje pristupačnost zdravstvenih ustanova, mobilne medicinske timove i asistenciju tokom evakuacije za osobe sa invaliditetom. Ova mjera, kojom se obezbjeđuje pristup zdravstvenim uslugama za OSI je osnovno ljudsko pravo i ista ima visok prioritet, a usklađena je sa Konvencijom UN o pravima OSI i preporukama za inkluzivno budžetiranje. Budžetska sredstva planirana za sprovođenje ove mjere su orijentaciona, procijenjena i utvrđena osnovom Zakona o budžetu kao u Mjeri 1 prevencije i citiranih dokumenata (Strategija razvoja zdravstva za period 2023-2027. godine i Smjernice za inkluzivno budžetiranje po mjeri osoba sa invaliditetom).

Mjera 10.	Planiranje i sprovođenje vježbi evakuacije starijih osoba iz ugroženih područja					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Mjera namijenjena posebnim kategorijama ugroženog stanovništva (Operativna/ Planirana mjera) Nestrukturna mjera	Ministarstvo zdravlja MUP – DZS	Domovi za stare	01.01.2027– 31.12.2028.	Budžet Fonda ZZO: 15.000,00 – 35.000€ (organizacija transporta, logistika i dodatna medicinska podrška; obuka za evakuaciju ranjivih grupa). EU fondovi: 25.000,00– 60.000€ (IPA III, projekti ranjivih grupa, grantovi za krizni transport i podršku, edukacija osoblja i nabavka specijalizovane opreme). UNDP grantovi: 10.000,00– 20.000€ (pilot vježbe, specifične evakuacijske mjere, edukacija opštinskih službi). Ukupno: 50.000,00– 115.000€	DA: Starije osobe, trudnice	Strategija razvoja zdravstva za period 2023–2027. godine, Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.
Mjera namijenjena posebnim kategorijama ugroženog stanovništva 10 je mjera kojom se razvijaju protokoli za prioritetnu evakuaciju starijih osoba i trudnica uključujući transport i smještaj u sigurne zone i ista se fokusira na žene, trudnice i starije osobe prema nacionalnim strategijama. Ova mjera ima visok prioritet, jer su starije osobe i trudnice najugroženije u vanrednim situacijama; njihova evakuacija spašava živote. Sredstva planirana za sprovođenje ove mjere su orijentaciona i procijenjena, te se utvrđuju i usklađuju po istom principu kao u Mjeri 1 prevencije, u skladu sa Zakonom o budžetu i relevantnim strateškim dokumentima. Planirani iznosi se preciziraju kroz plan vježbi i logistike, a mjera se finansira kombinovano iz državnog budžeta i EU/UNDP izvora, u skladu sa odobrenim projektima i ugovorenim iznosima.						

Mjera 11.	Specijalizovana obuka za rad sa djecom u kriznim situacijama					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Mjera namijenjena posebnim kategorijama ugroženog stanovništva (Edukativna/ Planirana mjera) Nestrukturna	Ministarstvo zdravlja, Zavod za socijalnu i dječiju zaštitu	UNICEF Obrazovne ustanove NVO	01.01.2027– 31.12.2029.	Budžet Fonda ZZO: 8.000,00 – 20.000€ (organizacija radionica, izrada priručnika, obuka nastavnika i stručnih saradnika za rad sa djecom) EU fondovi: (IPA, edukativni grantovi): 12.000,00–28.000€ (grantovi za specijalizovane edukativne programe, podrška zaštiti djece, obuka timova u obrazovanju i zdravstvu). UNICEF/NVO: 7.000,00–18.000€ (dodatne radionice, psihosocijalna podrška, specifične aktivnosti kroz projekte nevladinog i UN sektora). Ukupno: 27.000,00–66.000€	DA: Obuke obuhvataju ranjivost i postupanje sa djecom različitih uzrasta, djecom sa posebnim potrebama, djecom bez roditeljskog staranja itd.	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.
Mjera namijenjena posebnim kategorijama ugroženog stanovništva 11 obuhvata obuke za medicinsko i socijalno osoblje kako bi se adekvatno odgovorilo na potrebe djece u kriznim situacijama uključujući djecu bez roditeljskog staranja i djecu sa smetnjama u razvoju. Ova mjera je ključna za dugoročnu otpornost, efekti su dugoročni, ali indirektni i ista ima srednji prioritet. Usklađena je sa preporukama UNICEF-a. Budžetska sredstva planirana za sprovođenje ove mjere su orijentaciona i procijenjena, te se utvrđuju i usklađuju po istom principu kao u Mjeri 1 prevencije, u skladu sa Zakonom o budžetu i relevantnim strateškim dokumentima. Konačni iznosi se preciziraju kroz plan obuka i edukativnih aktivnosti, a mjera se finansira kombinovano iz državnog budžeta i EU/UNICEF donatorskih izvora, u skladu sa odobrenim projektima i ugovorenim iznosima.						

PREKOGRANIČNE MJERE I HILP						
Mjera 1.	Razvoj regionalnih centara za koordinaciju zdravstvenih intervencija u saradnji sa susjednim zemljama					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Mjera sa prekograničnim uticajem (Operativna/ Strukturna)	Ministarstvo zdravlja CG, Ministarstva zdravlja susjednih zemalja	Regionalni zdravstveni centri, EU partneri (kroz IPA programe)	01.01.2027–31.12.2029.	Budžet Fonda ZZO: 60.000,00 – 120.000€ (troškovi koordinacije, osnovne infrastrukture i administracije regionalnih centara). EU fondovi (regionalni centri, IPA III): 150.000,00 – 300.000€ (finansiranje regionalnih inicijativa, nabavka opreme, razvoj komunikacijskih mreža i obuke). Fondovi susjednih zemalja: 50.000,00–100.000€ (zajednički projekti, sufinansiranje programa prekogranične saradnje i zajedničkih intervencija). Ukupno: 260.000,00–520.000€	DA, uključuje posebna uputstva za evakuaciju ranjivih grupa stanovništva iz pograničnih područja i hitnih pacijenata	Strategija razvoja zdravstva za period 2023–2027. godine, Strategija za optimizaciju sekundarnog i tercijarnog nivoa sa planom za implementaciju. Finansijski sporazum između EK, Republike Srbije i Crne Gore za IPA III Program prekogranične saradnje Srbija-CG 2021–2027., Program prekogranične saradnje HR-BIH-CG 2021–2027. (Interreg IPA VI-A program), Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.
Mjera sa prekograničnim uticajem 1 omogućava bržu i koordinisanu reakciju na prekogranične zdravstvene incidente (epidemije, masovne povrede, prirodne katastrofe). Centri funkcionišu kao logistička i komunikaciona čvorišta za razmjenu informacija i resursa između Crne Gore i susjednih zemalja u skladu sa IPA III programom i Nacionalnom strategijom razvoja zdravstva. Ova mjera ima visok prioritet i ključna je za efikasnu prekograničnu reakciju i koordinaciju u hitnim situacijama. Direktno doprinosi sigurnosti stanovništva u prekograničnim područjima. Sredstva planirana za sprovođenje ove mjere su orijentaciona i procijenjena, te se utvrđuju i usklađuju po istom principu kao u Mjeri 1 prevencije, u skladu sa Zakonom o budžetu i relevantnim strateškim dokumentima i međunarodnim sporazumima. Planirani iznosi se preciziraju kroz tenderske procedure i tehničke specifikacije, a mjera se finansira kombinovano iz državnog budžeta, EU fondova i sufinansiranja partnerskih zemalja, u skladu sa odobrenim projektima i ugovorenim iznosima.						

Mjera 2. Uspostavljanje prekograničnih sporazuma o razmjeni medicinskih resursa tokom katastrofa						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Mjera sa prekograničnim uticajem (Operativna/Implementaciona)	Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo vanjskih poslova	Zdravstvene ustanove, EU partneri (kroz IPA programe)	01.01.2027–31.12.2029.	Budžet Fonda ZZO: 40.000,00–80.000€ (organizacija zajedničkih sistema, pravnih procedura i nedostatak resursa). EU fondovi: (IPA, bilateralni sporazumi): 120.000,00–250.000€ (projekti interoperabilnosti sistema, zajedničkih baza podataka i logističke podrške). Domaći i strani partneri (državni grantovi, bilateralni fondovi): 30.000,00–60.000€ (podrška održavanju i proširenju zaliha, edukaciji i razmjeni eksperata). Ukupno: 190.000,00–390.000€	DA, Sporazumi uključuju odredbe koje se tiču ranjivih grupa pogođenih katastrofama (stariji, djeca, hronični bolesnici), OSI, porodilje, itd)	Strategija razvoja zdravstva za period 2023–2027. godine, Strategija za optimizaciju sekundarnog i tercijarnog nivoa sa planom za implementaciju Finansijski sporazum između EK, Republike Srbije i Crne Gore za IPA III Program prekogranične saradnje Srbija-CG 2021–2027, Finansijski sporazum između EK i Hrvatske o prekograničnoj saradnji Hrvatska-Crna Gora (IPA program) Program prekogranične saradnje HR-BIH-CG 2021–2027. (Interreg IPA VI-A IPA Program) EU strategije za jadranski i dunavski region Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.
Mjera sa prekograničnim uticajem 2 omogućava brzu mobilizaciju i razmjenu medicinskih zaliha, opreme i stručnog osoblja tokom katastrofa, uključujući zajedničke vježbe i usklađene protokole za hitne situacije. Ima poseban akcenat na ranjive grupe u prekograničnim područjima i na teritorijama pogođenim katastrofama u skladu sa IPA projektima i EU strategijama za regionalnu saradnju. Ova mjera ima visok prioritet i omogućava brzu razmjenu resursa i stručnjaka tokom katastrofa, smanjuje posljedice po zdravlje i spašava živote najugroženijih. Budžetska sredstva planirana za sprovođenje ove mjere su orijentaciona i procijenjena, te se utvrđuju i usklađuju po istom principu kao u Mjeri 1 prevencije, u skladu sa Zakonom o budžetu i relevantnim strateškim dokumentima. Planirani iznosi se preciziraju kroz plan aktivnosti i (gdje je primjenjivo) kroz tenderske procedure i tehničke specifikacije, a mjera se finansira kombinovano iz državnog budžeta i EU/bilateralnih fondova, u skladu sa odobrenim projektima i ugovorenim iznosima.						

Mjera 3.		Jačanje kapaciteta za upravljanje epidemijama koje mogu ugroziti kritičnu infrastrukturu				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Mjera za rizike male vjerovatnoće ali visokog uticaja (Preventivna/ Operativna)	Ministarstvo zdravlja IJZCG	SZO (WHO) Evropski centar za sprečavanje i kontrolu bolesti (ECDC) lokalne zdravstvene ustanove	01.01.2027–31.12.2029.	Budžet Fonda ZZO: 20.000,00–60.000€ (osnovna sredstva za edukaciju, monitoring, vježbe i podršku lokalnim centrima) EU fondovi/ WHO grantovi IPA III: 50.000,00 – 120.000€ (grantovi za zajedničke epidemiološke vježbe, razvoj digitalnih aplikacija, radiološko i mikrobiološko praćenje, informisanje i edukacija) Tehnička pomoć i donacije: 15.000,00 – 35.000€ (UNDP/ WHO, bilateralna tehnička sredstva, podrška kroz NVO ili međunarodne projekte) Ukupno: 85.000,00 – 215.000€	DA, planovi obuhvataju mjere za zbrinjavanje ranjivih grupa stanovništva (starije osobe, imunokompromitovani pacijenti, djeca, porodilje, trudnice, OSI)	Procjena rizika od katastrofa CG Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.

Mjera za rizike male vjerovatnoće ali visokog uticaja 3: razvoj planova za kontinuitet funkcionisanja zdravstvenih ustanova tokom epidemija visokog inteziteta; uspostavljanje rezervi ključne medicinske opreme i lijekova; protokole za brzu prenamjenu zdravstvenih kapaciteta u slučaju masovnih infekcija; unapređene spremnosti kroz iskustva stečena tokom COVID-19 pandemije. Ova mjera je visokog prioriteta, jer epidemije imaju veću vjerovatnoću javljanja i dokazane posljedice po zdravstveni sistem (iskustvo COVID-19). Sredstva planirana za sprovođenje ove mjere su orijentaciona i procijenjena, te se utvrđuju i usklađuju po istom principu kao u Mjeri 1. prevencije, u skladu sa Zakonom o budžetu i relevantnim strateškim dokumentima: Procjena rizika od katastrofa CG i Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.

Mjera 4.	Planiranje odgovora na nuklearne ili radiološke incidente u saradnji sa međunarodnim organizacijama					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Mjera za rizike male vjerovatnoće ali visokog uticaja (Preventivna/Strategijska)	Ministarstvo zdravlja Agencija za zaštitu životne sredine (Odjeljenje za radijacionu, nuklearnu, sigurnosnu i bezbjednosnu zaštitu od jonizujućeg i nejonizujućeg zračenja)	IAEA (Međunarodna agencija za atomsku energiju) EU	01.01.2027–31.12.2029.	Budžet Fonda ZZO: 25.000,00 – 70.000€ (troškovi domaćih planova reagovanja, priprema radne grupe, domaće vježbe, osnovna tehnička oprema i edukacija za incidentne situacije) IPA III/EU projekti: 40.000,00 – 90.000€ (sredstva za inovativne modele koordinacije, implementaciju softverskih rješenja za alarmiranje i krizni menadžment, prekogranične simulacije i edukaciju (npr. projekti saradnje sa CERN, IAEA, evropskim centrom za nadzor) Međunarodni fondovi (IAEA, EU, tehnička podrška): 70.000,00 – 170.000€ (grantovi za regionalne vježbe, ekspertske radionice, nabavku napredne opreme za komunikaciju, digitalizaciju monitoringa i obuku specijali ziranih timova) Ukupno: 135.000,00 – 330.000€	DA, Protokoli se pišu na osnovu analize ranjivosti, pa se u uputstva za rano upozoravanje, monitoring i evakuaciju unose mjere koje se odnose na ranjive grupe stanovništva (djeca, stariji, OSI, hronični bolesnici, osobe slabije pismenosti itd).	Procjena rizika od katastrofa CG Nacionalni planovi za zaštitu od HBRN prijetnji i rizika

Mjera 4 za rizike male vjerovatnoće ali visokog uticaja obuhvata razvoj protokola za rano upozoravanje, monitoring i evakuaciju u slučaju nuklearnog ili radiološkog incidenta u regionu i podrazumijeva usklađivanje sa međunarodnim standardima Međunarodne agencija za atomsku energiju (IAEA standardi), uključujući nabavku opreme za detekciju i zaštitu. Ova mjera je srednjeg prioriteta, budući da Crna Gora nema nuklearna postrojenja, ali rizici postoje zbog prekograničnih efekata i geografske blizine nuklearnim elektranama u regionu.

Srednji prioritet ove mjere definisan je i činjenicom da nuklearni i radiološki incidenti imaju ekstremno nisku vjerovatnoću, ali potencijalno katastrofalne posljedice.

Budžetska sredstva planirana za sprovođenje ove mjere su orijentaciona i procijenjena, te se utvrđuju i usklađuju po istom principu kao u Mjeri 1 prevencije, u skladu sa Zakonom o budžetu i relevantnim strateškim dokumentima: Procjena rizika od katastrofa CG i Nacionalni planovi za zaštitu od HBRN prijetnji i rizika.

12.3.3. Zaključak

Sveobuhvatna analiza sistema prevencije i pripremljenosti za upravljanje rizicima od katastrofa u sektoru zdravstva Crne Gore ukazuje na neophodnost integrisanog pristupa zaštite kritične zdravstvene infrastrukture. Utvrđene mjere sistematizovane su kroz strukturne i nestrukturne intervencije, planirane i implementacione aktivnosti sa posebnim fokusom na ranjive kategorije stanovništva.

Strukturni elementi – modernizacija zdravstvenih objekata, instalacija protivpožarnih sistema, nabavka specijalizovane opreme i izgradnja skladišta za medicinske zalihe predstavljaju temelj fizičke otpornosti sistema. Nestrukturne mjere kroz edukaciju kadra, razvoj protokola i IT infrastrukture osiguravaju operativnu spremnost i kontinuitet funkcionisanja.

Posebno je značajan prekogranični aspekt kroz razvoj regionalnih koordinacionih centara i sporazuma o razmjeni resursa, što odgovara geopolitičkom položaju Crne Gore i zahtjevima EU integracija. Istovremeno, mjere za rizike male vjerovatnoće, ali visokog uticaja (kao što su radiološki incidenti i pandemije) pokazuju proaktivan pristup nepredvidivim prijetnjama.

Za uspješnu implementaciju utvrđenih mjera ključno je:

- Koordinisano djelovanje svih relevantnih institucija;
- Adekvatno finansiranje kroz nacionalne i međunarodne izvore;
- Kontinuirana edukacija i osposobljavanje kadra;
- Redovno testiranje sistema kroz vježbe i simulacije;
- Usklađivanje sa EU standardima i međunarodnim smjernicama.

S toga je potrebno jačanje kapaciteta:

- Administrativnih: koordinacioni sistemi, obuke kadrova, zakonski okviri;
- Tehničkih: IT sistemi, oprema, mobilne jedinice;
- Finansijskih: namjenski fondovi, partnerstva sa međunarodnim organizacijama.

Integracija navedenih mjera u jedinstven sistem upravljanja rizicima od katastrofa doprinijeće jačanju otpornosti kritične zdravstvene infrastrukture Crne Gore na sve vrste prijetnji, osiguravajući kontinuitet zdravstvene zaštite stanovništva i u najizazovnijim okolnostima.

12.4. Sektor obrazovanja

Skraćenice:

- MPNI – Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija
- MUP–DZS – Ministarstvo unutrašnjih poslova – Direktorat za zaštitu i spašavanje
- UNICEF – Fond Ujedinjenih nacija za djecu
- UNDP – Program Ujedinjenih nacija za razvoj

12.4.1. Opis rizika

Obrazovni sistem Crne Gore obuhvata predškolsko vaspitanje i obrazovanje, osnovno obrazovanje i vaspitanje, srednje opšte obrazovanje (gimnazija), stručno obrazovanje, vaspitanje i obrazovanje lica s posebnim potrebama, obrazovanje odraslih i visoko obrazovanje. Predškolsko vaspitanje i obrazovanje organizuje se za djecu uzrasta do polaska u osnovnu školu. U jaslicama borave djeca uzrasta do tri godine života, a u vrtićima djeca od tri godine života do polaska u osnovnu školu.

U Crnoj Gori postoji 21 predškolska ustanova, s mrežom od 122 vaspitnih jedinica, u okviru kojih je organizovano 626 vaspitnih grupa (sjeverna regija - 10 predškolskih ustanova sa 35 vaspitne jedinice; centralna regija 5 predškolskih ustanova sa 54 vaspitnih jedinica; južna regija 6 predškolskih ustanova sa 33 vaspitne jedinice). Takođe, vaspitno-obrazovni rad za djecu do polaska u školu odvija se i u 30 licenciranih privatnih predškolskih ustanova.

Osnovno obrazovanje i vaspitanje je obavezno i besplatno za svu djecu uzrasta od 6 do 15 godina. Stiče se u osnovnoj školi, resursnom centru i obrazovnom centru. Ukupan broj javnih osnovnih škola u Crnoj Gori je 162, a licencirane su i 5 privatnih osnovnih škola. Uporedo sa sticanjem osnovnog obrazovanja i vaspitanja može se steći i osnovno umjetničko obrazovanje (muzičko, baletsko i dr).

Vaspitanje i obrazovanje djece s posebnim obrazovnim potrebama je dio jedinstvenog vaspitno-obrazovnog sistema, a odvija se u predškolskim ustanovama, ustanovama osnovnog i srednjeg obrazovanja i u posebnim ustanovama – resursnim centrima koji su isključivo specijalizovani za obrazovanje djece s posebnim obrazovnim potrebama (tri su resursna centra u Crnoj Gori). Ovo obrazovanje je obavezno od momenta otkrivanja posebne potrebe djeteta.

Opšte srednjoškolsko obrazovanje traje četiri godine i daje opštu prohodnost za upis na ustanove visokog obrazovanja. Ostvaruje se u 12 gimnazija (od kojih je jedna privatna), devet mješovitih srednjih škola i jednom obrazovnom centru.

Stručno obrazovanje realizuje se kao dvogodišnje niže stručno obrazovanje, trogodišnje i četvorogodišnje srednje stručno obrazovanje i dvogodišnje više stručno obrazovanje. U umjetničkoj školi stiče se kvalifikacija nivoa srednjeg stručnog obrazovanja u trajanju od četiri godine. Ukupan broj ustanova srednjeg obrazovanja u Crnoj Gori u kojima se realizuju programi stručnog obrazovanja je 39.

U Crnoj Gori visoko obrazovanje se stiče na jednom državnom univerzitetu (Univerzitet Crne Gore), tri privatna univerziteta, četiri samostalna privatna fakulteta i jednom samostalnom državnom fakultetu.

U osnovnim školama ima oko 68.000 učenika, u srednjim školama oko 26.000, u predškolskim ustanovama oko 23.000 djece, u muzičkim školama oko 5.500 polaznika, i u 3 resursna centra ima oko 260 učenika. Zaposlenih u obrazovanju (nastavni i vannastavni kadar) ima oko 14.000.

Oko 45% vaspitno-obrazovnih ustanova ima samo jedan objekat, dva objekta ima oko 25%, tri objekta ima 11%, a više od tri objekta ima oko 19% ustanova. Oko 52% vaspitno-obrazovnih ustanova je locirano u gradu, oko 35% objekata u ruralnim područjima i preostali dio čine vaspitno-obrazovne ustanove koje imaju objekte i u gradu i u ruralnim područjima (područna odjeljenja).

Oko 20% školskih objekata je izgrađeno na terenu (području) koji je u potencijalnom riziku od zemljotresa, 8% od poplava i 8% od klizišta. Oko 25% školskih objekata je kroz istoriju uništeno ili oštećeno pod dejstvom nekog hazarda i to najčešće od zemljotresa – u čak 60% slučajeva, 20% od poplava, 14% od požara i 6% od klizišta. Najčešće su se oštećenja ili uništenja školskih objekata dešavala poslije Drugog svjetskog rata, u 80% slučajeva, a u 20% slučajeva prije Drugog svjetskog rata.

Svi ovi prethodno pobrojani statistički podaci od velike su koristi prilikom planiranja mjera prevencije i pripremljenosti upravljanja rizicima od katastrofa u sektoru obrazovanja koje su predstavljene u tabelama koje slijede.

12.4.2. Tabelarni prikaz mjera

MJERE PREVENCIJE						
Mjera 1.	Izraditi smjernice za planiranje aktivnosti u oblasti smanjenja rizika od katastrofa i distribuirati ih obrazovno-vaspitnim ustanovama					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna	Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija	Zavod za školstvo Ispitni centar MUP–DZS	2026.	Budžet Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija (EU fondovi): 5.000€.	DA, smjernice se rade na osnovu analize ranjivosti	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.
Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija je nosilac sveobuhvatne Strategije reforme obrazovanja za period 2025–2035. godine kojom su prepoznate aktivnosti i u ovoj oblasti. Kako nijesu izrađeni planovi za sve školske objekte, zadatak Ministarstva je da planira i da izradi Planove zaštite i spašavanja od požara i zemljotresa za objekte koji ih ne posjeduju. Ministarstvo treba da obezbijedi finansijska sredstva za svaku obrazovno-vaspitnu ustanovu i drugi objekat za potrebe izrade preduzetnih planova zaštite i spašavanja za različite vrste rizika, shodno vremenskom trajanju Strategije obrazovanja. Planovi će podrazumijevati sve preventivne aktivnosti zaposlenih u javnim ustanovama sa specifičnostima u cilju prevencije hazarda.						

Mjera 2.	Na osnovu izrađene analize postojećeg stanja i opreme, izraditi planove zaštite i spašavanja za različite vrste rizika za sve obrazovno-vaspitne ustanove u Crnoj Gori					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna	Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija	Obrazovno-vaspitne ustanove MUP–DZS	2026.	Budžet Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija, EU fondovi. 2.500€. (Po obrazovno vaspitnoj ustanovi).	DA, Planovi sadrže mjere za postupanje sa ranjivim grupama (OSI, djeca sa posebnim potrebama itd)	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026. Strategija reforme obrazovanja za period 2025–2035.
Prema odredbama Zakona o zaštiti i spašavanju sve obrazovno-vaspitne ustanove u Crnoj Gori treba da imaju izrađene Planove zaštite i spašavanja za različite vrste rizika (požar, zemljotres, itd.) i da imaju obezbjeđena neophodna infrastrukturna sredstva za preventivno i interventno djelovanje u situacijama izazvanim raznim hazardima. Ministarstvo prosvjete u narednom periodu treba da obezbijedi namjenska budžetska sredstva za ovu oblast koja će godišnje raspoređivati za narednih 10 godina.						

Mjera 3.		Nabaviti neophodnu opremu za 40 odsto školskih objekata radi smanjenja rizika od katastrofa				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna	Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija	Obrazovno-vaspitne ustanove	2026.	Budžet Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija u iznosu od 230.000€	NE	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026. Strategija reforme obrazovanja za period 2025–2035.
Neophodno je obezbijediti infrastrukturu za 50 obrazovno-vaspitnih ustanova. Sve postojeće objekte obrazovno-vaspitnih ustanova i druge objekte iz oblasti obrazovanja, potrebno je u maksimalnoj mjeri opremiti neophodnom opremom i sredstvima (protivpožarni aparati, unutrašnji i spoljašnji hidranti, oznake – piktogrami, sistemi za dojavu požara, sprinkler sistemi za gašenje požara, prva pomoć, itd).						

Mjera 4.		Obilježavanje 13. oktobra -Međunarodnog dana smanjenja rizika od katastrofa				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna	Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija	Obrazovno-vaspitne ustanove i Ministarstvo unutrašnjih poslova – Direktorat za zaštitu i spašavanje	2026–2035.	Budžet Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija 8.000€	DA, Vježbe obuhvataju evakuaciju ranjivih grupa (OSI, djeca sa smetnjama u razvoju itd.)	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026. Strategija reforme obrazovanja za period 2025–2035.
Obilježen 13 oktobar – uvršten u školski kalendar kao dio slobodnog kurikuluma – sprovođenje aktivnosti na godišnjem nivou. Predviđeno da se na taj dan, prvi čas u svim osnovnim i srednjim školama posveti obrazovanju u oblasti smanjenja rizika od katastrofa. Neophodno je predvidjeti i realizovati edukativne aktivnosti (predavanja, radionice o prvoj pomoći, kratke edukativne filmove); simulacione vježbe (vježbe evakuacije, postavljanje mjesta evakuacije/tačke okupljanja.); takmičenja i kreativne radionice (likovni i literalni konkursi, izrada postera strupova, plakata...); gostovanje stručnjaka (predstavnici Crvenog krsta CG, Direktorata za zaštitu i spašavanje, Službe zaštite i spašavanja); distribucija edukativnog materijala (dijeljenje brošura, vodiča, plakata...); uključivanje roditelja (tribine za roditelje, zajedničke akcije sa lokalnom zajednicom za podizanje svijesti); promovisanje školskih planova zaštite (upoznati sve učenike, nastavnike i osoblja sa Planovima zaštite i spašavanja...).						

Mjera 5.	Prilikom projektovanja i izgradnje novih, te rekonstrukcije postojećih objekata, neophodno je planirati ugradnju sistema unutrašnjih i spoljašnjih hidranata, sistema za dojavu požara, sistema za gašenje požara, itd.					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna	Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija	Obrazovno-vaspitne ustanove MUP–DZS	2026–2035.	Budžet Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija 8.000€	NE	Strategija reforme obrazovanja za period 2025–2035.
Ova mjera je od izuzetne važnosti iz više razloga. Prije svega zbog zaštite života učenika i svih zaposlenih u školama i vrtićima u cilju prevencije širenja požara i brze reakcije jer sistem dojave omogućava hitnoj službi da odmah reagije.						
Mjera 6.	Razviti i implementirati softverska rješenja za upravljanje rizicima i komunikaciju tokom kriznih situacija					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna	Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija	Obrazovno-vaspitne ustanove MUP–DZS	2026–2028.	Budžet Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija 5.000€	NE	Strategija reforme obrazovanja za period 2025–2035.
Treba napraviti programe uz korišćenje informacionih tehnologija koji pomažu u identifikaciji, analizi, praćenju i smanjenju rizika, bilo da se radi o zemljotresu, požaru, poplavi, bezbjednosti učenika ili o administrativnim greškama.						

Mjera 7. Analizirati postojeću regulativu i u skladu sa tim izmijeniti/ donijeti nove smjernice i propise za primjenu standarda pri izgradnji i adaptaciji objekata u oblasti obrazovanja						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna	Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija	MUP–DZS i ostale nadležne institucije	2026–2035.	Budžet Ministarstva prosvjete,nauke i inovacija 1.000€	DA, analiza obuhvata i rizike za pojedine grupe (OSI, djeca sa posebnim potrebama)	Strategija reforme obrazovanja za period 2025–2035.
Analiza će poslužiti za sveobuhvatniju izgradnju ili adaptaciju školskih objekata u skladu sa standardima. Na osnovu te analize treba donijeti nove, precizne smjernice koje će biti realne, primjenljive i orijentisane na zaštitu ljudi i objekata. To uključuje: bezbjednosne standarde, građevinske zahtjeve, sisteme evakuacije i spašavanja, upravljanje rizicima, tehničke sisteme, procedure za adaptaciju postojećih objekata kao i odgovornost i kontrolu.						
Mjera 8. Na osnovu sprovedene sveobuhvatne analize obrazovne infrastrukture izraditi sistematski plan za procjenu i određivanje prioriteta za rekonstrukciju i adaptaciju obrazovnih ustanova sa uvećanim rizikom po bezbjednost djece i osoblja, uz redovnu implementaciju i monitoring						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna	Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija	Obrazovno-vaspitne ustanove MUP–DZS i ostale nadležne institucije	2026–2035.	Budžet Ministarstva, nauke prosvjete i inovacija 2.000€	DA, Plan sadrži mjere zasnovane na analizi rizika za ranjive grupe	Strategija reforme obrazovanja za period 2025–2035.
Ovaj plan je od krucijalne važnosti, najviše zbog pametnog korišćenja resursa tj. budžeta, bezbjednosti učenika i osoblja u školama, jasnoće i transparentnosti jer u tom slučaju svi znaju ko, šta i zašto, planiranja vremena i logistike jer se pojedini objekti moraju u skorijem vremenu rekonstruisati radi usaglašavanja i prevencije većih budžetskih izdataka, dok dio objekata zadovoljava potreban nivo usaglašenosti sa standardima.						

Mjera 9. U svim obrazovnim institucijama u okviru postojećih akata o sistematizaciji predvidjeti zaposlenima zaduženja u oblasti smanjenja rizika od katastrofa za direktno ili indirektno bavljenje mnogobrojnim aktivnostima u oblasti smanjenja rizika od katastrofa						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna	Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija	Obrazovno-vaspitne ustanove Ministarstvo finansija MUP–DZS	2026–2035.	Budžet Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija 50,000.00€	DA, zaduženja uključuju postupanje u slučaju evakuacije ranjivih grupa	Strategija reforme obrazovanja za period 2025–2035.
Jedna od važnih aktivnosti osoba koje će biti zadužene za obavljanje raznih aktivnosti u oblasti smanjenja rizika od katastrofa je i da ažuriraju bazu podataka o rizicima www.rizici.me . Takođe, zbog brze reakcije i koordinisanja, povećavanja efikasnosti u donošenju odluka, zbog obuke i pripreme učenika i osoblja, pomoći u saradnji sa drugim institucijama, zbog praćenja i izvještavanja, kao i zbog značaja bavljenja ovom oblašću, predlaže se da se razmotri mogućnost prepoznavanja dodatnih opisa poslova postojećeg logističkog kadra ili eventualno sistematizuju posebna radna mjesta u svim obrazovnim ustanovama.						
Mjera 10. Periodično sprovođenje vježbi evakuacije i jačanje kapaciteta obrazovno-vaspitnih ustanova za reagovanje u vanrednim situacijama						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna	Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija	Obrazovno-vaspitne ustanove MUP–DZS Zavod za školstvo	2026–2035.	Budžet Ministarstva prosvjete, nauke i inivacija 25.000€	DA, vježbe uključuju evakuaciju ranjivih grupa	Strategija reforme obrazovanja za period 2025–2035.
Periodično sprovođenje vježbi evakuacije je veoma važno zbog brze i efikasne reakcije u stvarnim situacijama, upoznavanja sa sigurnosnim procedurama, iz psiholoških razloga jer smanjuje paniku i osobe se mentalno pripremaju za eventualno stvarnu situaciju. Takođe, realizacijom ovih aktivnosti vrši se procjenjivanje efikasnosti planova zaštite i spašavanja, kao i povećanje povjerenja roditelja u spremnost i organizaciju obrazovno-vaspitnih ustanova da adekvatno reaguju i zaštite živote i materijalna dobra. Ministarstvo prosvjete treba da obezbijedi finansijska sredstva za svaku obrazovno-vaspitnu ustanovu i drugi objekat za potrebe izrade preduzetnih planova zaštite i spašavanja za različite vrste rizika, shodno vremenskom trajanju Strategije obrazovanja.						

Mjera 11.	Edukacija nastavnog kadra „Obrazovanje u oblasti smanjenja rizika od katastrofa”					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna mjera	Zavod za školstvo	MUP–DZS	2026.	Zavod za školstvo učestvuje sa 40%, a UNICEF sa 60% Ukupno: 25.000€	DA, teme seminara uključuju rizike i rad sa ranjivim grupama (OSI, djeca sa posebnim potrebama itd).	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026. Strategija reforme obrazovanja za period 2025–2035.

U okviru akreditovanog dvodnevnog seminara za nastavnike i stručne saradnike za edukaciju u primjeni međupredmetnog programa “Obrazovanje u oblasti smanjenja rizika od katastrofa”, planira se sprovođenje 5 seminara godišnje. Cilj seminara je podizanje nivoa svijesti i znanja direktora obrazovno-vaspitnih ustanova, nastavnika i stručnih saradnika o obrazovanju u situacijama izazvanih raznim hazardima, kao i mjerama prevencije, pripremljenosti, intervencije i oporavka.

Mjera 12.	Edukacija nastavnog kadra „Psihosocijalna podrška djeci/učenicima u stresnim situacijama”					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna mjera	Zavod za školstvo	MUP–DZS	2026–2030.	Budžet Zavoda za školstvo 7.000.00€	DA, seminari uključuju teme vezane za rizike i rad sa ranjivim grupama	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa 2025–2030. Strategija reforme obrazovanja za period 2025–2035.

Kroz akreditovani dvodnevni seminar za direktore obrazovno-vaspitnih ustanova i stručne saradnike (pedagozi i psiholozi), planira se sprovođenje 2 seminara godišnje. Cilj seminara je usmjeriti direktore i stručne saradnike u vaspitno–obrazovnim institucijama o važnosti osjetljivog i efikasnog reagovanja na potrebe djece i adolescenata u kriznim situacijama i na osnovne principe komunikacije sa medijima u kriznim situacijama. Tako bi se povećala mogućnost pružanja preciznih informacija sa aspekta zaštite djece i škole u cjelini.

Mjera 13.		Savjetovanje sa predstavnicima škola (direktori i stručni saradnici)				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Planirana i Nestrukturna mjera	Zavod za školstvo	MUP–DZS Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija Obrazovno-vaspitne ustanove	2026.	Budžet Zavoda za školstvo 100€	DA, obuhvataju se teme rizika i rada sa ranjivim grupama	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.
Realizacija savjetovanja sa direktorima svih obrazovno-vaspitnih ustanova će se sprovesti na regionalnom principu, a na savjetovanjima bi bilo pozvano oko 300 direktora predškolskih, osnovnih i srednjih škola. Cilj savjetovanja: podizanje svijesti direktora obrazovno-vaspitnih ustanova u vezi planiranja i sprovođenja aktivnosti predviđenih Strategijom reforme obrazovanja.						
Mjera 14.		Takmičenje učenika u likovnom izrazu broja 112 - jedinstvenog broja za pozive u hitnim situacijama				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Planirana Nestrukturna	Zavod za školstvo	MUP–DZS	2026.	Budžet Zavoda za školstvo 3.000€	DA, uključuju se teme vezane za ranjive grupe	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.
Povodom Međunarodnog dana smanjenja rizika od katastrofa – 13. oktobar, Zavod za školstvo organizuje školska takmičenja na temu smanjenja rizika od katastrofa u likovnim, literalnim i muzičkim radovima. Na svom sajtu objavljuje konkurs za takmičenje. Prvi korak je da škole organizuju školska takmičenja. Potom, najbolje učeničke radove šalju na adresu Zavoda za školstvo. Komisija od predstavnika Zavoda za školstvo, MPNI i MUP–DZS biraće najbolje radove. Najbolji radovi biće nagrađeni.						

Mjera 15.	Preporučena literatura muzičke kompozije „To mora da se zna“					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Planirana Nestrukturna	Zavod za školstvo	Muzička škola “Vasa Pavić”	2026.	Budžet UNICEF 1.000€	DA, prilagođena je djeci u predškolskim ustanovama	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.

Muzička škola “Vasa Pavić” je komponovala muzičku numeru “To mora da se zna” u kojoj se na muzički zanimljiv način prikazuju brojevi 112, 123, 124. Muzička numera je nastala kao praktički zadatak poslije seminara “Obrazovanje u oblasti smanjenja rizika od katastrofa” na kojem su prisustvovali nastavnici ove škole. Ova muzička numera može da se koristi kao preporučena literatura za realizaciju nastave u predškolskim ustanovama i u I ciklusu osnovne škole. Zavod za školstvo će preporučiti ovu malu kompoziciju za korišćenje u nastavnom procesu po centrima interesovanja u predškolskim ustanovama i u predmetnim programima Muzičkog vaspitanja, Poznavanja društva i Prirodi i društvu u osnovnoj školi. Muzička numera treba da se aranžira i tehnički sredi.

Mjera 16.	Izrada scenarija časova na temu „Obrazovanje u oblasti smanjenja rizika od katastrofa“					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Planirana Nestrukturna	Zavod za školstvo	Obrazovno-vaspitne ustanove	2026.	Budžet Zavoda za školstvo 2.000€	DA, uključuje se rad sa ranjivim grupama	Godišnji plan rada Zavoda za školstvo

Svaki nastavnik/ca je autonoman/a u pripremi za neposrednu realizaciju časa, ali na osnovu pripreme se mora jasno uočiti da li kreirana nastavna situacija sadrži pretpostavke za uspješno ostvarivanje ishoda učenja. Nastava/učenje je usmjerena na aktivnost učenja, stoga priprema/scenario za čas treba da sadrži aktivnosti učenika/ca kojima će se postići predviđeni ishodi učenja. U scenariju časa, pored realizacije obaveznog ishoda treba predvidjeti i realizaciju ishoda koji se odnose na aktivnosti u oblasti smanjenja rizika od katastrofa. Stoga je važno predvidjeti one aktivnosti učenja koje mogu garantovati da će učenici steći određena znanja o ovoj oblasti, formirati određene vještine i usvojiti sistem vrijednosti da je važno preventivno i interventno djelovati u situacijama izazvanih raznim hazardima.

Mjera 17.	Izborni predmet u srednjoj školi - Prva pomoć					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Planirana Nestrukturna	Zavod za školstvo	Crveni krst Crne Gore	2026–2027.	Zavod za školstvo i Crveni krst Crne Gore. Po 50% učešća Ukupno: 5.000.00€	DA, program uključuje analizu rizika i rad sa ranjivim grupama	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.
Zavod za školstvo ili Crveni krst CG pokreću proceduru izrade izbornog programa za srednju školu. Formira se međusektorska komisija od predstavnika Crvenog krsta CG, Zavoda za školstvo i Instituta za javno zdravlje. Komisija u roku od šest mjeseci treba da izradi radnu verziju programa. Program se potom sa stručnom podrškom Zavoda za školstvo dostavlja Nacionalnom savjetu za obrazovanje na usvajanje. Kada program postaje javno važeći, učenici u osnovnoj i srednjoj školi potom mogu birati za izučavanje sadržaje koje on nudi. Sredstva planirana za sprovođenje ove mjere su orijentaciona, procijenjena i utvrđena osnovom Zakona o budžetu za 2026. ili 2027. godinu i učešću Crvenog krsta Crne Gore sa 50% sredstava namijenjenih za isplatu honorara autorima programa u neto iznosu kao i za lektorisanje i tehničko sređivanje dokumenta.						

Mjera 18. Izrada scenarija radionice za časove odjeljenjske zajednice na temu: Obrazovanje u oblasti smanjenja rizika od katastrofa						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Planirana Nestrukturna	Zavod za školstvo	Obrazovno-vaspitne ustanove	2026.	Budžet Zavoda za školstvo 2.000€	DA, uključuju se teme rizika i rada sa ranjivim grupama	Godišnji program rada Zavoda za školstvo
U našem obrazovnom sistemu je Zakonom o osnovnom obrazovanju i vaspitanju, članom 20 definisano šta je odjeljenjska zajednica i koja je njena namjena. Prema tom članu, na časovima odjeljenjske zajednice učenici, zajedno sa odjeljenjskim starješinom, realiziju pojedine programe i aktivnosti i raspravljaju o pitanjima koja su od interesa za učenike i školu. Program rada odjeljenjske zajednice treba biti veoma pažljivo planiran. U njegovom koncipiranju, odnosno izradi treba da učestvuju stručni saradnici, odjeljenjske starješine i uprava škole. Časovi odjeljenjske zajednice imaju i posebnu važnost u realizaciji vaspitne uloge škole. Na ovim časovima se mogu postići brojni ciljevi, između ostalih i ciljevi koji se odnose na realizaciju različitih programa (prevencija narkomanije i drugih oblika zavisnosti, prevencija vršnjačkog nasilja, djelovanje u oblasti smanjenja rizika od katastrofa itd.). Ova mjera podrazumijeva raspisivanje konkursa za odabir najboljih scenarija časova odjeljenjske zajednice, kao i da se oni predlože razrednim starješinama koji ih realizuju u svojim godišnjim programima rada.						

MJERE PRIPREMLJENOSTI						
Mjera 1.	Istraživanje efekata primjene Obrazovanja u oblasti smanjenja rizika od katastrofa na znanje, vrijednosti i životne vještine učenika osnovnih i srednjih škola					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Planirana i Nestrukturna mjera	Zavod za školstvo	MUP–DZS Obrazovno-vaspitne ustanove	2030.	Budžet Zavoda za školstvo, uz podršku UNICEF i UNDP 5.000€	DA, kroz analizu uticaja na ranjive grupe	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.
Osnovni cilj istraživanja je da se utvrde efekti obrazovanja u oblasti smanjenja rizika od katastrofa na znanje, vrijednosti i životne vještine učenika osnovnih i srednjih škola. Uzorak istraživanja predstavljaju učenici završnih razreda osnovne i srednje škole iz svih regiona Crne Gore. Da bi se realizovalo istraživanje preduzeće se sljedeći koraci: izrada upitnika za učenike; štampanje upitnika ili elektronsko ispitivanje; utvrđivanje uzorka istraživanja – škole; izbor ispitivača, obavljanje ispitivanja; izrada baze podataka; unos podataka; statistička obrada podataka; logička analiza podataka; izrada izvještaja; izrada zaključaka i preporuka istraživanja; izrada PPT prezentacije. Istraživanje treba da odgovori i na pitanja: koliko učenici završnih razreda osnovne i srednje škole, znaju o bezbjednosnim rizicima, njihovim manifestacijama i posljedicama po imovinu i život ljudi; kakvo je kod učenika poznavanje sigurnosnih i zaštitnih mjera i radnji u rizičnim situacijama; koliko je razvijena svijest o potrebi zaštite i spašavanja i imovine; da li učenici koji su učili ovaj predmet imaju više znanja, pozitivnije stavove i vrijednosti prema ovim pitanjima u odnosu na učenike koji nisu učili ovaj predmet.						

12.4.3. Zaključak

Postojeće i planirane mjere prevencije i pripremljenosti u obrazovnom sektoru fokusiraju se na edukaciju i pripremu svih učesnika (od rukovodilaca obrazovnih institucija do učenika) za efikasnu reakciju u slučaju katastrofa. Sprovođenje ovih mjera usklađeno je sa nacionalnim i međunarod-

nim strategijama, a sredstva potrebna za realizaciju su obezbijedena kroz budžete i međunarodne donacije (UNICEF, UNDP).

Implementacija ovih mjera predstavlja ključnu komponentu za smanjenje rizika od katastrofa u obrazovnom sektoru Crne Gore.

12.5. Sektor sporta

12.5.1. Uvod

Zakonom o sportu ("Sl.list CG", br. 44/18 i 123/21) je definisano da sportski objekat može biti zatvoreni i otvoreni teren, u državnoj ili privatnoj svojini, odnosno u vlasništvu po modelu privatno javnog partnerstva.

Prema Strategiji za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026. u Crnoj Gori postoji 190 sportskih objekata, odnosno 145 su otvoreni tereni, a 45 su tipa zatvorenih terena. Prema Centralnom registru Ministarstva sporta i mladih registrovano je 126 sportskih objekata.

Vrijeme izgradnje i neredovno održavanje sportskih objekata je uticalo da je sportske objekte neophodno modernizovati, a sve prilagoditi savremenijim uslovima. Sve to zahtijeva da se donesu prioritetni planovi reagovanja u mogućim kriznim situacijama.

Dosadašnji podaci ukazuju da su potencijalni rizici od katastrofe, i to:

- **Prirodne katastrofe:** poplave, zemljotresi, vjetrovite oluje, snijeg i ekstremne temperature (posebno u sjevernom regionu),
- **Tehnički uticaji:** požar, kvarovi na instalacijama, građevinski nedostaci,
- **Rizici bezbjednosti:** eksplozije, masovna panika – stampedo, međusobni sukobi.

Nefunkcionalnost sportskog objekta predstavlja opasnost za korišćenje, te je prema identifikovanim rizicima, radi smanjenja vjerovatnoće nastanka katastrofe neophodno definisati realne mjere prevencije i pripremljenosti za otklanjanje ili ublažavanje posljedica.

12.5.2. Tabelarni prikaz mjera

MJERE PREVENCIJE						
Mjera 1.	Modernizacija sportskih objekata, kako bi se povećala otpornost na prirodne katastrofe (zemljotres, poplava, vjetar, snijeg)					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna	Ministarstvo sporta i mladih Jedinice lokalne samouprave	Organi lokalne samouprave Privredna građevinska društva	2027.	Budžet Ministarstva sporta i mladih EU fondovi 68.000€	DA, planovi modernizacije uzimaju u obzir potrebe i bezbjednost ranjivih grupa (OSI)	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.
Ukupan iznos sredstava, koji će iz državnog budžeta biti izdvajan u narednim godinama za finansiranje modernizacije sportskih objekata, zavisice od sredstava planiranih za ove namjene, godišnjim Zakonom o budžetu i učešću lokalne samouprave.						
Mjera 2.	Pregled stabilnosti konstrukcija i protivpožarne zaštite					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna	Jedinice lokalne samouprave	Organi lokalne samouprave građevinska privredna društva	2026–2027.	Budžeti jedinica lokalnih samouprava 230.000€	NE	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.
Sredstva su predviđena u određenom iznosu prema pokazateljima planiranih sredstava za 2025. godinu po određenim opštinama (npr. Bijelo Polje za sportsku dvoranu, Mojkovac za fudbalski stadion, Glavni grad za gradsko igralište, Nikšić za sportsku salu i dr). Pregled obuhvata izradu akata shodno Zakonu o planiranju prostora i izgradnji objekata, Pravilniku o tehničkim normativima za građevinske konstrukcije, Zakonu o zaštiti i spašavanju i dr.						

Mjera 3.		Redovno održavanje terena, objekata i opreme				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna	Jedinice lokalne samouprave i Ministarstvo sporta i mladih	Organi lokalne samouprave Privredna društva Sportski savezi	2026–2027.	Sufinansiranje- Finansiranje sa pozicije jedinica lokalnih samouprava, Ministarstva sporta i mladih i EU fondovi 68.000€	NE	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.
Planiranje sredstava obuhvata redovno održavanje (nivelacija terena, drenaža, provjera sistema odvoda vode i dr.). Ministarstvo inicira i preduzima mjere u cilju unapređenja stanja u oblasti sporta i kroz održavanje terena i objekata u okviru iznosa tekućih izdataka od 68.000€.						
Mjera 4.		Instalacija sistema za detekciju i gašenje požara, ventilaciju i sigurnosne izlaze				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna	Jedinice lokalnih samouprava	Organi lokalnih samouprava Privredna društva	2027–2029.	Budžeti jedinica lokalnih samouprava 230.000€	DA, sigurnosni izlazi se prilagođavaju potrebama ranjivih grupa (OSI)	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.

Mjera 5.	Video nadzor, kontrola ulaska, izlaska i detekcija					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna	Ministarstvo sporta i mladih		2027–2029.	Finansiranje sa pozicije jedinica lokalnih samouprava Ministarstva sporta i mladih, EU fondovi (Finansijska sredstva za ovu mjeru nijesu predviđena budžetom za 2026. godinu, pa se ne mogu precizno odrediti.)		

Mjera 6.	Edukacija zaposlenih za postupanje u incidentnim situacijama					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna mjera	Ministarstvo sporta i mladih Sportski savezi		kontinuirana aktivnost	Finansiranje sa pozicije jedinica lokalnih samouprava, Ministarstva sporta i mladih, EU fondovi (Finansijska sredstva za ovu mjeru nijesu predviđena budžetom za 2026. godinu, pa se ne mogu precizno odrediti.)		
Nestrukturna mjera 6. Edukacija zaposlenih za postupanje u incidentnim situacijama, podrazumijeva kontinuiranu obuku osoblja, koji će uvijek biti spremni za brzo i efikasno reagovanje u slučaju incidentnih situacija.						

MJERE PRIPREMLJENOSTI						
Mjera 1.	Izrada planova zaštite i spašavanja za različite vrste rizika za sve sportske objekte u Crnoj Gori					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Planirana Nestrukturna	Ministarstvo sporta i mladih	Jedinice lokalne samouprave Privredna društva Sportski savezi	2027–2029.	Finansiranje sa pozicije jedinica lokalnih samouprava, Ministarstva sporta i mladih, EU fondovi (Finansijska sredstva za ovu mjeru nijesu predviđena budžetom za 2026. godinu, pa se ne mogu precizno odrediti.)	DA, planovi uzimaju u obzir rizike za ranjive grupe i predviđaju mjere njihove zaštite	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.

Mjera 2.		Izrada protokola bezbjednosti				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Planirana Nestrukturna	Ministarstvo sporta i mladih	Jedinice lokalne samouprave Sportski savezi	2026–2029.	Finansiranje sa pozicije jedinica lokalnih samouprava, Ministarstva sporta i mladih, EU fondovi (Finansijska sredstva za ovu mjeru nijesu predviđena budžetom za 2026. godinu, pa se ne mogu precizno odrediti.)	DA, protokoli uzimaju u obzir rizike za ranjive grupe i predviđaju mjere njihove zaštite	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.
Planirana mjera 2. Izrada protokola bezbjednosti je mjera srednjeg prioriteta iz razloga što su određeni sportski savezi već izradili protokole bezbjednosti. Ova mjera podrazumijeva da se sistematizuju standardizovane mjere i pravila za bezbjednost na sportskim terenima i u sportskim objektima.						

Mjera 3.		Izrada plana prioritetne građevinske opremljenosti sportskih objekata				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Planirana Nestrukturna	Ministarstvo sporta i mladih	Jedinice lokalne samouprave Sportski savezi	2026.	Finansiranje sa pozicije jedinica lokalnih samouprava, Ministarstva sporta i mladih, EU fondovi (Finansijska sredstva za ovu mjeru nijesu predviđena budžetom za 2026. godinu, pa se ne mogu precizno odrediti.)	DA, plan uzima u obzir rizike i mjere zaštite ranjivih grupa (OSI, djeca itd)	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.
Planirana mjera 3. Izrada plana prioritetne građevinske opremljenosti sportskih objekata, mjera srednjeg prioriteta koja se realizuje kroz: evidentiranje svih sportskih objekata sa podacima građevinske opremljenosti.						

Mjera 4.	Trening zaposlenih za reagovanje u kriznim situacijama					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Implementaciona Nestrukturna	Ministarstvo sporta i mladih	Jedinice lokalne samouprave Sportski savezi	Kontinuirano	Budžeti lokalnih samouprava, Ministarstva sporta i mladih, EU fondovi (Finansijska sredstva za ovu mjeru nijesu predviđena budžetom za 2026. godinu, pa se ne mogu precizno odrediti.)	DA, treninzi se rade na osnovu protokola o postupanju sa ranjivim grupama	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.

Mjera 5.		Obuke i simulacije sa gledaocima, učesnicima i publikom				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Implementaciona Nestrukturna	Ministarstvo sporta i mladih	Jedinice lokalne samouprave Sportski savezi	jednom godišnje	Budžeti lokalnih samouprava Ministarstva sporta i mladih EU fondovi (Finansijska sredstva za ovu mjeru nijesu predviđena budžetom za 2026. godinu, pa se ne mogu precizno odrediti.)	DA, obuke se rade na osnovu protokola o postupanju sa ranjivim grupama	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.
Implementaciona mjera 5. (Obuke i simulacije sa gledaocima, učesnicima i publikom) je mjera srednjeg prioriteta i ima za cilj da se svi akteri u oblasti sporta pripreme za bezbjedno i organizovano ponašanje u slučaju incidentnih – kriznih događaja.						

PREKOGRANIČNE MJERE I HILP						
Mjera 1.	Uspostavljanje prekograničnih protokola za unaprjeđenje prekogranične bezbjednosti					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Prekogranični uticaj Nestrukturna	Ministarstvo sporta i mladih	Jedinice lokalne samouprave Sportski savezi	Kontinuirano	Budžeti lokalnih samouprava Ministarstva sporta i mladih EU fondovi (Finansijska sredstva za ovu mjeru nijesu predviđena budžetom za 2026. godinu, pa se ne mogu precizno odrediti.)	NE	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.
Prekogranični uticaj, mjera 1. Uspostavljanje prekograničnih protokola za unaprjeđenje prekogranične bezbjednosti je mjera srednjeg prioriteta i realizuje sa na način.						
Mjera 2.	Jačanje saradnje između susjednih država					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Prekogranični uticaj Nestrukturna	Ministarstvo sporta i mladih	Jedinice lokalne samouprave Sportski savezi	jednom godišnje	Budžeti lokalnih samouprava Ministarstva sporta i mladih EU fondovi (Finansijska sredstva za ovu mjeru nijesu predviđena budžetom za 2026. godinu, pa se ne mogu precizno odrediti.)	NE	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.

12.5.3. Zaključak

Sveobuhvatne mjere prevencije i pripremljenosti upravljanja rizicima od katastrofa u vanprivrednim objektima u oblasti sporta predstavljaju važan korak ka unaprjeđenju bezbjednosti, otpornosti i funkcionalnosti sportske infrastrukture u Crnoj Gori.

Ovim dokumentom su definisane strukturne, nestrukturne, planirane, implementacione i prekogranične mjere koje obuhvataju sve faze upravljanja rizicima – od prevencije, preko reagovanja, do obnove i adaptacije.

Uspješnost sprovođenja ovih mjera zavisi od:

- kontinuirane saradnje između Ministarstva sporta i mladih, jedinica lokalnih samouprava, sportskih saveza i drugih relevantnih institucija;
- obezbjeđivanja stabilnih finansijskih izvora (državni budžet, EU fondovi, javna i privatna partnerstva);
- redovnog nadzora i evaluacije stanja sportskih objekata;
- sprovođenja kontinuirane edukacije i obuke zaposlenih, gledalaca i učesnika u sportu;

- primjene savremenih IT rješenja za nadzor, analizu rizika i upravljanje kriznim situacijama.

Preporučuje se da se na nacionalnom nivou uvede sistem mjerljivih pokazatelja napretka kojima bi se pratio:

- broj obučениh zaposlenih osoba i sprovedenih simulacija;
- broj revidiranih i ažuriranih planova zaštite i spašavanja;
- broj modernizovanih i tehnički unaprijeđenih sportskih objekata;
- stepen primjene prekogranične saradnje i usvojenih bezbjednosnih protokola.

Redovno izvještavanje i transparentnost u radu svih učesnika u sistemu doprinosi izgradnji i povećanju bezbjednosti svih korisnika sportskih objekata. Na taj način se uspostavlja stabilan, održiv i bezbjedan sistem sportske infrastrukture koji će biti otporan na prirodne i druge bezbjednosne rizike u budućnosti.

12.6. Sektor finansija

Skraćenice:

- IS Trezora – informacioni sistemi Državnog trezora
- SAP – Integrirani finansijsko-računovodstveni informacioni sistem (Systems, Applications and Products in Data Processing)
- RES – Registar ekonomskih subjekata / RES sistem za raspodjelu budžetskih prihoda (u kontekstu Trezora)
- MF – Ministarstvo finansija
- MJU – Ministarstvo javne uprave
- ICT / IKT – Informacione i komunikacione tehnologije
- ISO – International Organization for Standardization
- ISO 27001 – Standard za sistem upravljanja informacionom bezbjednošću
- ISO 22301 – Standard za upravljanje kontinuitetom poslovanja
- BCP – Plan kontinuiteta poslovanja (Business Continuity Plan)

12.6.1. Uvod

Ovaj dokument definiše mjere prevencije i pripravnosti u cilju efikasnog upravljanja rizicima od katastrofa koje mogu ugroziti kritičnu infrastrukturu finansijskog informacionog sistema.

U skladu sa odredbama Zakona o određivanju i zaštiti kritične infrastrukture u okviru sektorskih kriterijuma u oblasti finansija kao kritični informacioni sistemi su definisani oni koji se koriste za praćenje realizacije budžetskih obaveza i sprovođenje procedure plaćanja. Prestanak rada ovih sistema ili njihovo uništenje onemogućilo bi realizaciju finansijskih obaveza države, a samim tim, i njeno normalno funkcionisanje. Fokus je na zaštiti SAP informacionog sistema, koji se koristi za unos zahtjeva za plaćanje od strane potrošačkih jedinica, pripremu plaćanja i praćenje realizacije budžetskih obaveza i sa njim povezanih sistema – RES sistem, koji služi za raspodjelu budžetskih prihoda i pripremu plaćanja prema Centralnoj banci Crne Gore, kao i sistem veze sa Centralnom bankom

Crne Gore (u daljem tekstu: informacioni sistemi – IS Trezora). Ovi informacioni sistemi imaju ključnu ulogu u održavanju kontinuiteta plaćanja obaveza, zaštiti podataka i pružanju finansijskih usluga.

Osim navedenih informacionih sistema, u kontekstu plaćanja obaveza, potrebno je posmatrati i informacione sisteme Poreske uprave i Uprave carina, jer ukoliko ovi sistemi ne bi funkcionisali, ne bi se mogla obezbijediti potrebna sredstva iz državnih prihoda za plaćanje sa jedinstvenog računa trezora. Regulativa na koju se oslanja izrada ovog dokumenta je:

- Zakon o određivanju i zaštiti kritične infrastrukture;
- Zakon o informacionoj bezbjednosti;
- Uputstvo o radu državnog trezora;
- Smjernice Agencije za zaštitu ličnih podataka;
- Standardi ISO 27001 i ISO 22301.

Opšti dio

Identifikacija rizika predstavlja prvi i ključni korak u procesu upravljanja rizicima informacionog sistema. Cilj ove faze je da se sistematski prepoznaju svi potencijalni događaji i prijetnje koje mogu negativno uticati na funkcionalnost, bezbjednost, dostupnost i integritet IS Trezora, kao i na kontinuitet finansijskih i poslovnih procesa koje taj sistem podržava.

Rizici se mogu grupisati u nekoliko kategorija:

1. Tehnički rizici

- Kvar hardvera (serveri, storage, mrežni uređaji);
- Softverske greške i nekompatibilnosti;
- Prekid napajanja i gubitak konekcije.

2. Informaciono-bezbjednosni rizici

- Neautorizovan pristup sistemu ili podacima;
- Interna zloupotreba privilegija;
- Maliciozni softver (malware, ransomware);
- Gubitak ili kompromitacija podataka.

3. Ljudski faktori

- Greške korisnika u radu na IS Trezora;
- Neadekvatno administriranje sistema;
- Nedostatak obuke i svijesti o bezbjednosnim praksama.

4. Fizički i infrastrukturni rizici

- Požar, poplava, zemljotres ili fizičko oštećenje data centra;
- Neautorizovan fizički pristup;
- Neadekvatna zaštita serverskih prostorija.

5. Organizacioni i procesni rizici

- Nedovoljna dokumentacija sistema i procedura;

- Nedostatak plana kontinuiteta i oporavka (BCP/DRP);
- Single point of failure u prevazilaženju kritičnih situacija.

Prepoznavanjem ovih rizika omogućava se njihova procjena, klasifikacija i prioritizacija, čime se stvara osnova za preduzimanje preventivnih, korektivnih i zaštitnih mjera.

Prema navedenim podacima o tome što predstavlja rizik, navedene mjere za otklanjanje opasnosti se odnose na sljedeće komponente IS Trezora, i to:

- Serversku infrastrukturu;
- Finansijsko-računovodstvene sisteme (SAP i RES);
- Mrežnu opremu i komunikacione kanale;
- Sisteme za autentifikaciju i kontrolu pristupa;
- Sisteme za backup i oporavak podataka;
- DR (oporavak nakon katastrofe) lokaciju.

U ovom dokumentu su definisane mjere i procedure koje se generalno primjenjuju u zaštiti kritične informatičke infrastrukture, a u ovom slučaju za IS Trezora, i odnose se na sve organizacione jedinice koje upravljaju ili koriste ove sisteme.

Kritični informacioni sistemi iz oblasti finansija su, u prethodnom periodu, migrirani na servere koji se nalaze u Data centru Ministarstva javne uprave (u daljem tekstu MJU). Praćenje ICT infrastrukturnih rizika, kao i sprovođenje mjera koji se tiču ovih informacionih sistema su u nadležnosti MJU.

Strukturne mjere

Strukturne mjere predstavljaju fizičke, tehničke i infrastrukturne komponente koje predstavljaju okruženje IS Trezora sa ciljem da obezbijede njegovu stabilnost, dostupnost, sigurnost i otpornost na rizike i katastrofe. One se odnose na materijalne i systemske elemente infrastrukture koji omogućavaju siguran rad IS Trezora, bez obzira na spoljni uticaj ili tehnički kvar. Strukturne mjere su temelj tehničke bezbjednosti IS Trezora. One omogućavaju da sistem ostane funkcionalan čak i u slučaju ozbiljnih tehničkih kvarova ili prirodnih katastrofa i direktno doprinose ostvarenju ciljeva iz oblasti upravljanja rizicima, kontinuiteta poslovanja i informacione bezbjednosti.

S obzirom da se IS Trezora nalaze u Data centru MJU, većina strukturnih mjera koje su navedene i odnose se na fizičku zaštitu i ICT infrastrukturu se kontinuirano sprovode od strane ovog državnog organa. U cilju migracije IS Trezora na servere koji se nalaze u Data centru MJU-a, i definisanja obaveza i dužnosti vezano za održavanje informacionog sistema, između Ministarstva finansija (u daljem tekstu MF) i MJU potpisan je u toku 2024. godine Sporazum o migraciji i održavanju informacionih sistema Ministarstva finansija.

Strukturne mjere koje se odnose na sami informacioni sistem i na backup lokaciju koja se nalazi u prostorijama MF su u nadležnosti MF, i u realizaciji ovih mjera učestvuju eksterni partneri sa kojima MF ima potpisane ugovore o održavanju.

Nestrukturne mjere

Nestrukturne mjere predstavljaju skup organizacionih, proceduralnih, planskih i edukativnih aktivnosti koje se sprovode radi poboljšanja operativne spremnosti i obezbjeđivanja efikasnog odgovora na incidente. Za razliku od strukturnih mjera koje se odnose na fizičku i tehničku infrastrukturu, nestrukturne mjere obuhvataju ljudske, administrativne i procesne kapacitete i od suštinske su važnosti za izgradnju organizacione otpornosti i obezbjeđenja funkcionalnog okvira za prevenciju, detekciju, reagovanje i oporavak u slučaju bezbjednosnog incidenta, tehničkog kvara ili katastrofe. Nestrukturne mjere čine temelj operativne sigurnosti, omogućavajući da se tehnička rješenja pravilno koriste, da ljudi znaju kako da reaguju u kriznim situacijama, i da organizacija kao cjelina ima jasan plan, proceduru i kapacitet za upravljanje rizicima i kontinuitet rada IS Trezora. U kontekstu zaštite kritične infrastrukture finansijskog informacionog sistema, nestrukturne mjere se mogu objediniti kao skup upravljačkih i proceduralnih aktivnosti usmjerenih na jačanje organizacione otpornosti i bezbjednosti IS Trezora.

Planirane mjere

Planirane mjere su unaprijed definisane strategije i postupci kojima se obezbjeđuje organizovana reakcija na incidente s ciljem zaštite IS Trezora i kontinuiteta rada. Planirane mjere sadrže analizu rizika i uticaja na poslovne procese, unaprijed definisane odgovore na incidente, redosljed koraka za oporavak, kao i odgovornosti i resurse. Predstavljaju primjenu prethodno navedenih strukturnih i nestrukturnih mjera i definišu predviđeni način djelovanja u kritičnim situacijama.

Planirane mjere kao scenario reagovanja na incidente su sastavni dio Plana kontinuiteta poslovanja (BCP/DRP). Ove mjere omogućavaju organizaciji da brzo, koordinisano i efikasno reaguje u kriznim situacijama, čime se minimiziraju poslovni gubici i tehničke štete. Trenutno su u toku aktivnosti vezano za postavljanje rješenja za offsite backup i DR lokaciju na infrastrukturi MJU.

Implementacione mjere

Implementacione mjere su praktične i tehničke aktivnosti kojima su planirane bezbjednosne i operativne mjere a koje se sprovode u IS Trezora radi postizanja konkretne zaštite i otpornosti sistema. Implementacione mjere predstavljaju kontinuiranu realizaciju aktivnosti u stvarnom okruženju i sprovode se kroz sljedeće postupke:

- 1. Backup i test oporavka (offsite backup i DR lokacija);*
- 2. Kontrola pristupa za korisnike, definisanje uloga u sistemu;*
- 3. Primjena zakrpa i ažuriranja (patch management);*
- 4. Monitoring dostupnosti i performansi;*
- 5. Obuka i podrška korisnicima IS Trezora.*

Ove mjere obezbjeđuju efektivno sprovođenje strategija bezbjednosti, kontinuiteta i upravljanja rizicima. Implementacione mjere predstavljaju operativne mehanizme koji omogućavaju svakodnevno funkcionisanje IS Trezora u skladu sa bezbjednosnim i regulatornim zahtjevima.

Prekogranične mjere

Prekogranične mjere su skup politika, procedura i tehničkih rješenja koje se odnose na zaštitu SAP informacionog sistema u kontekstu međunarodne saradnje, razmjene podataka, regulatornih zahtjeva i potencijalnih rizika koji prelaze granice jedne države. S obzirom da su naši sistemi locirani na teritoriji države, prekogranične mjere se odnose na:

- 1. Usklađivanje sa međunarodnim standardima i regulativom;*
- 2. Dogovori i ugovori sa stranim pružaocima usluga.*

12.6.2. Tabelarni prikaz mjera

MJERE PREVENCIJE						
Mjera 1.	Fizička zaštita server sobe / data centra					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna	MJU MF	/	Kontinuirano	MJU nadležna za fizičko održavanje server sobe	NE	Sporazum o migraciji i održavanju informacionih sistema MF, zaključen između MJU i MF
Fizička zaštita data centra predstavlja skup tehničkih, bezbjednosnih i infrastrukturnih mjera koje imaju za cilj da spriječe ili ublaže negativne posljedice izazvane neovlašćenim fizičkim pristupom, sabotажom, vandalizmom, požarom, poplavom i drugim fizičkim prijetnjama koje mogu ugroziti rad informacionog sistema. Data centar koji hostuje infrastrukturu IS Trezora mora biti zaštićen na način koji omogućava kontinuitet rada, sigurnost opreme, dostupnost podataka i zaštitu kritičnih servisa u svakom trenutku. Produkcionni serveri za IS Trezora se nalaze u Data centru MJU.						

Mjera 2.	Infrastrukturne sigurnosne mjere					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna	MJU MF		Kontinuirano	Budžet MF Održavanje informacionih sistema Državnog trezora, u iznosu od 130.000€ Potrebe nabavke nove hardverske opreme u iznosu od 400.000€ Migracija SAP sistema na novu verziju S4HANA u iznosu 300.000€ Ukupno: 830.000€	NE	Sporazum o migraciji i održavanju informacionih sistema MF, zaključen između MJU i MF Ugovori o održavanju IT sistema Državnog trezora sa trećim licima
Infrastrukturne sigurnosne mjere obuhvataju sve tehničke i sistemske komponente informaciono-komunikacione infrastrukture koje su implementirane s ciljem zaštite podataka, aplikacija, mrežnog saobraćaja i servisa od rizika kao što su prekidi u radu, sajber napadi, gubitak podataka i neautorizovan pristup. Ključne mjere za očuvanje dostupnosti, integriteta i kontinuiteta rada kritičnih informacionih sistema predstavljaju redundantni sistemi. Funkcionisanje redundantnog sistema omogućava da se funkcije sistema automatski ili ručno preusmjere na rezervnu (redundantnu) komponentu u slučaju kvara, čime se izbjegava prekid u radu i minimizira poslovna šteta. Rizici poput kvara servera, prekida napajanja, mrežnih grešaka ili gubitka konekcije mogu uzrokovati obustavu rada sistema. Redundantne jedinice (serveri, mreže, napajanje, storage) smanjuju vjerovatnoću da će jedan pojedinačan kvar dovesti do sistemskog incidenta. Data centru MJU obezbjeđuje serversku infrastrukturu za IS Trezora i backup. Potencijalno postoji plan da se napravi sekundarna lokacija u MF, a za nabavku hardvera je planirano 400.000€.						

Mjera 3.		Izrada i održavanje dokumentacije				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna mjera	MJU MF	MF realizuje mjere koje se odnose na ažuriranje BCP	periodično	Finansijska sredstva za ovu mjeru nisu predviđena budžetom za 2026. godinu, pa se ne mogu precizno odrediti.	NE	BCP za Ministarstvo finansija
Mjera 4.		Upravljanje korisničkim pristupima za IS Trezora				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna mjera	MJU MF	MF realizuje mjere koje se odnose na IS Trezora MJU realizuje mjere koje se odnose bezbjednost ICT infrastrukture	kontinuirano	Finansijska sredstva za ovu mjeru nisu predviđena budžetom za 2026. godinu, pa se ne mogu precizno odrediti.	NE	Uputstvo o radu državnog trezora Korisnička uputstva
Dodjeljivanje korisničkih pristupa sistemu se vrši od strane Ministarstva finansija.						

Mjera 5.		Izrada Plana kontinuiteta poslovanja (BCP/DRP)				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Planirana Nestrukturna	MJU MF	MF je donio BCP DRP izrađuje i realizuje MJU infrastrukturu u njihovoj nadležnosti	U toku su aktivnosti na postavljanju offsite backup i DR lokacije na infrastrukturi MJU	Finansijska sredstva za ovu mjeru nisu predviđena budžetom za 2026. godinu, pa se ne mogu precizno odrediti.	NE	BCP za Ministarstvo finansija
Mjera 6.		Kontrola pristupa za korisnike IS Trezora, definisanje uloga u IS Trezora				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Implementaciona mjera Nestrukturna	MF MJU	MF realizuje mjere koje se odnose na pristup IS Trezora; MJU realizuje mjere koje se odnose ICT infrastrukturu u njihovoj nadležnosti	kontinuirano	Budžet MF Planirana sredstva 271.000€ za održavanje SAP korisničkih licenci	NE	Uputstvo o radu državnog trezora Sporazum o migraciji i održavanju informacionih sistema MF, zaključen između MJU i MF Ugovori o nabavci i održavanju SAP

Mjera 7.		Primjena zakrpa i ažuriranja (patch management)				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Implementaciona mjera	MJU MF	MF realizuje mjere koje se odnose na IS Trezora MJU realizuje mjere koje se odnose ICT infrastrukturu u njihovoj nadležnosti	periodično	Budžet MF Održavanje informacionih sistema Državnog trezora, u iznosu od 130.000€, navedenih u Mjeri 2	NE	Ugovori o održavanju IT sistema Državnog trezora sa trećim licima Sporazum o migraciji i održavanju informacionih sistema MF, zaključen između MJU i MF
Mjera 8.		Monitoring dostupnosti i performansi				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Implementaciona mjera	MJU MF	MF realizuje mjere koje se odnose na IS Trezora MJU realizuje mjere koje se odnose ICT infrastrukturu u njihovoj nadležnosti	periodično	Budžet MF Održavanje informacionih sistema Državnog trezora, u iznosu od 130.000€, navedenih u Mjeri 2	NE	Ugovori o održavanju IT sistema Državnog trezora sa trećim licima Sporazum o migraciji i održavanju informacionih sistema MF, zaključen između MJU i MF

Mjera 9.	Obuka i podrška korisnicima IS Trezora					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Implementaciona mjera	MF	MF realizuje mjere koje se odnose na IS Trezora	kontinuirano	Nijesu planirana sredstva	NE	Korisnička uputstva
Mjera 10.	Izrada Planova komunikacije i informisanja					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna mjera	MJU MF	MF realizuje mjere koje se odnose na IS Trezora i pristup backup lokaciji MJU realizuje mjere koje se odnose ICT infrastrukturu u njihovoj nadležnosti	periodično	Nijesu planirana sredstva	NE	Sporazum između MJU i MF
Zajednički cilj svih ovih aktivnosti je smanjenje izloženosti prijetnjama, unaprjeđenje sposobnosti za reagovanje na incidente i obezbjeđivanje kontinuiteta poslovanja, pri čemu se IS Trezora koriste na siguran, pouzdan i kontrolisan način. Nestrukturane mjere čine osnovu za efikasno upravljanje rizicima i ključni su element ukupne zaštite informacionog sistema.						

MJERE PRIPREMLJENOSTI						
Mjera 1.	Testiranje i revizija BCP/DRP planova kroz simulacije					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna mjera	MJU MF	MF realizuje mjere koje se odnose na IS Trezora i backup lokaciju u MF MJU realizuje mjere koje se odnose ICT infrastrukturu koja je u njihovoj nadležnosti	periodično	Nijesu planirana sredstva	NE	BCP za Ministarstvo finansija
Testiranje i revizija podrazumijeva: – Redovno testiranje BCP/DRP planova kroz simulacije; – Interna i eksternalna bezbjednosna provjera i audit IS Trezora; – Testiranje procedura oporavka, backupa i pristupa.						
Mjera 2.	Backup i test oporavka (offsite backup i DR lokacija)					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Implementaciona mjera	MJU MF	MF realizuje mjere koje se odnose na IS Trezora i pristup backup lokaciji; MJU realizuje mjere koje se odnose ICT infrastrukturu u njihovoj nadležnosti.	U toku je postavljanje backup rješenja i DR lokacije na infrastrukturi MJU	MF ne planira sredstva	NE	Ugovor o održavanju sistema Sporazum između MJU i MF

PREKOGRANIČNE MJERE I HILP						
Mjera 1.	Usklađivanje sa međunarodnim standardima i regulativom					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Prekogranični uticaj Nestrukturna	MJU MF	MF za uvođenje standarda ISO 27001:2022	periodično	Budžet MF 25.000€	NE	Zakon o informacionoj bezbjednosti

Zaključak

Efikasna primjena predloženih mjera zahtijeva kontinuiranu saradnju između Ministarstva finansija i Ministarstva javne uprave, adekvatno finansiranje, redovno testiranje planova kontinuiteta poslovanja, kao i stalnu edukaciju zaposlenih.

Usklađivanje sa nacionalnim propisima i međunarodnim standardima informacione bezbjednosti predstavlja osnov za dugoročnu zaštitu i održivost kritične finansijske infrastrukture Crne Gore.

Kad govorimo o infrastrukturi i njenoj zaštiti, s obzirom da su produkcionni serveri na infrastruk-

tiri MJU, ovo Ministarstvo planira i sredstva za proširenje i održavanje infrastrukture.

Sredstva koja se planiraju za održavanje od strane Ministarstva finansija su godišnji Ugovori o održavanju sistema. Ukupne vrijednosti ugovora su navedene u okviru Mjere 2, ali se ti iznosi ne odnose samo na taj segment, nego i na ostale mjere koje podrazumijevaju aktivnosti uključene u ove ugovore, a iznosi se ne mogu se razdvajati pojedinačnim mjerama.

12.7. Sektor zaštite životne sredine

Skraćenice:

- MUP–DZS – Ministarstvo unutrašnjih poslova – Direktorat za zaštitu i spašavanje
- MERS – Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera
- AZŽS – Agencija za zaštitu životne sredine
- EU – Evropska unija
- IPA – Instrument pretpristupne pomoći
- SZS – Služba zaštite i spašavanja
- ZHMP – Zavod za hitnu medicinsku pomoć
- KCCG – Klinički centar Crne Gore
- UP – Uprava policije
- IJZCG – Institut za javno zdravlje Crne Gore
- CETI – Centar za ekotoksikološka ispitivanja

12.7.1. Uvod

Kritična infrastruktura obuhvata sisteme, objekte i usluge čiji poremećaj ili uništenje može imati ozbiljne posljedice po zdravlje i bezbjednost stanovništva, ekonomsku stabilnost i funkcionisanje društva u cjelini. U okviru nje, sektor zaštite životne sredine zauzima posebno mjesto, budući da neposredno utiče na kvalitet vazduha, vode i zemljišta, a time i na očuvanje javnog zdravlja, biodiverziteta i održivog razvoja.

Postrojenja i objekti iz oblasti zaštite životne sredine – poput deponija, prečištača otpadnih voda, postrojenja za tretman opasnog otpada i sistema za monitoring – predstavljaju osjetljive

tačke kritične infrastrukture. Njihova ranjivost na prirodne nepogode (poplave, zemljotrese, požare), kao i na tehničko-tehnološke havarije (hemijski akcidenti, curenja, eksplozije), zahtijeva jasno definisane mjere prevencije i pripremljenosti.

Pravilno planiranje, održavanje i koordinisano reagovanje institucija u ovoj oblasti ključno je za smanjenje rizika od katastrofa, zaštitu zdravlja građana i očuvanje ekosistema. Zbog toga je neophodno integrisati mjere zaštite životne sredine u širi okvir upravljanja kritičnom infrastrukturom, u skladu sa standardima i praksama definisanim kroz mjere prevencije i pripremljenosti.

Imajući u vidu relevantne nacionalne strategije, u oblasti zaštite životne sredine i u oblasti smanjenja rizika od katastrofa, te procjenu rizika od katastrofa, procjenu sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa u sektoru kritične infrastrukture – Životna sredina, jasno je da se zahtijeva integrisan pristup koji uključuje strukturne i

nestrukturne mjere prevencije i pripremljenosti, planirane i implementacione mjere prevencije i pripremljenosti, mjere namijenjene posebnim kategorijama ugroženog stanovništva, mjere sa prekograničnim uticajem i mjere za rizike male vjerovatnoće ali visokog uticaja.

12.7.2. Tabelarni prikaz mjera

MJERE PREVENCIJE						
Mjera 1.	Primjena mjera zaštite od hemijskih akcidenata i curenja kroz preventivno održavanje infrastrukture i kontrolu opasnih materija					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna	Operateri/ Pravna lica	Agencija za zaštitu životne sredine MUP–DZS	Kontinuirano	Budžet operatera/ privrednog društva 50.000€ godišnje	NE	Zakon o životnoj sredini Zakon o zaštiti i spašavanju Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.

Mjera 2.	Uspostavljanje monitoring sistema kvaliteta vazduha, vode i zemljišta sa obaveznim mehanizmima za ranu detekciju i alarmiranje u slučaju prekoračenja dozvoljenih vrijednosti.					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna	Agencija za zaštitu životne sredine	Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera	Kontinuirano	Budžet Ministarstva 700.000€ godišnje	NE	Zakon o životnoj sredini Zakon o zaštiti vazduha
Mjera 3.	Identifikacija potencijalnih sistema, mreža i objekata, odnosno njihovih djelova koji se smatraju kritičnom infrastrukturom					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna	MUP–DZS Ostali organi državne uprave	Operateri/ Pravna lica	2026–2028.	Budžet ministarstva EU fondovi (IPA fondovi) 200.000€	NE	Zakon o određivanju i zaštiti kritične infrastrukture Uredba o sektorskim kriterijumima za određivanje kritične infrastrukture
Mjera 4.	Procjena ranjivosti postrojenja i objekata za zaštitu životne sredine (deponije, postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda, reciklažni centri) na prirodne i tehničko-tehnološke katastrofe					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna	Operateri/ Pravna lica	MUP Organi državne uprave	2027–2028.	Budžet Ministarstva 200.000€	DA, uzima u obzir ranjivost stanovništva koje živi u blizini postrojenja i objekata	Zakon o određivanju i zaštiti kritične infrastrukture Uredba o sektorskim kriterijumima za određivanje kritične infrastrukture

Mjera 5. Kampanje podizanja svijesti javnosti i privatnog sektora o značaju zaštite životne sredine u kontekstu upravljanja rizicima od katastrofa						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna	MERS Agencija za zaštitu životne sredine Pravna lica/ Operateri	Obrazovne ustanove Mediji	2027–2030.	Budžet ministarstva 100.000€ godišnje	DA, kampanja na službenom jeziku i jezicima manjina, poruke prilagođene različitim ciljnim grupama	Zakon o životnoj sredini Zakon o zaštiti i spašavanju Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.
Mjera 6. Redovan inspekcijski nadzor kritičnih objekata u skladu sa propisanim ekološkim i bezbjednosnim standardima						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna	Inspekcije – zaštita i spašavanje/ ekološka	Ministarstvo ekologije održivog razvoja i razvoja sjevera MUP–DZS	Kontinuirano	0€ Dio redovnih aktivnosti	DA, uzima se u obzir ranjivost stanovništva koje živi u blizini kritičnih objekata	Zakon o životnoj sredini Zakon o zaštiti i spašavanju Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.

Mjera 7.	Modernizacija zastarjele opreme u postrojenjima					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna	Operateri/ Pravna lica	Ministarstvo ekologije održivog razvoja i razvoja sjevera Agencija za zaštitu životne sredine	Kontinuirano	Budžet privrednog društva Od 80.000€ do 600.000€	NE	Zakon o industrijskim emisijama Zakon o životnoj sredini, za velika postrojenja

MJERE PRIPREMLJENOSTI						
Mjera 1.	Obuka zaposlenih u kritičnim objektima za postupanje u vanrednim situacijama i redovno sprovođenje simulacionih vježbi					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna	Pravno lice/ Operater	MUP MERS Ostali organi državne uprave	Kontinuirano	Budžet privrednih društava 50.000€ godišnje	DA, obuka sadrži uputstva za rad sa ranjivim grupama	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.

Mjera 2.	Formiranje specijalizovanih timova za hitne intervencije (npr. u slučaju curenja opasnih materija ili havarija na deponijama i prečistačima)					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna	Pravno lice/ Operator	MUP–DZS	Kontinuirano	0€ Timovi od već zaposlenih lica u privrednom društvu, predviđeli osposobljavanje Mjerom 1	NE	Zakon o životnoj sredini Zakon o zaštiti i spašavanju Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.
Mjera 3.	Redovno testiranje otpornosti sistema kroz simulacije i vježbe na nivou lokalne zajednice i države					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna	MUP–DZS	SZS Preduzetne jedinice ZHMP KCCG UP IJZCG CETI AZŽS	Kontinuirano	Budžet MUP 30.000€	DA, uključuje vježbe za rad sa ranjivim grupama	Procjena sposobnosti upravljanja rizicima Crne Gore

Mjera 4.	Razvoj sistema ranog upozoravanja i obavještanja stanovništva u slučaju ekoloških incidenata (npr. zagađenje voda, curenje gasova)					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna/Implementaciona	Organi lokalne samouprave Službe zaštite i spašavanja	Subjekti zaštite i spašavanja na lokalnom i nacionalnom nivou	2025–2030.	Budžet Opština 600.000€	DA, kroz obavještanje i rano upozoravanje na službenom jeziku i jezicima manjina	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026. Zakon o zaštiti i spašavanju

12.7.3. Zaključak

Primjenom predloženih mjera prevencije i pripremljenosti u oblasti kritične infrastrukture, Crna Gora uspostavlja otporan, preventivno orijentisan i dugoročno održiv sistem zaštite životne sredine. Sinergija strukturnih i nestrukturnih mjera omogućava efikasan odgovor na rizike, smanjenje vjerovatnoće i posljedica nesreća, zaštitu zdravlja stanovništva i očuvanje prirodnih resursa, odnosno životne sredine.

Poseban značaj u jačanju otpornosti kritične infrastrukture u oblasti životne sredine ima sistematska procjena rizika od mogućih nesreća, uključujući identifikaciju rizičnih postrojenja, osjetljivih ekosistema i ugroženih zona. Integriranje ovih procjena u prostorno i strateško pla-

niranje omogućava pravovremeno donošenje odluka, smanjenje izloženosti rizicima i unapređenje mjera prevencije, posebno u područjima sa povećanom koncentracijom industrijskih i energetskih kapaciteta.

Efikasno upravljanje rizicima u oblasti životne sredine zahtijeva jasno definisanu međuinstitucionalnu saradnju između organa državne uprave, jedinica lokalnih samouprava, operatora kritične infrastrukture i službi za zaštitu i spašavanje. Uspostavljanje funkcionalnih mehanizama koordinacije, razmjene podataka i zajedničkog planiranja predstavlja ključni preduslov za pravovremenu reakciju, kao i za smanjenje kumulativnih i prekograničnih posljedica mogućih incidenata.

Unapređenje sistema monitoringa životne sredine i mehanizama ranog upozoravanja predstavlja jednu od ključnih mjera pripremljenosti u okviru kritične infrastrukture. Kontinuirano praćenje kvaliteta vazduha, voda i zemljišta, uz primjenu savremenih tehnologija i informacionih sistema, omogućava rano otkrivanje opasnosti, brzu aktivaciju nadležnih službi i efikasno informisanje stanovništva, čime se značajno smanjuju potencijalne posljedice po zdravlje ljudi i ekosisteme.

Jačanje svijesti javnosti i aktivno uključivanje lokalne zajednice u procese prevencije i pripremljenosti ima važnu ulogu u zaštiti životne sredine kao dijela kritične infrastrukture. Transparentno informisanje, edukacija stanovništva i razvoj kulture bezbjednosti doprinose boljem razumijevanju rizika, odgovornijem ponašanju u slučaju incidenta i povećanju ukupne otpornosti zajednice.

12.8. Sektor snabdijevanja vodom

Skraćenice:

- VIK – Vodovod i kanalizacija (preduzeće)
- UZV – Uprava za vode
- JLS – Jedinica lokalne samouprave

12.8.1. Uvodni dio

Snabdijevanje stanovništva zdravstveno ispravnom vodom za piće predstavlja jednu od osnovnih djelatnosti od javnog interesa i ključni segment kritične infrastrukture. Prekid u vodosnabdijevanju ili ugrožavanje kvaliteta pitke vode može imati ozbiljne posljedice po zdravlje stanovništva, bezbjednost građana, životnu sredinu i ukupno funkcionisanje zajednice.

Zaštita izvorišta i uspostavljanje zona sanitarnе zaštite predstavljaju osnovni mehanizam

prevencije rizika u sektoru snabdijevanja vodom. Ove mjere obuhvataju skup pravnih, tehničkih i organizacionih aktivnosti kojima se štite izvori pitke vode od hemijskog, biološkog i fizičkog zagađenja, kao i od neadekvatnog korišćenja prostora u njihovoj neposrednoj i široj okolini. Uspostavljanjem I, II i III zone sanitarnе zaštite (zona stroge zaštite, uža zona zaštite i šira zona zaštite) obezbjeđuje se dugoročno očuvanje kvaliteta i količine vodnih resursa, smanjuje se vjerovatnoća incidentnih za-

gađenja i stvara se pravni osnov za kontrolu aktivnosti u prostoru koje mogu predstavljati prijetnju po izvorišta. Ovakav pristup je naročito značajan imajući u vidu klimatske promjene, povećane pritiske na prostor i rast potreba za vodom za piće.

U skladu sa važećim propisima i Pravilnikom o određivanju i održavanju zona i pojaseva sanitarne zaštite izvorišta i ograničenjima u tim zonama, u ovom sektoru definisan je skup nestrukturnih, planiranih i implementacionih mjera usmjerenih na zaštitu izvorišta koja se koriste za snabdijevanje vodom za piće na teritoriji više opština u Crnoj Gori.

Mjere prevencije dominantno se odnose na izradu projekata i određivanje zona i pojaseva sanitarne zaštite za pojedinačna izvorišta, čime se obezbjeđuje pravna i stručna osnova za njihovu

dugoročnu zaštitu. Projekti su planirani u periodu od 2026. do 2028. godine i realizuju se kroz saradnju lokalnih vodovodnih preduzeća, jedinica lokalne samouprave i nadležnih institucija. Posebna pažnja posvećena je uključivanju potreba i navika stanovništva koje živi u blizini izvorišta, čime se smanjuje rizik od konflikta u korišćenju prostora i povećava održivost mjera.

Mjere pripremljenosti obuhvataju izradu planova fizičke i tehničke zaštite izvorišta, sa ciljem jačanja otpornosti sistema vodosnabdijevanja na namjerne i nenamjerne prijetnje, kao i obezbjeđivanja jasnih procedura za reagovanje u vanrednim situacijama. Ove mjere predstavljaju važan dopunski mehanizam zaštite, posebno u kontekstu rastućih bezbjednosnih i klimatskih izazova.

12.8.2. Tabelarni prikaz mjera

MJERE PREVENCIJE						
Mjera 1.	Izrada projekata i određivanje zona i pojaseva sanitarne zaštite izvorišta koja se koriste za snabdijevanje vodom za piće za izvorište Krkori u Opštini Andrijevica					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	VIK Andrijevica	Opština Andrijevica UZV	2026–2028.	Budžet opštine 15.000€	DA, projekti uzimaju u obzir potrebe i navike stanovništva koje živi u blizini izvorišta	Pravilnik o određivanju i održavanju zona i pojaseva sanitarne zaštite izvorišta i ograničenjima u tim zonama

Mjera 2. Izrada projekata i određivanje zona i pojaseva sanitarne zaštite izvorišta koja se koriste za snabdijevanje vodom za piće za izvorišta Manastirsko vrelo i Dapsića vrelo u Opštini Berane						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	VIK Berane	Opština Berane UZV	2026–2028.	Budžet opštine 30.000€	DA, projekti uzimaju u obzir potrebe i navike stanovništva koje živi u blizini izvorišta	Pravilnik o određivanju i održavanju zona i pojaseva sanitarne zaštite izvorišta i ograničenjima u tim zonama
Mjera 3. Izrada projekata i određivanje zona i pojaseva sanitarne zaštite izvorišta koja se koriste za snabdijevanje vodom za piće za izvorišta Zagrađac, Sjenokos, Smokov vijenac i Sopot u Opštini Budva						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	VIK Budva	Opština Budva UZV	2026–2028.	Budžet opštine 60.000€	DA, projekti uzimaju u obzir potrebe i navike stanovništva koje živi u blizini izvorišta	Pravilnik o određivanju i održavanju zona i pojaseva sanitarne zaštite izvorišta i ograničenjima u tim zonama

Mjera 4. Izrada projekata i određivanje zona i pojaseva sanitarne zaštite izvorišta koja se koriste za snabdijevanje vodom za piće za izvorišta Vrelo Bajrovića i Alipašini izvori u Opštini Gusinje						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	VIK Gusinje	Opština Gusinje UZV	2026–2028.	Budžet opštine 30.000€	DA, projekti uzimaju u obzir potrebe i navike stanovništva koje živi u blizini izvorišta	Pravilnik o određivanju i održavanju zona i pojaseva sanitarne zaštite izvorišta i ograničenjima u tim zonama
Mjera 5. Izrada projekata i određivanje zona i pojaseva sanitarne zaštite izvorišta koja se koriste za snabdijevanje vodom za piće za izvorišta Slatinski izvori, Brajovića jama, Žarića jama, Milojevića vrelo, Viško vrelo i Vučiji studenac u Opštini Danilovgrad						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	VIK Danilovgrad	Opština Danilovgrad UZV	2026–2028.	Budžet opštine 90.000€	DA, projekti uzimaju u obzir potrebe i navike stanovništva koje živi u blizini izvorišta	Pravilnik o određivanju i održavanju zona i pojaseva sanitarne zaštite izvorišta i ograničenjima u tim zonama

Mjera 6. Izrada projekata i određivanje zona i pojaseva sanitarne zaštite izvorišta koja se koriste za snabdijevanje vodom za piće za izvorišta Oko ispod Crvene grede (Zminje jezero) i bunari u slivu Mlinskog potoka (Crno jezero) u Opštini Žabljak						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	VIK Žabljak	Opština Žabljak UZV	2026–2028.	Budžet opštine 30.000€	DA, projekti uzimaju u obzir potrebe i navike stanovništva koje živi u blizini izvorišta	Pravilnik o određivanju i održavanju zona i pojaseva sanitarne zaštite izvorišta i ograničenjima u tim zonama
Mjera 7. Izrada projekata i određivanje zona i pojaseva sanitarne zaštite izvorišta koja se koriste za snabdijevanje vodom za piće za izvorište Smokovac (Risan) u Opštini Kotor						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	VIK Kotor	Opština Kotor UZV	2026–2028.	Budžet opštine 15.000€	DA, projekti uzimaju u obzir potrebe i navike stanovništva koje živi u blizini izvorišta	Pravilnik o određivanju i održavanju zona i pojaseva sanitarne zaštite izvorišta i ograničenjima u tim zonama

Mjera 8. Izrada projekata i određivanje zona i pojaseva sanitarne zaštite izvorišta koja se koriste za snabdijevanje vodom za piće za izvorište Gojakovića izvori u Opštini Mojkovac						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	VIK Mojkovac	Opština Mojkovac UZV	2026–2028.	Budžet opštine 15.000€	DA, projekti uzimaju u obzir potrebe i navike stanovništva koje živi u blizini izvorišta	Pravilnik o određivanju i održavanju zona i pojaseva sanitarne zaštite izvorišta i ograničenjima u tim zonama
Mjera 9. Izrada projekata i određivanje zona i pojaseva sanitarne zaštite izvorišta koja se koriste za snabdijevanje vodom za piće za izvorišta Murovsko vrelo, Laze i Agovsko vrelo u Opštini Petnjica						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	VIK Petnjica	Opština Petnjica UZV	2026–2028.	Budžet opštine 45.000€	DA, projekti uzimaju u obzir potrebe i navike stanovništva koje živi u blizini izvorišta	Pravilnik o određivanju i održavanju zona i pojaseva sanitarne zaštite izvorišta i ograničenjima u tim zonama

Mjera 10. Izrada projekata i određivanje zona i pojaseva sanitarne zaštite izvorišta koja se koriste za snabdijevanje vodom za piće za izvorište Sutulija u Opštini Plužine						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Implementaciona	VIK Plužine	Opština Plužine UZV	2026–2028.	Budžet opštine 15.000€	DA, projekti uzimaju u obzir potrebe i navike stanovništva koje živi u blizini izvorišta	Pravilnik o određivanju i održavanju zona i pojaseva sanitarne zaštite izvorišta i ograničenjima u tim zonama
Mjera 11. Izrada projekata i određivanje zona i pojaseva sanitarne zaštite izvorišta koja se koriste za snabdijevanje vodom za piće za izvorišta Breznica, Jugoštica, Bezarska vrela, Zmajevac, Mandojevac, Odžak i akumulaciju Otilovići u Opštini Pljevlja						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	VIK Pljevlja	Opština Pljevlja UZV	2026–2028.	Budžet opštine 90.000€	DA, projekti uzimaju u obzir potrebe i navike stanovništva koje živi u blizini izvorišta	Pravilnik o određivanju i održavanju zona i pojaseva sanitarne zaštite izvorišta i ograničenjima u tim zonama

Mjera 12. Izrada projekata i određivanje zona i pojaseva sanitarne zaštite izvorišta koja se koriste za snabdijevanje vodom za piće za izvorišta Zagorič, Čemovsko polje i Bioče u Glavnom gradu Podgorica						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturalna Implementaciona	VIK Podgorica	Glavni grad Podgorica UZV	2026–2028.	Budžet Glavnog grada 45.000€	DA, projekti uzimaju u obzir potrebe i navike stanovništva koje živi u blizini izvorišta	Pravilnik o određivanju i održavanju zona i pojaseva sanitarne zaštite izvorišta i ograničenjima u tim zonama
Mjera 13. Izrada projekata i određivanje zona i pojaseva sanitarne zaštite izvorišta koja se koriste za snabdijevanje vodom za piće za izvorište Grlja u Opštini Rožaje						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturalna Planirana	VIK Rožaje	Opština Rožaje UZV	2026–2028.	Budžet opštine 15.000€	DA, projekti uzimaju u obzir potrebe i navike stanovništva koje živi u blizini izvorišta	Pravilnik o određivanju i održavanju zona i pojaseva sanitarne zaštite izvorišta i ograničenjima u tim zonama

Mjera 14. Izrada projekata i određivanje zona i pojaseva sanitarne zaštite izvorišta koja se koriste za snabdijevanje vodom za piće za izvorišta Tuzi i Milješ u Opštini Tuzi						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	VIK Tuzi	Opština Tuzi UZV	2026–2028.	Budžet opštine 15.000€	DA, projekti uzimaju u obzir potrebe i navike stanovništva koje živi u blizini izvorišta	Pravilnik o određivanju i održavanju zona i pojaseva sanitarne zaštite izvorišta i ograničenjima u tim zonama
Mjera 15. Izrada projekata i određivanje zona i pojaseva sanitarne zaštite izvorišta koja se koriste za snabdijevanje vodom za piće za izvorišta Lisna Bori, Salč, Gač, Klezna, Mide, Kaliman I i II, Brajša u Opštini Ulcinj						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	VIK Ulcinj	Opština Ulcinj UZV	2026–2028.	Budžet opštine 90.000€	DA, projekti uzimaju u obzir potrebe i navike stanovništva koje živi u blizini izvorišta	Pravilnik o određivanju i održavanju zona i pojaseva sanitarne zaštite izvorišta i ograničenjima u tim zonama

Mjera 16.	Izrada projekata i određivanje zona i pojaseva sanitarne zaštite izvorišta koja se koriste za snabdijevanje vodom za piće za izvorišta Struge (Rijeka Crnojevića) i Koritnik (Njeguši) u Prijestonici Cetinje					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturalna Planirana	VIK Cetinje	Prijestonica Cetinje UZV	2026–2028.	Budžet Prijestonice 30.000€	DA, projekti uzimaju u obzir potrebe i navike stanovništva koje živi u blizini izvorišta	Pravilnik o određivanju i održavanju zona i pojaseva sanitarne zaštite izvorišta i ograničenjima u tim zonama
Mjera 17.	Izrada projekata i određivanje zona i pojaseva sanitarne zaštite izvorišta koja se koriste za snabdijevanje vodom za piće za izvorišta Šavnička glava u Opštini Šavnik					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Planirana	VIK Šavnik	Opština Šavnik UZV	2026–2028.	Budžet opštine 15.000€	DA, projekti uzimaju u obzir potrebe i navike stanovništva koje živi u blizini izvorišta	Pravilnik o određivanju i održavanju zona i pojaseva sanitarne zaštite izvorišta i ograničenjima u tim zonama

MJERE PRIPREMLJENOSTI						
Mjera 18.	Izrada planova fizičke i tehničke zaštite za sva izvorišta u Glavnom gradu Podgorica, Prijestonici Cetinje i opštinama: Andrijevica, Berane, Budva, Gusinje, Danilovgrad, Žabljak, Kolašin, Kotor, Mojkovac, Petnjica, Plužine, Pljevlja, Rožaje, Tuzi, Ulcinj i Šavnik					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna Planirana	Jedinice lokalne samouprave		2026–2028. Andrijevica I kvartal 2026. – IV kvartal 2028. Berane I kvartal 2026. – IV kvartal 2028. Budva I kvartal 2026. – IV kvartal 2028. Gusinje I kvartal 2026. – IV kvartal 2028. Danilovgrad I kvartal 2026. – IV kvartal 2028. Žabljak I kvartal 2026. – IV kvartal 2028. Kolašin I kvartal 2026. – IV kvartal 2028. Kotor I kvartal 2026. – IV kvartal 2028. Mojkovac I kvartal 2026. – IV kvartal 2028. Petnjica I kvartal 2026. – IV kvartal 2028. Plužine I kvartal 2026. – IV kvartal 2028. Pljevlja I kvartal 2026. – IV kvartal 2028. Glavni grad Podgorica I kvartal 2026. – IV kvartal 2028. Rožaje I kvartal 2026. – IV kvartal 2028. Tuzi I kvartal 2026. – IV kvartal 2028. Ulcinj I kvartal 2026. – IV kvartal 2028. Prijestonica Cetinje I kvartal 2026. – IV kvartal 2028. Šavnik I kvartal 2026. – IV kvartal 2028.	Budžet opštine Andrijevica 500€ Budžet opštine Berane 1.000€ Budžet opštine Budva 2.000€ Budžet opštine Gusinje 1.000€ Budžet opštine Danilovgrad 3.000€ Budžet opštine Žabljak 1.000€ Budžet opštine Kolašin 500€ Budžet opštine Kotor 500.00€ Budžet opštine Mojkovac 500€ Budžet opštine Petnjica 1.500€ Budžet opštine Plužine 500€ Budžet opštine Pljevlja 3.500€ Budžet Glavnog grada Podgorica 1.500€ Budžet opštine Rožaje 500€ Budžet opštine Tuzi 1.000€ Budžet opštine Ulcinj 3.500€ Budžet prijestonice Cetinje 1.000€ Budžet opštine Šavnik 500€ Ukupno: 23.500€	DA, projekti uzimaju u obzir potrebe i navike stanovništva koje živi u blizini izvorišta	Zakon o zaštiti lica i imovine

12.8.3. Zaključak

Analiza rizika u sektoru snabdijevanja vodom ukazuje na potrebu sistematskog i planskog pristupa zaštiti izvorišta kao osnovnog preduslova za obezbjeđivanje zdravstveno ispravne vode za piće i sigurnog vodosnabdijevanja stanovništva. Uspostavljanje zona sanitarne zaštite i izrada prateće tehničke dokumentacije predstavljaju ključne preventivne mjere za smanjenje rizika od zagađenja i degradacije vodnih resursa.

Predložene mjere omogućavaju jačanje institucionalnih kapaciteta na lokalnom nivou, unapređenje upravljanja prostorom u zonama izvori-

šta i povećanje otpornosti sistema snabdijevanja vodom na različite vrste rizika. Njihova uspješna realizacija zavisi od kontinuirane saradnje jedinica lokalne samouprave, vodovodnih preduzeća i nadležnih državnih organa, kao i od obezbjeđivanja adekvatnih finansijskih sredstava.

Sprovođenjem planiranih mjera stvaraju se uslovi za dugoročno očuvanje vodnih resursa, zaštitu zdravlja stanovništva i stabilno funkcionisanje sistema snabdijevanja vodom, što ovaj sektor čini jednim od ključnih elemenata ukupne otpornosti Crne Gore na rizike od katastrofa.

12.9. Sektor kulture

Skraćenice:

- MKM – Ministarstvo kulture i medija
- UZKD – Uprava za zaštitu kulturnih dobara
- JU – Javna ustanova
- NMCG – Narodni muzej Crne Gore
- DACG – Državni arhiv Crne Gore
- NBCG – Nacionalna biblioteka Crne Gore Đurđe Crnojević
- AP NPRK – Akcioni plan Nacionalnog programa razvoja kulture
- NPRK – Nacionalni program razvoja kulture
- MUP–DZS – Ministarstvo unutrašnjih poslova – Direktorat za zaštitu i spašavanje
- EU – Evropska unija
- UNESCO – Organizacija Ujedinjenih nacija za obrazovanje, nauku i kulturu
- CG – Crna Gora

12.9.1. Uvod

Definisanje mjera prevencije i pripremljenosti upravljanja rizicima od katastrofa predstavljaju važan segmet, u očuvanju ne samo objekata u kojima su smještene institucija kulture već i brojne i raznovrsne pokretne i nepokretne kulturne baštine, koja se nalazi na cijeloj teritoriji Crne Gore. Kulturna baština može biti ugrožena svim vrstama rizika prepoznatih u dokumentu pod nazivom Procjena rizika od katastrofa Crne Gore.

Smanjenje rizika od katastrofa ogleda se u stvaranju uslova (normativnih, strateških, kadrovskih i dr.) za preduzimanje odgovarajućih mjera zaštite za smanjenje/sprječavanje rizika kojima kulturna baština može biti izložena (nepokretna i pokretna kulturna dobra, objekti kulture i drugi objekti u kojima se trajno čuvaju ili izlažu pokretna kulturna dobra, kao i drugi segmenti koji obuhvataju muzejsku, bibliotečku, arhivsku, kinotečku i druge djelatnosti kulture).

MKM koordinira sa 14 nacionalnih ustanova iz oblasti kulture i dva organa državne uprave iz oblasti kulturne baštine. Zaštita kulturne baštine sprovodi se kroz Direktorat za kulturnu baštinu, Upravu za zaštitu kulturnih dobara, sa sjedištem na Cetinju i područnim jedinicama u Kotoru i Mojkovcu, JU Centar za konzervaciju i arheologiju CG sa sjedištem na Cetinju i područnom jedinicom u Kotoru, Državni arhiv CG sa sjedištem na Cetinju i područnim jedinicama po cijeloj CG, JU Narodni muzej CG, JU Nacionalna biblioteka Đurđe Crnojević, sa sjedištem na Cetinju, JU Pomorski muzej CG sa sjedištem u Kotoru, JU Bi-

blioteka za slijepe, Muzej savremene umjetnosti, JU Prirodnjački muzej i Crnogorska kinoteka sa sjedištem u Podgorici.

Ministarstvo je ključni nosilac u području izrade strategija, pripreme i realizacije programa i projekata u oblasti zaštite i očuvanja kulturne baštine, praćenja stanja, te uz nadzornu ulogu i aktivno učešće prati sprovođenje planova i programa čiji je cilj unaprjeđenje stanja kulturnih dobara, što uključuje identifikaciju kulturnih dobara, objekata kulture i lokaliteta koji su posebno osjetljivi na rizike, kao i razvoj planskih mjera zaštite.

Sprječavanje eventualnih oštećenja ili uništenja objekata kulture i raznolike kulturne baštine od potencijalnih rizika različite vrste, zahtijevalo bi kompleksan pristup, kroz definisanje konkretnih mjera prevencije i pripremljenosti, sa ciljem da se umanjí ili spriječi oštećenje ili uništenje svih segmenata kulturne baštine, posebno onih u kojima je naseljeno stanovništvo, kao npr. stari gradovi, urbana naselja, a ustanovama kulture obezbijedi minimum funkcionisanja.

Imajući u vidu relevantne nacionalne strategije, u oblasti kulture /Nacionalni program razvoja kulture 2023–2027 i u oblasti smanjenja rizika od katastrofa, te Procjenu rizika od katastrofa, Procjenu sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa u sektoru kritične infrastrukture – kulturna baština, nedvosmisleno je utvrđeno da se zahtijeva integrisan pristup koji uključuje planiranje i sprovođenje strukturnih i nestrukturnih mjera prevencije i pripremljenosti.

12.9.2. Tabelarni prikaz mjera

MJERE PREVENCIJE						
Mjera 1.	Izrada sveobuhvatne baze podataka kulturnih dobara, uključujući informacije o vrsti, stanju, lokaciji i potencijalnim rizicima (npr. zemljotresi, poplave, požari)					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna	UZKD	Ministarstvo kulture i medija Organi državne uprave iz oblasti kulturne baštine Nacionalne i lokalne ustanove iz oblasti konzervatorske, muzejske, bibliotečke i arhivske djelatnosti	2026–2028.	Budžet UZKD 174,000€	NE	Nacionalni program razvoja kulture 2023–2027.
Strukturna mjera 1- Podrazumijeva izradu informacionog sistema kulturnih dobara koji između ostalog obuhvata bazu podataka svih kulturnih dobara, uključujući informacije o vrsti, stanju, lokaciji i potencijalnim rizicima.						

Mjera 2.	Klasifikacija objekata prema stepenu ranjivosti i prioritetima zaštite					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna	MKM UZKD	Ministarstvo kulture i medija Organi državne uprave iz oblasti kulturne baštine Nacionalne i lokalne ustanove iz oblasti konzervatorske, muzejske, bibliotečke i arhivske djelatnosti	Kontinuirana aktivnost na godišnjem nivou	Budžet Ministarstva kulture i medija 10.000€	NE	Nacionalni program razvoja kulture 2023–2027.
Strukturna mjera 2 – podrazumijeva: kreiranje Liste prioriteta pokretnih kulturnih dobara u najvećem riziku od propadanja koji zahtijevaju hitan konzervatorski tretman. Lista se ažurira na godišnjem nivou u zavisnosti od stanja i rizika kojima mogu biti ugrožena i potrebe za konzervatorskim tretmanom za pojedinačna pokretna kulturna dobra. Budžetska sredstva planirana za sprovođenje ove mjere su orijentaciona, procijenjena na osnovu dosadašnjih aktivnosti i uvida u stanje kulturnih dobara.						

Mjera 3.		Obezbeđivanje depoa/skladišta za preventivnu zaštitu pokretnih kulturnih dobara/muzejskih predmeta, arhivske i bibliotečke građe u slučajevima katastrofa				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna	Organi državne uprave Nacionalne i lokalne ustanove iz oblasti konzervatorske, muzejske, bibliotečke i arhivske djelatnosti	Organi državne uprave Nacionalne i lokalne ustanove iz oblasti konzervatorske, muzejske, bibliotečke i arhivske djelatnosti	2026–2029.	Sredstva iz budžeta Nacionalne i lokalne ustanove iz oblasti konzervatorske, muzejske, bibliotečke i arhivske djelatnosti 340.000€	NE	
Strukturna mjera 3 - podrazumijeva, obezbjeđivanje adekvatnih uslova za preventivnu zaštitu pokretnih kulturnih dobara muzejskih predmeta, arhivske i bibliotečke građe, od posebnog značaja. Kroz kapitalni budžet za 2026. opredijeljena su sredstva za sanaciju i adaptaciju centralnog depoa u Vladinom domu Narodnog muzeja CG. Realizacijom ovog projekta obezbijediće se bolji i povoljniji uslovi za zaštitu muzejskih predmeta koji se čuvaju i prezentuju u više organizacionih jedinica NMCG od brojnih rizika kojima mogu biti ugroženi. Takođe, iz budžeta za 2026. će se izdvojiti sredstva za izradu projektne dokumentacije za dogradnju objekta uz Državni arhiv CG na Cetinju, a za potrebe depoa i čuvanja arhivske građe u skladu sa standardima. Na ovaj način obezbjeđuju se bolji uslovi za preventivnu zaštitu od uticaja potencijalnih rizika kojima može biti ugrožena. Budžetska sredstva planirana za sprovođenje mjere za DACG su orjentaciona, procijenjena i utvrđena na osnovu preliminaranih istraživanja za potrebe izrade projektne dokumentacije od kumulativnih sredstava koja su planirana Zakonom o budžetu za 2026. godinu Uprave za državnu imovinu.						

Mjera 4.	Integracija mjera zaštite kulturne baštine u strateška i planska dokumenta					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna	MKM UZKD	Organi državne uprave nadležni za planiranja prostora Jedinice lokalne samouprave	2026–2029.	Budžet Ministarstvo kulture i medija- 30.000€ Budžet Opštine Herceg Novi – 2.000€ Budžet Opštine Kotor –25.000€ Budžet Opštine Bar –3.000€ Za potrebe izrade planova upravljanja i revizije postojećih Ukupno: 60.000€	NE	Nacionalni program razvoja kulture 2023–2027. Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.

Strukturna mjera 4 - podrazumijeva uključivanje mjera upravljanja rizicima od katastrofa u strateške i planske dokumente vezane za kulturnu baštinu, kroz reviziju postojećih ključnih dokumenata za uključivanje aspekata upravljanja rizicima i eventualnu izradu novih. To podrazumijeva integralnu zaštitu kulturnih dobara u planskim dokumentima kroz izradu planova upravljanja, izradu studija zaštite kulturne baštine za potrebe planskih dokumenata, te formiranje novog Savjeta za upravljanje područjem Kotora. Sve mjere zaštite propisane studijom, moraju biti implementirane u planski dokument. Na taj način se štiti kulturna baština u svim planskim dokumentima, počev od najvišeg do najnižeg nivoa planskog dokumenta, odnosno projekta. Takođe, izrada planova upravljanja kulturnim dobrima predstavlja važnu mjeru zaštite. Posebno je važna izrada menadžment planova/ planova upravljanja za dobra koja su upisana na UNESCO Listi ili su na Tentativnoj Listi svjetske baštine. Planirana je revizija MP (menadžment plana) Područja Kotora, Izrada pojedinačnih planova upravljanja za Kotorsku tvrđavu i Tvrđavu Forte Mare. A u planiranom periodu zapoćeće se aktivnosti na izradi MP (menadžment plana) za Stari grad Bar. Na ovaj način se kroz planirane aktivnosti integralno preduzimaju preventivne i druge mjere zaštite kulturnih dobara u cilju zaštite od eventualnih rizika kojima mogu biti ugrožena. Budžetska sredstva planirana za sprovođenje ove mjere su orijentaciona, procijenjena i utvrđena na osnovu Zakona o budžetu za 2025. godinu, kao u mjeri iz Nacionalnog programa razvoja kulture 2023/2027 i AP NPRK za 2025/2026.

Mjera 5.	Jačanje otpornosti kulturne baštine na rizike od katastrofa - Sanacija (konzervacija, restauracija...) najugroženijih kulturnih dobara					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna	MKM	Ministarstvo kulture i medija Organi državne uprave iz oblasti kulturne baštine Nacionalne i lokalne ustanove iz oblasti konzervatorske, muzejske, bibliotečke i arhivske djelatnosti	2026–2028.	Budžet Ministarstva kulture i medija 2.500.000€	NE	Nacionalni program razvoja kulture 2023–2027 Zakon o zaštiti kulturnih dobara
Strukturna mjera 5 - Planiranje i sprovođenje konzervatorskih aktivnosti na kulturnim dobrima koja su u lošem stanju, kroz razvoj konzervatorskih projekata i programa zaštite kulturnih dobara sprovodiće se na osnovu procjene stanja kroz donošenje Programa zaštite i očuvanja kulturnih dobara sa finansijskim pokazateljima i kulturnim dobrima koja zahtijevaju konzervatorski i istraživački tretman, sa ciljem poboljšanja njihovog postojećeg stanja. Programom zaštite se obezbjeđuju sredstva na godišnjem nivou. Sve navedeno je važna preventivna mjera zaštite kulturnih dobara kojom se unaprijeđuje njihovo stanje i umanjuje stepen oštećenja od potencijalnih rizika/ katastrofa kojima mogu biti ugrožena. Budžetska sredstva planirana za sprovođenje ove mjere su orjentaciona, procijenjena i utvrđena na osnovu Zakona o budžetu za 2025. godinu kao u mjeri iz Nacionalnog programa razvoja kulture 2023–2027. i AP NPRK za 2025/2026. U okviru Budžeta za 2026. godinu za Program zaštite u 2026. godini opredijeljeno 900.000€.						

MJERE PRIPREMLJENOSTI						
Mjera 1.	Jačanje kapaciteta institucija kulture u upravljanju rizicima od katastrofa					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna	MKM	MUP–DZS Organi državne uprave iz oblasti kulturne baštine Nacionalne i lokalne ustanove iz oblasti konzervatorske, muzejske, bibliotečke i arhivske djelatnosti	2026–2028.	Budžet Ministarstva kulture i medija 10.000€	DA, kroz edukaciju zaposlenih o rizicima za ranjive grupe korisnika i posjetilaca i mjerama njihove zaštite	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.
Nesrukturna mjera 1 - podrazumijeva sprovođenje obuka i edukacija za direktore ustanova i zaposlene u kulturi o upravljanju rizicima od katastrofa i zaštiti kulturne baštine, jačanju svijesti i participaciji lokalne zajednice, vlasnika i držalaca kulturnih dobara, kao i kroz kampanje i radionice. Budžetska sredstva planirana za sprovođenje ove mjere u 2026. godini su orijentaciona, procijenjena i utvrđena na osnovu Zakona o budžetu za 2026. godinu, kao u mjeri iz Nacionalnog programa razvoja kulture 2023–2027. i AP NPRK za 2026.						

Mjera 2.		Razvoj protokola i planova zaštite i spašavanja pokretne kulturne baštine				
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna	Ministarstvo kulture i medija Organi državne uprave iz oblasti kulturne baštine Nacionalne i lokalne ustanove iz oblasti konzervatorske, muzejske, bibliotečke i arhivske djelatnosti	MUP–DZS Organi državne uprave iz oblasti kulturne baštine Nacionalne i lokalne ustanove iz oblasti konzervatorske, muzejske, bibliotečke i arhivske djelatnosti Vlasnici i držaoci	2027–2029.	Budžet NMCG – 15.000€ Budžet DACG –15.000€ Budžet PMCG – 5.000€ Budžet NBCG – 5.000€ Ukupno: 40.000€	NE	Procjena rizika od katastrofa CG
Nestrukturna mjera 2 – obuhvata razvoj protokola i izradu planova zaštite i spašavanja za različite vrste rizika. Podrazumijeva se da svaki subjekt u kojem se čuvaju kulturna dobra izradi označeni plan. Budžetska sredstva planirana za sprovođenje ove mjere su orijentaciona, a finansira se kombinacijom iz EU fondova, državnog budžeta, budžeta javnih ustanova.						

Mjera 3. Uspostavljanje mreže stručnjaka za hitne intervencije u zaštiti kulturne baštine						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna	Ministarstvo kulture i medija	Organi državne uprave iz oblasti kulturne baštine Nacionalne i lokalne ustanove iz oblasti konzervatorske, muzejske, bibliotečke i arhivske djelatnosti	2027–2029.	Budžet Ministarstva kulture i medija 15.000€	NE	Nacionalni program razvoja kulture 2023–2027. Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026.
Nestrukturna mjera 3 – podrazumijeva jačanje kadrovskih kapaciteta kroz edukaciju, obuke zaposlenih, lokalne zajednice, vlasnika i držalaca kulturnih dobara, kao i izradu analize kadrovskih kapaciteteta i potreba javnih ustanova kulture radi uspostavljanja mreže stručnjaka za oblast kulturne baštine za hitne intervencije u zaštiti kulturne baštine. Budžetska sredstva planirana za sprovođenje ove mjere su orijentaciona,						

12.9.3. Zaključak

Zaštita kulturne baštine u kontekstu upravljanja rizicima od katastrofa zahtijeva sistemski, koordinisan i integrisan pristup svih nadležnih institucija.

Primjena preventivnih i pripremnih mjera, zasnovanih na strateškim dokumentima i procjenama rizika, predstavlja ključni preduslov za smanjenje potencijalnih šteta i očuvanje kulturnih dobara.

Jačanjem normativnog okvira, institucionalnih i kadrovskih kapaciteta kao i međuresorne saradnje, obezbjeđuju se uslovi za dugoročno očuvanje kulturne baštine i kontinuitet funkcionisanja ustanova kulture, čak i u uslovima vanrednih situacija.

12.10. Sektor odbrana

Skraćenice:

- MO – Ministarstvo odbrane
- VCG – Vojska Crne Gore
- MUP-DZS – Ministarstvo unutrašnjih poslova – Direktorat za zaštitu i spašavanje
- JLS – Jedinice lokalne samouprave
- NATO – Organizacija Sjevernoatlantskog ugovora
- EU – Evropska unija
- EPF – Evropski fond za mir (eng. European Peace Facility)
- IPA CBC – Instrument pretpristupne pomoći – prekogranična saradnja (eng. IPA Cross-Border Cooperation)
- SAR – Traganje i Spašavanje (eng. Search and Rescue)
- UPSUL – Uprava pomorske sigurnosti
- C3 – Komandovanje, kontrola i komunikacije (eng. Command, Control and Communications)
- TETRA – Digitalni trunking radio sistem (eng. Terrestrial Trunked Radio)
- C1 – Stacionarna informaciono-komunikaciona mreža (interna mreža za neklasifikovanu razmjenu informacija)
- HBRN – Hemijska, Biološka, Radiološka i Nuklearna odbrana (eng. Chemical, Biological, Radiological and Nuclear)
- EOD – uklanjanje i uništavanje eksplozivnih ubojnih sredstava (eng. Explosive Ordnance Disposal)
- CMX – NATO vježba upravljanja krizama (eng. Crisis Management Exercise)
- BMTF – Balkanske medicinske snage (eng. Balkan Medical Task Force)
- ROLE-1 – Nivo 1 medicinske uloge/sposobnosti (NATO standard za osnovnu medicinsku podršku u poljskim uslovima)
- CyOC – Sajber operativni centar (eng. Cyber Operational Center)
- CIRT – Tim za odgovor na računarske incidente (eng. Computer Incident Response Team)
- ANB – Agencija za nacionalnu bezbjednost
- MJU – Ministarstvo javne uprave
- IJZ – Institut za javno zdravlje
- FLIR – Termovizijski/infrared sistem (eng. Forward Looking Infrared)
- CCTV – Video nadzor (eng. Closed-Circuit Television)
- AIS – Automatski identifikacioni sistem plovila (eng. Automatic Identification System)
- W/AIS – (ako ostaje ovako u tekstu) sistem za praćenje/identifikaciju plovila baziran na AIS-u (u praksi se često vodi kao AIS/V-AIS ili slična oznaka)
- CG – Crna Gora

12.10.1. Uvod

Sistem upravljanja rizicima od katastrofa u Crnoj Gori zasniva se na principima prevencije, pripravnosti, odgovora i oporavka, uz snažnu međuresornu saradnju i koordinaciju između državnih organa, jedinica lokalne samouprave, pravnih lica, međunarodnih organizacija i drugih relevantnih subjekata. Cilj ovog sistema je smanjenje ranjivosti stanovništva, infrastrukture i životne sredine, kao i jačanje ukupne otpornosti države na prirodne i od strane čovjeka izazvane katastrofe.

Ministarstvo odbrane i Vojska Crne Gore predstavljaju važan segment nacionalnog sistema prevencije i pripravnosti, raspolazući organizacionim, ljudskim i materijalnim kapacitetima koji omogućavaju brzo i efikasno reagovanje u vanrednim situacijama. Njihovo angažovanje u ovim okolnostima zasniva se na III misiji Vojske Crne Gore – pružanju podrške civilnim institucijama i stanovništvu u slučaju elementarnih nepogoda, tehničko-tehnoloških nesreća i drugih kriznih situacija.

Definisane mjere prevencije i pripremljenosti Ministarstva odbrane i Vojske Crne Gore predstavljaju integralni dio nacionalnog okvira za upravljanje rizicima od katastrofa i u potpunosti su usklađene sa Procjenom rizika od katastrofa, Procjenom sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa, Strategijom za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026, kao i važećim zakonodavnim i strateškim dokumentima Crne Gore, Evropske unije i NATO-a.

Poseban akcenat stavljen je na očuvanje funkcionalnosti kritične infrastrukture, unapređenje ljudskih i tehničkih kapaciteta, zaštitu ranjivih kategorija stanovništva, kao i jačanje interoperabilnosti sa međunarodnim partnerima. Ukupno

definisanih 13 mjera predstavlja realan, finansijski utemeljen i operativno primjenjiv okvir za jačanje otpornosti sistema odbrane i njegov doprinos nacionalnom sistemu zaštite i spašavanja.

Strukturne mjere

Strukturne mjere obuhvataju ulaganja u infrastrukturu, opremu i materijalna sredstva sa ciljem smanjenja fizičke i funkcionalne ranjivosti sistema odbrane i povećanja njegove otpornosti na katastrofalne događaje. U okviru Ministarstva odbrane i Vojske Crne Gore, ove mjere uključuju unapređenje otpornosti vojnih objekata, modernizaciju tehnike i sredstava, jačanje medicinskih, inženjerskih, transportnih i vazduhoplovnih kapaciteta, kao i razvoj savremenih sistema nadzora i osmatranja.

Nestrukturne mjere

Nestrukturne mjere odnose se na unapređenje normativnog, planskog i organizacionog okvira, razvoj procedura, obuku i osposobljavanje ljudstva, kao i jačanje koordinacije između Ministarstva odbrane, Vojske Crne Gore i drugih subjekata sistema zaštite i spašavanja. Ove mjere imaju ključnu ulogu u obezbjeđivanju efikasnog upravljanja krizama i optimalne upotrebe raspoloživih resursa.

Planirane mjere

Planirane mjere obuhvataju aktivnosti koje se realizuju kroz srednjoročne i dugoročne planove razvoja sposobnosti, obuke i modernizacije, u skladu sa procjenama rizika i raspoloživim finansijskim sredstvima. Poseban značaj ima planiranje obuka i vježbi u skladu sa NATO i EU standardima, kao i učešće u regionalnim i međunarodnim inicijativama.

Implementacione mjere

Implementacione mjere predstavljaju konkretne aktivnosti koje omogućavaju neposredno angažovanje snaga i sredstava Ministarstva odbrane i Vojske Crne Gore u slučaju nastanka katastrofalnih događaja. One obuhvataju uspostavljanje stalno dostupnih snaga, logističku i transportnu podršku, podršku humanitarnim operacijama i koordinaciju sa civilnim institucijama.

Mjere namijenjene posebnim kategorijama ugroženog stanovništva

Ove mjere usmjerene su na zaštitu ranjivih kategorija stanovništva, uključujući djecu, starije osobe, osobe sa invaliditetom i bolesne, kroz obez

bjeđivanje humanitarne, logističke i medicinske podrške, kao i odgovarajućeg privremenog smještaja u vanrednim situacijama.

Mjere sa prekograničnim uticajem

Mjere sa prekograničnim uticajem odnose se na aktivnosti koje zahtijevaju međunarodnu i regionalnu saradnju, posebno u oblastima traganja i spašavanja, medicinske pomoći, pomorske bezbjednosti i kontrole granica, u skladu sa međunarodnim sporazumima i preuzetim obavezama.

Mjere za rizike male vjerovatnoće, a visokog uticaja

Ove mjere odnose se na pripremljenost za rijetke, ali potencijalno izuzetno opasne scenarije, kao što su HBRN incidenti, sajber prijetnje i velike tehničko-tehnološke nesreće, koje mogu imati ozbiljne posljedice po stanovništvo i bezbjednost države.

12.10.2. Tabela prikaz mjera

MJERE PREVENCIJE						
Mjera 1.	Sistematsko održavanje i unapređenje kritične infrastrukture u vlasništvu i nadležnosti MO radi povećanja otpornosti					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumenta
Strukturna	Ministarstvo odbrane /VCG	MUP–DZS Jedinice lokalne samouprave	01.03.2026–31.12.2028.	Budžet MO 27.000.000€ NATO fond 20.000.000€ EU fondovi 7.500.000€ Ukupno: 54.500.000€	DA, procjene uključuju prilagođenost vojne infrastrukture potrebama ranjivih grupa (OSI, stariji, djeca) u slučaju korišćenja infrastrukture u operacijama zaštite i spašavanja	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026. Procjena rizika od katastrofa CG Procjena sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa CG

Mjera 1: Ova mjera obuhvata sprovođenje sistematskih i kontinuiranih procjena stanja infrastrukture Ministarstva odbrane i Vojske Crne Gore, uključujući kasarne, aerodrome, luke i pristaništa, skladišne kapacitete, izdvojene objekte (osmatračka i komunikaciona čvorišta), plovne objekte, vaudhoplove i druge infrastrukturne resurse. Procjene se sprovode sa ciljem identifikacije strukturnih i funkcionalnih ranjivosti na prirodne i od strane čovjeka izazvane katastrofe, uključujući zemljotrese, poplave, požare, ekstremne meteorološke pojave, tehnološke akcidente i dr. Cilj mjere je smanjenje vjerovatnoće nastanka oštećenja infrastrukture, očuvanje kontinuiteta rada i sprječavanje gubitka operativnih kapaciteta prije, tokom i nakon katastrofalnih događaja. Očuvanjem funkcionalnosti i vitalnosti ključne vojne infrastrukture doprinosi se ukupnoj otpornosti sistema odbrane, ali i širem sistema zaštite i spašavanja, imajući u vidu da se ovi kapaciteti često koriste i u podršci civilnim institucijama. U cilju realizacije ove mjere, planirano je da se uz podršku Evropskog fonda za mir (European Peace Facility – EPF) izvrši rekonstrukcija jednog skladišta ubojnih sredstava Vojske Crne Gore, u procijenjenoj vrijednosti od oko 7.500.000€, sa rokom realizacije do 2029. godine. Pored toga, u okviru petogodišnjeg plana unapređenja infrastrukture vojnih objekata i kasarni neophodno je planirati dodatna sredstva u iznosu od oko 27.000.000€, namijenjena sanaciji, modernizaciji i povećanju otpornosti infrastrukture na rizike od katastrofa. Iz NATO fondova, u iznosu do 20.000.000€ planira se podrška infrastrukturnom uređenju vojnih objekata.

Mjera 2.	Uspostavljanje sistema stalnih i privremenih grupa i sastava snaga VCG u pripravnosti u cilju povećanja operativne spremnosti					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumenta
Nestrukturna	Ministarstvo odbrane	MUP–DZS Jedinice lokalne samouprave	2026.	Budžet MO (Finansijska sredstva za ovu mjeru nijesu predviđena budžetom za 2026. godinu, pa se ne mogu precizno odrediti)	DA, kroz osposobljavanje za rad sa ranjivim grupama stanovništva	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026. Procjena rizika od katastrofa CG

Mjera 2: Primjena ove mjere usmjerena je na obezbjeđivanje stalno dostupnih snaga Vojske Crne Gore, organizovanih kroz stalne i privremene grupe i sastave, sposobnih za brzu, efikasnu i fleksibilnu reakciju u svim fazama upravljanja rizicima od katastrofalnih događaja. Na ovaj način obezbjeđuje se visok nivo operativne spremnosti za preventivno djelovanje, odgovor u kriznim situacijama i podršku oporavku nakon katastrofa. Podrška civilnom stanovništvu u mirnodopskim i kriznim uslovima predstavlja jedan od ključnih zadataka u okviru III misije Vojske Crne Gore, koja se odnosi na pružanje pomoći civilnim institucijama i stanovništvu u slučaju vanrednih situacija. Jasnim definisanjem potreba, procedura, lanaca komandovanja i načina finansiranja razvoja i upotrebe snaga Vojske Crne Gore za ovu namjenu, kao i unapređenjem kapaciteta za izvršenje III misije, direktno se doprinosi smanjenju ranjivosti stanovništva i povećanju ukupne otpornosti sistema.

U Generalštabu Vojske Crne Gore formiran je Tim za komandovanje snagama angažovanim u III misiji, koji obezbjeđuje koordinaciju, planiranje i upravljanje angažovanjem vojnih kapaciteta u kriznim situacijama. Istovremeno, u svim jedinicama Vojske Crne Gore uspostavljen je sistem dežurstva u režimu 24/7, čime se omogućava pravovremeno reagovanje i mobilizacija snaga. U okviru ove mjere, u svim jedinicama definisana je brojna veličina ljudstva koje mora biti obučeno, opremljeno i spremno za angažovanje u slučaju potrebe za pružanjem podrške civilnim institucijama. Ukupna brojna veličina ovih snaga iznosi oko 250 pripadnika, sa pripadajućom opremom i sredstvima. Spiskovi angažovanih lica se sedmično ažuriraju, dok se obuka, provjera i uvježbavanje snaga realizuju kontinuirano i planski, u cilju održavanja visokog nivoa operativne spremnosti.

Mjera 3.	Tehnička modernizacija i digitalna podrška za reagovanje u vanrednim situacijama					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumenta
Strukturna	Ministarstvo odbrane/VCG	MUP–DZS operatori kritične infrastrukture	2026–2030.	Budžet Ministarstva odbrane 10.800.000€	NE	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026. Procjena rizika od katastrofa CG

Mjera 3: Ova mjera podrazumijeva uvođenje u upotrebu tehničkih sredstava u cilju pravovremenog i efikasnog reagovanja na prirodne i vještački izazvane katastrofe. Cilj ove mjere je modernizacija sredstava i opreme za reagovanje u vanrednim uslovima i povećanje žilavosti komunikacionog i C3 sistema za upravljanje u katastrofama. U cilju sprovođenja ove mjere neophodno je planirati nabavku protivpožarnih sredstava i individualne protivpožarne opreme za sve jedinice Vojske opredijeljene za angažovanje u III misiji Vojske. U tom smislu planira se nabavka do 10 protivpožarnih navalnih vozila u iznosu od 10.000.000€, kao i individualne protivpožarne opreme u iznosu od 200.000€, a kroz donacije 100.000€. Sve jedinice Vojske posjeduju potrebnu opremu za prenos govora putem digitalnog radio komunikacionog sistema TETRA, a redovno se planira nabavka nove i održavanje postojeće opreme u iznosu od 500.000€. Ministarstvo odbrane i Vojska posjeduju stacionarnu informaciono-komunikacionu mrežu (C1) za razmjenu neklasifikovanih informacija putem elektronske pošte i djeljenih foldera.

Mjera 4.	Obezbjedivanje sigurne evakuacije ugroženog stanovništva					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumenta
Strukturna	MUP–DZS	Ministarstvo odbrane/VCG Jedinice lokalne samouprave	2026–2030.	Budžet MO	DA, evakuacija se zasniva na protokolu za zaštitu i spašavanje ranjivih grupa stanovništva	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026. Zakon o zaštiti i spašavanju

Mjera 4: Ova mjera obuhvata planiranje i sprovođenje aktivnosti Vojske Crne Gore u saradnji sa nadležnim civilnim institucijama, oko bezbjedne i organizovane evakuacije stanovništva ugroženog prirodnim i drugim katastrofama. Poseban akcenat stavljen je na zaštitu ranjivih kategorija stanovništva, obezbjeđivanje kontinuiteta zdravstvene zaštite i smanjenje rizika po život i zdravlje ljudi u kriznim situacijama. Vojska Crne Gore raspolaže kapacitetima za evakuaciju stanovništva kopnenim i vazdušnim putem, uključujući transportna vozila visoke prohodnosti i helikopterske jedinice za pristup teško dostupnim i izolovanim područjima. Ovi kapaciteti omogućavaju brzo izmještanje ugroženih lica iz rizičnih zona u bezbjedna područja, u koordinaciji sa MUP-om, službama zaštite i spašavanja i lokalnim samoupravama.

U cilju privremenog zbrinjavanja evakuisanog stanovništva, Vojska Crne Gore raspolaže opremom za smještaj u poljskim uslovima za oko 800 lica što podrazumjeva šatorski smještaj, prateću logistiku, prostor za podjelu obroka, kao i poljsku bolnicu sa osnovnim medicinskim kapacitetima. Ovi resursi omogućavaju brzo uspostavljanje privremenih prihvatnih centara u blizini ugroženih područja ili na lokacijama koje odrede nadležni organi.

Helikopterski kapaciteti VCG dodatno se koriste za hitnu evakuaciju teško povrijeđenih i bolesnih lica, kao i za transport medicinskog osoblja i opreme, čime se značajno skraćuje vrijeme reagovanja i povećava efikasnost zdravstvene zaštite u kriznim situacijama. Posebna pažnja posvećuje se koordinaciji sa zdravstvenim institucijama i Crvenim krstom Crne Gore.

MJERE PRIPREMLJENOSTI						
Mjera 1.	Kontinuirana obuka i razvoj sposobnosti i kapaciteta ljudstva MO/VCG za odgovor na katastrofalne događaje					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumenta
Nestrukturna	Ministarstvo odbrane/VCG	MUP–DZS NATO/EU partneri	2026–2027.	Budžet MO/ VCG godišnje 300.000€	DA, kroz osposobljavanje za rad sa ranjivim grupama stanovništva	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026. Zakon o zaštiti i spašavanju

Mjera 1: Ova mjera ima za cilj obezbjeđivanje obučenog, psihofizički spremnog i operativno sposobnog ljudstva Ministarstva odbrane i Vojske Crne Gore, koje može brzo i efikasno reagovati u slučaju katastrofalnih događaja, uz minimalan rizik po bezbjednost sistema i visok nivo zaštite ljudi, materijalnih i kulturnih dobara, kao i životne sredine. Planovima obuke predviđeno je da sve jedinice Vojske Crne Gore dva puta godišnje, u susret protivpožarnoj i zimskoj sezoni, realizuju vježbe i provjere snaga za reagovanje u okviru pružanja podrške civilnim institucijama, uz učešće oko 250 pripadnika VCG. Vojska Crne Gore trenutno raspolaže sa osam instruktora za protivpožarnu obuku, kao i četiri instruktora za pružanje prve pomoći povrijeđenima u požarima, što omogućava realizaciju većine obuka unutar sistema bez značajnih dodatnih finansijskih troškova.

Specifične specijalnosti, uključujući hemijsku, biološku, radiološku i nuklearnu odbranu (HBRN), uklanjanje i uništavanje eksplozivnih ubojitih sredstava (EOD) i traganje i spašavanje (SAR),vojno-medicinsko osoblje, ronioce i pilote helikoptera, redovno učestvuju u međunarodnim vježbama i obukama, čime se održavaju i unapređuju sposobnosti za reagovanje u kriznim situacijama. Svake dvije godine realizuje se NATO vježba upravljanja krizama (Crisis Management Exercise – vježba upravljanja krizama (CMX)), tokom koje se provjerava osposobljenost ključnog osoblja za planiranje i upravljanje krizama na strateškom i operativnom nivou. Poseban segment mjere odnosi se na vazdušne sposobnosti, gdje se redovno planira obuka pilota helikoptera za operacije gašenja požara, kao i kondicioniranje specijalista za spašavanje vitlom iz vazduhoplova, za šta se godišnje planiraju sredstva u iznosu od oko 260.000€. Dodatno, godišnje se planiraju sredstva u iznosu od oko 4.000€ za obuku do 30 pripadnika VCG za upotrebu vanbrodskih motora i savlađivanje vodenih prepreka, što u petogodišnjem periodu iznosi približno 20.000€.

Za obuku pripadnika Vojske Crne Gore iz oblasti planinskog ratovanja u inostranstvu godišnje se planiraju sredstva u iznosu od oko 20.000€. Ove obuke omogućavaju sticanje specifičnih sposobnosti za pružanje pomoći ugroženom stanovništvu na teško pristupačnim terenima i u snijegom zavijanim područjima na teritoriji Crne Gore.

Mjera 2.	Jačanje kapaciteta Vojno – medicinskog centra radi povećanja otpornosti sistema odbrane i civilnog stanovništva					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumenta
Strukturna	Ministarstvo odbrane / Vojska Crne Gore	Ministarstvo zdravlja IJZ Crveni krst CG NATO	01.01.2026–31.12.2027.	Budžet MO EU fondovi 2000.000€	DA, kroz osposobljavanje za rad sa ranjivim grupama stanovništva	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026. Zakon o zaštiti i spašavanju

Mjera 2: Ova mjera obuhvata jačanje kapaciteta vojno-medicinske službe Ministarstva odbrane i Vojske Crne Gore za djelovanje u uslovima masovnih nesreća i katastrofalnih događaja. Aktivnosti se odnose na obuku medicinskih timova, stvaranje i održavanje rezervi sanitetskog materijala, lijekova i medicinske opreme, kao i opremanje timova za brzu dijagnostiku, trijažu i pružanje prve medicinske pomoći u vanrednim okolnostima. U skladu sa nacionalnim procjenama rizika, neophodno je definisati odgovarajuće lokalitete i stvoriti preduslove za uspostavljanje prihvatno-trijažnih centara, kao i poljskih stacionara i bolnica za privremeno zbrinjavanje povrijeđenih i oboljelih. Realizacija ove mjere zasniva se na bliskoj koordinaciji sa Ministarstvom zdravlja i drugim relevantnim subjektima sistema zaštite i spašavanja. Jedan medicinski tim Vojske Crne Gore je sastavni dio Balkanskih medicinskih snaga (Balkan Medical Task Force – BMTF) i, u skladu sa važećim sporazumima između država potpisnica, može biti angažovan u pružanju medicinske pomoći u kriznim situacijama u regionu. Takođe, Vojska Crne Gore raspolaže jednom poljskom bolnicom ROLE-1 sa medicinskim timom sertifikovanim po NATO standardima, namijenjenim ispunjavanju nacionalnih potreba i definisanih ciljeva sposobnosti. Do kraja 2026. godine planirana je sertifikacija i druge poljske bolnice ROLE-1.

Kroz Evropski fond za mir (EPF) obezbijedena je donacija medicinske opreme za rad u poljskim uslovima u vrijednosti od oko 700.000€, dok je do kraja 2028. godine planirana dodatna donacija nedostajuće medicinske opreme u iznosu do 1.000.000€. Pored toga, Vazduhoplovstvo Vojske Crne Gore raspolaže sposobnostima i opremom za medicinski vazdušni transport, čime se dodatno unapređuje sistem zdravstvene podrške u kriznim i vanrednim situacijama.

Mjera 3.	Podrška i ispomoć u transportu i pružanju humanitarne pomoći ugroženim licima					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumenta
Strukturna	MUP–DZS Crveni krst CG Ministarstvo zdravlja	Ministarstvo odbrane/VCG	2026–2030.	Budžet MO godišnje 50.000€	DA, kroz osposobljavanje za rad sa ranjivim grupama stanovništva	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026. Procjena rizika od katastrofa CG
Mjera 3: Ova mjera obuhvata angažovanje kapaciteta Ministarstva odbrane i Vojske Crne Gore u pružanju logističke, transportne i tehničke podrške civilnim institucijama u slučaju prirodnih i drugih katastrofa. Poseban akcenat stavljen je na distribuciju humanitarne pomoći ugroženom stanovništvu u uslovima otežanog ili onemogućenog pristupa, kao i na obezbjeđivanje kontinuiteta snabdijevanja osnovnim životnim namirnicama i sredstvima. Inženjerijske jedinice Vojske Crne Gore mogu, u saradnji sa nadležnim civilnim službama, biti angažovane na probijanju i sanaciji putnih pravaca, uklanjanju prepreka, izradi privremenih saobraćajnica, kao i na izgradnji zaštitnih nasipa i drugih tehničkih rješenja radi sprječavanja izlivanja rijeka i daljeg ugrožavanja stanovništva i infrastrukture. Ovim aktivnostima stvaraju se uslovi za nesmetanu dopremu humanitarne pomoći i funkcionisanje kritične infrastrukture. U okviru transportnih sposobnosti, Vojska Crne Gore će do sredine 2026. godine raspolagati sa dodatnih 86 vozila transportnog programa, koji se mogu koristiti za dostavljanje hrane, vode, lijekova i druge humanitarne pomoći, kao i za logističku podršku civilnim institucijama i angažovanom ljudstvu na terenu. Ova sredstva, zajedno sa sredstvima preduzeća i drugih institucija koji bi se stavili na raspolaganje, obezbjeđuju značajne kapacitete za organizovan, bezbjedan i kontinuiran transport u kriznim situacijama na cijeloj teritoriji države. Pored kopnenih kapaciteta, Vojska Crne Gore raspolaže helikopterskim kapacitetima koja se koriste za izviđanje ugroženih područja, vazdušni transport humanitarne pomoći, medicinskog materijala i stručnih timova, naročito u nepristupačnim i teško dostupnim područjima. Vazdušni kapaciteti značajno doprinose brzini reagovanja i efikasnosti sistema pružanja pomoći. Godišnje se za ovu vrstu zadatka planiraju budžetska sredstva u iznosu od 50.000€ za petnaestodnevni angažman ljudstva i tehnike.						

Mjera 4. Podrška uspostavljanju i održavanju rezervi osnovnih sredstava kroz logističke kapacitete MO/VCG						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumenta
Strukturna	MO MUP, Ministarstvo zdravlja Ministarstvo finansija Ministarstvo poljoprivrede	Ministarstvo odbrane Operator distributivnih mreža Crveni krst CG	2026–2030.	Budžet MO (fondovi IPA CBC) 4.000.000€	DA	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026. Procjena rizika od katastrofa CG
Mjera 4: U cilju povećanja otpornosti države na katastrofe i vanredne situacije potrebno je formirati i redovno obnovljati rezerve osnovnih strateških zaliha kao što su hrana, voda, gorivo, lijekovi... Iako nije nosilac aktivnosti, Ministarstvo odbrane ima važnu ulogu u sprovođenju ove mjere kroz mjeru čuvanja rezervi osnovnih sredstava koje će MUP–DZS formirati, kao i transporta istih u kriznim situacijama. U cilju održavanja minimalnih zahtjeva samoodrživosti i žilavosti, neophodno je da Vojska Crne Gore formira i sopstvene zalihe, za čije potrebe će biti neophodno izdvojiti od 3,5–4 miliona€ u srednjoročnom periodu.						

PREKOGRANIČNE MJERE I HILP						
Mjera 1.	Razvijanje i povećanje kapaciteta u funkciji traganja i spašavanja (SAR) u vanrednim situacijama					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumenta
Nestrukturna	Ministarstvo odbrane/VCG	MUP–DZS UPS međunarodni SAR timovi	2026–2030.	Budžet MO Godišnje 60.000€	DA, kroz osposobljavanje za rad sa ranjivim grupama stanovništva	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026. Procjena rizika od katastrofa CG
Mjera 1: Ova mjera obuhvata unapređenje sposobnosti Ministarstva odbrane i Vojske Crne Gore za reagovanje u vanrednim situacijama kroz razvoj i održavanje kapaciteta za traganje i spašavanje (Search and Rescue – SAR) u kopnom, vazdušnom i pomorskom domenu, u saradnji sa nadležnim civilnim institucijama. Primjenom ovih kapaciteta obezbjeđuje se efikasan i koordinisan odgovor na nesreće izazvane prirodnim i drugim katastrofalnim događajima, sa ciljem zaštite života ljudi. Poseban segment mjere odnosi se na vazdušne SAR sposobnosti, koje podrazumijevaju upotrebu helikopterskih kapaciteta Vojske Crne Gore za traganje i spašavanje u teško dostupnim i nepristupačnim područjima. Redovno se planira obuka pilota helikoptera za izvođenje SAR operacija, kao i kontinuirano osposobljavanje i kondicioniranje specijalista za spašavanje vitlom iz vazduhoplova, čime se obezbjeđuje visok nivo operativne spremnosti i bezbjednosti tokom izvođenja ovih zadataka. U pomorskom domenu, Mornarica Vojske Crne Gore raspolaže sa četiri patrolna čamca, opremljena i popunjena obučanim posadama za izvršavanje zadataka traganja i spašavanja na moru, u skladu sa nacionalnim i međunarodnim standardima. Pored toga, Mornarica posjeduje osposobljene i opremljene ronilačke timove, koji se angažuju u potragama pod vodom, spašavanju i pružanju pomoći u pomorskim nesrećama. Mjera uključuje i kontinuiranu saradnju i interoperabilnost sa civilnim sektorom, prvenstveno sa MUP-om, Direktoratom za zaštitu i spašavanje, Upravom pomorske sigurnosti, kao i drugim relevantnim subjektima sistema zaštite i spašavanja. Za realizaciju ove mjere planirana su sredstva iz budžeta Ministarstva odbrane u procijenjenom iznosu od oko 60.000€ godišnje, koja se odnose na troškove obuke, održavanja sposobnosti i operativne spremnosti SAR ljudstva. Mjera predstavlja važan dio sistema pripravnosti i odgovora na katastrofe u Crnoj Gori i ima izražen i prekogranični značaj u slučaju pomorskih i vazdušnih incidenata.						

Mjera 2.	Jačanje nacionalne otpornosti na sajber prijetnje kroz tehničku podršku MO					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumenta
Nestrukturna	MUP Agencija za nacionalnu bezbjednost MJU (CIRT državne uprave) Agencija za sajber bezbjednost	Ministarstvo odbrane	2026–2030.	Budžet MO (EU NATO projekti) 4.700.000€	NE	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026. Procjena rizika od katastrofa CG

Mjera 2: Budući da su sajber prijetnje veliki problem današnjice, neophodno je preduzeti sve mjere i iskoristiti sve raspoložive kapacitete kako bi se rizik od ovih prijetnji sveo na minimum. Kroz jačanje otpornosti na sajber prijetnje u okviru Ministarstva odbrane doprinosi se jačanju nacionalne otpornosti. U MO je formiran Sajber Operativni Centar (CyOC) koji je planiran da funkcioniše u sistemu 24/7, a Vojska Crne Gore je kroz donaciju Sjedinjenih Američkih Država nabavila opremu za sajber odbranu u terenskim uslovima. Uz podršku Evropskog mirovnog instrumenta planirana je donacija sredstava za jačanje sajber kapaciteta MO i VCG u iznosu od 4.700.000€ kojom bi se unaprijedili postojeći kapaciteti CyOC-a i razvila sposobnost Vojske Crne Gore za reagovanje na sajber incidente i krize. Ministarstvo odbrane i Vojska planiraju da nastave organizaciju nacionalnih i međunarodnih sajber vježbi na kojima će se u fiktivnom scenariju testirati sposobnost institucija da koordinisano reaguju na sajber krize i incidente.

Mjera 3.	Obezbjedjivanje visokog nivoa spremnosti HBRN voda za preventivno i efikasno djelovanje u slučaju HBRN incidenata					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumenta
Strukturna	Ministarstvo odbrane/ VCG	MUP–DZS međunarodni partneri	01.01.2026–31.12.2027.	Budžet MO NATO programi Evropski fondovi (Finansijska sredstva za ovu mjeru nijesu predviđena budžetom za 2026. godinu, pa se ne mogu precizno odrediti)	DA kroz osposobljavanje za rad sa ranjivim grupama stanovništva	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026. Procjena rizika od katastrofa CG

Mjera 3: HBRN vod Vojske Crne Gore predstavlja specijalizovanu taktičku jedinicu namijenjenu izvršavanju zadataka u oblasti zaštite od hemijskih, bioloških, radioloških i nuklearnih opasnosti. Ova jedinica ima ključnu ulogu u sistemu prevencije i odgovora na katastrofalne događaje koji mogu nastati kao posljedica industrijskih akcidenata, saobraćajnih nesreća sa opasnim materijama, kao i drugih HBRN incidenata sa potencijalno visokim uticajem po zdravlje ljudi i životnu sredinu. Mjera obuhvata kontinuirano unapređenje nivoa operativne spremnosti HBRN voda kroz modernizaciju i dopunu opreme, stalnu obuku pripadnika jedinice, kao i plansko narastanje sposobnosti u skladu sa nacionalnim procjenama rizika i međunarodnim standardima. Posebna pažnja posvećuje se osposobljavanju za preventivno djelovanje, rano otkrivanje i identifikaciju opasnosti, dekontaminaciju i pružanje podrške civilnim institucijama u kriznim situacijama. Specijalistička obuka pripadnika HBRN voda realizuje se kroz više kurseva u zemlji i inostranstvu, u specijalizovanim centrima partnerskih država i međunarodnih organizacija. Za potrebe ovih obuka planiraju se sredstva iz budžeta Ministarstva odbrane u iznosu od oko 50.000€ godišnje, čime se obezbjeđuje održavanje potrebnog nivoa stručnosti i interoperabilnosti sa partnerskim snagama. Dodatno, kroz Evropski fond za mir (European Peace Facility – EPF) definisan je plan podrške za razvoj sposobnosti HBRN jedinice Vojske Crne Gore, kojim su predviđena sredstva u iznosu od oko 3.200.000€ za nabavku specijalizovane opreme i jačanje kapaciteta. Takođe, do 2029. godine planirana je nabavka dodatne opreme kroz kreditne aranžmane u ukupnom iznosu od oko 6.000.000€. Pripadnici jedinice kontinuirano realizuju obuke i vježbe u zemlji i inostranstvu, čime se obezbjeđuje puna operativna spremnost za djelovanje u situacijama rizika male vjerovatnoće, ali potencijalno visokog uticaja.

Mjera 4.	Implementacija naprednih tehnologija osmatranja radi unaprjeđenja nadzora, traganja i reagovanja u svim uslovima vidljivosti na kopnu i moru					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumenta
Strukturna	Ministarstvo odbrane / VCG	MUP–DZS	2026–2028.	Budžet MO 8.500.000€	NE	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026. Procjena rizika od katastrofa CG

Mjera 4: Cilj ove mjere je unapređenje tehničko-tehnoloških kapaciteta Ministarstva odbrane i Vojske Crne Gore radi jačanja sposobnosti osmatranja, nadzora i pravovremenog reagovanja u svim domenima – na kopnu, u vazduhu i na moru. Primjenom savremenih sistema nadzora povećava se nivo situacione svijesti, omogućava rano upozoravanje i unapređuje efikasnost djelovanja u prevenciji i odgovoru na rizike od katastrofa, kao i u zaštiti kritične infrastrukture. Mjera obuhvata korišćenje i dalje unapređenje naprednih tehnologija osmatranja i nadzora, uključujući CCTV i FLIR sisteme, sisteme za identifikaciju i praćenje plovila (W/AIS), kao i druge senzorske i radarske sisteme u skladu sa važećim propisima. Posebna uloga pripada Komandi Mornarice Vojske Crne Gore, koja raspolaže potpuno funkcionalnim obalnim osmatračkim stanicama za nadzor mora, čime je obezbijeđen kontinuiran nadzor morskog prostora Crne Gore i pravovremeno uočavanje bezbjednosnih, ekoloških i drugih rizika. Dolaskom i ulaskom u operativnu upotrebu 2 nova patrolna broda do kraja 2030. godine značajno će biti unapređene ove mogućnosti. Takođe, Vojska Crne Gore raspolaže i bespilotnim vazduhoplovnim sistemima za izviđanje i nadzor, koji omogućavaju prikupljanje podataka u realnom vremenu i podršku donošenju odluka u kriznim situacijama. U skladu sa planovima modernizacije, predviđena je dodatna nabavka bespilotnih sistema, u procijenjenoj vrijednosti od oko 6.000.000€, čime će se dodatno unaprijediti kapaciteti taktičkog vazdušnog osmatranja i interoperabilnost sa partnerskim institucijama. Mjera uključuje i kontinuiranu obuku i osposobljavanje ljudstva za rukovanje savremenim sistemima osmatranja i nadzora, čime se obezbjeđuje njihova puna operativna funkcionalnost i održivost u sistemu upravljanja rizicima od katastrofa.

Za realizaciju ove mjere godišnje se planiraju sredstva u budžetu Ministarstva odbrane u iznosu od oko 2.500.000€ za modernizaciju postojećih sistema, licenci i operativnih troškova, uz dodatna sredstva planirana za nabavku novih bespilotnih platformi. Mjera predstavlja važan element sistema ranog upozoravanja i jačanja nacionalne otpornosti Crne Gore.

Mjera 5.	Očuvanje funkcionalnosti državnih granica kroz upotrebu kapaciteta MO					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumenta
Strukturna	MUP	Ministarstvo odbrane/ VCG	2026–2027.	Budžet MO godišnje 50.000€	NE	Zakon o odbrani Međunarodni sporazumi
Mjera 5: Ova mjera obuhvata angažovanje kapaciteta Ministarstva odbrane i Vojske Crne Gore u pružanju podrške nadležnim državnim organima radi očuvanja suvereniteta, teritorijalnog integriteta i bezbjednosti građana u vanrednim situacijama koje mogu nastati usljed masovnih migracija, prekograničnih incidenata ili drugih kriznih događaja sa regionalnim i međunarodnim implikacijama. Angažovanje se realizuje isključivo po odluci Savjeta za odbranu i bezbjednost, u skladu sa važećim zakonskim i strateškim dokumentima. Podrška se sprovodi kroz angažovanje ljudstva i upotrebu tehničkih sredstava Vojske Crne Gore u okviru zajedničkih aktivnosti sa Ministarstvom unutrašnjih poslova. Aktivnosti obuhvataju kombinovane kopnene patrole duž državne granice, vazdušno izviđanje i nadzor korišćenjem vazduhoplovnih sredstava, kao i angažovanje patrolnih čamaca u zoni unutrašnjih morskih voda i rijeka gdje je to potrebno. Korišćenjem vojnih kapaciteta obezbjeđuje se dodatni nivo bezbjednosti i operativne podrške u situacijama povećanog pritiska na granične službe, čime se doprinosi stabilnosti, kontroli kretanja i smanjenju rizika od bezbjednosnih i humanitarnih incidenata. Ova mjera ima i izražen prekogranični karakter, jer se realizuje u koordinaciji sa susjednim državama i međunarodnim partnerima, u skladu sa preuzetim obavezama Crne Gore. Za sprovođenje ove mjere planirana su sredstva iz budžeta Ministarstva odbrane u iznosu od 50.000€ na godišnjem nivou, koja se odnose na troškove goriva, održavanja tehnike, dnevnica i logističke podrške angažovanom ljudstvu. Mjera predstavlja važan element sistema prevencije i pripravnosti za reagovanje na krizne situacije sa prekograničnim uticajem.						

12.10.3. Zaključak

Mjere prevencije i pripravnosti Ministarstva odbrane i Vojske Crne Gore predstavljaju sistemski i sveobuhvatan odgovor na identifikovane rizike od katastrofa na teritoriji Crne Gore. Njihova realizacija doprinosi jačanju nacionalne otpornosti, očuvanju bezbjednosti stanovništva i stabilnosti funkcionisanja države u uslovima vanrednih situacija.

Kroz definisane mjere obuhvaćeni su svi ključni aspekti upravljanja rizicima – od jačanja otpornosti kritične infrastrukture i razvoja ljudskih kapaciteta, preko unapređenja tehničko-tehnoloških i medicinskih sposobnosti, do obezbjeđivanja logističke, transportne i humanitarne podrške. Posebno je značajno što su mjere usklađene sa III misijom Vojske Crne Gore, čime se potvrđuje njena uloga kao pouzdanog i nezamjenjivog partnera civilnim institucijama u kriznim situacijama.

Implementacijom ovih mjera unapređuje se sposobnost pravovremenog reagovanja, smanjuje ranjivost stanovništva i infrastrukture, te obezbjeđuje efikasna zaštita ranjivih kategorija građana. Istovremeno, jača se interoperabilnost sa međunarodnim partnerima i regionalnim mehanizmima, što je od posebnog značaja za upravljanje prekograničnim rizicima i krizama.

U konačnici, predložene mjere predstavljaju realan, finansijski utemeljen i strateški opravdan okvir za djelovanje Ministarstva odbrane i Vojske Crne Gore u oblasti prevencije i pripravnosti upravljanja rizicima od katastrofa, u skladu sa nacionalnim interesima i međunarodnim obavezama Crne Gore.

12.11. Elektronske komunikacije i informaciono-komunikacionih tehnologije

Skraćenice:

- IKT – Informaciono-komunikacione tehnologije
- OKC 112 – Operativno-komunikacioni centar 112
- MUP – Ministarstvo unutrašnjih poslova
- DZS – Direktorat za zaštitu i spašavanje
- GIS – Geografski informacioni sistem
- EU – Evropska unija
- DDoS – Distribuirani napad uskraćivanja usluge (Distributed Denial of Service)
- DR – Oporavak nakon katastrofe (Disaster Recovery)
- ENP – Prioritet hitnih poziva u mreži (Emergency Network Priority)
- ICT – Informaciono-komunikacione tehnologije (Information and Communication Technology)

12.11.1. Uvod

Sektor elektronskih komunikacija i informaciono-komunikacionih tehnologija predstavlja jedan od ključnih segmenata kritične infrastrukture Crne Gore, jer omogućava neprekidnu razmjenu informacija, funkcionisanje hitnih službi i efikasno upravljanje vanrednim situacijama. Poseban značaj u ovom sektoru ima Operativno-komunikacioni centar 112, koji funkcioniše u okviru Ministarstva unutrašnjih poslova – Direktorata za zaštitu i spašavanje i predstavlja centralnu tačku nacionalnog sistema zaštite i spašavanja.

OKC 112 obavlja prijem hitnih poziva, geolokaciju pozivalaca, obradu i čuvanje incidentnih podataka, kao i koordinaciju hitnih službi u režimu rada 24/7. Funkcionisanje ovog sistema direktno utiče na spašavanje života, zaštitu imovine i bezbjednost građana, zbog čega su stabilnost, dostupnost i otpornost njegovih informaciono-komunikacionih sistema od presudnog značaja.

Dokument definiše mjere prevencije i pripremljenosti usmjerene na jačanje otpornosti telekomunikacionih i IKT sistema OKC 112, u skladu

sa Strategijom za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026. godinu. Ključni tehnički elementi koji omogućavaju rad OKC 112 uključuju nacionalnu platformu za prijem poziva, serversku i mrežnu infrastrukturu, GIS sisteme za lociranje pozivalaca, rezervne komunikacione kapacitete i mehanizme sajber bezbjednosti.

Definisane mjere prevencije i pripremljenosti predstavljaju integrisan pristup jačanju otpornosti ovog sistema i obuhvataju unapređenje sajber bezbjednosti, uvođenje mrežnog prioriteta za hitne pozive, kao i izradu planskih dokumenata za očuvanje integriteta javnih elektronskih komunikacionih mreža u vanrednim situacijama. Poseban značaj ima uvođenje ENP sistema, koji omogućava neometan rad OKC 112 i u uslovima preopterećenja telekomunikacionih mreža.

12.11.2. Tabelarni prikaz mjera

MJERE PREVENCIJE						
Mjera 1.	Jačanje sajber bezbjednosti informaciono-komunikacionog sistema OKC 112					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna	MUP–DZS (OKC 112)		I kvartal 2026. – IV kvartal 2027.	Budžet MUP 1.200.000€	NE	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026. Procjena rizika od katastrofa Crne Gore
S obzirom na to da OKC 112 predstavlja centralni informaciono-komunikacioni sistem Ministarstva unutrašnjih poslova za prijem i koordinaciju hitnih poziva, neophodno je jačanje njegove sajber otpornosti kako bi se spriječili digitalni incidenti koji mogu izazvati poremećaj ili prekid u radu. Ova mjera obuhvata uspostavljanje višeslojnog sistema sajber zaštite, uključujući: naprednu DDoS odbranu platforme za prijem poziva 112, tehničku zaštitu informacija o pozivima i incidentima kako bi se spriječio neovlašćen pristup sadržaju, postavljanje DR i kriznih servera, automatsko kreiranje sigurnosnih kopija podataka (backup), stalni 24/7 monitoring bezbjednosnih događaja i brzu detekciju anomalija. Cilj mjere je očuvanje dostupnosti i integriteta OKC 112 kroz sprječavanje sajber incidenata koji bi mogli da ugroze funkcionalnost hitnih komunikacija ili kompromituju podatke o pozivima i incidentima. Time se unapređuje bezbjednost kritične infrastrukture i osigurava da OKC 112 ostane operativan i u uslovima povećane digitalne prijetnje. Procjena finansijskih sredstava je zasnovana na cijenama naprednih DDoS zaštitnih sistema, enkripcionih modula, DR infrastrukture i 24/7 bezbjednosnog monitoringa, što u prosjeku iznosi 1–2 miliona€ za sisteme kritične infrastrukture u regionu. Iznos obuhvata i nabavku opreme i specijalizovanih bezbjednosnih softvera.						

MJERE PRIPREMLJENOSTI						
Mjera 2.	Uvođenje prioritnog telekomunikacionog kanala za 112 pozive					
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Strukturna	MUP–DZS (OKC 112)	Operateri	II – III kvartal 2030.	Budžet MUP 450.000€	DA, kroz izradu posebnih aplikacija za OSI (gluvi i nagluvi, slabovidni, osobe sa govornim teškoćama i sl), u skladu sa najboljim praksama EU	Strategija za smanjenje rizika od katastrofa za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026. Procjena rizika od katastrofa Crne Gore
Uspostavlja se sistem mrežnog prioriteta za 112 kako bi se obezbijedio neometan prijem hitnih poziva tokom preopterećenja mreže. Napomena o postojećoj funkcionalnosti: Broj 112 u Crnoj Gori već je dostupan za pozivanje sa svih uređaja, uključujući telefone bez kredita, bez SIM kartice ili sa zaključanim ekranom, što je u skladu sa EU pravilima za hitne pozive. Međutim, ova funkcionalnost ne obezbjeđuje mrežni prioritet tokom vanrednih situacija sa preopterećenjem telekomunikacionih kanala. Razlog za uvođenje mjere: Predložena mjera ne duplira postojeće hitne pozive, već uvodi dodatni i viši nivo zaštite – ENP. ENP omogućava da pozivi prema OKC 112 prolaze i u uslovima kada je mobilna mreža preopterećena, jer im se automatski dodjeljuje najveći prioritet u telekom saobraćaju. U ekstremnim situacijama sistem automatski odbacuje ili usporava obične pozive kako bi pozivi prema 112 i komunikacija OKC 112–hitne službe ostali neprekidni. Ova mjera predstavlja nadogradnju postojeće funkcionalnosti 112 i ključnu aktivnost za jačanje otpornosti kritične infrastrukture. Procijenjeni iznos finansijskih sredstva zasniva se na tržišnim troškovima implementacije funkcije mrežnog prioriteta (ENP) kod operatera, koji uključuju softverske nadogradnje, integraciju sa 112 platformom i testiranje sistema. Slični projekti u regionu pokazuju prosječan raspon od 300.000€ do 500.000€ za nacionalni nivo.						

Mjera 3. Izraditi plan mjera za očuvanje integriteta javnih elektronskih, komunikacionih mreža i korišćenje elektronskih komunikacionih usluga u slučaju prirodnih i drugih katastrofa						
Vrsta mjere	Nosilac sprovođenja mjere	Učestvuje u sprovođenju mjere	Planirani datum početka i završetka	Sredstva planirana za sprovođenje mjere	Namijenjena ranjivim grupama DA ili NE	Predviđena dokumentom
Nestrukturna	Telekom CG MUP – DZS (OKC 112)	Mobilni operateri	2028	Budžet MUP 100.000€	NE	Procjena rizika od katastrofa Crne Gore
Ova mjera podrazumijeva izradu sveobuhvatnog Plana mjera za očuvanje integriteta javnih elektronskih komunikacionih mreža i obezbjeđivanje funkcionisanja elektronskih komunikacionih usluga u slučaju prirodnih i drugih katastrofa, u skladu sa Uredbom kojom je propisana obaveza operatora i nadležnih institucija. Plan obuhvata: identifikaciju kritičnih komunikacionih čvorova i ranjivih tačaka, utvrđivanje tehničkih i operativnih protokola za vanredne situacije, postupanje u slučaju zemljotresa, klizišta i odrona, poplava, požara, sajber incidenata itd., osiguranje prioritetnog telekomunikacionog saobraćaja za OKC 112 i hitne službe, definisanje procedura za aktiviranje timova operatora. Izradom ovog plana stvaraju se uslovi za brzu reakciju i očuvanje funkcionalnosti ključnih komunikacionih sistema, posebno broja 112 od kog direktno zavise životi građana i ranjivih grupa tokom vanrednih situacija.						

12.11.3. Zaključak

Analiza sektora elektronskih komunikacija i informaciono-komunikacionih tehnologija ukazuje da je pouzdano funkcionisanje informaciono-komunikacionih sistema OKC 112 od presudnog značaja za efikasan odgovor na vanredne situacije i zaštitu života građana.

Sajber prijetnje, preopterećenje mreža tokom kriznih događaja i fizička oštećenja komunikacione infrastrukture predstavljaju ozbiljne rizike koji mogu ugroziti dostupnost broja 112 i

koordinaciju hitnih službi.

Sprovođenje ovih mjera zahtijeva blisku saradnju MUP-a, operatora elektronskih komunikacija i drugih nadležnih institucija, kao i kontinuirano usklađivanje sa najboljim praksama i standardima Evropske unije.

Njihova puna implementacija doprinijeće jačanju otpornosti kritične telekomunikacione infrastrukture i osiguranju da sistem 112 ostane funkcionalan i pouzdan u svim okolnostima.

LITERATURA

- Vlada Crna Gora, Ministarstvo kapitalnih investicija. Strategija razvoja energetike Crne Gore do 2030. godine. Podgorica, 2021.
- Vlada Crna Gora, Ministarstvo unutrašnjih poslova. Strategija za smanjenje rizika od katastrofa Crne Gore za period 2025–2030. sa Akcionim planom za 2025–2026. Podgorica, 2024.
- Vlada Crna Gora. Procjena rizika od katastrofa Crne Gore. Podgorica, 2021.
- Vlada Crna Gora. Procjena sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa Crne Gore. Podgorica, 2022.
- Zakon o zaštiti i spašavanju („Službeni list CG”, br. 13/07, 32/11, 54/16, 146/21, 3/23 i 82/25)
- Zakon o prekograničnoj razmjeni električne energije i prirodnog gasa „Službeni list CG”, br. 44/2018.
- Vlada Crna Gora, Ministarstvo finansija. Master plan javnih investicija Crne Gore za period 2024–2027. Podgorica, 2024.
- Vlada Crna Gora, Ministarstvo kapitalnih investicija. Ažurirana Strategija razvoja saobraćaja u Crnoj Gori do 2035. godine. Podgorica, 2019.
- Vlada Crna Gora. Nacionalni program željezničke infrastrukture 2024–2026. Podgorica, 2024.
- Željeznički prevoz Crne Gore. Biznis plan ŽPCG. Podgorica, (navesti godinu – npr. 2024).
- Željeznički prevoz Crne Gore. Plan javnih nabavki ŽPCG. Podgorica, (navesti godinu – npr. 2024).
- World Bank. Western Balkans Trade and Transport Facilitation Project – WBTTFP2. Washington, D.C., 2023.
- Uredba (EU) br. 1316/2013. Instrument za povezivanje Evrope. Službeni list Evropske unije, L 348, 20.12.2013.

13. Zaključak

Dokument pod nazivom Mjere prevencije i pripremljenosti upravljanja rizicima od katastrofa u Crnoj Gori izrađen je u skladu sa smjernicama Evropske unije, uz aktivno učešće stručnjaka iz različitih državnih organa, organa državne uprave i akademske zajednice.

Prilikom izrade ovog dokumenta izvršena su mnogobrojna istraživanja i analize u oblastima vezanim za različite vrste rizika, kroz detaljno i sveobuhvatno sagledavanje važećih strateških, zakonskih i drugih dokumenata na nacionalnom i lokalnom nivou, kao i na nivou različitih međunarodnih organizacija.

Veoma je bitno napomenuti da su sve definisane mjere podijeljene na:

- mjere prevencije i pripremljenosti,
- strukturne i nestrukturne mjere,
- planirane i implementacione mjere i
- mjere namijenjene posebnim kategorijama ugroženog stanovništva.

Takođe, shodno prethodno izrađenim dokumentima (Procjena rizika od katastrofa Crne Gore i Procjena sposobnosti upravljanja rizicima od katastrofa Crne Gore), kao i potrebi izvještavanja EU u vezi sa ovim dokumentom kroz Sažetak, posebno su naglašene mjere koje imaju izražen:

- prekogranični uticaj i
- rizik male vjerovatnoće i visokog uticaja.

Poseban značaj imaju mjere sa izraženim prekograničnim aspektom, jer je ta komponenta ključna za usklađivanje sa EU standardima, omogućavajući harmonizaciju procedura, razmjenu informacija sa susjednim državama i uspostavljanje interoperabilnih sistema za pravovremeno reagovanje na regionalne rizike.

Jačanje otpornosti cjelokupnog društva na katastrofe zahtijeva sveobuhvatan i koordinisan pristup koji povezuje politiku, praksu i nauku. Takav pristup podrazumijeva aktivno uključivanje svih relevantnih aktera od državnih institucija, jedinica lokalnih samouprava, akademske zajednice, nevladinih organizacija i građana, u cilju izgradnje održivog, prilagodljivog i efikasnog sistema zaštite i spašavanja.

S obzirom na kompleksnost upravljanja rizicima u mnogim oblastima koje su obrađene u ovom dokumentu, jasno je iskazana potreba sistemskog jačanja administrativnih, tehničkih i finansijskih kapaciteta na svim nivoima, kroz plansko i kontinuirano sprovođenje mjera prevencije i pripremljenosti koje će dovesti do povećane otpornosti društva u narednom periodu. Kada je u pitanju obezbjeđivanje adekvatnih finansijskih sredstava za sprovođenje označenih mjera, nedvosmisleno

je utvrđeno da država Crna Gora ne raspolaže sa dovoljnom finansijskim resursima, te su iz tog razloga prikazani drugi izvori finansiranja koji mogu biti od velike koristi prilikom definisanja prioriteta naše države za saradnju sa drugim državama i međunarodnim organizacijama u narednom periodu.

Usvajanje i sprovođenje definisanih mjera prevencije i pripremljenosti u kontekstu klimatskih promjena i drugih rizika donosi višestruke koristi: smanjuje rizike, jača otpornost zajednice, doprinosi održivom razvoju i potvrđuje posvećenost države zaštiti građana, kulturne baštine i životne sredine, u skladu sa međunarodnim i evropskim standardima. Mjere koje su definisane u kontekstu njihove povezanosti sa ranjivim kategorijama stanovništva, jasno iskazuju načine unapređenja stanja vezanih za označene kategorije društva.

Mnoge mjere koje su determinisane u ovom dokumentu se po prvi put uvode u sistem planiranja, što je najbolje iskazano u poglavlju posvećenom klimatskim promjenama gdje je identifikovano 16 novih mjera.

Radi potpunijeg sagledavanja obima i strukture definisanih mjera, u nastavku je dat statistički prikaz mjera prevencije i pripremljenosti za upravljanje rizicima od katastrofa u Crnoj Gori. Ukupno posmatrano, dokument obuhvata **303 mjere prevencije i 192 mjere pripremljenosti**, čime se potvrđuje opredijeljenost sistema upravljanja rizicima ka proaktivnom djelovanju i smanjenju potencijalnih posljedica katastrofa. Pored toga, definisano je i **35 mjera sa izraženim prekograničnim karakterom**, koje imaju poseban značaj za regionalnu saradnju, razmjenu informacija i usklađivanje sa standardima Evropske unije.

Statistički prikaz potvrđuje sveobuhvatan pristup determinisanju mjera i predstavlja osnov za praćenje njihove realizacije, identifikaciju pri-

oritetnih oblasti djelovanja i dalje jačanje otpornosti društva na katastrofe.

Sprovođenje mjera prevencije i pripremljenosti od presudne je važnosti za blagovremenu identifikaciju rizika, smanjenje šteta i gubitaka, te zaštitu stanovništva, a naročito najranjivijih grupa, poput starijih osoba, djece, osoba sa invaliditetom itd. Pravovremeno djelovanje smanjuje troškove sanacije i omogućava efikasnije upravljanje javnim resursima.

Državni organi i organi državne uprave dužni su da u skladu sa utvrđenom dinamikom realizuju planirane i implementacione mjere. U kontekstu novih mjera uvedenih ovim dokumentom, svi subjekti sistema javne uprave obavezni su da ih planiraju, razrade kroz sektorske dokumente i u potpunosti sprovedu.

Tokom procesa izrade ovog dokumenta analizirani su mnogi predlozi i inicijative za uspostavljanje saradnje među institucijama u našoj državi i na regionalnom nivou, koja će neminovno dovesti do kvalitetnije razmjene informacija, pripreme mnogobrojnih projektnih ideja za kandidovanje drugim državama i međunarodnim organizacijama, kao i uključivanja determinisanih mjera u buduće planove, programe i politike.

Dosljednom realizacijom predloženih mjera, država obezbjeđuje pouzdan sistem ranog upozoravanja, bržu i efikasniju reakciju u slučaju katastrofa, bolju kontrolu i viši nivo koordinacije između svih nadležnih institucija.

Istovremeno, sveobuhvatno sprovođenje mjera prevencije i pripremljenosti omogućiće da Crna Gora jača otpornost na različite vrste rizika, unaprijedi zaštitu zdravlja stanovništva, poboljša kvalitet životne sredine, te u potpunosti ispuní međunarodne obaveze u oblasti smanjenja rizika od katastrofa.

Utvrđene mjere prevencije i pripremljenosti upravljanja rizicima od katastrofa, za različite vrste

rizika, nakon sprovođenja će bez sumnje doprinijeti povećanju otpornosti zajednice, očuvanju kontinuiteta osnovnih funkcija društva i smanjenju potencijalnih šteta i gubitaka po stanovništvo, infrastrukturu i prirodne resurse.

CIP - Каталогизација у публикацији
Национална библиотека Црне Горе, Цетиње

ISBN 978-9940-8815-5-9
COBISS.CG-ID 38572548

ISBN 978-9940-8815-5-9

9 789940 881559 >